فارسي خوانو د حيرت گوتي په غاښ کړې
چي حنـــــان سخن سازي که په پښتو کي

د ميرزا حنان بارکزي دېوان

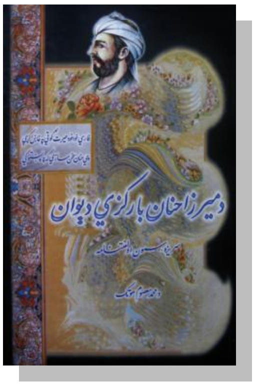

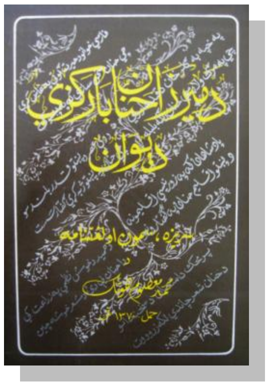

سريزه، سمون او لغتنامه
د محمد معصوم هوتک

Ketabton.com

www.hotakonline.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم	::	د میرزا حنان بارکزي دېوان
شاعر	::	میرزا حنان بارکزی
سریزه، سمون او لغتنامه	::	د محمد معصوم "هوتک"
خپروونکی/ډیزاین او د ټایټل طرحه	⇦	صحاف نشراتي مؤسسه - hamdullahsahaf@yahoo.com فون:- ۰۸۱ -۲۶۶۴۲۳۶
اهتمام او صفحه آرایي	::	خلیل احمد "ودودي"
د حنان بارکزي انځور	::	د عبدالهادي تپاند
کمپوزر	::	خالقداد "غنوي"
خلورم چاپ	::	۱۳۸۸ل
د چاپ شمېر	::	(۱۰۰۰) زر ټوکه
د چاپ ځای	::	لاهور

د چاپ حقوق یې د صحاف نشراتي مؤسسې سره دي!

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناشر خبري

د میرزاحنان بارکزي دېوان تردغه حاضرچاپ وړاندي درې واره نور هم چاپ سوی دی. واردواره د کابل پښتوټولني چاپ کړ(۱۳۳۲ش). دوهم وار له کراچي څخه د محمدمعصوم هوتک په (سریزه، سمون او لغتنامه) سره د حمدالله صحاف په زیار خپورسو (۱۳۷۰ش). وروستي د بلوچستان پښتو اکېډمی نشرکړ(۱۹۹۲ع) او دا دی د څلورم وار لپاره د کراچي چاپ له نورو زیاتونو سره د صحاف نشراتي مؤسسې په زیارخپرېږي.

د دې دېوان هر چاپ تر خپل مخکیني چاپ هم دکلام د ډېروالي له مخي او هم د صحت و دقت له رویه بشپړ دئ.دا حاضر چاپ یې تر نورو درو سرو چاپونو مکمل دئ او د میرزاحنان بارکزي د کلام ټوله برخه احتوا کوي.

د دې چاپ د ترتیب او کمپوز چاري د صحاف نشراتي مؤسسې سرته رسولي دي خو په هره برخه کي مو له ښاغلي هوتک څخه مشورې او لارښووني اخیستي دي. د میرزا حنان د کلام هغه برخه چي په نورو درو سرو چاپونو کي نسته، ښاغلي هوتک د صحاف کتابخانې د خطي کلکسیون له یوې نوي موندل سوي نسخې څخه را ایستلې ده او موږ د دوی له لارښووني سره سم هره غزل پخپل ځای کي ایښې ده . هڅه موکړې ده چي د حنان کلام پخپله اصلي بڼه د لوستونکو لپاره برابر سي.

صحاف نشراتي مؤسسې په یکړسر باندي د پښتو ادب د خپرېدو دروندکار پرغاړه اخیستی دئ. نه دکومي بهرنۍ مؤسسې او نه د کوم دولتي اورګان مالي ملاتړ لري. یوازي د پښتو میني او په دغه اوسني وخت کي خپل فرهنګي مسئولیت مجبوره کړې ده چي تر خپل وس بالا بار پورته کړي. موږ به هله د زیاتي خوښۍ احساس وکړو چي د محترمو لوستونکو له خوا د دغه حاضر چاپ د نیمګړتیاوو په ښوولوسره ونازول سو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ هڅه کوو او کړې مو ده چې د پښتو ادب پخوانۍ او اوسنۍ ملغلري د مینه والو ترلاسه پوري صحیح سلامتي ورسوو. له پاک خدایه څخه په دې لارکي توفیق غواړو.

په پای کي هوتک صاحب ته د ښه صحت او اوږده ژوند دُعا کوو چي هغه خېړنیز کارونه او لیکني چي د دوی په پروګرام کي دي ترسره کړي او په ژوند کي یې د خپل زړه هغه ارمانونه پوره سي چي دی یې هیله من دی او د دې انتقادي او تحقیقي متن د بیا چاپ مبارکي ور ته وایو. (په درنښت)

صحاف نشراتي مؤسسه
۲۰ / کب /۱۳۸۷ل کوټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه:

د میرزا حنان بارکزي دېوان

(نوی چاپ)

د میرزا حنان بارکزي دېوان ادبي نړۍ ته وار د واره د کابل پښتو ټولني وړاندي کړ. خطي نسخې يې هم سته چي زما د معلوماتو له مخي ټولي د ده پخپل لاس خطاطي سوي دي. د ۱۳۲۹ش کال په دوبي کي د ده په لاس کښل سوې خطي نسخه د ښاغلي حمدالله صحاف پر لاس ما ته را ورسېده او سمدلاسه مي چاپ ته د تيارولو کار پر شروع کړ شپږ، اووه مياشتي مي د کراچي ښار په سخته ګرمي کي له سهاره تر ماښامه کار پر وکړ د کابل چاپ له دېوان سره مي مقابله کړ، سريزه او لغتنامه مي ور ته وليکله او په پای کي مي په خپل لاس خطاطي سوی متن ښاغلي صحاف ته تسليم کړ او د ده په همت د ۱۳۷۰ش کال په حمل کي د پنځوسوو ټوکو په تېراژ له چاپه را و وت.(۱) د همدې کال په پای کي صحاف صاحب د ميرزا حنان د دېوان يوه بله ښکلې خطي نسخه له کوټې څخه کراچي ته راوړه او ما ته يې د کتلو له پاره را وسپارله. دا نسخه هم د ميرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وه چي بشپړه معرفي به يې تاسي د همدې ليکني په يوه برخه کي ولولئ. د دې نسخې په کتلو سره ډېر ارمان را ته ودرېدئ چي کشکي خو دا نسخه څو مياشتي وړاندي لاس ته راغلې وای او د هغې په مرسته به يو ډېر بشپړ دېوان تهيه سوی وای. اوبه ترورخ اوښتي وې او ارمان هم څه ګټه نه کوله. زما په لاس چاپ سوی دېوان مي ورسره وکوت او هغه غزلي، قطعې او قصايد مي په جلا کتابچه کي ځني را نقل کړل چي زما له خوا په چاپ سوي دېوان کي نه وه. د نسخې د ځانګړتياوو ياداښتونه مي هم واخيستل.(۲) دغه وخت ما کاناډا ته د تګ په نيت غوټې تړلي وې او د ۱۹۹۲ع کال د جولای پر دوهمه دغه هيواد ته کډه سوم. په غوټو کي مي تر کاليو کتابونه ډېر را اخيستي وه او په هغو کي همدغه کتابچه هم پرته وه. د ميرزا حنان د دېوان تر دغه چاپ شپږ کاله وروسته ښاغلي صحاف کاناډا ته

---

(۱) زما په لاس د خطاطي سوي دېوان اصل د ښاغلي حمدالله صحاف په کتابتون کي خوندي دئ. (۲) د دې کتابچې د اشعارو په پای کي مي داسي کښلي وه: د يکشنبې په ورځ د ۱۳۷۱ ش کال د حمل په دوهمه چي د ۱۴۱۲ق کال
د روژې د مبارکي مياشتي اتلسمه او د ۱۹۹۲ع کال د مارچ دوه ويشتمه کېږي، د مازيګر پر پنځو بجو يې له نقل څخه فارغ سوم. محمد معصوم هوتک، ګلشن اقبال، کراچي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حال را واستاوه چي د بلوچستان کوټي پښتو اکېډمۍ هم د میرزا حنان بارکزي دېوان چاپ کړ. څه موده وروسته دغه چاپ تر ما پوري هم راورسېد. دا دېوان د ښاغلو سید خیرمحمد عارف او سعید ګوهر په زیار خپور سوی دئ. حواشي او تعلیقات یې سید خیرمحمد عارف لیکلي دي او ښاغلي سعید ګوهر یې پر متن باندي(نظر ثاني) کړی او هم یې زما له چاپ سره د مقابلې دقیق کار سر ته رسولی دئ. دا چاپ له هغې خطي نسخې څخه تهیه سوی دئ چي وايي میرزا حنان پخپل لاس باندي د ملا سیف الدین کاکړ لپاره په ربیع الاول ۱۲۹۰ هجري کي استنساخ کړې وه او د نوموړي ملا سیف الدین کاکړ د لمسي سعدالدین دلرېش لخوا د دغه چاپ مرتبینو ته ورکړه سوې وه چي زه (هوتک) د سعدالدین دلرېش دغه فرهنګي سخاوت د زړه له کومي ستایم. که به د ژوند پر مېنه وي، پاک خدای ﷻ دي په عزت لري.[1] په دې چاپ کي زما په لاس تر چاپ سوي دېوان پنځه پنځوس غزلي او یوه قطعه زیاته سته چي یو غټ اضافت دئ. د میرزا حنان پر کلام باندي په سریزه کي مبسوط بحث سوی دئ خورا زیاتي تفصیلي حاشیې ور ته لیکلي سوي دي او د قاموس برخه یې هم له لمنلیکونو (حاشیو) سره ګډه کړې ده. د کوټې چاپ دېوان پخپل وخت کي د میرزاحنان د کلام تر ټولو بشپړه مجموعه ده. د دغه چاپ په سریزه کي یې کښلي دي چي: (دلرېش د قندهار د ښکارپور بازار په قوچخانه کښې استوګنه درلوده –۱۰ مخ). قوچخانه چي اولسي نوم یې ګوشخانه دئ، په ښکار پور بازار کي واقع نه ده، بلکي په همدې نامه دوه کلي تر ښکارپر دروازې دباندي پراته دي. یوه ته یې د کاکړو ګوشخانه او بل ته یې د الکوزو ګوشخانه وايي. ښاغلي سعید ګوهر د دېوان په پای کي زما د چاپ اختلافي برخي هم پر زیاتي کړي دي او د خپلي لیکنې په ۲۲ مخ کي یې ویلي دي چي: (د کابل د پښتو ټولني او د معصوم مطبوعه دیوان تر ډېره حده سره یو دی). نه پوهېږم چي ګوهر صاحب ولي دا دوه چاپه یو راز ګڼلي دي. زما لخوا په مطبوعه دېوان کي خو دو اویا ۷۲ غزلي، یوه قصیده وشمه غزله، یو مناجات، څلور قطعات، یو مثنوي (سراپا)، څلور تاریخي څلوریځي او معماوي، یو بل مثنوي (ختم کتاب) او په لسهاوو بیتونه د کابل د پښتو ټولني تر چاپ زیات دي او که د ټول اضافه کلام بیتونه وشمېرل سي، شمېر یې شپږ، اووه سوه بیتو ته رسېږي. د دغه اضافت په سته والي کي د دې دوو چاپونو د یو شان ګڼلو د توجیه لپاره زما فکر کار نه کوي. د پېل په خبرو کي یې پر ما دا نیوکه (انتقاد) هم کړې دئ چي ګویا ما (... د میرزا حنان بین المللي ادبي پښتو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده).[2] زما د دې قصدي عمل دلایل زما په چاپ دېوان (ع، ف مخونو) کي په تفصیل سره بیان سوي دي او د ښاغلي ګوهر صاحب د دې نیوکي جواب مي د یوې بېلي مقالې په ترڅ کي ورکړی دئ چي تاسي به یې د همدې لیکنې په پای کي ولولئ.

(1) د دلرېش په نامه د پښتو یو محلي شاعر په کندهار کي سته. (۲)د مرزا حنان بارکزي دېوان، ۲۲۴ مخ، د کوټې بلوچستان چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه موده وړاندي ښاغلي صحاف صاحب د میرزا حنان د دېوان د بیا چاپ خبره راسره طرحه کړه او ما ور ته و ویل چي په دې چاپ کي باید هغه برخه، چي موږ ته نوې په لاس راغلې وه، هم زیاته سي. ده راسره ښه کړله او د ۲۰۰۸ ع کال په جون کي یې تیار سوی متن کاناډا ته د پوستې له لاري را ولېږئ. په دې متن کي یې د حنان نوی موندل سوی کلام په هماغه ځایو کي ور اچولی ؤ، چي ما ور ته نښاني کړي ول او هم یې زما له یادونو سره سم د لومړي چاپ کمبوتۍ د نوي خطي نسخې په مرسته ور پوره کړي وې. د لیکدود په برخه کي یې د حنان خپله لهجه او زما سپارښتني په پام کي نیولي وې. یوازي یې د مرستندویو افعالو (س) په (ش) اړولی و او زه فکر کوم چي محترم صحاف صاحب په دې ډول غوښتي دي ځان د هغو کسانو له جنجاله خلاص کړي، چي د معیاري لیکني لپاره یې یوازنی معیار په دغو ځایو کي د (س) پر ځای (ش) لیکل دي. ما پخپل کتاب (پر معیاري ژبه د معیار په ژبه یوه څېړنه) کي د معیار دغه شان درک ته (عامیانه درک) ویلی دئ او دا کار مي د معیاري لیکني په برخه کي یوه ډېره جزئي او بې اهمیته برخه بللې ده نو له همدې امله مي په دې نوي چاپ کي د ښاغلي صحاف صاحب په بدلونونو کي د اصلاح هڅه و نه کړله. د متن نوره ژبه د حنان مرحوم خپلي ژبي ته ورته ده. په دې متن کي د کوټي تر چاپ شپږ ډېرش غزلي، قطعې او قصیدې زیاتي دي او په دې ډول ویلای سو چي دا متن د حنان د کلام تر ټولو پوره او بشپړ متن دئ خو هغه د چا خبره (ګل بې اغزي نه وي)، د دې متن یوه نیمګړتیا دا ده چي نه ما او نه هم صحاف صاحب د دې فرصت موندلی دئ چي ټول متن دي له کوټي چاپ سره بیا مقابله سي. دا حاضر متن پر څو لاسه ترتیب سوی دئ او هرو مرو به داسي نوري نیمګړتیاوي ولري چي ما به یې یادونه نه وي کړې. له ښاغلو لوستونکو څخه هیله لرم چي د نیمګړتیاوو د موندلو په صورت کي دي د کتاب ناشر ته خبر ورکړي چي په بل چاپ کي سمي سي.

په دې چاپ کي چي کومو چاپي او خطي نسخو ته اشاره سوې ده، هغه په دې ډول ښوول سوي دي:

اصل = د حمدالله صحاف د کلکسیون هغه خطي نسخه چي ما د ۱۳۷۰ ش (۱۹۹۱ع) کال په چاپ کي د اصل په توګه ټاکلې وه.

چاپي دېوان = د کابل پښتو ټولني چاپ، د حنان بارکزي دیوان، ۱۳۳۲ش.
ب = د پښتو اکېډمۍ بلوچستان کوټه چاپ، د میرزا حنان بارکزي دیوان، اپریل ۱۹۹۲ع
بله نسخه = د حمدالله صحاف په خطي کلکسیون کي د میرزا حنان بارکزي د دېوان نوې موندل سوې خطي نسخه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نسخې معرفي:

ګڅه ۱۳٫۵ * ۲۰٫۵

دا نسخه چي ما ته د حنا ن د دېوان تر خپرېدو وروسته د ۱۳۷۰ ش کال د حوت په میاشت کي په کراچي "سنده" کي په لاس راغله د میرزا حنان په خپل لاس کښل سوې ده. دا نسخه کوټې ته د کتابو سوداګرو له کابله راوړې وه چي زما دوست حمدالله صحاف ما ته کراچي ته له څو نورو خطي نسخو سره راوړه. نسخه پر خړ وشمه نازک "نسبتاً" په توره سیاهي کښل سوې او هر مخ یې دوه زرین چوکاټه لري د بیاض چوکاټ یې د دوو تورو کرښو تر منځ زرین دئ او هغه چوکاټ چي متن پکښې لیکل سوئ دئ. د لاجوردي سرې او دوو تورو کرښو وروسته زرین سوئ دئ. د دې دوو چوکاټو تر منځ فاصله تقریباً دوه سانتي متره ده. د هري غزلي مقطع بیا په علیحده چوکاټ کي نیول سوې ده. د هر بیت د دوو مصرعو تر منځ فاصله هم په زرینو کرښو جلا سوې ده. نسخه په سر کي یو میناتور هم لري. په هر مخ کي یې ۱۲ کرښې دي. مخونه یې پر منظم رکاب سربېره هندسي عدد هم لري. د هندسي اعدادو د لیکلو طرز یې ما ته تر اوسه پوري نه و معلوم. لس د "۱۰" په شکل خو پنځوس... اتیاء نوي، بیا د "۵، ۸، ۹" په ډول سل، یوسلو یو ... یوسلو نهه د "۱:، ۱:۱، ۱:۲، ...، ۱:۹، ۱:۱۰" په شکل کارېږي. د دوو مخونو لپاره یو عدد لیکي. په دې معنا چي د نسخې د ټولو مخونو شمېر په هندسي عدد "۱۲۰" دئ چي "۳۲۰" مخه کېږي. د څرمني کلکه وقایه لري چي وروسته ترمیم سوې هم ده او تور چرمي بېخ ورلوېدلئ دئ. د ترمیم په وخت یې ځای ځای توري لانده سوي او اوبو وهلي دي او له لوستولو یې ایستلي دي. د دې نسخې د متن ټولي غزلي په هغه نسخه کي سته چي ما په چاپي متن کي د اصل په توګه ټاکلې وه. خو د حاشیو غزلي یې په هماغه نسخه کي نسته. د دې معنا دا ده چي د حاشیو دا غزلي د هماغي نسخې تر لکلو یعني د ۱۲۸۰ هـ ق کال وروسته شاعر ویلي دي. په دې حساب دا نسخه تر هماغي نسخې چي ما ته د مخه په لاس راغلې وه او چاپي متن مي ور څخه تهیه کړ وروسته کښل سوې ده. یو ځای یې د دېوان د بشپړېدو تاریخي ماده ویلې ده چي ۱۲۹۲ هـ ق څیني راوزي. د اروا ښاد پوهاند رشاد په نسخه کي به هم دغه تاریخي ماده وه. چي د حنان ژوند یې تر ۱۲۹۲ هـ ق پوري یقیني بللئ و او ما په چاپي متن کي اشاره ور ته کړې ده. په هر صورت د دې نسخې د استنساخ کال د ۱۲۹۲ هـ ق کال وروسته زمانه ده. د نسخې لیک نسخ دئ په مقطع کي د شاعر نوم "حنان" په سره رنګ لیکل سوئ دئ. لیکدود یې کټ مټ د هماغي بلې نسخې په شان دئ ځکه دواړه د حنان په خپل لاس کښلي نسخې دي مګر دا نسخه ډېره مکمله ده. کاشکي د حنان د دېوان د چاپ پر وخت ما ته دا نسخه په لاس راغلې وای، ډېر ښه متن به تري جوړ سوئ وای. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حنان د پلار وفات نېټه په دې نسخه کې بل راز ده او کال يې هم د هماغي بلي نسخې له تاريخي مادې سره توپير لري. هورې د حنان د پلار د وفات کال د ۱۲۴۸ هـ ق او دلته ۱۲۵۹ هـ ق ښودل سوئ دئ چي تحقيق غواړي. د نسخې د سر له خوا څو پاڼې صحافتي ګډوډۍ لري. په پای کي يې د فالنامې جدول سته خو د فالنامې په نامه شعر نه لري.

په دغه نسخه کي "۳۲" غزلي قطعې او قصيدې تر نورو چاپي و خطي نسخو زياتي دي.

بايد و وايم چي د حنان د دېوان دواړه خطي نسخې (اصل، بله نسخه) د محترم صحاف صاحب په خطي کلکسيون کي خوندي او له سره وقايه سوي دي. د صحاف صاحب له يادوني سره سم د نسخې په هغو مشخصاتو کي، چي ما يې يادونه کړې ده، بدلون نه راغلي دي.

زه له محترم حمدالله صحاف څخه يو وار بيا د زړه له کومي مننه کوم چي خپل شخصي کتابتون او د خطي آثارو ارزښتناک کلکسيون يې په اخلاص او سخاوتمندۍ سره تل زما او نورو څېړونکو په واک کي ايښی دئ. دا يې له خپلي ژبې، ادب او فرهنګ سره د بې آلايشه ميني ډېر ښه ثبوت دئ. له بده مرغه پښتانه د خپلو خواخوږو په پالنه او ستاينه کي د نورو قومو په شان ډېر جدي خلک نه دي کنه لازمه وه چي د ښاغلي صحاف په باب د ستاينو ډېر څه سوي وای. خدای ج دي دی ژوندی، بريالی او سرلوړی لري.

د پښتو فرهنګ د لا نور غوړېدو او خپرېدو په هيله.

محمد معصوم هوتک

اوکويل– اونټاريو –کاناډا

۱۴مه د اګست ۲۰۰۸ ع

اوس به ښاغلو لوستونکو ته د هغي ليکني د لوستلو تکليف بيا ورکړم چي ښايي ځو کاله وړاندي يې په "هيله" مجله، دويم کال، لومړۍ ګڼه، **41- 49** مخونو کي لوستلې وي. (م، هوتک)

د میرزا حنان بارکزي په شعر کي تعمیې

د پښتو ژبي نازکخيال شاعر ميرزا حنان بارکزی د حميد مومند د ادبي لاري له پياوړو لارويانو څخه دئ او کلام يې په ډېرو ښکلو رنګينيو پسوللی دئ. حنان بارکزي د پښتو او دري کلاسيکو شاعرانو په پيروۍ د ځينو تاريخي پېښو نېټې د تعميې په ادبي صنعت کي ښوولي دي او يو ونيم معماوي يې هم په کلام کي ستة. د معما ادبي صنعت د کلاسيکي شاعرۍ يوه ښېګڼه وه، چي د شاعر په کمالو کي شمېرل کېدله. (۱) تاريخي مادې معمولاً په داسي کلماتو کي لټول کېږي، چي له يوې خوا مطلوبه نېټه په پوره سي او له بل پلوه د معنا په لحاظ له موضوع سره اړيکي هم ولري خوندوري وي او شعريت هم پکښې وي. ځينو شاعرانو کله کله په تاريخي مادو کي يوازي د ابجد په تورو باندي خپل مطلوب کال پوره کړی دئ، نور يې د تاريخي مادې په معنا پسي نه دي کتلي. د خوشالخان په کلام کي پر دغه راز تاريخي مادو ډېر پېښيږو. نومړی له بنګښو سره د ګنبت د جنګ کال نېټه داسي بيانوي:

د هجرت د کال غفو و په حساب کښې
په غره واوره ورېدلې نيساني وه (۲)
۱۰۸۶ هـ ق
دا سږ کال چي د غصج دئ چي غصد شي
اميدوار او سه له بخته له اقباله (۳)
(غصج = ۱۰۹۳، غصد = ۱۰۹۴)

---

(۱) زموږ ځوان شاعران له دې صنعته ځان پېچي او ځيني يې لا کرېږي هم. دا چي دا کار ښه دئ که بد، زما د ليکني موضوع نه ده او تر تېرېږم. (۲) د خوشحال خان خټک مرغلري –۹۸۲ مخ –۱۳۱۷ ش- کندهار. په ۹۸۷ مخ کي چي "عفو" ته ۱۰۸۹ کښل سوي دي، د کتابت تېروتنه ده. (۳) هماغه اثر –۲۲۱ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما چي د میرزا حنان بارکزي د دېوان ځیني خطي او چاپي نسخې کتلي دي، د دغو تعمیو پر بېلابېلو ثبتونو پېښ سوی یم. د دغه راز تنوع علت به دا وي، چي د حنان د دېوان زیاتره قلمي نسخې د ده پخپل لاس کښل سوي دي او بدلونونه هم پخپله ده پکښي راوستي دي. ده ته چي په یوه تاریخي ماده کي د التباس پېښېدلو احتمال ښکاره سوی دئ یا یې تر پخوانۍ مادې بله موزونه او مناسبه ماده موندلې ده، هغه یې په نوې نسخه کي ځای کړې او پخوانۍ یې ځني ایستلې ده. هغه تاریخي مادې، چي نوي یې ویلي دي، څرګنده خبره ده چي په زړو نقلونو کي نسته.

د میرزا حنان بارکزي د دېوان درې چاپي نقلونه زموږ په لاس کي سته. د کابل د پښتو ټولني چاپ ۱۳۳۲ش کال، زما (هوتک) ۱۳۷۰ ش کال او د بلوجستان کوټې د پښتو اکېډمۍ چاپ ۱۹۹۲م کال. په کابل چاپ کي یو دوې معماوي سته خو هغه داسي شعرونه نه دي، چي تاریخي پېښو ته دي د تعمیې په بڼه کي اشاره سوې وي. ما چي د حنان بارکزي دېوان ترتیباوه (۱۳۷۰ش) یوه خطي نسخه (زما د ګران دوست ښاغلي حمدالله صحاف د کتابتون) او بله د پښتو ټولني چاپي نسخه را سره وه. په خطي نسخه کي، چي غالباً به د میرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وي، پنځه معماوي ثبت وې، چي یوه یې ما د چاپي دېوان په ۷۵ مخ کي او څلور نورې په ۲۴۴ مخ کي ثبت کړې دي. د کوټې چاپ دېوان له هغې خطي نسخې څخه ترتیب سوی دئ، چي د حنان پخپل لاس په ۱۲۹۰ هجري قمري کال لیکل سوې ده. د کابل د پښتو ټولني چاپ او زما له خوا د ترتیب سوي چاپي دیوان نسخه بدلونونه هم لري. په دې چاپ کي شپږ معماوي سته، چي یوه یې د دېوان په ۱۲۰ مخ کي او نورې پنځه یې په ۲۲۰-۲۲۱ مخو کي راغلي دي.

ما ته د میرزا حنان بارکزي د دېوان تر خپرولو وروسته د یوې خطي نسخې د کتلو موقع برابره سوه، چي په ۱۲۹۲ ق کال یا تر هغه وروسته د حنان پخپل لاس لیکل سوې ده. دا نسخه ښاغلي صحاف ته وروسته په لاس ورغله او ما ته یې د کتلو لپاره راکړه. نسخه د استنساخ کال نه لري خو په خاتمه کي یې یو بیت ور زیات کړی دئ، چي په نورو نسخو کي نسته. هغه بیت داسي دئ:

په اتمام کي چي مي وکړ استفسار
عقــل و ویــل تــاریخ اختصـــار
اختصار = ۱۲۹۲

ما د ترتیب سوي دېوان د سریزې په ((د)) مخ کي د فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د لیکنو په حواله د حنان ژوند تر ۱۲۹۲هـ ق پوري یقیني بللی دئ. فکر کوم، چي پوهاند رشاد صاحب ته به هم دغه بیت رسېدلی ؤ. په دې ډول دا نسخه تر هغې نسخې دوه کاله وروسته لیکل سوې ده، چي د کوټې چاپ د ښاغلي مرتب په واک وه. دا نسخه تر نورو موجودو نسخو څه د پاسه دېرش غزلي او قطعې زیاتي لري او د معماوو شمېر یې اووه دئ خو ځیني تاریخي مادې یې له نورو نسخو سره توپیر لري. زه به که د خدای ﷻ رضا وه د حنان د شاعرۍ دغه پاته برخه یو وخت د پښتو ادب

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوستانو ته وړاندي کوم. سمدلاسه به د دغو معماوو او تاریخي مادو ببلابېل شکلونه او د هغو حل درنو لوستونکو ته وړاندي کړم. د دې خبري یادول ضروري بولم، چي له دغو معماوو څخه ځیني یې په دري نوټونو او د بدیع په کتابو کي حل سوي دي.

معماوي:

د میرزا حنان بارکزي په دیوان کي د میم ردیف یوه غزله سته، چي پر بې نقط ادبي صنعت ویل سوې ده. په مقطع کي یې شاعر خپل نوم (حنان) په یوه معما کي راوړی دئ، چي زما له خوا په ترتیب سوي دیوان (۷۴مخ) او د کوټې چاپ دیوان په ۱۲۰ مخ کي یې ثبت داسي دئ:

معمـــا مـــي ده د اســـم دوه ســـمکه
حـــا و دوو ســـمکو ورکـــړه دا علـــم

د پښتو ټولني (کابل) چاپ دیوان په **۷۵** مخ کي دغه معما په لږ بدلون سره داسي راوړې ده:

معمـــا مـــي د اســـم دوه ســـمکه
حـــا د درو و ســـمکو ســـر کـــړ و اعلـــم

حل: سمک په عربي کب "ماهي" ته وایي. نون یې هم بولي. دلته له "دوو سمکو" څخه مطلب دوه "نون" دي. د "حا" توري (ح او الف) چي د دوو نو نو سر سي یعني د یوه نون له سر سره "ح" او د بل نون له سر سره "الف" ونښلول سي، "حنان" لاس ته راځي:

ح+ن+ا+ن= حنان

په دې ډول نو د کابل چاپ ثبت سم ښکاري په دې شرط چي د "درو سمکو" پر ځای "دوو سمکو" کلمات ور ولو ښرې.

معمـــا مـــي ده د اســـم دوه ســـمکه
حـــا د دوو ســـمکو ســـر کـــړه، واعلـــم

"وَ اَعلَم" په معما کي داخله کلمه نه ده، صرف د شعر قافیه په سمه سوې ده او معنا یې "پوه سه" ده.

دوهمه معما زما د دیوان په ۲۴۴مخ او د کوټې چاپ دیوان په ۲۲۰مخ کي راغلې ده. په کابل چاپ کي بیخي سته نه.

یـــو ایلچـــي راغـــی لـــه هنـــده دلاوره ورســـره عجـــب حیـــوان و بـــرادره
دا حیـوان قـادر پخپـل قـدرت جـوړ کـړی لس یې خولې او دېرش یې پښـې اتیا یې سره

دا معما د (فیل) په نامه ده.

ف=۸۰، ی =۱۰، ل=۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې معما حل ما په دیوان کې راوړی دئ، چې د کوټې چاپ د ښاغلي مرتب په واک کې هم ؤ. خو نه پوهېږم چې ولې یې په حاشیه کې (معنا ئې را معلومه نه شوه) ور ته کښلي دي؟

دریمه معما د (مدینه) په نامه ده، چې زما د دیوان په ۲۴۴مخ او د کوټې چاپ په ۲۷۰ مخ کې راغلې ده.

افلاکونـــه یـــې پـــه نـــور د جبـــین ونیـــو — درسـت جهـان یـې نبـوت پـه نګـین ونیـو
پـــر نامـــه د مـــدینې معجـــزه ګـــوره — چې مه څیري سوه په میان کې یې دین ونیو

په دې معما کې د حضرت محمد ■ په لاس د شق القمر معجزې ته اشاره سوې ده او حل یې ساده دئ "مه" چې څیري سي یعني "میم" او "ها" یې سره جلا سي، "دین" یې په منځ کې ور ولوېږي، "مدینه" ځني جوړېږي. د کوټې چاپ ثبت یې داسي دئ:

افلاکونـــه یـــې پـــه نـــور د جبـــین ونیـــو — درسـت جهـان یـې نبـوت پـه نګـین ونیـو
پـــر نامـــه د مـــدینې معجـــزه ګـــوره — چې ماه څیری شوه په میان کښې ئې دین ونیو

دلته د (ماه) لیکدود معما ته زیان رسولی دئ. ځکه که (ماه) څیري سي او (دین) یې میان ته ور ولوېږي نو به یا (مدیناه) ځني جوړېږي یا (مادینه) چې دواړه شکله یې سم نه دي.

تاریخي مادې:

میرزا حنان د خپل پلار د وفات تاریخي ماده د خپل دیوان په یوه نسخه کې داسي راوړې ده:

زمـا پـلار محمـد حسـن د دیـن پنجـه — خدای دې ورکـړي پـه جنـت کـې سـراچه
لـه هوښـیاره مـې د مـرګ وکـړه پوښـتنه — را تـې و ویـل تـاریخ سـو مـرغ چـه

دا تاریخي ماده زما په لاس د ترتیب سوي دیوان په ۲۴۴ مخ کې سته. د "مرغ چه" ابجدي ارزښت ۱۲۴۸هـ ق کېږي او ما دغه کال د حنان د قبله ګاه د مړیني کال بللی دئ، چې سم استخراج نه دئ او وروسته به پر وړغېږم. لکه وړاندي چې مي و ویل د حنان د دیوان د ترتیبولو په وخت کې زما سره یوازې یوه خطي نسخه وه او چاپي نسخې دغه اشعار نه درلودل. له یوه ثبت څخه ما دا حقیقت نه سوای معلومولای چې د نوموړي شاعر پلار په رشتیا سره په همدې کال وفات سوی دئ که یه؟ دغه تاریخي ماده له اصل پېښې سره د مفهوم او معنا هیڅ راز اړیکی نه لري، یوازې یې مطلوبه سنه په پوره کړې ده. دا کار د میرزا حنان خپل بدعت نه، بلکې د قدماوو پر لار تللی دئ. د خوشالخان خټک په کلام کې مو د دغه راز تاریخي مادو بېلګې د مخه ولوستلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوټې چاپ چې له کومې نسخې څخه برابر سوی دئ، هورې حنان د خپل پلار د مړيني بله تاريخي ماده ويلې ده. (۲۲۰مخ)

قبلـه گـاه مـی پـه عمـل لکـه بيضـه — د ريـا لـه غشـی ئـې خلاصـه فضـه
هـاتفي ئـې پـه وفـات کښـی دغـه وويل — چـې تـاريخ ئـې دا مقـام سـو روضـه

تر دې مادې لاندې يې په عدد ۱۲۵۸ کښلې دې چې په دې حساب نو تاريخي ماده "مقام سو روضه" ده. ما ته چې د حنان دېوان تر چاپ وروسته د بلې نسخې د لوستلو موقع برابره سوه، هورې بيا شاعر د خپل پلار د وفات نېټه په نورو کلماتو کې موندلې ده او ابجدي ارزښت يې د کوټې چاپ تر تاريخي مادې يو کال زيات دئ. هورې داسې لولو:

قبلــه گــاه مــې و جــوار تــه د کــريم — شـــو روان الحکـــم لله الحکـــيم
لــه هوښــياره مــې د مــرگ پوښــتنه وکــړه — ول تــاريخ يــې دئ لــه اجــر عظــيم

د "له اجر عظيم" ابجدي ارزښت ۱۲۵۹ کېږي.

له دغو درو تاريخي مادو څخه داسې نتيجه را ايستلای سو، چې "مرغ چه" به غالباً "مرغی چه" وي ځکه پخوانيو کاتبانو او په هغو کې پخپله ميرزا حنان زياتره وخت (ی) په زېر (کسره) سره ښيي. د "مرغی چه" کلمې (ی) به يې غالباً په زېر سره ښوولې وي، چې هغه هم له کتابته پاته سوی دئ. په دې توگه نو د تاريخي مادې ارزښت ۱۲۵۸ کېږي. دا کال د کوټې چاپ دېوان له مادې سره برابر دئ. زما استنباط پر دې دليل ولاړ دئ، چې له ميرزا حنان غوندې قادر الکلام شاعر څخه په يوه تاريخي ماده کې، هغه هم د خپل پلار د مړيني په ماده کې د لسو کالو توپير توقع نه سي کېدلای. په وروستۍ تاريخي ماده کې يې د "اجر" کلمې د سر همزه په محاسبه کې نه ده شمېرلې. دا چې معمائيون دې کار ته اجازه ورکوي که يه؟ زه سمدلاسه څه نه سم ويلای خو دومره ويلای سم، چې د حنان د پلار د مړيني کال به ۱۲۵۸ ق ؤ.

ښاغلي سعيد گوهر صاحب د ميرزا حنان بارکزي د کوټې چاپ دېوان په ۲۲۴مخ کې زما په لاس برابر سوي دېوان باندې يوه نيوکه کړې ده او هغه دا چې ما (د ميرزا حنان بين المللي ادبي پښتنو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده). هو. ما د ميرزا حنان دېوان د ده پخپله لهجه برابر کړی دئ او دا مې عقيده ده چې پخواني متون بايد د ليکونکي يا شاعر په خپله لهجه برابر سي. دا کار تر ما د مخه هم سوی دئ. د حاجي جمعه بارکزي دېوان هم د ده پخپله لهجه د ښاغلي زلمي هيواد مل صاحب

(c) ketabton.com: The Digital Library

په زیار ترتیب سوی دئ. سریزه او لغتنامه یې پوهاند عبدالشکور رشاد کښلې ده. ښاغلي هیوادمل صاحب پخپله سریزه کي د دغه کار علتونه هم بیان کړي دي او ویلي یې دي، چي متون باید د شاعر پخپله لهجه ثبت سي. [1] ما هم د دوی په استناد د دېوان د سریزي په (ع) مخ کي خپل دلایل راوړي دي. که دا کار یو ادبي او تاریخي ضرورت نه وای نو ولې به د کوټې چاپ ښاغلي مرتبین مجبورېدلای چي د حنان بارکزي د پلار د وفات تاریخي ماده د (بین المللي پښتو) پر خلاف (مقام سو روضه) ثبت کړي او (مقام شو روضه) یې و نه لیکی.[1] د دې کار اړتیا بالکل څرګنده ده. که یې دا کار کړی وای نو د میرزا حنان مرحوم پلار به تر ننه پوري ژوندی وای او اتیا کاله به یې نور ژوند هم په مخ کي وای ! ځکه د (مقام شو روضه) ابجدي ارزښت ۱۴۹۸ کېږي او دې سنې ته لا نور اتیا کاله انتظار په کار دئ !

بله تاریخي ماده د برهان نامي د وفات نېټه ده. دا سړی په ټولو خطي نسخو کي د (اخوی ام برهان) په القابو یاد سوی دئ. په همدې دلیل ما او د کوټې چاپ ښاغلو ترتیبوونکو د میرزا حنان بارکزي ورور بللی دئ. که څه هم کله کله تېروني یار او اشنا ته هم د (اخوی) خطاب راتلای سي. د وفات قطعه یې ما داسي راوړې ده:

د برهــان مــرګ مــي پــر زړه اور بــلاوه　　پــه پوښــتنه مــي همــه ځــای لټــاوه
د وفــات تــاریخ یــې دا هــاتفي و وې　　لــه دا نــیم برهانــه مــخ وګــرزاوه

د دغي تاریخي مادې د لیکلو په برخه کي ما د دېوان د سریزي په (د) مخ کي خپل نظر او په خطي نسخو کي د فتحې او کسرې پر کارولو خبري کړي دي مګر په محاسبه کي مي بیا هم سمې نه دي تطبیق کړي. ما د علمي احتیاط په حکم کښلي دي، چي که دا ځلوریځه (ما سمه حل کړې وي، نو ۱۲۸۳ ق ځني راوزي). خو لکه چي معلومېږي، سمه مي نه ده حل کړې. ځکه زما محاسبه (له دا نیم برهان مخ وګرزاوه) جملې له مخي وه خو په (له) کي مي باید د (ها) ابجدي ارزښت (۵) نه وای شمېرلی. اوس چي له پورتنۍ سنې څخه پنځه و ایستل سي، یو زرو دوه سوه اته اویا پاتېږي. دا خو له پورتنۍ جملې څخه سمه استخراج سوې سنه ده، مګر د میرزا حنان مطلوبه سنه نه ده. په دې دلیل

(1) د حاجي جمعه بارکزي دېوان – سریزه – ۱۳۷مخ – ۱۳۶۰ ش – کابل.
(1) له بده مرغه د (هیله) مجلې مسئولینو زما د همدې مقالې د خپرولو په وخت کي د معیار د عامیانه درک تر اغېزي لاندي هم د حنان په شعر او هم زما په لیکنه کي لاس وهلی دئ او د (مقام سو روضه) تاریخي ماده یې (مقام شو روضه) ثبت کړې دئ. د دوی په نظر خو یې به (شو) باندي د (سو) په بدلولو سره د حنان شعر او زما لیکنه د چا خبره معیاري کړې ده ! خو زما د استدلال ودانۍ او د تاریخي مادو په ویلو کي د حنان ټولي خوارۍ یې ګډي وډي کړي دي. ځکه میرزا حنان د خپل پلار د مرګ نېټه ۱۲۵۸ ق ښوول غوښتي دي او دا عدد له (مقام سو روضه) څخه لاس ته راتلای سي. که یې د معیار د عامیانه درک په اغېزه (مقام شو روضه) ولیکو، څرنګه چي د دې جملې ابجدي ارزښت ۱۴۹۸ کېږي، نو معنا به یې دا وي چي د حنان پلار مرحوم اوس هم ژوندی دئ او حنان یې په نوموړې قطعه کي د مړیني پېشګویي ! کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د کوټي چاپ نوموړي خلوریځه داسي راوړې ده:

د برهـــان مـــرګ مـــی پـــه زړه اوربــلاوه		پـــه پوښـــتنه مـــی ئـــې هـــر ځـــای لټـــاوه
د وفـــات تـــاریخ ئـــې دا هـــاتفي وویې		لـــه دا نیمـــه برهـــان مـــخ وګرځـــاوه

او تر لاندي يې په عدد ۱۲۷۷ کښلي دي. زما او د کوټي چاپ په ثبت کي شکلي توپير سته خو له دواړو تاريخي مادو څخه ۱۲۸۳ راوزي چي د شاعر له مطلوبي سنې سره شپږ کاله توپير لري. د کوټي چاپ ښاغلو ترتيبونکو يو ښه کار دا کړی دئ، چي په لمن ليک کي يې د خطي نسخې اصلي ثبت هم راوړی دئ چي زما په خطي نسخه کي يې هم کټ مټ دغه شان املاء وه يعني (لدا نيم برهان مخ وګرزاوه). له دې جملې څخه هم ۱۲۷۷ نه راوزي بلکي ارزښت يې ۱۲۷۸ کېږي. زما يقين دئ ميرزا حنان چي دغه تاريخي ماده جوړوله، هلته يې د هاتف له خولې د امر صيغه (مخ وګرزوه) په پام کي وه او د (مخ وګرزاوه) الف يې د قافيوي اړتيا له امله ورکړی دئ. اوس که د برهان نامي د وفات تاريخي ماده (لدانيم برهان مخ وکرزوه) جمله ومنو نو سمدم ۱۲۷۷ څني راوزي او فهو المراد.

د ښاغلي صحاف په دوهمه خطي نسخه کي د دوران نامي د مړيني تاريخ هم راغلی دئ چي نه زما په دېوان کي او نه د کوټي چاپ دېوان کي سته.

هغه داسي دئ:

د دوران د مـرګ خبـر مـات کـړم پـر مـلا		چـي مشـفق او مهربـان و پـر هـر چـا
لـه هوښـياره مـي د مـرګ پوښـتنه وکـړه		وې ويـــل تـــاريخ زردوه ســـوه اويـــا

دا نېټه بيخي څرګنده ده او کومه لانجه نه پکښي پېښيږي.(1)

وروستی تاريخي ماده د ميا جان محمد اخندﷺ ده چي د محترم صحاف په دوهمه نسخه او د کوټي په دېوان کي يو راز راغلې ده. د صحاف صاحب په نسخه کي يې په عدد ۱۲۷۳ ور ته کښلي دي او د کوټي په چاپ کي يې ۱۲۷۲ تر لاندي ليکلي دي. زما په محاسبه ۱۲۷۳ کال سم دئ. خلوريځه داسي ده:

چـي ولـي و د خپـل وخـت فـاني فـی الله		نـا اميـده يـې خـوک نـه تلـه لـه درګـاه
يو هوښيار يې په وفات کښې داسي و وې		دا تـــاريخ مياجـــان محمـــد رضـــی الله

د (ميا جان محمد رضی الله) ابجدي ارزښت ۱۲۷۳ راوزي.(2) د حنان په دېوان کي بله تاريخي پېښه د

(1) زه چي د برهان او دوران قافيوي ورته والی د حنان له نامه سره ګورم، دا دواړه د احتياط په قيد د ميرزا حنان بارکزي ورونه ګڼم (د سپتمبر ۲۰۰۴ ع ياداښت).

(c) ketabton.com: The Digital Library

سردار مهردلخان مشرقي (۱۲۱۲ – ۱۲۷۱ هـ ق) مرثیه ده. څرنګه چي په هغې کي داسي تاریخي ماده، چي حل دي وغواړي، نسته، ځکه نو ما بحث پر و نه کړ. د دغي مرثیې د سر او پای بیتونه داسي دي:

و جــوار تــه د مــولا ســـردار قــرین ولاړ　　چي مرغوب د کل عـالم و پـه تحسین ولاړ
اعتمـــاد بانـــدي د کـــړو نـــه دئ "حنانـــه"　　چي "سـردار مهـردل" لـه دې دنیا یقـین ولاړ

☒ ☒ ☒

تورنټو – کاناډا د مارچ دریمه ۱۹۹۸ع

---

(2) دغه میاجان محمد صاحب د کندهار د ذاکر شریف د میا عبدالحمید صاحب زوی ؤ. (وګورئ: سل بګړي یو پوړنی – ۹۳مخ د لیکونکي اثر).

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرزا "حنان" بارکزی

د دیارلسمي هجري پېړۍ په لومړۍ نیمايي کي په احمدشاهي کندهار کي د علم او معرفت، شعر او شاعرۍ بازار ښه تود و. دا وخت که په سیاسي لحاظ د سردارانو ترمنځ د اقتدار پر سر د خانه جنګۍ عصردئ خو د علم او پوهي په لحاظ د پوهانو او عالمانو ترمنځ د پوهني د مشعل د روښان ساتلو پر سر د سیالۍ زمانه ده. کتابونه تألفیږي، دېوانونه تر تیبېږي، انجمنونه جوړېږي، مشاعري کېږي، د علم د تدریس په حلقو کي په ډېري ګرمجوشۍ سره ځوان استعدادونه روزل کېږي، نوي څېرې د ادب میدان ته راوزي. دې علمي هنګامې هغه وخت لازیات رونق و موند چي په دې ښار کي د سردار مهردل خان مشرقي "1212 – 1271هـق" په لاس د ادبي د بستان "ادبتون" اساس کېښېښوول سو. دې مرکز ډېره پخه تاریخي زمینه او سابقه درلوده او پکښې را غونډ سوي کسان د هوتکو د عصر د نارنج مانۍ د ادبي مجلس او د احمد شاهي عصر د ځلاند علمي ماحول برحق وارثان وو.

د دې انجمن د سر سړی سردار مهردل خان مشرقي د سردار پاینده خان زوی دئ. د ده سکني وروڼه "کهندل خان، پردل خان، رحمدل خان او شېردل خان" د کندهار مستقل حکمرانان وو. دا پنځه وروڼه زموږ د هیواد په تاریخ کي "د کندهاري سردارانو" یا "کندهاري وروڼو" په نامه شهرت لري.

سردار مهردل خان مشرقي د پښتو او پاړسي ژبو ښه شاعر، متصوف او د تألیفاتو څښتن دئ. د شعر پر دېوانو سربېره یې د "جمع الجمع" په نامه یو کتاب په تصوف کي کښلی دئ. د "شرح بیتین" په نامه یو منظوم اثر لري چي د مولانای رومي د دوو بیتو شرحه ده. دا اثر د علامه عبدالحی حبیبي له خوا په کابل کي چاپ سوئ دئ. علامه حبیب الله کاکړ کندهاري "حبواخونزاده" د موضوعه احادیثو پرتخریج یو کتاب د "نقد الثقات في تزئیف الموضوعات" په نامه د همدې علم دوست سردار په غوښتنه کښلئ دئ. (1)

د مشرقي د ادبي انجمن مقر د سردار مهردل خان خپل کور و(2) او د انجمن سر ګرمه غړي میرزا "حنان" بارکزی، حاجي عبد الله پوپلزی، صدیق اخونزاده هوتک، ملا میران، طرزي او نور وو.

---

(1) وګورئ: پښتانه شعراء، دوهم ټوک، 481 مخ.

(2) د تفصیل له پاره و ګورئ: پاشلي ویناوي، د مولوي صالح محمد هوتک اثر، 3 مخ.

زموږ د بحث وړ شاعر میرزان "حنان" بارکزی دی چي د کندهار ښار جنوبي لور ته د "مرت کلا"(1) په کلي کي زېږېدلئ دئ. په مرت کلا کي د حنان د زېږېدو په باب متواتر روایت سته خو د ده په دېوان کي مي د دي روایت ملاتړ و نه موند. د میرزا حنان د ژوند او کورنۍ په باب موږ ډېر معلومات نه لرو. تر کومي اندازې چي زه خبر یم په دې باره کي د پښتو ادبیاتو تاریخ "دریم ټوک" پښتو ادب تاریخ، پښتانه شعراء "دوهم ټوک"، افغانستان نومي کتاب د کندهار مشاهیر، اریانا دائرةالمعارف، د سره غره ګلونه او د ده د چاپي دېوان په سریزه کي لږ و ډېر مواد موندلای سو چي تقریباً ټول یو شانته خبري لري او لیکوالو د پښتانه شعراء څخه زیاته استفاده کړېده. د ده په خپل، دېوان کي هم زه ډېر لږ پر داسي ځایو پېښ سوئ یم چي د ژوند زیات اړخونه دي یې په روښانه سي. یوازي مي دا څو مورده په سترګه سوي دي، هغه دا چي:

د پلار نوم یې محمد حسن و چي په "1258 هـ ق" کال مړ دئ. حنان وایي:

زمــا پــلار محمــد حســن د دیــن پنجــه   خـدای دي ور کـړي پـه جنـت کـي سـراچه
لـه هوښـیاره مـي د مـرګ پوښـتنه وکـړه   راتــې و ویــل تــاریخ شــو مرغــی چــه

"دېوان – ۲۰۸ مخ"

د برهان په نامه یې یو ورور درلود چي د حنان په ژوند و فات سوئ دئ دی وایي:

د برهــان مــرګ مــي پــر زړه اور بــلاوه   پــه پوښــتنه مــي همــه ځــای لټــاوه
د وفــات تــاریخ یــې دا هــاتفي و وې   لــه دا نــیم برهانــه مــخ و ګــرزاوه

"دېوان – ۲۰۸ مخ"

د کندهار اوسېدنکئ و. د ده خپله وینا دا ده:

پـــه خپـــه بـــه ګلرخـــان د قنـــدهار وي   چـي پـه مـرګ ولاړ شـي "حنـان" رنګـه بلبلـه

"دېوان – ۱۳۵ مخ"

لـــه حنانـــه قـــرار څـــه غـــواړې ناصـــحه   چي رسـوا کـړ دا سـتا عشـق پـه قنـدهار کـي

"دېوان – ۱۷۱ مخ "

له نامه سره یې "میرزا" هم کیښ. لکه په دا لاندي بیتو کي:

دا لـــه غمـــه د کـــوم مـــخ "میـــرزا حنانـــه"   لـه ژړلـو چـي مـي نـه درېـږي سـترګي

"دېوان – ۱۷۲ مخ"

---

(1) د احمد شاهي کندهار د ښکارپر دروازې څخه د موټر او بګیو یوه لار مخ پر جنوب وتلې ده چي د کرز او ذاکر له کلیو څخه تېره او پای یې یوه کوچني غره ته درېږي. د دې غره په شمالي لمن کي یوه هدیره سته چي پوخ دېوال پر تاو سوئ دئ. د حاجي جمال خان بارکزي مقبره په همدې هدیره کي ده چي ګومبته پر ولاړه ده. دا غر د حاجي جمال نیکه په نامه یادېږي. د غره لوېدیځ لور ته د یوه یا دوو کیلومترو په واټن یو کلی ودان دئ چي مرت کلا نومېږي.
د مرت کلا په شا وخوا کلیو کي بارکزي میشته دي. دا کلي د ترنک رود پر شمالي او جنوبي غاړو پراته دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خرخوي دین په دنیا "میرزا حنانه" — دا نعمت زائلوي په دا غم ولي
"دېوان – ۱۷۹ مخ"

په ځواني یې شعر ویل شروع کړي دي. له دې لاندې بیته همدغه راز مطلب اخستل کېږي:

ستا له غمه نه یم څه یم چې دا هسې — لا د دېرشو کالو نه یم موی مې سپین شو
"دېوان – ۱۰۳ مخ"

عمر یې تر سپین ږیرتابه پورې رسېدلئ و. دی وایي:

چې په سپینه ږیره نه اورې د ښکلو — آفرین دي شه "حنانه" پر همت
"دېوان – ۴۹ مخ"

چې پیرۍ مې ږیره سپینه کړه خم قد — راته ښایي اوس عصا د سرو قد
"دېوان –۵۴ مخ"

د سردار مهردلخان د مرګ په کال"1271 هـ ق" ژوندی و. د هغه ویرنه یې ویلې ده چې د سراو پای بیتونه یې داسې دي:

وجوار ته د مولی سردار قرین ولاړ — چې مرغوب د کل عالم و په تحسین ولاړ
اعتماد باندې د کړو نه دئ "حنانه" — چې "سردار مهردل" له دې دنیا یقین ولاړ
"دېوان –۲۲ مخ"

دا هغه موضوعات دي چې مورږ د ده له خپلې خولې په خبرېږو. اوس به د ده خپله وینا سره وشنو، د نورو ښاغلو محققینو څېړنې به هم پر وګورو او و به وینو چې څه تر وزي.

د ژوند زمانه یې:

د میرزا حنان د زېږېدو نېټه نه د ده په خپله وینا کې ښودل سوېده، نه د ښاغلو څېړونکو په څېړنو کې. د سردار مهردلخان مشرقي د مرثیې په استناد په (ادبي تذکرو – تاریخونو او نورو دې ته ورته آثارو کې یې ژوند تر "1271 هـ ق" پورې یقیني بلل سوئ دی). دا سې روایت هم سته چې دېوان یې په همدې کال ترتیب کړئ دئ.(1) د ده د خپلې وینا سره سم دغه وخت سپین ږیری دئ. که یې مورږ د سپین ږیرتوب عمر شپېته کلنی فرض کړو. نو به یې د زېږېدو نېټه د "1210 هـ ق" شاوخوا یا په بله وینا د شاه زمان سدوزي، د پاچهۍ اوایل وي.

(1) وګورئ: حبیبي – عبدالحی- د افغانستان پېښلیک 192 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته چي د ده دېوان کومه خطي نسخه همدا اوس پرته ده، په هغې کي يې د خپل ورور برهان نومي د مړيني نېټه په يوه ځلوريځه کي ښودلې ده چي که ماسمه حل کړې وي، نو "1278 هـ ق" ځني را وزي.(1) په دې ډول د حنان د ژوند زمانه د ده د خپل شهادت له مخي دوولس کاله نوره هم اوږدېږي. زما خپله څېړنه تر دې ځايه رسېدلې ده خو د پښتو ژبې زيار کښ محقق ښاغلی زلمی هيوادمل ليکي: (فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د ده "حنان- م. هـ" د آثار و له مخي دا ثابته کړې ده چي دی تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و).(2)

د فاضل استاد پوهاند رشاد صاحب د تحقيق پر اساس د حاجي جمعه "بارکزي" د دېوان د مقدمې ښاغلي ليکونکي د "حنان" له نامه سره "1292هـ ق ژوندی" کښلئ دئ خو د عبدالحميد مومند د دېوان په سريزه کي يې چي د حاجي جمعه بارکزي د دېوان تر چاپ درې کاله وروسته د نوموړي ليکونکي په زيار په کابل کي خپور سوئ دئ، د حنان نامه ته "د ۱۲۷۰ هـ ق" ليکلي دي.(3) دا ډول ارقام او اعداد له لوستونکي څخه لار وليکه ورکوي.

اوس چي زه دا کرښي کاږم نه د حنان نور آثار راسره سته، نه هم د پوهاند رشاد تحقيق، همدومره ويلای سم چي حنان تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و، دغه وخت د امير شېرعليخان د دوهم وار پاچهۍ اووم کال دئ.

د حنان د اولادو او د هغه د ښځېدو د ځای په باب د ويلوو ړ هيڅ راز معلومات نسته.

تأليفات يې:

زموږ په واک کي خو دم درحاله د ميرزا حنان پښتو دېوان سته د "کندهار مشاهير" نومي کتاب ښاغلی مؤلف ليکي: "ميرزا حنان په پښتو او فارسي زيات شعرونه او مردف دېوانونه لري".(4)

زما په تيار سوي متن کي يوه فارسي غزله سته "۱۰۷ مخ" د هغې له لوستلو څخه هم څوک دا حکم کولای سي چي شاعر به هرومرو نور فارسي شعرونه هم ويلي وي، ښايي دېوان به يې هم درلود. خو داخبره راته لاينحله پاته ده چي د فارسي دېوان د درلودلو په صورت کي په پښتو دېوان کي ديوې فارسي غزلي د راوړلو ضرورت څه و ؟

---

(1) په دې ځلوريځه کي تاريخي ماده "له دا نيم برهانه مخ و ګرزاوه" ده. د نسخې د ليکدود له مخي د "برهان" مغيره شکل هم "برهان" کښل کېږي. د کلمې د پای "هـ" په زور "فتحه" ښودل سوې ده ځکه نو د استخراج په وخت کي بايد د "ه" ابجدي ارزښت محاسبه نه سي دغه راز د "له" په کلمه کي هم بايد "هـ" محاسبه نه سي. زما په خيال له "نيم برهان" څخه مراد "ځوان برهان" دئ، ولي که د "برهان" نيم قيمت "179" له تاريخي مادې څخه ووزي، "1104" پاتېږي چي په دغه کال به نه د حنان البوشاکه وه نه يې د ورور.

(2) و ګورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان د مقدمې 24 مخ- کابل – 1360 ش.

(3) و ګورئ: د عبدالحميد مومند دېوان د مقدمې 26 مخ – کابل – 1363 ش.

(4) و ګورئ: ځلمی - محمدولي- د کندهار مشاهير- ۲39 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی زلمی هیوادمل لیکي: (حنان د څو مؤلفاتو څښتن دئ د قصو یوه مجموعه یې له ښاغلي محمد نسیم نوري قندهاري سره سته. په فرهنګ زبان و ادبیات پښتو (ج1 – 142) کي د ده د قصو یاد راغلئ، په "پښتو منظومي قصې" [5] نومي اثر کي یې د شهزاده سلیم جواهري د قصې یادوَنه شوې ده). [6]

(5) "پښتو منظومي قصې" د عبدالکریم پتنګ اثر دئ چي په 1357 ش کال په کابل کي چاپ سوئ دئ.
(6) وګورئ: د عبدالحمید مومند دېوان- 1363 ش چاپ – کابل – د مقدمې 26 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي لاريې:

د میرزا حنان بارکزي د دېوان له لوستلو څخه له ورایه ښکاري چي ده د پښتو ژبې د کلاسیکو شاعرانو او متقدمینو دېوانونه او آثار کتلي او مروج علوم یې هم پر ښنګ ور سره لوستي وو. خپل نکته سنج فکر یې د پښتو ژبې د نازکخیاله شاعر عبدالحمید مومند "1148 ق ژوندی" له خیاله سره ورته موندلئ او د هغه ادبي لار او سبک یې غوره کړئ او پیروي یې کړې ده. زموږ د ادب تاریخ څېړونکي او ادبپوهان په دې باب په یوه خوله دي چي میرزا حنان د حمید د ادبي سبک ډېر ښه پیرو دئ.(1)

اروا ښاد استاد عبدالرؤف بېنوا لیکي: (د حنان شاعرانه تخیل ډېر لوړ او د نوو مضامینو میندونکئ او بداعت خوښوونکئ دئ. دی هم لکه حمید نوي تلازمات او نوي استعارې او ښکلي تشبیهات څرګندوي... ده هغه ادبي سبک ته ترقي ورکړې ده چي حمید مهمند یې مؤسس دئ... دی تر معنوي خوا ادبي ښېګړو ته اهمیت ور کوي... په دې لاره کي لوړې درجې ته هم رسېږي او د پښتو شاعرانو د لومړۍ ډلي او استادانو د ګدۍ په پای کي کښېني او د حمید بابا ګړندی او نامتو شاګرد ګڼل کېږي).(2)

د پښتو شاعرانو د"لومړۍ ډلي او استادانو د ګدۍ په پای کي" د حنان له موقعیت څخه د استاد بېنوا مقصد دا دئ چي حنان په زماني لحاظ د دغو استادانو د ژوند تر وخت را وروسته شاعر دئ.

اروا ښاد استاد ګل پاچا الفت د حنان بارکزي د چاپي دېوان په سریزه کي وایي: (میرزا حنان د پښتو په شاعرانو کي د ډېر ښه ادبي شهرت خاوند دئ... لکه چي دی پخپله ځان د حمید خوشه چین بولي پخپلو اشعارو کي یې د حمید د سبک پیروي کړې ده او په هغه پسي تللئ دئ. دی که څه هم د ډېر عقیدت له مخي وایي "حمید ته هیڅ دئ ستا شعر حنانه" مګر حقیقت دا دئ چي دی د هغه ډېر ښه پیرو دئ).

د حمید د سبک د پیروۍ تصدیق موږ د حنان په خپله وینا کي هم په کراتو مراتو موندلای سو. دی

---

(1) دغه لاندي کسان د حمید د سبک په پیروانو کي شاملېږي:- کامګار ختټک، قلندر، ثاني حمید، کاظم خان، خانګل خلیل، بېدل، محمدي صاحبزاده، احمدي صاحبزاده، میرزا حنان، صمد، عبدالله محزون، محمد بیاض ګدون، ملامحمد اکرم، عبدالله او نور. "و ګورئ: د عبدالحمید مومند دېوان- د سریزي 35مخ"

(2) پښتانه شعراءدوهم ټوک – 449 – 450 مخونه. (دکتاب دغه برخه د کابل مجلې د 120 ګڼې له هغه مضمون څخه اقتباس سوې ده چي استاد بېنوا کښلئ دئ).

(c) ketabton.com: The Digital Library

وایي:

پیــروي مــې د "حیمــد" موشــګاف وکــړه　　　مــا "حنــان" د شــعرلاس کــړ د "رحمــان" مــات

"دیوان – ۴۲ مخ"

د حمیـــــد د شــــعر بحـــــر تـــــه "حنانـــه"　　　یـو خـو څـاڅکي دي لوېـدلي سـتا ابیـات

"دیوان – ۴۵ مخ"

د حمیــد د خــوش نظمــۍ پــه زراعــت کــي　　　دا "حنــان" یـــې دئ د شـــعر خوشـــه چـــین

"دیوان – ۹۷ مخ"

حنان په رشتیا سره د خپل عالي تخیل په واسطه د حمید سبک پر مخ بېولئ دئ، خو کله کله بیا د حمید پر پله مستقیم ګام هم ږدي.

حنان وایي:

چــي مــي ولیــدېد ترکــو ســترګي غــوړي　　　نـه خلاصـېږم پـه هـیڅ شـان لـه دغـي کـوړي

"دیوان – ۱۲۳ مخ"

حمید وایي:

چــي پـــه غتــو ســترګو ګــوري نابینـــا وي　　　چـاچي ولیــدېد ترکــو ســترګي غــوړي

"دیوان – ۳۵۷ مخ" (1)

حنان وایي:

لــــه پرتــــوه ســــتا د مــــخ دئ　　　چـــي لمـــر پـــټ شـــو پـــه ســـحاب

"دیوان – ۴۳ مخ"

حمید وایي:

ســـتا د مـــخ لـــه شـــرمه و نغښـــت　　　ښـــاپېرو مـــخ پـــه حجـــاب

"دیوان – ۵۰ مخ"

حنان وایي:

د "حنـان" سـینه نـو خطـو تـور سـکاره کـړه　　　کـه سـینه وه د حمیـد دوکـان د مشـکو

"دیوان – ۱۰۵ مخ"

حمید وایي:

دا شـــرف د عاشـــقۍ نـــه دئ نـــور څـــه دئ　　　چـي سـینه شـوه د حمیـد دوکـان د مشـکو

"دیوان – ۲۳۴ مخ"

(1) د حمید د کلام اقتباسات د 1363 هش کال د کابل چاپ دیوان څخه سوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حنان وايي:

لــه حمیــد ه ســره آس د شــعر نــه ځــي | کــه "حنــان" پــه حــرص مخکــه کــړي پــره

"دیوان – ۱۲۱ مخ"

حمید وايي:

پــه حــرص کــه مــخ د زمکــي کــړې پــره | رابــه نــه وړي تــر نصــیب زیاتــه ذره

"دیوان – ۲۷۲ مخ"

د حنان پر شعر باندي د نورو متقدمینو اغیزي هم لیدل کېږي د هغو اشعار یې د تضمین په ډول هم اخیستي دي. دی وايي:

زه "حنــان" د یــار پــه غــم لکــه ګــل واشــوم | کــه "رحمــان" و د اشــنا لــه لاســه ســتړی

"دیوان – ۱۲۳ مخ"

رحمان بابا وايي:

د اشـــنا لـــه لاســـه زه یـــم پـــه زړه ســـتړی | پــه فلــوس مــي پــه کــار نــه دئ درســت وګــړی

"دیوان – ۲۲۰ مخ"

دغه راز حنان د پیر محمد کاکړ د یوې غزلي په اقتفاء یوه بشپړه غزل لري چي مقطع یې دا سي ده:

جــواب دئ دا غــزل "حنانــه" د اخونــد پیرمحمــد | کــه پــه قیامــت کــي پــه پنــاه د پیغمبــر و درم

"دیوان – ۸۳ مخ"

دا راز څېړنه جلا ادبي تحقیق غواړي او دا څو پاڼي سریزه د دا ډول تحقیق ګنجایش نه لري.

د حنان په کلام کي اخلاقي موضوعات هم سته او د تصوف رنګ هم خال، خال پکښي لیدل کېږي د ستر افغاني محقق پوهاند عبدالشکور رشاد په نظر (د حنان په دیوان کي د تصوف رنګ څه تت "پیکه" غوندي ښکاري).(1)

د دیوان د "واو" په ردیف کي په "نوي طرحه" یوه غزله لري چي د ده د ادبي بداعت ډېره ښه بولګه یې بللای سو. لاندي یې ولولو:

حنان وايي:

نیـــک بـــدا د ازل و قتـــوېش و | د چــا بــد چــا ښــه و د چــا بــېش و
دا فغــــان الــــه ردم د بلبــــل اف | روانــه یــخ ســخن کانــد لــرېش و
عشــق ایــم دام یــن لــره ســتي د | بلبــل تــاب رګ د ګلــو رېــش و
نســترن رګــس نبــل الــه شــبو د | اپکــوم ال و صــفت رتــا پــېش و

---

(1) و ګورئ:- د حاجي جمعه بارکزي د دیوان د لغتنامې الف مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګـل شـرم خ پـه اڼـو کښ ه و نغښـت　　　اب یـې سـتا دیـدن و د اورپـېش و
چې مې وارا پـه یـاد شي ارقیب هم　　　اتـه رسـاعت رمـرګ بتـرا پـېش و
څـه پـه نـوي طرحـه شـعر کـړې "حنانـه"
سـتا الفـاظ د شـاعرانو د زړه نـېش و
"دیوان –۱۰۴ مخ"

پورتنی غزله خو په همدې بڼه معنا نه ور کوي، مګر که د هري کلمې د پای توری د راتلونکي کلمې د سر توری و ګڼل سي، بیانو معنا ښندي. په دې ډول:

نېـک کـه بـد دا د ازل د وقتـو وېـش شـو　　　و د چـا بـد د چاښـه، هـو د چـا بـېش شـو
دا فغـــان نالـــه هـــردم د بلبـــل لافـــه　　　تـاب یـې سـتا د دیـدن نـه و دارو پـېش شـو
عشـــق قـــایم مـــدام مـــین لـــره هســـتي ده　　　د بلبـل لـه تابـه بـرګ د ګلـو رېـش شـو
نســـترن نـــرګس ســـنبل لالـــه شـــبو ده　　　دا پـه کـوم مـال و صـفت تـر تـاپېش شـو
ګل له شرمه مخ په پاڼو کښې ښه و نغښت　　　مـا تـه هر سـاعت تـر مرګ بتـر را پـېش شـو
چي مي یو وار را پـه یـاد شي یار رقیب هم　　　فروانـه(1) هـیڅ سـخن نـه کانـدي دلـرېش شـو

څـه پـه نـوي طرحـه شـعر کـړې "حنانـه"
سـتا الفـاظ د شـاعرانو د زړه نـېش شـو

د دې غزلي په باب د استاد بېنوا مرحوم رایه داسي ده چي:(دا بداعت تر اوسه په پښتو کي چا نه دئ کړئ). خو د اریانا دائرةالمعارف په دریم ټوک 569 مخ کي یې کښلي دي:(په پښتو کي دا د لاندي بیتو بداعت تر اوسه تر حنان ښه چا نه دئ کړئ). له دې عبارت څخه ښکاري چي پر حنان برسېره نور پښتانه شاعران هم دغه راز اشعار لري؟ خو له بده مرغه نه د دائرة المعارف د دغي برخي لیکونکي بل مثال راوړئ او نه زما سترګي بل ځای پر لګېدلي دي.

د حنان دیوان له هرراز ادبي صنایعو څخه ډک دئ، دلته به یې څو مثاله ولولو:

تجنیس:

دا یـې چـین د جبـین نـه دئ د زړو چـین دئ　　　پـه دا چـین کـوي د چـین د مشـکو چـین

ارسال المثل:

وصـل و هجـر د یـار د واړه خـور و ورور دي　　　پـه دنیـا کـي بـې زحمتـه راحـت نـه وي

تقابل:

(1) دا کلمه باید (پروانه) کښل سوې وای مګر د ړومبی کلمې "ف" دغه راز کښلو ته مجبور کړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه ګلشـن کـې ګـل تـر تـا خوشـاله نشـته | نـه پـه مینـه کـې بلبـل تـر مـا حـزین شـته

سوال و جواب:

مـاول وروځـې دي کـږې او خـال دي څـه دئ | ویـل خـال مـې دئ امـام ورځـې محـراب دئ

تحت النقط:

چـې لـه بویـه محـروم کـړئ و دلبـر | پـه کارمـه لـره دا سـې بېکـاره سـر

(ټوله غزله)

فوق النقط:

د معشـوق د مـخ احـوال در تـه حضـور کـړه | لـه دا وروسـتو هالـه څـان لکـه منصـور کـړه

(ټوله غزله)

بې نقط:

محمـــد ســرور سـردار و د عـالم | عــدل و حکــم هــم دوام واړه محکــم

(ټوله غزله)

د دېوان دغه متن:

د دې متن د برابرولو پر وخت ماته دوې نسخې پرتې وې. یوه خطي بله چاپي.

خطي نسخه:- دا نسخه ماته ښاغلي حمدالله صحاف له خپل څاني کلکسیون څخه په کراچي کې د کتلو له پاره راکړه. نسخه ډېره نفیسه، بشپړه خوانا او ښه ساتل سوې ده. خط یې نستعلیق ته ورته دئ. پر خړکوکاني "خوقندي" کاغذ په توره سیاهي کښل سوې ده د کاتب نوم یې معلوم نه دئ. د پاڼو شمېر یې یو شپېته دئ، مخونه یې منظم رکابونه لري. په هر مخ کې ثلور غزلې راغلي دي. دوې په متن کې او دوې پر څنډو "حاشیو". د نسخې د کتابت نېټه لږ څه جنجالي ده څکه په پای کې یې دغه عبارت کښلئ دئ:

(بتاریخ یوم جمعه 18 شهر رمضان المبارک فی سنه الف مأتین خمسین قلمی گردید سنه 1280).

په پورتني عبارت کې وینو چې په تورو "حروفو" باندې د نسخې د کتابت کال "1250 هـ ق"، خو په عدد بیا "1280 هـ ق" ښودل سوئ دئ. زه "1250 هـ ق" څکه د نسخې د کتابت نه ګڼم او قلمي سهوه یې بولم چې په متن کې د سردار مهردلخان مشرقي "1212- 1271 هـ ق" وبرنه "مرثیه" راغلې ده او د مشرقي د مړیني نېټه د "1271 هـ ق" کال د جمادی الآخری اووه ویشتمه د جمعې ورځ ده.(1) په "الف

(1) د افغانستان پېنبلیک- 192مخ– په پښتانه شعراء دوهم ټوک 446 مخ کې دا نېټه د دریمي خور 27 د جمعې ورځ ښودل سوېده؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مأتين خمسين" کي د "ثمانين" پر ځای سهواً "خمسين" کښل سوئ دئ(2) زه په يقين سره ويلای سم چي د دې نسخې د استنساخ کال "1280 هـ ق" دئ. په دې کال ميرزا حنان ژوندی دئ او نسخه په قمري حساب يو سل و د برش کلنه ده. زما سره ځيني دلايل سته چي د هغو پر بناء و ويل سي چي دا نسخه يا د شاعر په خپل خط او يا هم د شاعر تر نظر لاندي کښل سوې ده. له دې امله مي د متن د برابرولو په وخت کي خطي نسخه د اصل په توګه و ټاکله.

نسخه هنري ځانګړتياوي نه لري، کلکه و قايه يې ده چي ښخ او کونجونه يې د سرې خرمني دي، د وقايې رنګ يې زرغون دئ او دا سې ښکاري چي وروسته ور لوېدلې ده. تر وقايې او بلاګردان(3) وروسته د لومړۍ پاڼې د سرله خوا پر کيڼ کونج يو کوچنی بيضوی الشکله مُهر لګېدلئ دئ چي نه لوستل کېږي. پر همدې مخ د حنان يوه غزله په ښکلي نسخ خط کښل سوې ده چي د دې متن په ۱۸۲ مخ کي مي راوړې ده. د دې غزلې څنګ ته د حميد مومند هغه شعر کښل سوئ دئ چي مطلع يې ده:

شـــعر نـــه دئ دا خونـــاب د زخمـــي زړه دئ　　يـــا وتلـــئ وروســـتی دم د خـــولې د مـــړه دئ

دا غزله په ښخي بابېز خط ده. وروسته يو چا پر زياته کړې ده. تر غزلې لوړ "پاس" يې ورته کښلي دي: (چند بيت افغانی در شان سفت؟ شعر- عبدالحميد پيشاوری فرموده). تر دې پاڼې وروسته په دريم مخ کي دوې فارسي قطعې په نسبتاً ښکلي خط ليکل سوي دي يوه يې (تعريف اسپ که شاه به کليم ملک الشعراء داده بود) او بله يې (تعريف اسپ که وزير به عصمت بخاری) عبارت پر سربانديل لري. له څلورم مخ څخه ديوان پيل کېږي. بايد و وايم چي دا نسخه دوه پيله لري او دواړه په بسم الله شروع سوي دي. د لومړي پيل د سربيت تر بسم الله وروسته دا سې دئ:

اِلهـــي د هـــر چـــا قاضـــي الحاجـــات يـــې　　پـــه عطا پـــه کـــرم حـــل المشـــکلات يـــې

او د دوهم پيل د سربيت تر بسم الله وروسته په دې ډول دئ:

اِلهـــي د محبـــت پـــه اور کـــې تـــوان را　　ســـمندر رنګـــه د پتهـــي خـــولې بيـــان را

ما د لومړي پيل شعرونه ځکه په متفر قاتو کي را وړل چي يو خوېې رديف ګډوډ اوه او بل يې له چاپي متن سره سر نه خوړ.

د نسخې په وروستۍ پاڼه کي د ميرزا عبدالله شهاب يو فارسي شعر سته دا شعر يې د هغه کمر بند

(2) د دا راز قلمي تېروتنو مثالونه په نورو قلمي نسخو کي هم سته. څېړونکي بايد له درايت او نورو قرينو څخه د نسخې د کتابت کال ځان ته معلوم کړي.

(3) صحافان "کتاب جوړوونکي" بلا ګردان هغه کاغذ ته وايي چي د کتاب د لومړۍ پاڼې او د وقايې تر منځ يې د کتاب د پاڼو د حفاظت په مقصد ور اچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په باره کي ویلئ و چي د شاه محمود سدوزي له خوا د سوغات په توګه ور کړه سوئ و. دا شعر هم په ښکلي خط کښل سوئ او د پاسه یې دغه لاندي عبارت ور ته کښلئ دئ:

(کمر بند که شاه محمود سدوزایی به میرزا عبدالله شهاب داده بود ، در تعریف کمر بند گفته).

نسخه املایي غلطۍ نه لري، صرف یو دوه ځایه یې "عبث" د "عبس" په شکل کښلئ دئ او هغه هم د "س" د ردیف په خاطر او یو دوه ځایه یې "مداماً" د "مدامن" په بڼه کښلئ چي د چاپي دېوان مرتب هم په عین ډول نقل کړئ دئ !

دا نسخه (428) غزلي، (4) قطعې، (5) قصیده وشمه غزلي (13) څلوریځې، ترجیع بند ، مخمس، سراپا "مثنوي" او د کتاب د ختم مثنوي لري.(۱)

د نسخې لیکدودي ځانګړتیا وي په دې ډول دي:

(ځ) او (څ) یو راز د (څ) په شکل، (ک) او (ګ) یو ډول د (ک) په بڼه کاریږي. د پښتو نور مخصوص ږغونه بې له "ڼ" څخه چي د "نړ" په شکل یې کاریږي، نور ټول په اوسنۍ بڼه لیکي. د کلمو د پای واولونه زیاتره مراعاتوي خو ځای ځای یې په حرکاتو "زور-زېر" سره ښیي.

(چي) د (چه) په شکل، (یې) د (یه) په بڼه، (کښې) د (کښ) په توګه کاریږي.

په ټوله نسخه کي یې خپل معین لیکدود په د قیق ډول سره تعقیب کړئ دئ.

د ځینو غزلو د بیتو لپاره یې تش ځایونه پرې ایښې دي.

په نسخه کي یوه فارسي غزله هم سته چي د دغه برابر سوي متن په (۱۰۸ مخ) کي مي راوړې ده.

چاپي دېوان

دا دېوان د پښتو ټولني له خوا په "1336 ش" کال د کابل په دولتي مطبعه کي چاپ سوئ دئ.

اروانباد استاد ګل پاچا الفت چي په هغه وخت کي د پښتو ټولني رئیس و، یو مخ سریزه او ښاغلي

---

(۱) ښاغلی حمدالله صحاف وایي چي اوس یې دې نسخې ته نوې وقایه ورکړې ده. ښایي چي په ځانګړتیاوو کي به یې تغیر راغلی وي (م. هوتک)

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد دين ژواک چي په هغه وخت کي د کابل مجلې مدير و ، درې مخه مقدمه پر کښلې ده. په دې دواړو ليکنو کي هغه نسخه چي د دېوان د ترتيبولو په وخت کي ترې استفاده سوې، نه ده ښودل سوې، مرتب يې هم په وضاحت سره نه دئ معرفي سوئ. دېري طباعتي غلطۍ لري او له څلور مخ "سمونه" سره سره بيا هم زياتي غلطۍ ور څخه پاته دي چي سمي سوي نه دي. حتی په هغه غزله کي چي حنان د کاتبانو له بې پروايي څخه شکايت کوي، هم غلطۍ سته "و ګورئ" د چاپي دېوان "90 مخ" د رديف ګډوډي هم پکښې سته. د "واو" د رديف يوه غزله د "ی" په رديف کي راغلې او د "ی" د رديف يوه غزله د رباعياتو په پای کي مکرر راوړل سوې ده. په چاپي متن کي داسي نښې نښاني سته چي مرتب بايد ځوک د ختيځي لهجې و يونکئ پښتون و ګڼي، د شاعر له لهجې سره پوره بلد نه دئ دې کار په شعر کي لږ څه بې نظمۍ راوستي دي.

ټول دېوان 244 مخ دئ چي (349) غزلي، (25) رباعۍ ترجيع بند ، مخمس او فالنامه پکښې ده. د دېوان تر چاپ پنځلس کاله مخکي د پښتانه شعراء په دوهم ټوک 448 مخ کي چي د ميرزا حنان سوانح کښل سوې ده له هغې څخه ښکاري چي په دغه وخت کي د څېړونکو په واک کي د حنان د دېوان دا سي يوه نسخه وه چي "تر جيع بند ، مخمس، مثمن او څو رباعيات او مثنوي او سراپای معشوق په پښتو لري" زه نه پوهېږم چي د چاپي دېوان د ترتيبوونکي په واک کي چي کومه نسخه وه. په هغې کي دا شعرونه نه وو که څرنګه؟ په پښتانه شعراء دوهم ټوک کي د حنان يوه نوې ابتکاري غزله چاپ سوې ده چي د چاپي ديوان مرتب بايد هغه په خپل متن کي راوړې وای.

زما په خيال د دېوان د چاپولو په کار کي لازم دقت نه دئ سوئ خو دا چي د ادب مينه والو ته يې د پښتو ژبې د يو دېر نکته سنج شاعر دېوان وړاندي کړئ دئ، د ستاينې وړ اقدام دئ. لومړي چاپونه هرو مرو نيمګرتيا وي لري.

لکه چي مخکي مي و ويل د دې متن په ترتيبولو کي ما خطي نسخه د اصل په توګه ټاکلې ده. ځکه د متن پوهنې اصول حکم کوي چي د متن د برابرولو په وخت کي بايد هغه نسخه د اصل په توګه و ټاکل سي چي د مؤلف يا شاعر پخپل لاس کښل سوې وي. که داسي نسخه موجوده نه وي نو بيا هغې نسخې ته اعتبار ورکړه سي چي د شاعر يا مؤلف له خوا کتل سوې يا تصحيح سوې وي. که داسي نسخه هم نه وي نو بيا هغه نسخه د زيات اعتبار وړ ده چي د استنساخ زمانه يې يا د شاعر د ژوند زمانه او يا يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوند ته نږدې کلونه وي. په دا راز نسخو کې د سهوو امکانات ډېر نه وي.(1)

چاپي دېوان مې د "نسخه بدل" په توګه غوره کړئ دئ او نسخه بدلونه مې په حاشیو کې ښودلي دي. ځای ځای چې د چاپي متن ثبت را ته غوره ایسېدلئ دئ هلته مې د "اصل" ثبت د نسخه بدل په توګه په حاشیه کې راوړئ دئ. دا راز موارد لږ دي او ما ته د خطي نسخې متن ډېر غوره ښکاري.

متن مې پر دوو برخو وېشلئ دئ، غزلیات او متفرقات.

د غزلیاتو له برخې څخه مې هغه غزلې چې د بېتو شمېر یې له اوو څخه زیات و، هم ایستلې او په متفرقاتو کې مې راوړې دي. که څه هم په پښتو او فارسي ادب کې د غزل د بیتو شمېر حتی تر 19 پورې هم رسېدلئ دئ او په یوه ټاکلي عدد سره محدود نه دئ، خو ما دا کار او وېش د میرزا حنان د خپلې ارادې پر بناء کړئ دئ. حنان د کتاب په پای کې وایي:

یـــو څوبیتـــه در تـــه وایـــم معنـــوي	نـــه قطعـــه ده، نـــه غـــزل دئ مثنـــوي
پـــه پښـــتو ژبـــه مـــې و وایـــه کتـــاب	هـــر غـــزل یـــې اووه بیتـــه پـــه حســـاب
دا پـــه دا چـــې مولانـــا مولـــوي جـــام	د دېـــوان غـــزل اووه بیتـــه تمـــام
چـــې الحمـــد د قـــرآن اووه آیتـــه	زیاتـــه نـــه ده ابتـــداء تـــر نهایتـــه
ده نـــور خپـــل دېـــوان پـــر دا بحرتیـــا رکـــړ	مـــا هـــم خـــوښ پـــه ډېـــر رغبـــت د ده رفتـــار کـــړ

"دېوان 209 مخ"

د حنان بارکزي د دې "رغبت" له مخې ما د دېوان د غزلیاتو په برخه کې ټولې هغه غزلې راوړې چې د بیتو شمېر یې اووه دئ. لوستونکي به ځای ځای پر داسې غزلو پېښ سي چې د بیتو شمېر یې اته، نهه وي. هغه شمېر د یو مجبوریت له مخې زیات سوئ دئ ځکه د عین غزلې ځیني بیتونه به په اصل کې وو خو په چاپي دېوان کې به نه وه راغلي، یا به چاپي دېوان درلودل خو په اصل کې به نه وو ثبت سوي، یا به یې تو پیر دومره زیات و چې د جلاجلا بیتو حکم به پر کېده. نو د دې مجبورۍ پر بناء ځای ځای د غزلو د بیتو شمېر تر اوو اوښتئ دئ. زما په خیال په داسې حالاتو کې زما غذر موجه ښکاري.

په دې ډول مې د "ل" د ردیف دوې غزلې،(2) د "ن" ردیف یوه غزله(۳) د غزلیاتو له برخې څخه و

---

(1) جالبه ده چې حنان هم په دې باب رغبدلئ دئ. لکه چې وایي:

چې یو حرف د سهوي نشته ستا په مخ کې	جوړ په خط د مصنف دئ دا مصحف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایستلې او په متفرقاتو کې مې راوړې.

د متن غزلې مې په هر ردیف کې د ننه د قافیې د لومړي، دوهم، دریم او حتٰی څلرم ماقبل توري په اعتبار سره اوډلي دي چې په دې تر تیب د اصل او چاپي دېوان د غزلو ترتیب وړاندي وروسته سوئ دئ. ځیني غزلي مې له یوه ردیفه بل ته هم نقل کړي دي. دا راز موارد مې په حاشیه کې ښودلي دي.

د متونو د برابرولو په وخت کې د شاعر د لهجې په پام کې نیول یو ډېر ضروري کار دئ. د ښاغلي زلمي هیواد مل دا خبره ښځي پر ځای ده چې وایي: (دا د متن څېړني یو عمده اصل دئ، چي مصحح او د متن څېړونکئ باید دمتن په ژبه کي لاسوهنه و نه کړي... ډېر ځله اروېدلي شوي، چي موږ باید کلاسیک متنونه په معیاري لهجه "؟" خپاره کړو. دغه خبره د متن څېړني له اصولو مخالفه خبره ده، موږ نشو کولای چي د احمد شا بابا دېوان په یوسفزۍ لهجه خپور کړو، یا د پیر محمد کاکړ، شمس الدین کاکړ او حنان بارکزي دېوانونه په شرقي لهجه تهیه او چاپ کړو. د غسي عمل که له یوې خوا د متن څېړني له موازینو سره مغایرت لري، له بلي خوا د شاعرانو د کلام شعري کیفیت ته هم زیان رسوي).(1)

د لهجو تو پیر یوازې په "شو ، شي-سو ، سي" یا د "ښ، ږ" په تلفظ کي نه دئ "لکه ځیني کسان چي داسي فکر کوي"، بلکي د اتو پیر زیاتره د واولونو (vowels) په استعمالولو کي لیدل کېږي. د حنان د لهجې له مخي "چي" باید په لنډه "ي" و کښل سي، که یې د اوسني معیاري لیکدود "؟" په شان په اوږده "ې" د "چې" و کاږو د "چي یې" معنا ورکوي دغه راز "کي" که په اوږده "ې" یا په معیاري ډول د "کې" په بڼه و کاږو د "که یې" معنا ښندي. شاعر د شعر ویلو په وخت کي له خپلي لهجې سره سم شعري وزن سموي، دا که په بله لهجه یا معیاري لهجه "؟" و کښل سي، وزن ته زیان رسېږي. له دې امله باید متون د داسي چا له خوا تصحیح او تهیه سي چي یا خو له شاعر یا مؤلف سره د لهجې اشتراک ولري او یا هم د شاعر په لهجه کي پوره اندازه معلومات.

ما دا ټولي خبري په پام کي نیولي او متن مي برابر کړئ دئ.
په پای کي د دې خبري یادونه ضروري بولم چي د متن د تهیه کولو په برخه کي زما تجربه لږ ده او هرو مرو به ډېري نیمګرتیاوي ولرم. دغه راز په خطي نسخو کي د "واو" او "دال" تر منځ توپیر کله کله نه تشخیصېږي هغه کسان چي له خطي نسخو سره یې سر و کار دئ، په دې خبره ښه ترا پوهېږي .

---

(2) دا دوې غزلې په 193 – 194 مخو کي ولولئ. (۳) دا غزله په 195 مخ کي و ګورئ.
(1) و ګورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان– د 1360 ش کال چاپ– د سریزي 37 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما خپل دقت کړئ دئ که بیا هم تېروتلئ وم له درنو لوستونکو څخه د بخښنې هیله لرم.

غزلیات

﴿الف﴾

الٰهي د محبت په اورکي توان را   سمندر رنګه د پټي خولي بیان را
کل سختي مي له زړه و باسې قادره   لکه زلفي د خوبانو زړه پرېشان را
چي د فیض لباس هر څوک را څخه یوسي   د دانش له رختــه (1) ډک هسي دوکان را
چي مي شناخت له تا په وشي ذوالجلاله   په خپل لطف سره ډک جام د عرفان را
چي بې تا يې په زړه بله هوا ګرزي   د هغه عالِم له دیده ته امان را
جسم و جان مي کړه فارغ له غیره خیاله   په منقار د هُمای عشق مات استخوان را

١(٢)   ماسوا مي له خاطره فراموش کړه   ٧(3)
د خپل حب ځای په سینه کي زما "حنان" را

الٰهي ستا د عرفان له میو جام را   چي په مست یم دغه جام علی الدوام را
چي بې تا که ګُلي خیال را څخه محوه   اسم ذات پر زړه جاري(۴) دغه انعام را
ستا بې یادو مي له غیرو زبان بند کړه   مشغولا په تلاوت ستا د کلام را
ربه ستا په معرفت مي زړه مسرور کړه   ستا په حب سره همېش د زړه ارام را(۵)
بل له نفس اماره څخه مي خلاص کړه(٦)   له شیطانه هم امان دا ستا په نام را
مشغولا د زړه مي وکړه ستا په اسم   بېزاري له ماسېوا څخه مدام را(۷)
قناعت مي په نصیب کړه کردګاره   پیروي د کاملانو پر اقدام را(۸)

٢   الٰهي د خپل حبیب له برکته(۹)   ١۵
ته په فضل ما "حنان" ته د زړه کام را

---

(۱) چاپي دېوان: له جنسه. (۲) په ټول کتاب کي د هر غزل او شعر په پای کي د شعر شمېره ده. (۳) دا هم په ټول کتاب کي د بیتونو شمېره ده (۴) ب: پر زړه باري. (۵) ب: ستا په یاد سره مدام د زړه آرام را. (٢) ب: له دا نفس اماره څخه مي خلاص کړې. (۷) دا بیت په (ب) کي نسته. (۸) دا بیت له (ب) واخیستل سو. (۹) دا نیم بیتی د رحمان بابا له کلام څخه تضمین سوی دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي خوناب[1] تئ له چشمانو هر سهار زما — ځکه شو خونخوار اشنا زما غمخوار زما
پسله مرګه به سر پورته کړم له قبره — که یار کښت د مهرو که پر مزار زما
څو باریک لکه موی نه شي په ډېر فکر — و به نه وینې په سترګو ملا د یار زما
هیڅ سراغ د تنګي خولې مي پیدا نه کړ — آس د عقل پکښې لنګ شو صد هزار زما
صفایي ځني څڅېږي لپي لپي — راشه و ګوره رخسار د ګلعذار زما
کې[۲] کمیس د ګل له بویه په ځان واغوست[۳] — تن بې[۴] شین تر نیلو فرشي د نګار زما

۳ — عقل هیڅ د عشق په باب کي را و نه ښو / اې "حنانه" دا رفیق نه شو په کار زما — ۲۲

ستا له خولې څخه که ګل زده کړه خندا — بلبل هم د سوز ژړا زده کړه له ما
د خپل آه قاصد به ولېږم آسمان ته — که دوا مي د دردو کړه مسیحا
زړه مي ستا په عشق کي بایلو نه یې غوارم — د کښتۍ ضامن هیڅ نه وي ناخدا[۵]
څو په خیال د خال و خط یم اخته شوی — د خاطر تیاره مي نه مومي روڼا
سوز د میني هسي اور رابانديي بل کړ — بې شربته د مرګ نه لري دوا
له غیرته په اور وسوم په چمن کي — چي مي ولید ګل په رنګ ستا د قبا[۶]

۴ — فلک دف د خورشید و وهي له شوقه / چي ستا غم شي له "حنانه" خوا په خوا — ۲۹

څو به ګرزم ستا د مخ په تمنا — ځغلېده په روڼا نه شي د برېښنا
ستا د وصل خیال مي نه ځي له خاطره — د مفلس له فکره نه وزي کېمیا
ژبې[۷] پرې ښه ده چي نقد د دوو کونو — بولي څوک دا ستا د نیم و ښېسته بها
خزان کښېښووي[۸] د ګل له ژړه رنګه — د بلبل د ږغ پر پښو بانديي حنا
دا د کوم سرو قد لار ګوري چي هسي — صنوبر چي سر له باغه کړ بالا
سیا بختي لکه سایه را پسي ځغلي — چي دا ستا په تورو زلفو شوم اشنا

۵ — تر هلک نو خط غرور لري "حنانه"[۹] / تر غزال د چین آهو ځغلي بالا[۱۰] — ۳۶

---

(۱) چاپي دیوان: دا خوناب ځي. (2) کې = که یې. (3) په چاپي دېوان کي دا نیم بیتی دا سي دئ: "کې کمیس د ګل د بوی واغوست ببرېږم. (4) بې = به یې. (5) اصل: "د کښتۍ ضامن نه وي ناخدا ". (6) دا بیت په اصل کي نسته. له چاپي دېوانه مي واخیست. (7) ژبې = ژبه یې. (8) چاپي دیوان: کښېښودې. (۹) چاپي دیوان: "تر سپین مخو د نو خطو غرور ډېر وي. (10) چاپي دېوان: د چین آهو لري هوا.

چي مي زړه دا ستا په مينه کړ اشنا　　خپلي ويني مي د ځان کړې خونبها
ستا د سترګو د شهيد قبر مي وليد　　چي کبلي ور ته پراته وو شا و خوا
پيروي د عقل هسي ده زاهد ته　　لکه يو ړوند شي د بل ړانده عصا
تر مجنون نه وه په عشق زليخا کمه　　چي يې واخيست(۱) مردانه ګام د وفا
پروت د مرګ پر بستر يم طبيبه راشه　　ستا په ديد سره مي شي د زړه دوا(۲)
ستا د عشق له فيضه هيڅوک محروم نه دي　　که پادشاه د زماني دئ که ګدا(۳)
د يعقوب په شان شوم ړوند راشه يوسفه　　د پښو خاوري زما د سترګو کړه توتيا(۴)

۲　　که به کله مهرباني(5) کړې وخت دي وخت دئ
رحم بويه پر "حنان" بې دست وپا　　۴۴

زړه مي و ووت ستا د ديد و جنګ ته بيا　　خدای زده څه به شي ور پېښه له دې(6) خوا
را معلومه ده چي بيا به تېښته(7) راوړي　　ستا له سترګو سوبه(8) نه ده وړې چا
اختراع دي زما د مرګ نوې پيدا کړه　　نوم مي ډېر ډېر يادوې چي هېر کړې ما
په بېزۍ لېندۍ د وروځو خدنګ ولې　　هسي رنګ چي خبر نه يم سم اذا(۹)
د بانو غشي يې بې توبريو مبتلي　　هيڅ ګزار يې له زړه نه درومي خطا(۱۰)
د عشق عيش په لاس نه ورځي زاهد ته(۱۱)　　هر ورغوی لايق نه دئ د حنا

۷　　د خندا په موج يې لب راغله "حنانه"
په چمن کي کړ غونچې کميس قبا　　۵۱

زما ياره زړه دي بايلو په رشتيا　　خبر نه يم يو وړ کومي(12) دلربا
د دې شهر خوبرويان دي صدقه شه　　بندي کړئ يې کاکل د زلفو چا(13)
د چاغم دي خلل کړئ دئ په زړه کي　　دا چي ناست يې لاس ترزني بېنوا
ځرولئ سر مدام په فکر ناست(14) يې　　دا د کوم يوه دلبر په تمنا
ته له کومه په کوڅه کي د بل ناسته(15)　　واړه عشق دئ چي درو ښودو ده وفا

---

(۱) چاپي دېوان: چي يې کښېښود. (2) چاپي ديوان: "په يوه بوسه مي شي د زړه دوا ". (3) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (4) دا بيت په اصل کي نسته له چاپي دېوانه واخيستل سو. (5) "مهرباني "بايد درې څپې ولوستل سي. (6) اصل: له دا خوا.
(7) چاپي دېوان: توبه. (8) چاپي دېوان: توبه. (9) اصل: ادا - او هم بايد و ويل سي چي په چاپي دېوان کي دا نيم بيتۍ له پنځم بيت سره راغلئ دئ. (10) دغه راز په چاپي دېوان کي دا نيم بيتۍ د څلرم بيت وروستی نيم بيتی دئ.
(11) چاپي دېوان: "زما په لاس د عشق لمن کله کښېوځي ". (12) اصل: کومو. (13) چاپي دېوان: ګېسو رخسار د چا.
(14) چاپي دېوان: په فکر ډوب يې. (15) چاپي دېوان: "ته له کومه د وفا خويونه غواړې ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

خفه مه شه په دا ځای که ته شیدا یې   ته د یو د پاره[1] سل د پاره ستا

۸   و "حنان" ته راز عیان که چې ته درومې   ۵۸
جریده به در پسې وي ترغه ځا[2]

نه ماتېږي د مخ مینه یې په ګل زما   خیال د زلفو یې هېر نه شو په سنبل زما
چې له ځالي مي اخیستئ لاچیچی و   اوس ځوک اروي اوازونه د بلبل زما
چې نهال مي اوباوه د زړه په وینو   اوس په لاس کښي د چا وینم هغه ګل زما
بدبختي وه چې مي باز له لاسه والووت   خدای زده بیا به کله کښېني په منګل زما
ځوک به زېری پر ماوکه چې یار راغئ   چې تر جار کړم سر و مال و هستي[3] کل زما
چې له ماتئ ما لیده[۴] هسې مړ نه شوم   حیراني ده پر دا هسې تغافل زما

۹   راتې و ویل "حنانه" صبر وکړه   ۲۵
عاقبت به درشي لاس لره کاکل زما

د هجران په درد کي نه کېږي سکون زما   یو پر بل شو شواخون[5] پر شواخون زما
دا لا دېو د عاشقۍ نه یم وهلئ   چې صحت نه شي په دم و په افسون زما
تورو سترګو د یار هسې دېوانه کړم   چې آهو که مدام سیل د جنون زما[۶]
رنګ یې نه دئ د حنا پر لاسو باندي[۷]   مضمحل یې په منګولو کئ لړمن زما
بې له یاره په چا نه شي د زړه سوده   په پردیه ساهه کله شي ژوندون زما[۸]
د اول میني[۹] ژړا لویه خامي ده   د کباب په دود له سوخته درومي خون زما

۱۰   هیڅ پروا بې پروا یار زما ونه کړه   ۷۲
چې "حنان" له ډېره غمه دئ زبون زما

ځو به کړمه ستا[۱۰] د وصل تمنا   عقل و هوښ[۱۱]را ځخه ولاړ په دا هوا
ستا د ناز خرید ته زړونه جودانه دي[۱۲]   که په سر روح الامین کوي سودا
سر و مال، دین و دنیا به واړه درکړم   ولي نه ده ستا د نیم وېښته بها
د خپل رنځ علاج به چا و ته[13] بیان کړم   مرض سخت شو[۱۴] طبیبان دي بې پروا

---

(۱) اصل: "د یوه د یاره سل د پاره ستا "(2) چاپي دېوان: "جریده دي در پسې تر هغه ځا ".(3) ب:... مال او هستي....
(4) ب: چي له ماتلو ما لیدو.(5) چاپي دېوان: یو پر بله شواخون.(6) چاپي دېوان: "چي کبلی کا همېشه میل د جنون زما ".
(7) چا پي دېوان: د نکریځو رنګ بې نه دئ په لاس باندي ".(8) چاپي د پوان: دغه ژوندون زما. (9) چاپي دېوان: مین.
(10) چاپي دېوان: ځو به کړم زه ستا.(11) چاپي دېوان: هوش.(12) چاپي دېوان: جودانه ده.(۱۳) چاپي دېوان" و چاته زه بیان.
(۱۴)چاپي دېوان: سخت دئ.

پر د کاه له ضعیفۍ اخیستئ نه شم(1) کـه څـه یـو ، یـو پـه رنـګ زه د کهربـا
په نیم دید کـه مې زړه(۲) و باخـښـه و تاتـه خدای حاضر دئ خجل یم لـه دې وینا

۱۱ دا واړه د عشـــق اکســـیر اثـــر پـــر وکـــړ ۷۹
چـې یـې رنـګ د "حنـان" کـړ لکـه طـلا

دا تور خط دي لکه مشک او مخ دئ ګل ستا دواړه سترګي دي نرګس(3) زلفي سنبل ستا
د اســـیرو زړو تـــړل دي بـــل څـــه نـــه دي چـې و غـوړو تـه خـم شـوئ دئ کاکـل سـتا
هرګـــز نـــه اروي زګبـــروی د مهجورانـــو(4) آفـــرین دي وي پـــر هســـي تغافـــل ســـتا
کـــه بـــه آه چیـــري(5) قبلېـــږي د عشـــاقو نـــه دي وي هرګـــز د حســـن تنـــزل ســـتا
د یـــوه لښـــکر ســـپاه دي ســـره وژنـــي(6) وا عجـــب دئ د عشـــاقو تسلســـل ســـتا
ســـجدې د شـــکرانې کـــړم بســـمل طـــوره چې د زړه غوښې مې توی شي(7) پـه منګول ستا

۱۲ کــه ژړا افســوس فریــاد کــه(8) عیــب نــه دئ ۸۶
د رخســار پــر ګــل "حنــان" دئ یــو بلبــل ســتا

دا یې سترګي کـه جادو دئ کـه نرګس دئ غـه شـهلا(9) دا یـې زلفـي خـال و خـط دئ کـه هجـوم دئ د بـلا
دا یې خوله ده کـه غونچه ده کـه یې لب دئ کـه مرجان دي(10) دا یـې غـاښ پـه خولـه کـي نمـایي(11)او کـه دئ دُر یکتـا
دا یې زلفي پرمخ نه دي پر ګلاب باندي سنبل دئ دا یې خط دئ که عنبر دئ او کـه مشک دي د خُطا
سنتره نـارنج تـرنج دئ کـه غبغـب دئ حیرانېـږم نـه توبـه توبـه غلـط شـوم خجـل یـم لـه دې وینـا
دا خنجر دئ کـه مژګـان دئ(12) چې مې څرخ د زړه پـه میـان دئ(13) کـــه نـــاوک دئ نـــه پـــوهېږم قتلـــوي مـــي بـــې پـــروا
دا یې وروځي کـه کمـان دئ چې مې زړه ورتـه نښان دئ بـــې صـــرفې کـــه ګُزارونـــه غشـــي نـــه درومـــي خطـــا

۱۳ دا یې زنـه ده کـه سـبب ده د "حنـان" د زړه آسـیب ده ۹۳
چې پـه تـش آرزو یـې(14) کېـږي د رنځـورو زړو دوا

له فتني(15) پـه سایه خلاص یم د مژګـان ستا خـــاطر جمـــع وي لـــه واړو پرېشـــان ســـتا
څـه الفـت(۱۶) زمـا غریـب او سـتا د غشـو دغـــه واړه دلجـــویي کـــوي پیکـــان ســـتا
ســر یــې تــل پــر زانــو اېښــئ وي د فکــر هغه څوک چې یې پـه زړه کې وي ارمـان ستا
لــه حیرتــه ســترګي پټــي کــړي خولــه وازه لـه کتـو سـترګو ترلـي دي(17) حیـران سـتا

(۱) چاپي دېوان: "برګ کاه اخیستی نه شم چي ضعیف یم". (۲) چاپي دېوان: روح و باخښه. (۳) په اصل کي "دي" نسته له چاپي دېوانه مي واخیست. (۴) چاپي دېوان: شکوه د مهجورانو. (۵) چاپي دېوان: چیرته. (۶) چاپي دېوان: "د یوه لښکر سپاهیان دي خپله وژني". (۷) چاپي دېوان: که د زړه غوښې مي ولاړې. (۸) چاپي دېوان: کوي. (۹) چاپي دېوان: د شهلا.
(۱۰) په چاپي دېوان کي: "دي" نسته. (۱۱) چاپي دېوان: دا یې غاښ برېښي په خوله کي. (۱۲) چاپي دېوان: دی.
(۱۳) چاپي دېوان: چي مي څرخ د زړه په میان. (۱۴) چاپي دېوان: تش دیدن. (۱۵) چاپي دېوان: د فتنې. (۱۶) چاپي دېوان: چي الفت. (۱۷) چاپي دېوان: له کتو سترګې ګنلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صحرا آهو په سیل راته راشي[1] چي تعریف کړم د چشمانو هر زمان ستا
قدر نه لري ګلاب ستا و رخسار ته[2] منفعل کړه ګلان واړه ارغوان ستا

۱۴ زرغونه بې[3] شي لاله ګلان له قبره
دا چي ګور له ارمان یووړ "حنان" ستا ۱۰۰

په هزار رنګه افسون و په اوراد ما مسخر نه کړ شوخ چشم پریزاد ما
سرو مال، دین و دنیا، دانش و صبر په سودا کي د ګلرخو کړه برباد ما
هیڅ اثر یې[4] پر سنګین خاطرو نه شو یو په سله خواری و کښي تر فرهاد ما
بې له عشقه بل څه نه را ویل کېږي ګفت مي ورئ دئ په صدق[5] د استاد ما
که خبر وای چي شانه بې[6] ستا په کار شي پرورش به مي وکړئ د شمشاد ما
پر زیارت به مي څراغ له خپلو بل وي له رقیبه سره کړئ دئ جهاد ما
چا ته څه وایم اوس هرڅه را رسېږي ګیله نه کړم په ځان کړئ دئ فساد ما[7]

۱۵ ما ویل غور د "حنان" د بېداد وکړه
ویل شړلئ مي له دره دئ په داد ما ۱۰۸

زه طلب د زړه کوم او زړه طلب ستا آواره شوم له عالمه په سبب ستا
نه مي غواړي، نه مي بولي، نه مي وژني[8] حیرانېږم و دا فکر ته عجب ستا
ګوندي خلاص مي د رقیب له ناکردو کړي[9] ما مظلوم په داد نیولئ دئ جلب ستا
خپلو سترګو فتوا در کړه چي مي وژني حیرانېږم[10] پر دا لوستو د مکتب ستا
وکوثر ته حاجت نه لري د چښلو چي جام نوش که څوک د میو لبالب ستا
په دیدن که یې سېراب کړې ښه به وکړې عاشقان د دیدار تږي تشنه لب ستا

۱۶ توقف په دا کي مه کوه دلبره[11]
که پوره شي[12] د "حنان" په مرګ مطلب ستا ۱۱۵

نه یو زخم لکه ګل دئ نمایان زما غونچه طوره هزار چاکه دئ پنهان زما[13]
ګیله[14] کفر ده له بخته و اسمان ته سیا بختي مي شوه[15] د بزم څراغان زما

---

(۱) چاپي دیوان: "د صحرا آهو به سیل له را ته راشي ".(2) چاپي دیوان: ګلاب څه قدر لري ستا ورخسار ته ".
(۳) بې = به یې (۴) چاپي دیوان: هیڅ اثرمي. (۵) چاپي دیوان: په مهر. (۶) بې: به یې. (۷) دا بیت په اصل کي نسته. که څه هم د غزلي د بیتو شمېر یې یو زیات کړ. بیا هم له چاپي دیوانه واخیستل سو. (۸) چاپي دیوان: "نه مي نمانځي نه مي وژني نه مي بولي "(۹) چاپي دیوان: "که مي خلاص ته د رقیب له ناکردو کړې "(۱۰) چاپي دیوان: حیراني ده.
(۱۱) چاپي دیوان: صنمه. (۱۲) چاپي دیوان: که پر وشي. (۱۳) چاپي دیوان: هزار چاکه غونچه طوره دئ پنهان زما "
(۱۴) چاپي دیوان: شکوه. (۱۵) چاپي دیوان: "... مي ده "

(c) ketabton.com: The Digital Library

عاقبت به مې تاراج که مخ[1] د ترکو — چې کینه لري[2] په زړه کې هر زمان زما
چې له ترکو لیري ګرزي سلامت وي — ولې څه کړم چې زړه نه دئ په فرمان زما
په ژړا مې نرم نه شو زړه د ښکلیو[3] — نه نرمېږي د غه کاڼی په باران زما
له نګاه سرمه آلودو ستا دلبره — لکه بوی د ګل بې ړغه شو فغان زما

۱۷ په دا عصر کې همدرد نسته "حنانه" — چې به و ګنډي په رحم چاک ګرېوان زما[4] ۱۲۲

چې مې ولیده رفتار ستا — توري زلفې تار په تار ستا
قد دي سروه د ارم ده — غاښ درون دئ آبدار[5] ستا
پر ګلاب باندي شبنم دئ — که عرق دئ په[6] رخسار ستا
سره لبان دي سره یاقوت دي — خوږ تر شهدو دئ ګفتار ستا
په کوثر کله اوبېږي — چې وي تږی د دیدار ستا
که آفتاب دئ که مهتاب دئ — خوشه چین دئ د انوار ستا

۱۸ خال دانه زلفې دي دام کړي — "حنان" وینم ګرفتار ستا ۱۲۹

یو وېښته د راستی نه لري ابروی ستا — رحم نه لري مژګان فتنه جوی ستا[7]
شمعه نه شي پتنګ له خپله ځانه — اور حیران دئ و تندی و ته د خوی ستا
په کعبه په بتخانه کې ستا مذکور دئ — هر طرف په غوږو اروم های و هوی ستا
چې دلته باد له زلفو څخه و موښت — له خُطا کړه مشک بېرون د زلفو بوی ستا
که مې زر کتب خاني و پلټلې — و مې نه لیده په سترګو خط د روی ستا
غواړي څه سرو سامان له مادلبره — و ایستم له نام و ننګه جستجوی ستا

۱۹ سر و مال د "حنان" څه دئ ستا په عشق کې — دواړه کونه قیمت نه لري یو موی ستا ۱۳۲

مه غولېږه په راتله د بې وفا — هرګز مه درومه پرپله د بې وفا[8]
که هرڅو تېنګه وعده در سره وکړي — باور مه کوه په خوله د بې وفا

(۱) چاپي دېوان: خوله. (2) چاپي دېوان: چي لري کینه. (3) چاپي دېوان: زړه د ترکو. (4) دا مقطع په اصل کي نسته له چاپي دېوان څخه را نقل سوه.(5) چاپي دېوان: ښه آبدار- د اصل له ثبت سره سم "آبدار" باید د (باء) په پېښن دري څپې و لوستل سي.(6) چاپي دېوان: پر رخسار.(7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.(8) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته له چاپي دېوان څخه رانقل سوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په راتله په نه راتله يې پروا مه کړه — د لګيرمه او سه په تله د بې وفا
چي نه ننګ لري نه شرم مه يې غواړه — توبه و کاړه له پله د بې وفا
ځړولئ يې و سر مدام له شرمه — هغه چاچي پت پاله د بې وفا

۲۰ په قسم چي يې "حنان" اعتبار نه کړ
خوی معلوم ور ته هاله د بې وفا ۱۴۲

چي دي عشق په سترګو رونډ کړم مات پرملا — په بغل کښې راکړه ستا د قدعصا
نه ستا جور تماميږي نه زما صبر — زما پر صبر آفرين ستا پر جفا[1]
د اسمان ملکي ولويدي له ذکره — چي ارام نه شوي يو د م زما له غوغا
که مي ستا وصل نصيب شو له خدا غواړم — په دعا کښې شپه د قوس ورځ د جوزا
بې تا شپه هومره اوږده لکه ستا زلفي — نمر له تا سره شي تېر لکه بريښنا
په مضمون يې نه پوهېږم څه يې لولم؟[2] — پېچاپېچ زلفي دي خط دئ د ترسا[3]

۲۱ ستا د وصل په اميد يې عمر تېر شو
د "حنان" په تشه تمنا[4] ۱۴۹

بهار راغئ څه موسم دئ د صحرا — ساقي راوړه جام د ميو مهيا
پر سمن د بنفشه کاکل دئ هسي — پيوسته پېچلئ خط دئ د ترسا
د شبنم څاڅکي په ګل پوري ځړيږي — لکه دُر چي وي په غوږ د دلربا
معجز طوره تماشې دي په بوستان کښې — ښاخ د ګلو په مثال يد بيضا[5]
څه لاله ده، څه سبزه، لعل زمرد دئ — ډک دئ لاس هم د چمن هم د صحرا
عجائب مجلس تيار دئ په چمن کښې — د سبزې طفلان حاضر په تماشا
په آئينه کښې د اوبو د غنچې عکس — لکه ستوري د اسمان کوي روښنا[6]

۲۲ زړه مي غواړي چي توبه کړم بيرته ماته
اي "حنانه" وقت د ګلو راغئ بيا ۱۵۷

---

(۱) دا او ورپسي درې بيتونه په (ب) کي نسته. (2) ب: چي يې لولم. (3) ب: ... زلفي دي دي خط ترسا. (4) دا مقطع په (ب) کي نسته. په (ب) کي د دې غزلي صرف مطلع او يو بيت نسته، نور بيتونه يې بالکل جلا دي د کوټي چاپ "ب" دغه بيتونه لري چي له مقطع پرته نور مکرر دي او د "الف" رديف په نورو غزلو کي سته.

پر د کاه له ضعيفۍ اخستی نه شم — که څه يو يو په رنګ زه او کهربا — ←دا بيت په ۳۹ مخ کي راغلی دئ
ستا د وصل خيال مي نه ځي له خاطره — د مفلس له فکره نه وزي کيميا — ←دا بيت په ۳۶ مخ کي راغلی دئ
ستا د سترګو د شهيد قبر مي وليد — غزالان ورته پراته وو شا و خوا — ←دا بيت په ۳۷ مخ کي راغلی دئ
ستا د ناز و خريد ته زړونه جودانه ده — که په سر روح الامين کوي سودا — ←دا بيت په ۳۸ مخ کي راغلی دئ

دا واړه د عشق اکسير اثر پر وکړ
چي يې رنګ د "حنان" کړ لکه طلا

(5) ب: پر بيضا. (6) دا بيت په (ب) کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ب)

د ګل بوی سهار را یاد کاندي احباب   جنون پاڅوي سایه د دې سحاب
چي مي بوی د داغ سبا ګلشن ته یو وړ   ګل رنګ توی کړ لکه وینه د کباب
زما په مرګ د مستو سترګو څه پروا ده   له کشتنه څخه بیم نه کړي قصاب
شور په زړه کي اچوي د عشق خبري   پرورش مومي ذره(1) په آفتاب
تبسم یې له ښکنځلو(2) سره زېب که   قدر زیات لري ترخه چي شي شراب
دل و دین مي په یوه نظر تر جار کړ   لا یې عشق لري له ما سره حساب

۲۳

ستا د مخ په دروېزه کي له "حنانه"
ورک شو صبر و ارام و خورد و خواب

۱۷۴

مخ یې دئ لکه آفتاب   له آفتابه یې زیات تاب
له پرتوه ستا د مخ دئ   چي لمر پټ شو په سحاب
له خجلته د رخسار دي   غرق په وینو شو ګلاب
په سرخي ستا د لبانو   له عقیقه(3) یو وړ آب
نرګس ستا سترګو حیران کړ   چي عصا په لاس خراب
له نفسه مي سر سم ځي   په مثال لکه حُباب

۲۴

په تعریف د یار "حنانه"
څوک به وکه ستا(4) جواب

۱۷۱

پېچو تاب که کړم د زلفو پېچ و تاب   معطر مي کړ د ماغ د مخ ګلاب
دا د چا د وروځو خیال یې په زړه ګرزي   و قبلې(5) ته چي شا کړې ده محراب
دا د کوم مهروی د تېغ له وهمه هسي   د هالې سپر پر سرونیوه مهتاب
کیف د چا د لب د میو دئ، حیران یم   دا چي ګرزم ګاهي مست ګاهي خراب
لکه وورکي چي نمړی په شوخي غواړي   په بوسه کي عاشق نه لري آداب
چي یې حُسن ورځ په ورځ زیاتېږي څه کړم   ورځ(6) په ورځ مي زیاتوي د زړه خوناب

۲۵

که هر څو شعر بلند وایې "حنانه"
د حمید موشګاف نه شي جواب

۱۷۸

چي دي لعل آلوده شي په شراب   شي د زړه مرغه پر اور باندي کباب
په محراب کښي د ابرویو دي خال نه دئ   دا هندو دئ چي سلام کړي د آفتاب

---

(۱) چاپي دېوان: ذره هم. (2) چاپي دېوان: له د شنامه. (3) چاپي دېوان: له عقیقو. (4) چاپي دېوان: وکي.
(5) اصل: و قبله ته. (6) اصل: ورو په ورځ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه هـر ځـای چي قـدم کښېږدي سـرو قـده — مردګان شي ټول پـه زمکه کښي سېراب[1]
ډېـر امیـد مـي دئ و هغـه سـرو قـد تـه — قـُمري طـوره طوق د غـاړي کـړم رکـاب
هیڅ ګیله له مستو سترګو څخه مه کړه — رحـم کلـه شـته پـه زړه کښـي د قصـاب
کله کله بې په خواب کښي[2] خیال حاضر شو — ولـي څـه کـړم چـي هرګـز نـه راځـي خـواب

۲۲ — لـه هوسـه بـه قـدم پـر اسـمان کښېږدي — ۱۸۵
کـه "حنـان" شـي سـتا لـه وصـله کامیـاب

چي يې زړه وړئ وي خیال ستا د غبغب — د هغـو رنګونـه ژړ وي تشـنه لـب[3]
مشـق د خیـال د هغـه طفـل همېشـه کـړم — چـي پـه دیـد سـره يې اوراخلي مکتـب
دا د زلفو تـار يې کوږ پـه رخسـار نـه دئ — و سـپوږمۍ تـه راوتلـئ دئ عقـرب
کـه هـر څـو درتـه زاري او عـاجزي کـړم — پـر جبـین بانـدي چـین راوړې د غضـب
له عاشقه حیا څه غواړئ په عشق کي — لـه مجنونـه مونـده کلـه شـي ادب
څـه سـیالي بـه کـه لـه تـا خوبـان د عصـر — خوش نسب يې، خوش لقب يې خوش حسب

۲۷ — لـه حمیـده سـره آس د شـعر نـه ځـي — ۱۹۲
اي "حنانـه" بـس کـه و نیسـه جلـب

سـپین رخسـار او زنخـدان د شـکرلب — زړه مـي يـووړ ایـن و آن د شـکرلب
پـر درګـاه يې دروېزه کانـدي د حسـن — د فقیـر پـه دود سـلطان د شـکرلب
وړي وړي مـي د زړه مـاني هالـه دي — چـي يـې خیـال شـو را روان د شـکرلب
لکـه ځغلـي لېـونی سـپی لـه اوتاقـه — هسـي ورک شـوه رقیبـان د شـکرلب
که مي سر کـه مال کـه عقل دئ کـه صبر — تـر دیـدن بې[4] کـړم قربـان د شـکرلب
دی لـري زکـوة د حُسـن زه حقـداره — وظیفـه مـي شـوای لبـان د شـکرلب

۲۸ — همېشـه بـه د "حنـان" کـاني پـه کېـږي — ۱۹۹
چـي بـاور کـه پـه پیمـان د شـکرلب

خدا قبولـه کـړي دوعـا زمـا غریـب — رقیـب کـړه د يـار لـه دره بـي نصـیب
سـر درد د عاشـق نـه ور کېـږي دلتـه — صندل رنګه وینه صرف شوه د طبیب
د دي شوخ دلبر د میني په مکتب کښي — لکـه ګـل مـروړي غوږونـه د ادیـب
چي جرس و ځای تـه رسي فغـان نـه کـه — فغان هم نه که عاشق چي شي قریب

---

(۱) ب: مرده ګان لکه فاختې شي په حساب. (2) ب: په خوب کښې.(3) دا غزله او د "ب" د ردیف دا نوري راتلونکي غزلي په چاپي دېوان کي نسته. (4) بې= به يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه دلې، دی په کوځه کې د یار ګرزي	دا خپل زړه مې شو و ماوته رقیب
ژر د یار قدمبوسي کاندي تر لاسه	چي ځان خاوري که په در کي طبیب(1)

۲۹ لـه نا اهله چي وفا غواړې "حنانه"	
لـه املوکـه مزه غواړې د زبیب ۲۰۲

راشه و ګوره ګفتار د عندلیب	چي پاره کړ ګل آزار د عندلیب
چي ګل نه ویني خاموش له غمه کښېني	دا وفا ګوره هر وار د عندلیب
ځان و ګل ته رسوي په هره توګه	که څه خیژي تر زړه خار د عندلیب
چي د اور په شانې(2) سرې لمبې تر سر ځي	په آه سوځ دځ ګلزار د عندلیب
و صلت مومي عاقبت هغه له یاره	چي قبول که پر ځان کار د عندلیب
ګل چي هسي ځوانیمرګ ځي په پوهېږم	فریاد اروي هر سهار د عندلیب

۳۰ چي اثر پر ګلو نه کاندي "حنانه"	
بې فایدې دځ هر چغار د عندلیب ۲۱۳

﴿ت﴾

دا شبنم پر مخ د ګل دځ قطرات	که عرق دځ پر رخسار لکه(3) نقات(4)
دا یې تار د زلفو کوږ و خوله ته پرېووت	که افعي حلقه و هلې پر حیات
چي د سترګو تېغ هر دم په رنجو باټ که(5)	دم په دم راته ښیي د مرګ حالات
مخ یې شو زما قاتل سترګي شاهدي	بې قاضي یې زما قتل کړ اثبات
قرباني دي یم د سترګي روغ به نه شم(6)	پر دغو بیمارو شوځ یم(7) خیرات
په اول بازي د میني په شطرنج کي	تا په رخ کړ زما د زړه پادشاه رامات

۳۱ د حمید د شعر بحر ته "حنانه"	
یو څو څاڅکي دي لوېدلي ستا ابیات ۲۲۰

زرغونه خط دي رونق کړ د ریحان مات	ستا د مخ ګلشن کړ رنګ د ګلستان مات(8)
ستا د خولې غونچې لمن کړه د ګل خیري	په سرو لبو دي قیمت کړ د مرجان مات
وهي لار د اسلام ستا جادو د سترګو	تورو زلفو دي ګردن کړ د ایمان مات

(۱) د دې نیم بیتي په وزن کي یوه څپه لږده. (2) شانې = شان یې. (3) چاپي دېوان: باندي. (4) کذا فی الاصل.
(5) چاپي دېوان: باټ کړي. (6) چاپي دېوان: "قرباني یم ستا د سترګو ژر مي وژنه". (7) چاپي دېوان: ښه یمه.
(8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاول(۱) کاږم به دي زه له پرېشانیه
هغه عهد دي لکه زلفي کړ آسان مات

د بادام سینه دي سترګو سل سوري کړه
چي یو ځلي شوه په زړه کي ستا مژګان مات

وي ګنډلي په بانو د بادام سترګي
شیرین لب دي د پستې کړ نمکدان مات

٣٢ پیروي مي د حمید موشګاف وکړه ٢٢٧
ما "حنان" د شعر لاس کړ د رحمان مات

ستا په خط سره زینت شو د مخ زیات(2)
په آبرو صفايي کېږي د مرآت

د سیا چشمو د بوسې وعده ببځا ده(3)
د آهو په ښاخ موقوف دئ دا برات

چي په مصر کي کلام(4) د شکرلب شي
شي خجل له ښاره(5) و باسي نبات

زړه و عقل مي دا ستا و خیال ته ور کړ
پادشاهانو لره وړي رعیت سورسات

زما د زړه سکندر به کله ځني ګرزي(6)
چي یې(7) خط شو راته خضر خوله حیات

نه پوهېږم کل جهان دئ په دا غم کي(8)
که ستا غم کړ راته تریخ زما اوقات

٣٣ ته غني نصاب د حُسن دي پوره دئ ٢٣۴
زه "حنان" یم مستحق را کړه زګوة

را شه پرېږده د ګلرخو محبت
سور انګار دئ همېشه د دئ(9) قربت

المدام یې(10) د هجران په اور کښېي سوځي
هر سړی چي د ګلرخو کړي صحبت

خوبرویان واړه له خرمي ظالمان دي
زړه سوی نه لري پر اهل د غربت

په آرزو کښېي د رخسار که یې څوک مړ شو
سره لاله یې زرغونېږي پر تربت

قتلول په تېغ د هجر د مظلوم که(11)
تي امید کوي د شوندو د شربت

له رقیبه سره هردم خوشخويي که(12)
له عاشقه بل څه نه که(13) بې نکبت

٣۴ بل څه نه دئ یو مزری دئ د یار هجر ٢۴۱
چي یې پروت پر ما "حنان" هو مره هیبت

نرم نه شو زما په آه زړه د دلدار سخت
نه نرمېږي په باد کاڼی د کوهسار سخت

غافل مه شه هیڅ زمان له مړاوو سترګو
په ناجوړه تن که(14) مکر دا بیمار سخت

چي ښاخونه یې د وروځو(15) هسي خم دي
دا یې سترګو د بادامو(16) را ووړ بار سخت

نن شپه مه غواړه قرار له ما ناصحه
مضطرب کړم خیال د زلفو د نګار سخت

---

(١) تاول= تاویل. (2) چاپي دېوان: "ستا په خط د مخ زینت شو ځکه زیات". (3) چاپي دېوان: بېځای ده.
(4) چاپي دېوان: سودا د شکرلب شي. (5) اصل: له ښهره. (6) چاپي دېوان: "سکندر د زړه مي کله ځني ګرزي".
(7) چاپي دېوان: چي دي. (8) چاپي دېوان: په غم اخته دئ. (9) د دئ= د دوی(د کندهار لهجه) ، ب: د دوی.
(10) ب: مداماً يې. (11) ب: د مظلوم کړي. (12) ب: خوشخويې کړي. (13) ب: بل څه نه کړي. (14) چاپي دېوان: کړي.
(15) چاپي دېوان: د ابرو یې. (16) اصل: بادام.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي هر څوک دي یادوي خاموشي خوی کړه | پته خوله غونچه بلبل که(۱) په گفتار سخت
صاف دلان له گفتگویه خفه کېږي | شي نفس د آینې پر مخ غبار سخت
بس که(۲) ډېر جور و جفا پر "حنان" مه کړه
چي یې کښلئ ستا د وصل انتظار سخت

۳۵ ۲۴۸

په حسرت دي تور خط تېر کړ د رخسار وخت | لکه تېر شي په خزان د لاله زار وخت
زلفي ویني د زړو خوري د خط په وخت کي | د ماړانو ضابطه وي د بهار وخت
لکه سیل د غره له سره ژر ژر لوېږي(۳) | هسي دروميي د سنگدلو د عُذار وخت
چي یې خط لا پر مخ نه وي بوسه غواړه(۴) | د دوعا د قبلېدو وي د سهار وخت
په غرور د خپلو زلفو غافل مه شه | توره شپه ده د عشاقو د آزار وخت(۵)
د هجران شپه ده د قوس نه تمامېږي(۶) | لکه اوږد شي(۷) د عاشق د انتظار وخت
چي د اوښو له بارانه، نه خلاصېږي
پر "حنان" دئ تمام عمر د ملهار وخت

۳۶ ۲۵۵

که مي نه کړله بلبل سره داستان درست | آه مي پري نه ښود په باغ کي یو گرېوان درست
د اسلام ښیښه مدام له سنگه ولي | ترکان نه پرېږدي په سر کي یو ایمان درست
د معشوق نام و نښان عاشق بلند که(۸) | مېوه ښه کوي نهال چي وي باغوان(۹) درست
په دا لږ عمر پر سر باندي ځای ورکه | ارمان دا دئ که د گل لا وای پیمان درست
زړه مي ولاړ شو اوښي هم ورپسي ولاړي(۱۰) | لکه چیرته لښکر درومي د سلطان درست
په دادن کي د بوسې پښېماني مه کړه | په وعده په قول ډېر وي کریمان درست
هیڅ له خیاله ور تهه نه گوري سیا چشم
که "حنان" په اوښو لوند کاندي دامان درست

۳۷ ۲۷۲

که هرڅو په یارانه کي مي دئ یار سُست | ولي عشق مي سُستي نه که زما خوار سُست(۱۱)
را پوهېږي چي مي پند پر اثر نه که | ځکه هسي راته وعظ که هوښیار سُست
خط یې هسي په وار وارو مخ ته راغئ | لکه گډ(۱۲) شي د اسلام په ښار کفار سُست
که نو خط د خط په وخت داد که ښایېږي | شي وریا متاع چي چیرته شي بازار سُست
ما یې هېره کړه بوسه له ډېره غمه | ولي نه مي پرېږدي ما دا انتظار سُست

---

(۱) چاپي دېوان: کړه. (2) چاپي دېوان: کړه. (3) چاپي دېوان: ژر ژر درومي. (4) چاپي دېوان: چي یې خط نه وي پر مخ د بوسې خواست کړه.
(5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (6) چاپي دېوان: "شپه د هجر شپه د قوس نه تمامېږي".
(7) چاپي دېوان: اوږدوي. (8) چاپي دېوان: ځرگند کړ. (9) اصل: باغبان. (10) چاپي دېوان: یو وار پسي ولاړې.
(11) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي دا سې ده:
زه هم سُست یم قاصد سست او دریم یار سست | زما عشق ځکه په دا شو وار په وار سُست

(۱۲) چاپي دېوان: لکه کړ؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د مخ بهار یې نه وینم خاموش یم   بلبلان کاندي په ژمي کې گفتار سُست (1)

۳۸   د دې عصر (2) د پښتو قدر بلند شو   ۲۷۹
چې "حنان" په پښتو ژبه کړي گفتار سُست

په ځنځیر دي د گیسو کړم گردن بست (3)   چې یوه خوا ته مې نه رسېږي د ست
په دریاب کې دي (4) د میني هسې ډوب یم   چې په خیال نه را رسېږي د چا شَست
د کاکل له ظلمه سترگې آگاه نه دي   نه خبرېږي هیڅ د شپې په غلو مست (5)
چې نخچیر خپل سر پر ځای د قدم کښېښود   کوم صیاد ونیو د کین غشي په شَست
له بدنه مې هغه دم روح جدا شي   چې دي وینم له رقیب سره پیوست
نن د حُسن په دولت کې رحم و کړه (6)   مدام نه وي (7) دغه ستا د حُسن هست

۳۹   حق به غواړې د قیامت (8) په ورځ دلبره   ۲۷۲
چې رقیب دي کړ بلند او "حنان" پست

ستا د عشق په غم کې نه یم ملامت   راتې (9) وښود تر قیامت پخوا قیامت
له خاطره مې ستا خیال په ظلم نه ځي   تنده نه دروميي له تږي په زحمت
موزون قد چې دي موذن و لید په سترگو (10)   په مسجد کې یې ویل قامت قامت
د دریاب او به صدف لره دي زهر   شربت نه چښي د چا، تږی د رحمت
تن بې خیاله، زړه بې عشقه په کار نه دئ   بې نگینه گوتي نه لري قیمت
عشق بې کله وای ورکړئ و مجنون ته (11)   که دا بار افلاطون وړای سوای په حکمت

۴۰   نوی خیال د یار له خولې وایه "حنانه"   ۲۸۳
شنیده خبري نه لري حرمت

چې بار وړي د یار د هجر په زحمت   تل وایه شي پر هغو باندي رحمت (12)
عاشقان په دنیا نه وزي له غمه   له ازله دغه شوئ دئ قسمت
که قیامت چا په دنیا نه دئ لیدلئ   د ښه یار جدایي و بولئ قیامت
له حیرته سروه و دري ثابته   پر هر ځای چې جلوه وکړي ستا قامت

(۱) چاپي دیوان: "بلبلان په زمستان کښې کړي گفتار سُست".(2) چاپي دیوان: د خپل عصر.(3) چاپي دیوان: په زنځیر د گېسو شومه گردن بست.(4) چاپي دیوان: کې یې.(5) چاپي دیوان: "چې د شپې په غلو نه خبرېږي مست".(6) چاپي دیوان: مهربویه (7) چاپي دیوان: تل به نه وي.(8) چاپي دیوان: محشر.(9) راتې= راته یې. په چاپي متن کې (رایې) دئ.(10) چاپي دیوان: په سترگو ولید.(11) دا نیم بیتی په چاپي متن کي داسي دئ: "عشق بې کله دوا ورکړي و مجنون ته" په اصل کي بیا په دې ډول دئ: "عشق بې وو ورکړئ و مجنون ته". ماله دواړو ځخه په استفادې سره دغه ثبت سوئ شکل غوره وباله.(12) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. له اصل ځخه را نقل سوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو خطان کـه نـاز کـوي بې ځایـه نـه دئ
خرقـه پـوش وي خاونـدان د ډېر عظمت

چي يې وا ورم تريخ ښکنځل لـه شکر لبو
پـــه مانـــه کېـــږي شـــکران د دې نعمـــت

۴۱
چـي پـه سـپینه ږیـره نـه اوږي د ښـکلو
آفـــرین دي شـــه "حنانـــه" پـــر همـــت
۲۹۰

ســتا تـر شـونډو لعـل نـه لـري قیمـت
ګـل دی نـه لـري و ګـل تـه نزاکـت (1)

پریــروی چـي عاشـق نـه لـري دئ هسـي
لکـــه پیغمبـــر چـــي نـــه لـــري امـــت

بـې کششــه زړه ورکـړه و یـار تـه مـه کـړه
چـي بـې سـته مېلمـه نـه لـري عـزت

پـه تـور خـال یـې کـل عـالم دئ قتـل کـړئ
خوشـي وا یـې چـي هنـدو وي بـې همـت

پـــه لـــویې یـــې ابـــرو خمـــه ده و قدتـــه
پـه حـرف کـم دئ لـه قیامتـه یـې قامـت

نـه در ګـرزم لکـه غـم سـتا پـه خـاطر کښـې
فرامـــوش دي کـــړم دلبـــره عاقبـــت

۴۲
که ښېښې کښېږدي د "حنان" پر سترګو باندي
ځـــه بـــه نـــه لـــري د دې نعمـــت منـــت
۲۹۷

د عشـق غشـی مـي کـاري تـر ځګـر و ووت
چي لـه زړه څخـه مـي خیـال د دلبـر و ووت

لا مـي نـه و مـراد د وصـل پیـدا کـړئ
د هجـران د لمبـو (2) دود مـي تـر سـر و ووت

د خپل وصل ملهم (3) زما پر زخم کښېږده (4)
تـر ځګـر مـي سـتا د ظلـم خنجـر و ووت

مجنـون بېـد لـه حیرانـۍ و ښېښـو تـه ګـوري
پـه هـوا دا سـتا ، تـر بـاغ صـنوبر و ووت

د غمـزو د غشـو (5) جنـګ لـره یـې هـردم
لـه زخمـو مـي ډک (6) ځګر لکه سپر و ووت

نور مي څه وژني پـه تېغ د خپلو (7) سترګو
د غمـزې تیـر مـي رسـا تـر ځګـر و ووت (8)

۴۳
پـــر محـــک د امتحـــان د ســـخندانو
د "حنـــان" شـــعر چانـــدي لکـــه زر و ووت
۳۰۴

دا ګیسـو (9) دئ د نګـار پـه لاس را کښېـووت
نـه پـوهېږم کـه ښـامار پـه لاس را کښېـووت

کـه اره لکـه شمشـاد شـم (10) پـري بـې نـه ږدم
کـه د تـورو زلفـو تـار پـه لاس را کښېـووت

خولـه غونچـه، سترګي نـرګس، زلفـي سـنبل دي
خط ریحان دئ څه ګلزار (11) پـه لاس را کښېـووت

تـــوري زلفـــي مـــړاوي ســـترګي د ترکـــانو
د راز عمـر د بیمـار (12) پـه لاس را کښېـووت

تماشـــه چـــي د خپـــل زړه د داغ کومـــه (13)
هـم ګلشـن هـم لالـه زار پـه لاس را کښېـووت

د رقیـــب و ســـرته وری تـــری ناســـت یـــم
پري بې نه ږدم که یو وار پـه لاس را کښېـووت

۴۴
زه "حنـان" پـه عشـق کـي نـوي طـالع غـوارم
کـه وصـال د هغـه یـار پـه لاس را کښېـووت
۳۱۱

(۱) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو کي نسته. (2) چاپي دېوان: لمبې. (3) چاپي دېوان: مرهم. (4) چاپي دېوان: کېږده. (5) چاپي دېوان: غشی. (6) چاپي دېوان: پُر ځګر. (7) چاپي دېوان: د تورو سترګو. (8) چاپي دېوان: "د غمزې تیر مي د شا تر کمر و ووت". (9) چاپي دېوان: تورګېسو. (10) چاپي دېوان: شانه. (11) اصل: دا ګلزار. (12) چاپي دېوان: دي بېمار. (13) چاپي دېوان: "تماشا چي د خپل زړه د داغو تل کړم".

(c) ketabton.com: The Digital Library

زړه مي په زلفو کښېي نن بيا د دلارام کښېوت / چي له قفسه دا مرغه ووت په دام کښېوت
هغه بندي ښه وي اميد چي د خلاصيت وي ور ته / زړه چي په زلفو شي بندي على الدوام کښېوت
دا يې پر مخ باندي خال نه دئ چي ښکارېږي تا ته / دا تور هندو دئ چي په ميان کښېي د اسلام کښېووت
انتظار نه که[1] د کوثر د اوبو تږی د ديد / چي يې په لاس کښېي له ازله د عشق جام کښېوت
خاندي غنچه رنګه خوله خلاصه په هوس هغه څوک / چي په بغل کښېي يې وصلت د ګل اندام کښېووت
زړه مي طواف د يار د درکاوه په دغه اميد / چي به مي وصل شي نصيب، په عقل خام کښېووت

۴۵ زړه کړه خوشحاله خلاص به نه شي تر قيامته[2] پوري / "حنان" دا ستا د عشق په لومه کښېي مدام کښېووت **۳۱۸**

﴿ ټ ﴾

چي اشنا کړ په مرګ مخ را څخه پټ / ښايي اوس چي مدام ژاړم په ورټ ورټ[3]
چي له نازه به يې سر پر بالين نه ښوو / ګورستان له روان شو پروچ کټ
که هر څو مي[4] افسوس کړ فايده يې نه کړه / د لحد پر خوا يې مخ و ماتې[5] څټ
ماتول او سازول د فلک کار دئ / زنده سر واړه منګي دي د ارهټ
نه له ښه زړه ا لوته، نه په بد مرګ شته / د اشنا د مرګ خبر نه کړم خوله پټ
چي مي يار قبر ته ولاړ او زه لاګرزم / په سل ځله تر ما به دئ د هند جټ

۴۶ په فراق يې[6] زه "حنان" سترې ستومان شوم / بېلتانه هر ځای را وښود د غم کټ[7] **۳۲۵**

﴿ ث ﴾

يار مي يار شو له رقيبه الغياث / آه له دا توره نصيبه الغياث
چي له رنځه مي خبر دوا مي نه که[8] / له دي بې پروا طبيبه الغياث
په هيڅ نفعه سود يې نه يم پوهېدلئ / زړه مي بايلود بې موجبه[9] الغياث
هر سهار د ګل ګرېوان پاره پاره که / د آزار له عندليبه الغياث
چي دي سر پاشي سبا په عامو خلکو / له هغه يار قريبه[10] الغياث
چا په زده کړه خونريزي دا ستا په سترګو[11] / له دا هسي رنګ اديبه الغياث

۴۷ د "حنان" په حال خبر غمخوري نه که / له دي هسي رنګ حبيبه الغياث[12] **۳۳۲**

---

(۱) ب: نه کړی. (2) بله نسخه: ته قيامته "متن: ب". (3) چاپي دېوان: "عجب نه ده که اوس ژاړم په ورټ ورټ".
(4) چاپي دېوان: که مي هرڅو. (5) وماتې: و ماته يې. په چاپي متن کي د (ماته يې) په شکل دئ. (6) په اصل کي (يې) نسته.(7) چاپي دېوان: "بېلتانه پر ځای راوښوده غم، پټ".(8) چاپي دېوان: نه کړي. (9) اصل: بې مجيبه؟.
(10) چاپي دېوان: يارو رقيبه؟. (11) چاپي دېوان: جائز ده کړه خونريزی د شاه په سترګو ".(12) په اصل کي "له دي بې پروا طبيبه الفياث" دئ ما د چاپي متن ثبت غوره و باله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(چ)

فلک وا چاوه پـه بخت کښـي زمـا خـوار پـېچ — پـه تـدبیر سـره خـلاص نـه شـو د دې کـار پـېچ
راتـــه رام شـــي ترهېـــدلی آهـــو کلـــه — بخـت را اچـوي(1) لـه ورایـه پـه تلـوار پـېچ
چـــي وفـــا را ســـره کانـــدي هـــم وېرېـــږم — تمـــام نـــه لـــري هرګـــز د جفـــا کـــار پـــېچ
پـــه ژړا مـــي لکـــه ګـــل لا هوســـېږي — نـه خلاصـېږي لـه جبینـه یـې تابـدار پـېچ
دا افعـــي د ګـــل پـــر بـــرګ حلقـــه وهلـــې — کـه کاکـل دی پـر عُـذار بانـدي(2) د یـار پـېچ
دا پـر خولـه بانـدي یـې تـار د زلفـو کـوږ دئ — او کـه پـروت پـر خزانـه د طلسـم مـار پـېچ

۴۸ — شـــاعران شـــعر مغلـــق وایـــي پـــوهېږم — ۳۳۹
"حنـــان" نـــه لـــري د ژبـــې د ګفتـــار پـــېچ

(ج)

پاد شاهان به هسي خوښ نه وي په تاج — لکـه زه خـوښ یـم د ترکـو پـه تـاراج
همېشـه پـه زور د حسـن بتـان اخلـي(3) — د ارم لـــه شـــاپېرو څخـــه خـــراج
شـیریني مـي د وصـلت کـړه هجـر هېـره — آموختـه مـي شـو پـه دې زهـرو مـزاج
مبـتلا پـه هسـي درد یـم نـه پـوهېږم — چي طبیب مي درمانده شو(4) پـه علاج
چي نا جوړه مسیحا شي په اسمان کي — سـتا خنـدا غـواړي د پـاره د عـلاج
که دي زلفي په شانه کړې زه ضامن یم(5) — څـو وا نـه خلـې د خُـتن لـه مشـکو بـاج

۴۹ — د بـــل عیـــب پوشـــېده لـــره "حنانـــه" — ۳۴۲
کـــه خبـــر یـــې لـــه احوالـــه د حـــلاج

دا پخپلـه شـو نـن بیـا را سـره یـار کـج — کـه پـه بـدو پوهـولئ دئ(6) اغیـار کـج
کـه پـه نـاز سـترګي کـړې اړوي څـه شـو؟ — مست لـه خیالـه مدام ځي پر سمه لار کج
پـر عُـذار زلفـي تـر نیمـو کـړې ښـې دي — په خپل ځای کي ترسیم ښه ایسي بسیار کج(7)
پر اوږو کې زلفي تاب شوې عجب نه دئ — مخ په کښته چي ځي هر کله وي مار کج(8)
چـي یـار یـار شـو لـه رقیبـه، صـبر بویـه — ولـي کېـږي پـه تلـوار سره سم کـار کـج
کـې شـکوه کـوم لـه جـوره راتـه ښـایي — ګیلـه هلتـه کـړي نـوکر چـي شي بـادار کـج
چي بخت کج شو، فلک کج شو یار مي کج شو — خدای دي نه کاندي د چا واړه روزګار کج(9)

۵۰ — چـي مـزری یـې(10) د هجـران راغـئ ناګاهـه — ۳۵۴
لـه هیبتـه ورتـه شـو د "حنـان" وار کـج

---

(۱) ب: را واچوي. (2) ب: په عُذار باندي. (3) چاپي دېوان: بتان غواړي. (4) چاپي دېوان:چي طبیب مي نه پوهېږي.
(5) چاپي دېوان: "که دي زلفي په شانه کړې رضا مند یم".(6) چاپي دېوان: پوهېدلئ دئ. (7) په چاپي دېوان کي دا بیت نسته. (8) دا بیت په چاپي متن کي په دې ډول دئ:
پر اوږو یې زلفي څکه پېچ و تاب شوې — مخ په پور ته چي ځي هر کله وي یار کج

(9) دا بیت په اصل کي نسته. (10) (یې) په اصل کي نسته.

(ح)

راشــه پرېــږده د دنیــا روزګــار قبــیح — پـه لاس واخلـه د نبـي(ص) د دیـن تسـبیح
لـه غیبتـه لـه بُهتانـه ځـان نګـاه کـړه — کلمـه وایـه پـه ښـه زبـان فصـیح
ځان د خدای بې یاده مه کړه څو ژوندي یې — هلته نه شي چې اجل دي که (1) ذبیح
که ځای غواړې د اسمان پر بام د پاسه — لـه دنیا کـه مینـه پـرې لکـه مسـیح
د غفلت له خوبه ویښ شه صبحګاه ته — د فیـاض بـاران اورېـږي پـه ترشـیح
مشغول نه شوې یو زمان د خدای په ذکر — ځـان دي کـړ پـه بېهـوده ویـل جـریح

۵۱ دا ګوهر به دې په کار شي کې(2) په غور کړې
در تـه وکـړه "حنـان" ښـه ویـل ملـیح ۳۲۱

(خ)

چې دا سم له خیاله نه ګوري جانان شوخ — دا پـه دا چې بـل یـو نـه ویني ترڅان شوخ
د مژګانو لـه سـایې یـې الـف لـوېږي — د الماسـو پـر تختـه د مـیم دهـان شـوخ
لـه حلقـو یـې زلفـي سـر ترپایـه سـترګي — چې لاس ورنه شي د چا تر زنخدان شوخ
د کمـان پـر مـوتي زاغ د تصویر کښېـلئ — او که خال یې دئ د دوو وروځو ترمیان شوخ(3)
خیال یې زما په زړه کښې ناست دئ مضطرب یم — لکـه پـېښ شـي د مفلس کـره مهمـان شـوخ
دا زمـا سـر افـرازي ده پـه جهـان کښـې — په ښکنځل چې را ته خلاص کاندي لبان شوخ

۵۲ پـه خـم قـد، پـه سپینه ږیـره حُب د ټُرکـو
بـل یـو نـه وینـم "حنانـه" ستا پـه شان شـوخ ۳۲۸

نظـر ژغـوره لـه کاکلـه د نګـار شـوخ — لېونتوب زېږي له زهرو د دې مار شوخ(4)
لـه خجلتـه ګـلان مـخ پـه وینـو وینځـي — چې و باغ ته ځي په سیل ګلعذار شوخ
ترمـي ترمـي زړه مـې جمـع د یـار مـخ کـه — د کبـاب کتـرې پخېـږي پـه انګـار شـوخ
پـه تـش دیـد ورې زړه د زُهـد لـه رسـتمه — چې کاته په شوخو سترګو کړي دلدار شوخ
و قـدم تـې د کوهسـار زرکـه حیرانـه — چې لـه نـازه خرامـان کوي رفتـار شـوخ
فـواره پـه زړه کښـې سـازه کـړم لـه وینـو — هیڅ د سیر هوا نه ګوري خونخوار شوخ

۵۳ اې "حنانـه" بلبـل کـوچ وکـړ لـه ګلـه
چې یې واروېده په باغ کښې ستا ګفتار شوخ ۳۷۵

خوږ ژوندون را پوري هسې کړ هجران تریخ — لکـه حـال وي پـر بنـدیانو د زنـدان تـریخ
نـو خطـان که(5) د عاشق لـه ژړا بـد وړي — پـر سبزه باندي بې وخته وي باران تریخ

---

(۱) چاپي دېوان: کا. (2) کې: که یې. (3) دا بیت په "ب" کې، د پای لخوا دوهم بیت دئ. (4) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته.
(5) چاپي دېوان: چې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه وصـلت کـي لـه رقیبـه نـه خلاصـېږم ... پر موسم د ګل اوقات شي د باغوان تـریخ
مې حرام دي په مجلس کي چي یار نه وي ... بـې لـه ګلـه و بلبـل تـه شـي بوسـتان تـریخ
چي مي نوم ستا د هجران په ژبه واخیست ... لا تـر اوسـه مـي پـه هغـه دئ زبـان(1) تـریخ
دا سـتا غـم مـي زړه بتـر سـره خفـه کـړ ... شي لـه سپي‌ مېرمني عـیش د مهمـان تـریخ(2)

۵۴ کـه فرهـاد تـه و(3) شـېرین غـم د شـېریني
دا ستا غم کړ شېرین عمر پر "حنان" تریخ ۳۸۲

﴿خ﴾

سـتا د لبـو و شـربت تـه شـهد و نـاب هـیـخ ... پـه ښایست دي و رخسار تـه دئ آفتـاب هـیخ(4)
چـي دي تـاب د دیـدن نـه لـرم حیـران یـم ... سـتا دیـدن د پـاره هـومره اضـطراب هـیخ
چي په مې دي د مخمورو سترګو مست یم ... نســته کیــف د انګــورو د شــراب هــیخ
خط آیات، مخ دي کاغذ، شونډي دي وقف ... سـتا تـر مـخ پـوري دئ شـغل د کتـاب هـیخ
چـي دي و ویشـتم پـه غشـو د مژګـانو ... اوس که کړې راته د زلفو پېچ و تاب هیخ
د ارم(5) نـرګس خجـل کـړه دا سـتا سـترګو ... و صـفا تـه د جبـین دي دئ مهتـاب هـیخ

۵۵ پر مرګ پروت دئ ستا له غمه که یې ګورې
د "حنـان" پـه رنـګ بـه نـه وي بـل خـراب هـیخ ۳۸۹

﴿د﴾

خـو بـه ګـرزم سـتا پـه هجـر کښـي نـا ښـاد ... پــه وصــلت مــي کــړه دا تللـئ زړګـی ښـاد
بـې مـدده یـې د زلفـو سـترګو بنـد کـړم ... ښـکار بـې دامـه نیـوه کـار دئ د صـیاد(6)
چـي لیـده نـه شـي سـمند لـه چابکیـه(7) ... بنــدي شــوئ یــم د هغــه پریــزاد
سـتا لـه برنـدو سـترګو کلـه ګیلـه کېـږي ... رحـم نـه لـو ېږي(8) پـه زړه کښـي د جـلاد
د نـور چـا لـه لاسـه دا د پـر پادشـاه کېـږي ... تـه پـاد شـاه یـې لـه تـا وکـړم پـه چـا داد
د آخـري تېشـي کـار یـې پـر ځـای وکـه(9) ... پـــه اول ســـعیه بېځـــا وه(10) د فرهـــاد

۵۶ پـه مکتـب کښـي یـې "حنانـه" لـه اولـه
د وفـا حـرف یـې ور و نـه ښـود(11) اسـتاد ۳۹۶

---

(۱) چاپي دېوان: دهان. (2) دا بیت په چاپي متن کي نسته. (3) چاپي دېوان: که فرهاد و ته. (4) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (5) په چاپي متن کي د غه برخه (دار نرګس) ثبت سوې ده چي معنا نه ورکوي په غلطنامه کي هم تصحیح نه لري، ما (د ارم نرګس) و کیښ او معنا هم ور کوي. (6) ب: "ښکار په دام کښي نیوه کار دی د استاد".
(7) ب: له چابکۍ نه. (8) رحم نه ګرځي. (9) ب: پر ځای وکړ. (10) ب: بې ځای وه. (11) ب: د وفا حروف ور و نښوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي پیرۍ مي ږیره سپینه کړه خم قد — را ته ښایي اوس عصا د سرو قد[1]
د عشق درس چي په مکتب کي وایه نه شي — نا خوانده د الف بې وایې ابجد
ناصح وایي په پیرۍ کي مینه پرېږده — په پیرۍ حرص زیاتېږي، وایي بد
مزرى نه وي خلاص له تبي په هیڅ وخت کي — تندرستي پر عاشق نه لري آمد
هیڅ عاشق د عشق له رنځه نه جوړېږي — مګر خلاص شي په مدد د یا صمد
د ریا زهد زاهد کړي په پوهېږم — چي په غاړه یې دئ حَبل مِن مسد[2]

۵۷ چي د ښکلو بې تعریفه بل څه وایي
په مذهب زما "حنان" یې بولم رد ۴۰۳

چي هوا کړې د ګلرخو[3] د ساعد — له زړه و باسه د غه خیال[4] فاسد
دا کوتره د حرم ده نیښنه نه ده — چي و وینو ته یې تری دئ زاهد
تر ما، دی پر یار عاشق و خبر نه وم — ما و یار ته خوشي ولېږه قاصد
د ګدای رزق په غپا د سپیو نه ځي[5] — زما له بابه څه خبري کړي حاسد
قتلوه مي خون مي نه دئ در په غاړه[6] — په هغه جهان کوم ګواه دئ کوم شاهد
مستحق د رحم موږ ګناهکاران یو[7] — که جنت په عبادت غواړي[8] عابد

۵۸ همېشه که پرخو برویو په دا فخر[9]
چي "حنان" رنګه عاشق لرم حامد ۴۱۰

اې چي یې د عاشقانو د لپسند — نور بایده دي د عاشق سره پیوند[10]
چي مي نوم دا ستا د لبو په خوله واخیست[11] — لا تر اوسه مي شېرین دئ د خولې خوند
که په خیال کي ستا د لبو مړ شم[12] ښایي — که مي خاوره د ګور خوند وکه د قند
دا تور خال پر ګلګون مخ د دلبر نه دئ — چشم زخم تې[13] پر اور ایښئ دئ سپند
چي هوا شوه ستا د زني را ولاړه — یاد مي نه کړ ځکه سېب د سمرقند
چي پر غوږ یې بد لګېږي زما پندونه — نه پوهېږم بیا یې واخیست د چا پند

۵۹ د وصال ښادي یې[14] نورو ته رسېږي
زه "حنان" یې یم په غم سره خور سند ۴۱۷

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) سورة اللهب- 5 آیت ته اشاره ده. (3) چاپي دېوان: "که هوا کړې د خوبانو د ساعد ". (4) چاپي دېوان: کلي خیال. (5) چاپي دېوان: " د ګدای رزق څه د سپي په غپا نه ځي ". (6) چاپي دېوان: قتلوه مي خون مي نه غواړي له تا څوک. (7) چاپي دېوان: "مستحق د رحم موږ چي ګناهکار یو ". (8) چاپي دېوان: په عبادت ګټي. (9) چاپي دېوان: "همېشه کړي په دا فخر فرخ رویه ". (۱۰) اصل: "د عشاقو دي بایده دي له پیوند ".
(۱۱) چاپي دېوان: "چي مي نوم ستا د شیرینو لبو واخیست". (۱۲) چاپي دېوان: مړشوم. (۱۳) چاپي دېوان: تې=ته یې. (۱۴) چاپي دېوان: کې= که یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نوخطو په یارۍ کي نشته سود   سترګي ولي د ځان باسې په دا دود
دا چي نن له مغروریه سم نه ګوري   پښېمانۍ لره بې(1) خط را ولي زود
بیا به نه راځي رقیب د یارو در ته   و جنت و ته لار نشته د مردود
چي عاشق و ته له منعي د عشق وایي   ګویا مست هوښیاروي په ساز سرود
چي تفریق د دوو یارانو سره کاندي   همېشه به په لعنت وي مخ کبود
چي بندي شي په کمند د تورو زلفو   نه خلاصېږي په اوراد و په درود

٢٠
چي د یار هجر(2) تهوک نه کړې "حنانه"
حیرانېږم له څه روغ دئ ستا وجود
٤٢٤

عالم کړي ښادۍ په عید   له ما شو هوس بعید(3)
خط یې راکړ د خپل حُسن   زما د زړه د وړو رسید
بې جنونه په مجاز کي   بل څه نه بولم مفید
دئ د میني په حکمت کي   افلاطون زما مرید
یم په سر و مال راغلئ   ستا د نیم وښته په خرید
غزالان پراته پر قبر   ستا د سترګو د شهید

٢١
ستا په جور له "حنانه"
ورک شو ګفت و که شنید
٤٣١

﴿ ډ ﴾

رنګ د وینو کړ ستا لبو په شراب ګډ   او عرق شو ستا له شرمه په آفتاب ګډ
د مخ ورځ دي شوه د زلفو تر شپه لاندي   که آفتاب د نوبهار شو په سهاب ګډ
ستا د وروځو په میان خال دئ نه پوهېږم   که هلک دی حبشی شو په محراب ګډ
دا د زلفو تار دي کج پر جبین نه دئ   دا عقرب دئ چي نن شپه شو په مهتاب ګډ
چي حجاب له مخه لیري کړې ګلرخه(4)   شي عرق په مخ د اور په اضطراب ګډ
که هوښیار که لېوني که مست دي واړه(5)   عالمونه کړه ستا خط په پېچو تاب ګډ

٢٢
کل ښایست یې و ښایست ته دئ "حنانه"
لکه څاڅکي د باران شي په دریاب ګډ
٤٣٨

شو په زړه مي د کا کل خیال د دلدار ګډ   همخانه شو همېشه را سره مار ګډ(6)
دا یې مشک د خُطا توی پر نامه ګل کړه   که د خط د سبزې رنګ شو په رخسار ګډ
خپلي سترګي یې و خط ته هسي ګوري   لکه چرته شي آهو په منځ د تار ګډ

---

(١) بې = به یې. (2) چاپي دېوان: د یار هجر چي. (3) په چاپي دېوان کي دا غزله نسته. (4) ب: لیری کړې دلبره.
(5) ب:... که لېوني دی که مست واړه. (6) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

خط یې هسې په مخ راغئ په پوهېږم — شو تر حشره پورې دا لیل و نهار ګډ
غاښ یې هسې په سرو لبو کښې نمائېږي — له مرجانو سره شوه دُرآبدار ګډ
دا راځې مګر له قبره د شهید خپل — چې په وینو سره تېغ دئ جوهردار ګډ

۲۳ — صبر نه شي د بوسې پروخت "حنانه" — ۴۴۵
لکه طفل په خوږو شي په تلوار ګډ

﴿ ذ ﴾

چې قاصد راته راوړئ دئ کاغذ — زړه یې زما له ځایه وړئ دئ کاغذ
چې مې شرحه د هجران پکښې لیکله — دا په دا را څخه[1] سترئ دئ کاغذ
هیڅ جواب یې بیا رانه غئ و ما خوارته — چې هرڅو مې چا وروړئ دئ کاغذ
هسې نه چې په احوال مې خبر نه دئ — ور ته حال ویلئ سپړئ دئ کاغذ
د یار وصل مې نصیب په دنیا نه شو — هجر هسې پر ما کړئ دئ کاغذ
په نامه کې چې مې نوم وینې له درده — هغه دم یې پاره کړئ دئ کاغذ

۲۴ — که روح ورکه[2] په دا زېرې "حنان" ښایي — ۴۵۲
چې قاصد ورته راوړئ دئ کاغذ

﴿ ر ﴾

دا کاکل پر رخسار[3] نه دئ د دلدار — دئ د مخ و ګنج ته پروت د طلسم مار
کې[4] خبرې کړې دوې سترګې خود بخوده — عجب نه ده پرته تل وایې بیمار[5]
دا د وروځو تېغ کې زخم که په زړه کې[6] — شوخ کاته یې بیا ملهم ږدې پر پرهار
که یار ګوري له حیا و خپلو پښو ته — بانوګان یې په هر زړه دي خبردار
و طالع ته یې د زلفو کباببېږم — چې هردم یې تماشې که د رخسار
سر و پښو ته سجده زلفې په دا که — د هندوانو وي له اوره سرو کار

۲۵ — پېچوتاب یې[7] شو کاکل په دا "حنانه" — ۴۵۹
چې یې تاب د کمر ولیده د یار

دا د خط سبزه ښکاره شوه پر عُذار — که سرلوحَ د قرآن ده په زنګار
په[8] ورو الوزه نسیمه پر دا لوري — د یار مخ د ګل په بوی نه کړې ازار
دا چې سترګې د ځنځیر را ته کړې شوې — زړه مې دئ د چا د زلفو طلبګار[9]

---

(۱) چاپي دیوان: "دا په دا چې را څه سترئ دئ کاغذ ". (2) چاپي دیوان: ورکړي. (3) اصل: په رخسار. (4) کې: که یې.
(5) دا بیت په چاپي دیوان کې نسته. (6) چاپي دیوان: زخم پر زړه کېږدي. (7) په اصل کې "یې" نسته. (8) چاپي دیوان: پرورو. (9) چاپي دیوان: "زړه مې دئ د کومې وړې طلبګار ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي تشبیه مي ستا د خولې له غونچې(1) وکړه   په دغه وینا مدام یم شرمسار
که پښې کښېږدي د بلبل پر سترګو باندي   پښې یې زخم شي د خیال د ګل په خار
د ملا خیال دي لکه موی هسې باریک کړم(2)   چي جواب دئ د مېږي راته د شوار

٦٦ تورې زلفې پر رخسار وینم "حنانه"
کـه ماران پر ګل پراته دي لوی سهار ۴٦٦

لا تر څو اخلې د خوږو زړو آزار   بیم کوه له انتقامه د روزګار(3)
ستا د قد په تماشه یې کړ سر پورته   تر باغ و ووت صنوبر، سروه، چنار
هسې بند شوم ستا د زلفو په ځنځیر کې   لکه و ګرزي ناڅاپه پر چا مار
له بانډو د تورو سترګو بې څه وایم   په تش دید یې د حرم آهو دئ ښکار
موهومي د سرخۍ ټکې معلومېږي   نه پوهېږم او که خوله ده د نګار
ستا د زني په آرزو مي عمر صرف شو   دا سبب نه شو نفقه د دې بېمار

٦٧ که یې خوله له خندا نه ټولېږي څه شو
"حنان" زړه په وینو ډک لکه انار ۴٧٣

تر څو پروت یې پورته شه وقت دئ د کار   ولوله مستغفرین بالاسحار
چي پایان یې د رحمت د دریاب نشته   کل ګناه ور ته دانه ده د جوار
د لا تقنطو په زېري هوسېږم   که هر څو مي ګناهونه دي بېشمار
پس له دې به ګناه ډېر کوم کریمه   د سخي کېږي له لرې بخښښه عار(4)
چي رحمت مي تږی ولید و عصیان ته   خوښ مي کړ په دا سبب د ګناه بار
که ګناه مي له عدمه ظاهر نه وي   ستا رحمت به هرګز نه و معلومدار(5)

٦٨ د احمد په روی مي و بخښې احده
زه "حنان" یې مدام سپی یم(6) د دربار ۴٨٠

څو لا نه یې له مرده و سره شمار   غفلت مه کوه په لیل و په نهار
اوږد امید دئ اغزي توی کړه په لمن کښې   ته د زړه په شغله(7) و سوځه دا خار
عوض کړه نعمت دلې د زړه په وینو   چي هورې به یې سرخرویه هم آبدار
زخم مه کوه پر بل د خپلې ژبې   نه جوړېږي په ملهم دغه پرهار
چي افعي رنګه بې جرمه وهې خلګ   سر به باسي له لحده لکه مار
په صحرا کښې د محشر به پښه پر ګل ږدي   چي دلې له لاري واخلې د چا خار

٦٩ وایه رَبَنَا ظَلمنا ډېر "حنانه"
چي توبه دي که قبوله کردګار ۴٨٧

(١) چاپي دېوان: "ستا د خولې او د غونچې کړه".(2) چاپي دېوان: هسې ضعیف کړم (3) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته.
(4) دا بیت په "ب" کې شپږم بیت دئ (5) ب: "نور رحمت به یې پر څه وو معلومدار".(6) ب: پمن سپی یم (7) ب: په شعله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناداان نه شي کړای سخن لکه هوښیار   د بیده(1) نفس جدا وي تر بیدار
عیش مي تریخ دئ د جهان په باغ کي هسي   لکه ډک وي جام له زهرو د کوکنار
مردود نه دړومي د عشق له دره هیڅوک   دغه اور نه کله دي خاشاکه عار
غافل هیڅ فیض د یار له مخه نه وړي   مفلس تېر شي په خالي لاس تر بازار
پته خوله غونچه بلبل په نارو سرکه   مستمع صاحب سخن که په ګفتار
په کثرت د اسباب نه شي مطلبونه   په دوو ژبو دوي خبري نه کړي مار(2)

۷۰ کله له ورځي د جزا بیم کړي "حنانه" ۴۹۴
تویېده د اوښو خوی کړه په سهار

نن په مهر راغئ یار   کا شاني ته زما خوار
که خورشید طلوع وکړه   په خانه کښې د بېمار
توري زلفي پر مخ پروتي   د ګلاب په شان(3) رخسار
د بوسې خواست مي تري وکړ   وي ویل قرار قرار(4)
په نرمي پر لبو واخله(5)   هسي نه چي شم ازار
سپینه خوله له خندا ډکه   او کاکل لکه تور مار(6)

۷۱ تر دا هسي مهرباني ۵۰۱
همېشه شه "حنان" جار

چي د ځان په سود دي هیڅ نه يې خبر   ملامت نه يې په ځان نه يې خبر(7)
و من یعمل مثقال ذرة(8) دئ   له غروره په قرآن نه يې خبر
ددنیا په عیش دي هغه عیش پرېښود   چي په حور، قصور، غلمان نه يې خبر
څه قصرونه څه عالم يې کړ ویجاړه   له ګردشه د آسمان نه يې خبر
بې بها عمر دي خوشي د ځان تېر کړ   هیڅ په ګران او په ارزان نه يې خبر
د منکر نکیر جواب به څه شان وکړي   چي په دین او په ایمان نه يې خبر

۷۲ لا تر کومه بې پروا ګرزي "حنانه" ۵۰۸
ته له قهره د یزدان نه يې خبر

---

(۱) په اصل او چاپي متن دواړو کي "د ویده" ثبت دئ. ما "بیده" ځکه و کیښ چي یو خو به د شاعر له لهجې (د کندهار له لهجې) سره سم وي او بله به د فارسي ژبې له (دویده) سره نه مغالطه کېږي. (2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.
(3) ب: په دود. (4) ب: راتې و وئیل قرار "دا بیت په ،ب" کي پنځم بیت دئ. (5) ب: "په نرمي يې پر لب واخله"
دا بیت په "ب" کي شپږم بیت دئ. (6) دا بیت په "ب" کي څلرم بیت دئ. (7) دا غزله له چاپي نسخې نقل سوه په اصل کي نسته. باید و ویل سي چي د دغي مطلع لومړی نیم بیتی سم نه دئ ثبت سوئ ځکه د نورو بیتو "روي" نه دئ پکښې راغلئ. د دې غلطۍ توقع له میرزا حنان بارکزي څخه، چي په ادبي فنونو ښه خبر دئ، نه کېږي. دا هرو مرو د چاپي متن د برابروونکي سهوه ده. (8) "ب" دا غزله نه لري. [سورة الزلزال- 8 آیت].

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي له بويه محروم کړئ و دلبر — په کار مه لره دا سي بېکاره سر(1)
هر چي و وايم له جوره د مهرويو — کله سم ګوري په دا وکړه باور
يار به داد د بوسې کله پر ما وکه — چي له جوره جبرې(2) ګډيم پر هردر
های و هوی کړم د دلبر له بې رحميه — دا په دا چي های و هوی کړي مرور
چي له ياره سوال جواب کوم اميد مي — کړي پيدا په بېهوده ويل سرسر
چي پرې جبر د بې مِهر مَهروی وا يي — بيا پر کوم لوري به درومي برابر

۷۳ — چي بې اسمه مي دا و وايه په دا دئ / چي له اسمه سره عيب و يکسر — 515

هومره بخت ښايي له کومه زما د سر — چي يې کښېږدم پر چارچوب دا ستا د در
له دې خپله زړه ګيله کړم ډېره ډېره — چي د يار کو څې ته تئ(3) نې کړم خبر
که عاشق له خلکو ليري ګرزي ښايي — زخمي نه شي تلای له سپله برابر
نېک بختي په سعي نه ده تمام عمر — که پر سر باندي تېرې د هُمای پر
هر شپه دا د فلک بخيلي ګوره — په بغل کي ډوډۍ و ساتي د نمر(4)
زړه مې(5) وور هډونې(6) و سېځل له مخه(۷) — اور نه ګوري په ځنګله کي خشک و تر

۷۴ — چي د حُسن بحر يې موج واهه "حنانه" / تويې کړه پر کناره د خط عنبر — 522

ښايسته کړه د نېکۍ په افسر سر — نه شي خوب د بېغمۍ پر بستر تر
پيروي هره ګړۍ د هغو بويه — چي يې خاوري د بېديا وي په ګذر زر
چي دلې د عوايق له پاره خلاص شي — د هغو وته آسانه دئ د محشر شر
پر کبليو باندي رحم د سپو نه شي(8) — د رقيب لاسونه مه شه په دلبر بر
چي تشبيه يې(9) کړله قده د ګلرخو — ځکه نه لري په باغ کي صنوبر بر
محبت مي زړه له زلفو سره يوور(10) — د مارانو ځای وي تل د پاړوګر ګر

۷۵ — حذر څو وکړي "حنان" د عشق له اوره / همېشه وي(11) دا وَر خلاص پر سمندر در — 529

څو به کړې پر آس د عشق جولان د شعر — نه طی کېږي په رفتن ميدان د شعر
چي يې و وهي بريښنا د يار د هجر — تل اورېږي پر هغو باران د شعر
د يار جور چي حواس متفرق که(12) — د هغو شي برابر مېزان د شعر

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) جبرې = جبر يې. (3) تئ = تلئ (ميرفت)، نې = نه يې. (4) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (5) مې = مي يې. (6) هډونې = هډونه يې. (7) چاپي دېوان: "زړه مي اور لړونی دی له مخ د سېځلو".
(8) چاپي دېوان: د سپي نشته. (9) "يې" په اصل کي نسته. (10) چاپي دېوان: "چي يې زلفي کړي الفت له ما په دا دئ".
(11) چاپي دېوان: چي مدام وي. (12) چاپي دېوان: "چي حواس متفرق که د يار جور".

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو زړه چاک لکه قلم نه که په عشق کي — په لاس نه ورځي هرګز ګرېوان د شعر
د زخمي زړونو خوناب دئ بل څه نه دئ — څوک چي کاندي په تکليف سامان د شعر
د انسان سينه(1) ګاه بحر ګاهي برشي — مدام نه وي آراسته دوکان د شعر

۷۲ بکر(2) خيال د يار له خولي وايه "حنانه" ۵۳۲
چي شېرين دي وي مدام دېوان د شعر

پر رخسار باندي خال نه دئ د جانان تور — خانه زاد غلام د دغه خاندان تور
پر ګردن يې ول ول نه دي پروتي(3) زلفي — پر چندڼ دي ګرزېدلي ښاماران تور
د کاکل يې څه کماله استادي ده(4) — چي يې بخت زما په شان کړ د خپل ځان تور
که سخت زړه مي فلک نرم کړ تر مومو(5) — ما هم کړ د زړه په دود سره اسمان تور
د لاله په دود مي داغ(6) دئ په زړه ايښئ — و غمزو ته(7) ستا په دا چي وي نښان تور
دا تور مار پر سپين چندڼ دئ ګرزېدلئ(8) — که يې ايښئ دئ په غاړه کي غېتان تور

۷۷ آهو چشمو څه په وکړه نه پوهېږم ۵۴۳
لکه سترګي د دوی، بخت شو د "حنان" تور

چي له زړه مي صبر ولاړ له سترګو نور — کوم شوخ چشم کړ بساط(9) را څخه چور
دا په غم د کوم ګلرخ هسي ابتر يم — چي ګاه ژړ شم، ګاهي شين شم، ګاهي سور
دا د چا د لب د ميو په آرزو کي — چي تنهاکي مي د زړه لکه انګور
که هر څو زړه د روي، دراوه نه شي — د ژړا سېلاب اخيستئ وي مهجور
همېشه د آتشين رخسار له شوقه — ډک ورم سينه په اور لکه تنور
احتياج که د رقيب کوم ښايېږي — ناروا پر ځای روا شي د ضرور(10)

۷۸ چي په عشق کي سر و مال ساتي له ترکو ۵۵۰
نه پوهېږم زه "حنان" په دا دستور

که څوک ما پوښتي چي څه دئ د عشق اور — بل څه نه دئ کړېده دي په سره اور
په لحظه له نام و ننګه مري باسي — پروا نه کوي په شرم په پېغور
احتياج د زماني هسي بلا ده — و دلاک ته پادشاه کښېنوي سر تور
اخته مه شه هيڅ سړی د عشق په خوږو — چي دوا يې نه په پلار شي نه په مور
کله هسي اور پر بل شي توان يې نه وي — کله هسي افسرده شي لکه سکور
کله دم و هلای نه شي خاموش کښېني — کله وي چي شي د خيال(11) پر براق سپور

۷۹ نن لوېدلئ دئ "حنان" د عشق په سيند کي(12) ۵۵۷
خدای دي(13) و ساتي(14) له دي ګردابه نور

(۱) چاپي دېوان: مينه.(2) چاپي دېوان: فکر.(3) چاپي دېوان: پرتې.(4) چاپي دېوان: "چي کمال استادي ده".
(5) چاپي دېوان: "که سخت زړه مي کړ فلک تر مومو نرم".(6) چاپي دېوان: تور داغ.(7) چاپي دېوان: و غمزې ته.
(8) چاپي دېوان: "دا تور مار پر سپين صندل دئ جار وتلئ".(9) چاپي دېوان: ثبات.(10) چاپي دېوان: "ناروا بولي روا چي شي ضرور".(11) اصل: د عشق.(12) چاپي دېوان: په بند کي.(13) دې: دي يې.(14) چاپي دېوان: وژغوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیال د زلفو یې له ما شو په ارمان تېر — لکه تېر پر چا له وهمه شي ماران تېر(1)
د صورت ښادي مې یووړه ډېرو اوښو — لکه شي پر آبادۍ باندې طوفان تېر
دا ستا حسن مې له لمره سره تول کړ — په مېزان کې ځکه لمر شو تر آسمان تېر
جذبه د عاشقۍ نه ده نو څه ده — و سره اور ته چې پتنګ شو(2) تر خپل ځان تېر
پر رخسار دې تور خط هسې چاري وکړي — لکه چیرته شي موسم د ارغوان تېر
دا غبار یې د خط نه دئ چې ښکارېږي — ګرز شو پا ته چې د حسن شو کاروان تېر

٨٠ — د آشنای د قدم خاوري یې(3) رانجه دي(4) — ٥٧۴
کـه لـه نـازه شي پر ستر ګو د "حنان" تېر

چې یې خوله وروړه نزدې غوږ لره تیر — ور ته وا یې حال احوال د کوم نخجیر(5)
خم د زلفو یې زه هسې پر ملا خم کړم — چې مدام لکه حلقه یم د ځنځیر
موی قلم یې له بانو د پېري بویه — مصور چې کاږي ستا د خولې تصویر
تورو ستر ګو څه را وکړه نه پوهېږم — چې کولای نه شم زه د ځان تقدیر
په ګلشن کې ستا بې خولې په تمام عمر — بې خندا لکه غونچه یم د تصویر
عزرائیل مې د نفس د ورو سَت غواړي — چې خالي شي ستا له خیاله زما ضمیر

٨١ — ستا د خط اندوه په هسې شان ضعیف کړ — ٥٧١
چې تنا ده پر "حنان" بانګ د صریر

څه ویلي دي رقیب قلیل کثیر — چې دي(6) رنګ له ډېره قهره دئ تغیر
کوم انصاف، کوم مروت دئ نه پوهېږم — چې په خوله مې(7) د رقیب لري زهیر
که د زړه له درده چا و ته فریاد کړم — ډېر معذور یم را ته تېر شه تر تقصیر
د عاشق له ساړه آهه پرهېز بویه — ژر ژر کېږي د دغې دوعا تأثیر
چې دي خیال د زلفو کړم هومره پوهېږم — چې و غاړي ته مې(8) ژر لوېږي ځنځیر(9)
ما هر دم د عقل غل له لاري بیایي — که مې نه شي دا د عشق پیر دستګیر

٨٢ — ظلم جور قبلوه د یار "حنانه" — ٥٧٨
د اشنای(10) له لاسه مه اوسه دلګیر

دا پر مخ د صنم خط دئ که تحریر — که مصحف دئ چې پر(11) کښلئ دئ تفسیر
د زړه مراد مې حاصل نه شو په ډېر صبر — چې کهنه شي دوا نه لري تأثیر

---

(١) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کې داسي ده. "
خیال د وروځو یې له ما شو په ارمان تېر — لکه غشی د لېندۍ شي تر نښان تېر

(2) چاپي دېوان: چې پتنګ شي. (3) "یې" په اصل کې نسته. (4) چاپي دېوان: خاوري یې توتیا ده. (5) دا غزله په چاپي دېوان: کې نسته.
(6) چاپي دېوان: چې یې. (7) چاپي دېوان: چې په ګفت مې. (8) په اصل کې "مي" نسته
(9) چاپي دېوان: "چې و پښو ته به مې ولوېږي زنځیر". (10) چاپي دېوان: د خپل یار له لاسه (11) په اصل کې "پر" نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د چا د زلفو خیال مې په زړه ګرزي   چې کړې شوې راته سترګې د ځنځیر
چې بې فهمه یې شانه له زلفو مښلي   زړه مې سل(1) شګافه شي په دغه ویر
ستا بڼو په زور د وروځو ادا نه کړم   کاري نه مښلي د سُستي لیندۍ تیر
هلته شي بتان نامښنده(2) چې خط راشي   په بغل کې ماښام لاس نیسي فقیر(3)

۸۳   هیڅ تعریف یې د خولې نه کېږي(4) "حنانه"
په څه شان یې تر خوله و باسم تقریر   ۵۸۵

﴿ ر ﴾

ښه ګلان له دې دنیا سره وو، که سپین ولاړ   که رعنا وو که زیبا که یا سمین ولاړ
د استوګې ځای دنیا نه ده خبر شه   پیغمبر زموږ خاتم المرسلین ولاړ
له دغه جامه هر چا دي اوبه چښلي   نازولي خلفاء الراشدین ولاړ
نور به څوک شي پر دا مېنه باندې پاته   چې لوی پیر د بغداد شاه محی الدین ولاړ
ګلرخسار خوبان چې قد یې لکه سروي(5)   هم یې زلفې وې له نازه چین پر چین ولاړ
چې یې ملا په عبادت لکه دال خم وي   د سکوت مهر یې پر خوله مزري د دین ولاړ

۸۴   د قیامت خوارۍ هورې دي(6) خدای رحیم دئ
له دې ځا "حنان" له یاره په زړه شین ولاړ   ۵۹۲

و جوار ته د مولی سردار قرین ولاړ   چې مرغوب د کل عالم و په تحسین ولاړ
د هنر د علم کان د حیا بحر   په خلعت د نېکنامۍ څه ښه رنګین ولاړ
په جیفه یې د دنیا ځان آلود نه کړ   د عمل په صابون پاکه جامه سپین ولاړ
و سخا ته یې حیران حاتم طي و   تکیه ګاه د هر فقیر و د مسکین ولاړ
فیض رسانه لکه لمر و کل جهان ته   مستقیم پر شریعت حامي د دین ولاړ
هر مشکل به حل کېده د سائلانو   سردار نه و د حضرت سلیمان نګین ولاړ
په حکمت یې افلاطون شاګرد د عصر   چې تقریر یې و شېرین تر انګبین ولاړ(7)

۸۵   اعتماد باندې د کړو نه دئ "حنانه"
چې "سردار مهردل" له دې دنیا یقین ولاړ(8)   ۶۰۰

بد خوی یار پر تندي چین و واهه ولاړ   په هر چین کې(9) ملک د چین و واهه ولاړ
داد به څوک کړم د بې رحم یار له جوره   پر سینه مې(10) تېغ د کین و واهه ولاړ
څه پوښتني له خدنګه د غمزو(11) کړې   چې پر زړه یې زما(12) حزین و واهه ولاړ

---

(١) چاپي دیوان: شل شګافه. (٢) چاپي دیوان: هاله شي بتان نامید. (3) چاپي دیوان: "لاس په تخرګ کي نمانبام و نیسي فقیر". (4) چاپي دیوان: د خولې نه شم کړای. (5) چاپي دیوان: لکه سرو. (6) چاپي دیوان: هورې ده.
(7) دا بیت په اصل کي نسته. (8) چاپي دیوان: "چې سردار له دې دنیا نه په یقین ولاړ. (9) کې= کي یې. (10) مې= مي یې. (11) چاپي دیوان: د غمزې کړي. (12) په چاپي نسخه کي "زما" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه شوخ له تاراجه به څه وايم　　چي يې كور زما د دين و واهه ولاړ
چي سيالي كړه بنفشه د يار له خطه　　ژر خزان پر تور و سپين و واهه ولاړ
له چا مه شه دښمني د شوخ چشمانو　　چي يې زړه زما مسكين و واهه ولاړ
۸۶ په قيامت چي خداى قاضي وي حق به غواړي
تا په تېغ "حنان" د كين[1] و واهه ولاړ ۲۰۷

شوخو ستركو دي تمام عالم خراب كړ　　په سپين مخ دي خجالت زده آفتاب كړ[2]
چي دي نوش كړه مى په شپه له رقيبانو　　مستو ستركو مي دي زړه په اور كباب كړ
خط دي ناز پر بنفشه كوي دلبره　　تورو زلفو دي سنبل په پېچوتاب كړ
نرګس كوز ګوري له شرمه ستا د ستركو　　په رخسار دي منفعل ګل د ګلاب كړ
ستا له غمه څخه ورک پر بيابان ښه يم　　چي پر كور مي روغ عالم كل په عذاب كړ
زېر و بم مى شو هر رګ دا ستا له غمه　　په افسوس مي لړمون قى لكه رباب كړ
۸۷ په كوم جرم په كوم ګناه دي ګلرخساره
چي "حنان" دي غرق د وينو په سېلاب كړ ۲۱۴

نه تنها يې غشى زما په زړه كاري ولاړ　　د جفا په تېغ يې غوځ د دين مزري ولاړ[3]
چي تاله يې له يوسف سره ستا حسن　　ترازو پسي اسمان ته مشتري ولاړ
ستا له غمه مګر لمر نه دئ نا جوړه　　چي مسيح يې و دوا ته مفري ولاړ
دا ليدلې يې غمزه ده ستا د ستركو　　چي آهو له ښاره كوچ وكړ بري ولاړ
چي جمال يې مثل ستا د جمال نه و[4]　　په ظاهره ګرزېده د شاپېري ولاړ
رقيبان به دي لوګي كړم دم له دمه　　كه مي آه لږ څه[5] اسمان ته اثري ولاړ
۸۸ د "حنان" قتل په تېغ د جفا مه كړه
له بدن يې سر په تشه دلبري ولاړ ۲۲۱

چي قلم مي ستا د مخ په تعريف سر كړ　　بلبلانو اوس ګلشن زما د فتر كړ[6]
چي مي ستا د زلفو خيال په خاطر را ووړ　　دانسته مي ځان د مار په خوله كي وركړ
ستا د قد د راتلو لار ګوري دلبره　　چي د باغ تر دېوال سروي سر بدر كړ
نه بادام دئ نه نرګس دي بلكي سِحر　　دا ستا ستركي چي عالم يې مسخر كړ
چي پسته ده كه غونچه ده دا خوله نه ده　　موهومي نقطه ده، هر چي مي نظر كړ
ستا د لبو د ياقوت هسي سرخي ده　　چي په كان كي د ياقوت ويني ځګر كړ
۸۹ له مانه شي حال د زړه چي درته وايم
په خندا دي لب پخوا "حنان" ابتر كړ ۲۲۸

---

(١) چاپي دېوان: سنګين (2) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو كي نسته (3) چاپي دېوان: "د جفا په تېغ دى غوځ د دې مرزي ولاړ".
(4) چاپي دېوان: "چي مخى يې جمال ستا د جمان نه و". (5) چاپي دېوان: كه مي آه څه خو. (6) دا غزله په چاپي دېوان كي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي پخوا مي يې[1] په وصل کي سرور کړ   هغه عيش مي[2] هجران را پوري سور کړ
لـه ازلـه يـې خـوار کـړئ يـم پـوهېږم   چي يې زما په بخره[3] تا رنګه مغرور کړ[4]
پـر هـر ځـاى چي کښېنم پـاځم آرام نـه يـم   محبـت د مځکـي مـخ را تـه تنـور کـړ
پـه شـبنم کـه تـازه کېـږي د ګـل پـاڼي   زمـا د زړه زخـم تـازه ژړا ناسـور کـړ
زلفي وروځي، خال وخط سره لښکر شو   چي بساط يې[5] زما د زړه را څخه چور کړ
کـه ظاهر لـه خلکو خاندم پـه دا څه شو[6]   د انـار پـه دود مـي زړه لـه وينو پـور[7] کـړ

۹۰   "حنـان" کلـه غـړاوه سـر لـه فرمانـه
چي اشـناى هسـي لـه ځانـه څخـه دور کـړ   ۷۳۵

د عشـق کـار چي مـي د عقـل پـه تـدبير کـړ   همګـي واړه ببخـا[8] و چـي مـا خيـر کـړ
د ناصـح د پنـد دارو اثـر پـرې نـه کـه[9]   د بدن[10] احوال مي عشـق هسـي تغير کړ
غيـر خيـال مـي کلـي محـوه کـړ لـه دلـه   پـر صفحه د زړه مي ستا نقش تصوير کړ
څه شان نه شم وچ هډونه د نښان ستا[11]   چـي دي بيـا راتـه تيـار د غمـزې تيـر کـړ
دا بيـا کـوم صـياد وښـکار تـه روا نېـږي   چـي نخچيـر قالـب تهـي لکـه زهګيـر کـړ
هم هغـه سـاعت مي روح لـه تنه کوچ که[12]   که خالي مي ستا له خياله خپل ضمير کړ

۹۱   چي د زلفو خيال دي ځوک کـه لېونی شي
مـا "حنـان" د دغـه خـوب دغـه تعبيـر کـړ   ۷۴۲

يو څه د بخت ساعت و ماچي نوش د ميني مُل کړ   مجاز راته پـه مهر هسـي زيـن د عشـق دلدل کړ
خاموش له زمزمې شي پـه خزان کي وفا ګوره   ځو بيا بهار راځي دې بلبل هومره تحمل کړ
زه هم د يار پر مخ لکه پتنګ هسي خاموش يم   اشـناى راتـه پـه ژبـه دا رمـوز د لاتقـل کـړ
عاشق ظاهر وي[13] د معشوق ناز غمزه و حُسن   د چا په ياد چي څه و عندليب، مشهوره ګل کړ
په نطق کي آفت دئ خاموشي خوى کړه سالکه   جـرس پـه ډېرو نـارو و رهزن تـه ځان چغـل کړ
مرجان لړمون له وينو ډک د لبو لـه اثره[14]   خجل يې په بوستان کي دا ستا زلفو تور سنبل کړ

۹۲   قلم د "حنان" ګوره[15] مشک افشان په دا سبب شو
چي مشق يې همېشه د آهو چشمو د کاکل کړ   ۷۴۹

سـترګو بيـا رابانـدي پـو د سـحر دم کـړ   چي ببرون مـي لـه خـاطره ګُلي غـم کـړ[16]
دا افعـي د ګـل پـر پـاڼي بانـدي پـروت دئ   کـه مـي يـار د زلفـو تـار پـر عُـذار خـم کـړ
نسته زړه چي صيد دا ستا د سترګو نه دئ   ولـي زمـا زړه دي تـر واړو مقـدم کـړ

---

(۱) چاپي دېوان: دي. (2) چاپي دېوان: دي. (3) بخره= برخه. (4) چاپي دېوان: "په نصيب چي مي يې تارنګه مغرور کړ". (5) په اصل کي "يې" نسته. (6) چاپي دېوان: "که ظاهر له خلکو خاندم غلط مه شه" (7) پور= پُر (فارسي) ډک.
(8) چاپي دېوان: ببخاى. (9) چاپي دېوان: نه کا. (10) چاپي دېوان: د صورت. (11) چاپي دېوان: "څرنګ نه شم وچ هډونه و نښان ته".
(12) چاپي دېوان: کوچ کړي. (13) چاپي دېوان: عاشق اظهار وي. (14) چاپي دېوان: "مرجان ډک لړمون له وينو ستا له شونډو دئ دلبره".
(15) اصل " قلم د حنان ځکه. (16) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپه و ورځ ده د نوروز ستا مخ و زلفي — دا نوروز دي پر ما ولي محرم کړ
د شبنم په دود رسېږي و ګلرخ ته — هر عاشق چي سهار توی د سترګو نم کړ
هیڅ ممکن نه دئ نجات له هغه شوخه — چي په سترګو یې آهو ښکار د حرم کړ

۹۳ په جهان، په ځان، په هیڅ شي خبر نه دئ ۲۵۲
دا "حنان" دي غم له هري خوا بېغم کړ

په خندا دي د ګوهر قیمت ارزان کړ — منفعل دي لبو لعل د بدخشان کړ
تورو زلفو دي خراج له چینه واخیست — تورو سترګو دي آهو مخ پر بیابان کړ
صفا یې دي مخ له لمره څخه[1] یو وړه — پټ په ابر ستا جبین ماه تابان کړ
چي یې نه مونده و صلت ستا د لبانو — دا په دا لړمون له وینو ډک د پان کړ
ستا رخسار بیا څه په وکړه[2] نه پوهېږم — په آئینه کي یې تصویر هسي حیران کړ[3]
ستا له خطه د پسرلي سبزه شرمېږي — په رخسار دي[4] ګل خجل د ګلستان کړ

۹۴ د ګلرخو عشق کېمیا نه ده نو څه ده؟ ۲۲۳
چي یې رنګ زما "حنان" لکه زعفران کړ

د یار غم را باندي هسي رنګ شبخون کړ — چي له درده مي پاره پاره لړمون کړ
د جنون ځنځیر به وا چوي په پښو کي — کي په غوږ تعریف د حُسن افلاطون کړ
په یوه وطن کي دوه سلطانه نه وي — دا ستا عشق مي له بدنه روح بېرون کړ
چي په فکر یې د خط د سبزې ولاړم — لکه مغز د پستې هډ مي زرغون کړ
په ډېر وخت سره ورځي لبان د زخم — لګېده[5] د دوو مصرع مي ځګرخون کړ
د جنت د ګلو بوی تر ځي حیران یم — چي مي خلاص په لاس ګرېوان د کوم ګُلګون کړ

۹۵ چي د مرګ وعده دي کړې وه "حنانه" ۲۷۰
پر اقرار رقیب پښېمانه د پرون کړ[6]

زما امید و چي دلبر مي کړي فردا مړ — هجران وکړه پېشدستي کړم یې پخوا مړ
و دیدن ته یې[7] دئ تش رمق را پاته — انتظار د راتلو کړمه[8] بې رضا مړ
طاقت نه لرم و یار ته نژدې لیري — وصل و هجر یې کړمه[9] زه جدا جدا مړ
سره لبان یې روح بخښي په دا حیران یم[10] — چي یې زه کړم د سرو لبو په دوا مړ
هیڅ پروا بې پروا یار زما و نه کړه — لکه شاه چي خوار سړی که بې پروا مړ
هسي نه چي زه تنها مقتول د ده یم — ډېر عالم[11] یې دئ د مخ په تمنا مړ

۹۶ وفا کړي له رقیبانو تر حد زیاته ۲۷۷
په خندا یې کړ "حنان" بې دست و پا مړ

---

(۱) چاپي دېوان: له نمره په زور یووړه. (2) چاپي دېوان: بیا څه دي کړي. (3) چاپي دېوان: "چي تصویر یې په هنداره کښي حیران کړ" (4) چاپي دېوان: په عذار دي. (5) چاپي دېوان: لګېدو. (6) چاپي دېوان: "پر اقرار رقیب پښېمان د یار لیدون کړ".(7) چاپي دېوان: و دیدن ته مي. (8) چاپي دېوان: انتظار یې د راتلو کړم. (9) چاپي دېوان: زه کړم. (10) چاپي دېوان: په دا عجب یم. (11) چاپي دېوان: درست عالم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس بایـد چـي قلـم کـړم لـه وېښـته جـوړ   چي پـه کـاږم حال د خپـل صـورت نـا جـوړ
پــه دولــت کـي یــې د حُســن نا امیـد یـم   چــي د وریـي پـه حـال څـه خبـر وي(1) مـوړ
چـي پـرواز مـي د هـوس پـر مځکـه وکـړ   لــه حاصـــلو خـــالي ولاړم لکـــه پـــروړ
ژر پــه ژر لښــکر د خـط وربانـدي وخـوت   ساده رویو(2) چي میدان پـه خپـل مخ خـوړ
د بوسـې پـه وخـت عاشـق لـه حالـه وزي(3)   بــې ادبــه شــي پــر وخـت د خـوراک ووړ
خدای غوځ کړئ دئ د خپل ګمان په توره(4)   چـــي رقیـــب لـــري لـــه مـــا ســـره اروړ

٩٧   نـن "حنـان" د خط لـه خضره سره ناست دئ
نـــا خبـــر عـــالم یـــې ولـــي بـــولي زوړ   ۲۸۴

پـه پـوهېږم(5) زړه مـي بیـا دلربـا یـووړ   پــه اســانه یــې رضــا بــې رضــا یـــووړ
جبین غوټـه، وروځـي غوټـه، زلفـي غوټـه   هـري غـوټي زړه لــه ځایــه جـدا یـــووړ
نـه یې وېره، نـه یې تـرس او نـه یې بیم و   لـه سینې مـي خـراب زړه بې پـروا یـووړ
آفـــرین دي وي پـــر هســـي نظـــر بانـــدي   د دیـدن تـر مـلا قـات یـې پخـوا یـووړ
مـا لا عشـق هـوس بالـه(6) پـه خبـر نـه وم   ګلرخــانو لـــه مـــا زړه پـــه رښـــتیا یـــووړ
چي ساته مي تل د صبر په بوخچه کښې(7)   هغـه زړه مـي خپـل اشـنا پـه خنـدا یـووړ

٩٨   پـر عُـذار یې بنفشـه د خط ښـکارېږي(8)
او کــه زړه د "حنــان" خـــط د ترســـا یـــووړ   ۲۹۱

ستا کاکل د چین لـه مشـکو میدان یووړ   ســرو لبــانو دي هــم آب د مرجــان یـــووړ
حیرانېـــږم دي د ســـترګو و تـــاراج تـــه   لــه زاهــده یـــې جلـــب د ایمـــان یـــووړ
د چـــا قتـــل یــې پـــه زړه کـــي مـــدعا ده   چـي و غـورې تـې(9) د ابرویـو کمـان یـووړ
کـوم صـیاد و ښـکار تـه ځي پـه خبر نـه یم   چـــي ارام یـــې د آهـــو د دامـــان یـــووړ
زلفي وروځي، خال و خط، سترګو مژګانو   زړه مـي کـوم یـوه حیـران یم تـر میان یووړ
نزاکـــت تـــه یـــې د مـــخ پـــه تعجـــب یـــم   چـي لـه ګلـه یـې دوام پـه څـه شـان یـووړ

٩٩   دا طوفـان دئ کـه سـېلاب دئ نـه پـوهېږم
کــه "حنــان" د خپلـــو اوښـــو بـــاران یـــووړ   ۲۹۸

---

(۱) چاپي دېوان: په حال نه خبرېږي. (2) چاپي دېوان: ساده رویه. (3) چاپي دېوان: "د بوسې پر حال له حاله عاشق ووځي". (4) چاپي دېوان: "خدایه غوځ یې کړې د خپل کمان په توره". (5) ب: نه پوهېږم. (6) ب: هوس ګانه.
(7) ب: په بوخچو کښې. (8) ب: د خط نمائېږي. (9) تې = ته یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ز)

چي داستان مي ستا د میني کړ آغاز — زه هاله شوم(1) په عالم کي سر فراز
مصور که دي صورت کښئ حیرانېږم — چي په څه دستور به وکاږي ستا ناز
زما د زړه د خونرېزیه(2) په طلب کي — پټي سترګي مدام ناست یې لکه باز(3)
د رقیب د پند پومبه دي دي(4) په غوږ کي — ځکه نه اوري زما د درد آواز
سر له سره به شي ځوان که یې څوک مومي — په پیری کي نعمتونه د مجاز
د ناصح نصیحت هسي و عاشق ته — لکه مست هوښیار وي په ږغ د ساز(5)

۱۰۰ دردمندان به د "حنان" په حال پوهېږي — بې دردان کله خبر دي په دا راز(6) ۷۰۵

څوک چي سیل دا ستا د مخ کوي بې نیاز — له حیرته سترګي پټي کړي خوله واز
له ښایسته ناز معلوم شي او که نه وي — بد خویي به څه رنګ ښېله کړي له ناز
خوبایي د یار د سترګو بل ځای نشته — د نرګس خوبایي نه راځي له پیاز
نسب نه دئ شرط په مینه کي که وای(7) — د محمود مینه به نه وه له ایاز(8)
د زړه حال و یار ته مه وایه بې دربغه(9) — دغه یار به یار خبر کړي ستا له راز
د نادان په رنګ و روی(10) مه غلطېږه — د تصویر د مرغه څه دي له آواز(11)

۱۰۱ د جنون جامه پر تا کله جوړېږي — د "حنان" پر قد یې سکښتې ده غماز ۷۱۲

که محرم دي د دیدار نه یم هرګز — پښېمان ستا د عشق په کار نه یم هرګز(12)
چي ناصح توبه راکاږي ستا له میني — مستمع د دې ګفتار نه یم هرګز
که سل ځله یم د زلفو مار خوړلی(13) — له دغه ماره بېزار نه یم هرګز
چي مي ستا وصل روزي شي په هغه شپه(14) — منتظره د سهار(15) نه یم هرګز
تماشا چي ستا د مخ د ګلشن وکړم(16) — خوښ په ګلو په ګلزار نه یم هرګز
زور و ظلم و جفا یې تر حد تېرشو(17) — چي یو دم ځني وزګار نه یم هرګز

۱۰۲ که مي قد د سرو قد راشي په خواکي — زه "حنان" خوښ په جویبار نه یم هرګز(18) ۷۱۹

---

(۱) چاپي دېوان: زه په دا شوم. (2) چاپي دېوان: د خونرېزیو. (3) چاپي دېوان: "همېشه په فکر ناست یې لکه باز ".
(4) چاپي دېوان: ښبه دي ده. (5) په چاپي دېوان کي دا بیت نسته (6) اصل: دا حال؟. (7) چاپي دېوان: "نسب نه دئ شرط هرګز د عشق په کور کي ". (8) چاپي دېوان: "د محمود د میني څه و له ایاز ". (9) چاپي دېوان: "د زړه حال یار ته مه وایه څو دي توان شي ".
(10) چاپي دېوان: په رنګ سکه (11) چاپي دېوان: نه پرواز. (12) چاپي دېوان: "ستا له عشقه توبه ګار نه یم هرګز ". دا مطلع په اصل او چاپي نسخه دواړو کي عیب جنه ده د "روي" مراعات نه دئ پکښي سوئ. ما د "وصال" پر ځای "دیدار" وکیښ او په دوهمه مصرع کي مي "پښېمان" د مصرع سر ته یوور. (13) چاپي دېوان: مارچیچلئ. (14) چاپي دېوان: "په هغه شپه چي مي ستا وصل روزي شي ". (15) چاپي دېوان: "زه غریب خوښ په سهار نه یم هرګز ". (16) چاپي دېوان: زه کړم. (17) چاپي دېوان: " زور و ظلم و جفا جور تر حده تېر شو ". (18) په چاپي دېوان: کي مقطع نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یار عشق راکښي[1] پیدا کړ هسي سوز — سمندر را ته حیران دئ شب و روز
خوشالي بېغمي[2] نشته په هیڅ فصل — لکه پېښ په محرم کي شي نوروز
ما سر خط د بندګۍ و یار ته ور کړ — نا خبر مي بېګانه بولي هنوز
څوک به و ګنډي زما د زړګي زخم — نا پیدا دئ په دا شهر کي دلدوز
که ژړا نوي عاشق کوي ګرم نه دئ — کار خراب شي له شاګرد نو آموز
د یار در مي له رقیبه خالي نه شو — په جنت کي را ته شین شو دغه څوز

103 چي په هر مجلس کي ستا د مخ صفت که[3] 826
د "حنان" ګفتار په دا شو بزم افروز

څو به زه له شېرین لبو کړم پر هېز — چي په واک نه دئ زما د عشق شبدېز
بېستون یې په ستون کړ کوهکن خو شي — د شېریني لب نصیب شوه[4] د پرویز
هسي قتل کړم بې درېغه تورو سترګو — چي به ګونګ یم لا په ورځ د رستا خېز
بې د یار له ګرزېدلو بانوګانو — ګرزېدلئ دم، خنجر کله وي تېز
ستا اوږدو زلفو امیند زما پیدا کړ — د پادشاه پر در ځنځیر دئ[5] د ستاوېز
د صادق عاشق مدام اوښي بهېږي — کمبوت نه کوي د ښي مځکي کارېز

104 په تعریف د شکرلبو نه دئ څه دئ 833
چي "حنان" شو په دا دور شکر رېز

﴿ ړ ﴾

چي پر سر باندي له خیاله ږدي دستار کوړ — بیا له لاري شا و خوا ځي لکه مار کوړ
و کوهي ته ډېر لوېدلي دي نادانه[6] — چي له کبره سم نه ګوري ځي پر لار کوړ
چي هرزه هرزه ویل وایي[7] بد مومي — غوږ یې و مروړي ویل چي کوي تار کوړ
په ځواني عبادت کړه په پیرۍ نه شي — چي اول خښتي[8] کږه شي[9] وي دېوار کوړ
د آزار اسباب معلوم دئ په هر څه کي — د ښکاري مرغانو وي نوک و منقار کوړ[10]
و منزل ته[11] نه رسېږي که پوهېږي — هغو خلکو چي ترلئ يې وي بار کوړ

105 پرېوتلي تر غرو سم شي اي "حنانه" 840
نه سمېږي هغه څوک چي کړي آزار کوړ

---

(۱) چاپي دېوان: را ته پیدا کړ. (2) چاپي دېوان: بې غمه (3) چاپي دېوان: کړي(4) چاپي دېوان: شو. (5) چاپي دېوان: وي.
(6) چاپي دېوان: "وکوهي ته ډېر لوېدلي دي خبر شه". (7) چاپي دېوان: ویل کوي. (8) خښتي: خښته يې.
(9) چاپي دېوان: کږې شي. (10) چاپي دېوان: نوک د منقار کوړ. (11) چاپي دېوان: و مزله ته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿س﴾

په حلقو د زلفو مه وهه د یار لاس　　دانسته څوک نه منډي په خوله د مار لاس
د ګلرخو اشنا یې په اختیار نه شي　　په رضا څوک نتباسي په انګار لاس
حذر بویه د زخمي زړونو له آهه　　مه شه پورته و هیچا ته د آزار لاس(1)
رنګارنګ ګلان به زما له قبره زېږي(2)　　که پر خاک باندي مي کنبېښو و(3) ګلعذار لاس
ستا د مخ تماشې(4) نه ښایي رقیب ته　　په ګلشن کي ایله مه شه د اغیار لاس
له رګو(5) مي اواز خېژي چي ځان ګورم　　لکه چیري(6) چي مطرب وهي په تار لاس

106　　ځکه پښې له خوشحالۍ پر زمکه نه ږدي
چي دي ورکړه(7) و "حنان" ته د اقرار لاس　　847

که هر څو زاهد را اچوي و سواس　　وابه نخلم ستا له میني څخه لاس
ستا تعریف په کوم زبان(8) کوم دلبره　　چي ښایست دي بالاتر دئ تر قیاس
ستا تر نازو تر غمزه بې(9) صدقه کړم　　که مي سر دئ، که مي مال که مي اساس(10)
چي ساقي شي یار په بزم کي(11) مې نوش کړه　　له قاضي او له مفتي مه کړه حراس
تمام عمر یې له وصله بې نصیب یم　　لکه زخم د ناسور حاصل مي یأس
اخلاص نه لري هرګز تُرکان له خلکو　　عالمونه یې غرق کړي(12) په لباس

107　　ورځ و شپه، (13) میاشت و هفته په هر ساعت کي
له اسمانه دي بلا د "حنان" راس(14)　　854

هر څوک رزق خوري ستا له خوانه څخه بس　　که انسان دئ که مېږی دئ که مګس
په چا سر د زمکي غواړي پښې تښا کي　　څوک پر ښو آسو سپاره کړي په هوس
چا ته نه رسي کرباس و شړۍ لڅ دي　　څوک بازي(15) که په کېمخواب و په اطلس(16)
چا ته ورکړي رنګارنګ نعمت بې سعیَ　　څوک خواري که شپه و ورځ په وږي نس
څوک بلبل رنګه مشغوله کړي په ګلو　　چا ته خپل اواز کړي اور لکه قُقنس(17)
شاه ګدای، ګدای پادشاه کړې ته قادر یې　　نشته څوک چي در ته و وهي(18) نفس

(١) ب: په ازار لاس. (2) ب: له قبره شنه شي. (3) ب: کنبېږدي. (4) په دغه برخه کي "تماشې نه ښایي" له "ب" څخه واخیستل سو په اصل کي مغشوش دئ- (5): "له رګو" کلمات مي له "ب" څخه واخیستل. (6) ب: چرته.
(7) ب: ورکړو.(8) چاپي دېوان: وکړم. (9) بې: به یې (10) چاپي دېوان: "که مي مال که مي دنیا ده که اساس".
(11) چاپي دېوان: د یار بزم کنبي. (12) اصل: طوفان کړي. (13) چاپي دېوان: شپه و ورځ.(14) چاپي دېوان: "دا اسمان وړه کوی د حنان راس". (15) ب: څوک بازی که. (16) دا بیت په "ب: کي څلرم بیت دئ. (17) ب: چا ته خپل اواز کړی لکه قُقنس. (18) ب: دلته و وهی. (19) ته په غور. (20) ب: بې تا نلري حنان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تې په غور[19] ورسېږه ذُالجلاله
بې تا نشته د "حنان"[20] فریاد رس
108 861

ستا د مخ تر ګل ګلان دي د بوستان پس — زما تر شورو تر فغان دي بلبلان پس
دا يي خط پر رخسار نه دئ چي ښکارېږي — پورته شوئ ګرز د حُسن د کاروان پس
ژړا نه کوي اثر د خط په وخت کي — لکه بې وخته چي و اوري باران پس
پر تېر شوي کار يې نه رسي لاسونه — نوخطان واړه ببخا[1] کوي ارمان پس
نوخطان په عاشق هسې زهيرېږي — لکه پېښ شي د مفلس کره مهمان پس
نتيجه د سخي څه ده بې نېستيه — له پاشلو شي خالي لاس د دهقان پس

دا پر لبو يې[2] سياهي د برېتو نه ده
پر آئينه د مخ يې آه دئ د "حنان" پس
109 868

اي په کبر کي محبوس — د بل عيب له ره جاسوس
هر څوک کښت که[3] حاصل اخلي — ته ببکاره تشه بوس[4]
تر نصيب به زيات رانه وړي — که څه ولاړ شي تر قندوس[5]
دنيا ځای د آرام نه دئ — څه شوه پاته له کاووس
د عرفان څراغ نه وينې — څه ګيله کړې له فانوس
چي نقصان د دنيا درشي — هغه دم له خدای بېروس

په لاتقنطوا "حنانه"
اميد وار شه له قدوس
110 875

چي د نفس په مقتضا تلم په هوس — له مطلبه خالي ولاړم لکه خس[6]
د ښادۍ رخ مي و نه ليد پردا غولي — چيه ځغلم ببهوده لکه فرس
په لويي د زماني خوشي غلط شوم — لکه دود پر سر د اور درومي عبس[7]
قافله د عمر درومي خبر نه يم — ببهوده وهم ناري لکه جرس
خبر نه يم هيڅ له ځانه هسي ولاړم — لکه بوی د ګل چي ځي په نيم نفس
چي په هجر کي فرياد و فغان ډېر کړم — خپل مقام شو راته اور لکه ققنس

---

(١) چاپي دېوان: نوخطان که کړي ببځا کوي. (2) چاپي دېوان: دا پر شونډو يې. (3) چاپي دېوان: کښت کړي.
(4) چاپي دېوان: "تربېکاره نشته بوس". (5) قندوس = قندز "د افغانستان يو شمالي ښار". (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (7) کذا. عبس=عبث.

(c) ketabton.com: The Digital Library

111 چې اثر پر زړونو نه کوي "حنانه"
خه بېځایه قیل و قال کوي، نور بس 882

(ش)

چې یې سر د تور کاکل شو دام فروش — په سودا یې شو هر صید آرام فروش(1)
چې یې ستا و مستو سترګو ته نظر کړ — شو نرګس له ډېره شوقه جام فروش
کې په روح رانیسم هم رالره ښایي — چې قاصد شي ستا د لب پیغام فروش
نتیجه یې په دنیا کې مخ توري ده — د نګین په شان چې څوک شي نام فروش
چې د عشق محکم زنار شو ور تر غاړي — شیخ صنعان شو هغه دم اسلام فروش
چې یې و لیده خمار د یار د سترګو — ګلشن شو په دا سبب بادام فروش

112 دغه خیال د آهو چشم دئ "حنانه"
په پیرۍ کې چې یې کړې مقام فروش 889

په کاته کاته دي هسې شوم مدهوش — چې ناصح راته له وعظه شو خاموش
د سرو شونډو په مطلب دي زه پوهېږم — په حال پوه وي میخواره(2) د مې فروش
په رخسار دي خط و خال هسې نمایېږي — لکه شاه چې شي له قهر سیاه پوش
له عرقه د جبین دي معلومېږي — دم په دم د عاشقانو د زړه جوش
هم هغه به تر قیامته پوري مست وي — چې یو ځله دې(3) د خولې پیاله کړه نوش(4)
لکه لمر چې را وخیژي ستوري نه وي — ستا له مخه شاپېرۍ واړه روی پوش(5)

113 په درست عمر دي و نه ویل له قهره
چې "حنان" مې دئ قدیم حلقه بګوش 896

ستا د زلفو خیال چې زه افګار ساتم همېش — هسې په سینه کې ګویا مار ساتم همېش
زلفې دي سنبل، مخ دي ګلاب، سترګې نرګس دي — زه باندي باغوان یم دا ګلزار ساتم همېش
دا له تلوسې چې په رقیب مې پېرزو نه شي — ځکه په ځګر کې ستا انګار(6) ساتم همېش
خلک زهیرېږي چې مجلس لره ور درومم — پس له دې به زه نور ځان کنار ساتم همېش
عکس د رخسار چې دي زما په زړه کې ګرزي — زه پټ په ځګر کې(7) دغه نار ساتم همېش
زړه مې ستا له غمه همېشه آه و فغان که(8) — ګوره(9) په وجود کې دا بېمار ساتم همېش

114 سترګې مې ځلور شي ستا پر خوا چې وعده وکړې
زه "حنان" له غیرو دا ستا لار ساتم همېش 903

---

(۱) دا غزله په اصل کې نسته. (2) چاپي دېوان: میخواران. (3) دې = دي یې. (4) چاپي دېوان: "چې یو ځل دا ستا د خولې پیاله کړې نوش.
(5) چاپي دېوان: "ستاله مخه شاپېرۍ شو ټول روپوش". (6) چاپي دېوان: آزار.
(7) چاپي دېوان: زه په خپل ځګر کښې. (8) چاپي دېوان: آه و فغان کړي. (9) چاپي دېوان: زه په خپل وجود کې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ ښ ﴾

ستا ستم زما پـر زړه دئ نهایت خوښ — لـه پادشـاه وي پـر رعیتـو رعایت خـوښ
خط دي دئ آیـات د حُسـن شـونډي وقـف — پـه سـرخي سـره وي وقـف د آیـت خـوښ
خیـال دي ولـي ربـز مربـز زمـا صـورت کـړ — پادشـاه نـه وي پـه تـاراج د ولایـت خـوښ
کبلـي[1] نـه اوسـي د سـپیو پـه جـوار کـي — ته پرڅه شـوي[2] د رقیب پـه حمایت خوښ
د یار ډېر هجر کړم موړ لـه خواږه عمره[3] — شـوم پـه دا د صـبر تېـغ پـه کفایـت خـوښ
چـي تـاوینم پـه دوزخ پـروا دار نـه یـم — بې تـا نـه یـم د جنت پـه حکایـت خـوښ[4]

115 — څه ګیلـه بـه کـړم[5] لـه نـورو بېګانـه وو — 910
چي خپل یار شو د "حنان" په شکایت خوښ

خیـال د زلفـو د نګـار شـو را تـه پـېښ — کـه هیبـت د افعـي مـار شـو راتـه پـېښ
په نګاه سري[6] زخمي کړم مړاویو سترګو — لــه بېمــاره دا آزار شــو راتــه پــېښ
توري زلفـي سـپین رخسـار دئ نـه پوهېږم — د نـوروز لیـل و نهـار شـو راتـه پـېښ
چـي غـوڅ کـړئ یـم پـه څوکـو د ابرویـو — دو زبانــه ذوالفقــار شــو راتــه پــېښ
سنبل زلفي، خط ریحان، سترګي نرګس دي — جوړ په مخ کښي یې ګلزار شو راته پېښ
همېشـه یـې رقیـب وینـم پـه کوڅـه کښـي — دا عجـب د سـترګو خـار شـو راتـه پـېښ

116 — بـې اغیـاره، یـار تنهـا رالـره راغـئ — 917
اې "حنانـه" وحشـي ښـکار شـو را تـه پـېښ

په ښه حال د عاشق کله دئ ګردون خوښ — تر هوس تر خوشحالۍ یې په زبون خوښ[7]
پـه حلقه کښـي یـې د زلفو خـال ښـکارېږي — کـه کاتـب د قضـا ټکـی کـړ د نـون خـوښ
دا عجبــه ده، هغــه چــي مســلمان وي — چي تر میان وي د دوو یارو په بېلتون خوښ
چـي مـي خـط ولیـده زړه مـي قـرار ونیـو — د ارام ځـای د آهـو دئ مېرتـون خـوښ
چـي نـه کبـر، نـه غـرور، نـه خـود بیني کـه — د زاهد تر کار مي، کار دئ د مجنون خوښ
عـادتي زهـر لـذت زیـات لـري تـر شـهدو — چي په مرګ اشنا شي، نه لري ژوندون خوښ

117 — نـور عـالم واړه هـوا، هـوس، خنـدا کـه — 924
"حنـان" سـتا پـه غـم اخته سـرو زنګـون خـوښ

---

(۱) چاپي دېوان: غزال (2) چاپي دېوان: ته په څه شوې (3) اصل: "دا ستا ډېر عمر کړم موړ له خوږه عمره ". (4) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته (5) چاپي دېوان: څه شکوه به کړي (6) ب: په نګاه سره. (7) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ص﴾

اشـنايي سـره رسـېږي پـه اخـلاص
د دريـاب کښـتـۍ چلېـږي پـه اخـلاص

پـه لبـاس مريـد لـه پيـره برخـه نـه وړي
د ايمـان ځـراغ بلېـږي پـه اخـلاص

چي لـه سره غـواص تېر شـي دُر وکـارږي(1)
لـه دريـاب، دُر حاصـلېږي پـه اخـلاص(2)

چي خپل سر په صدق لاندي که(3) تر خاورو
دا نـه ګـوره زرغـونېږي پـه اخـلاص

د بلبـل سـوي ژړا پـه لبـاس نـه ده
پـه خندا چـي ګـل غـوړېږي پـه اخـلاص

مګـر تـه د ده لـه امـره مخـالف يې
کـه نـه هـر حاجت قبلېـږي پـه اخـلاص(4)

د اسـتاد شـفقت کـم لـه پـلاره نـه دئ
چـي شـاګرد و تـه قهرېـږي پـه اخـلاص(5)

118 د سـکوت مهـر پـر خولـه کښـېږده(6) "حنانـه"
مـراد د پټـي خـولې حاصـلېږي پـه اخـلاص 932

﴿ض﴾

که هر څو کړم له خواريه پر خپل يار عرض
هغـه شـاه د حُسـن نـه اروي د خـوار عـرض

آه فغـان د يـار لـه جـوره بې فايـدې دئ
نـه قبلېـږي د ګلرخـو پـه دربـار عـرض

بېهـوده څـه نصـيحت کـوې ناصـحه
عاشق نه مني په مينه کي د پلار عرض

زما مرګ د خپلو سترګو په مرضی کړه(7)
هـر سـړی پـه مِهَـر اخلـي د بېمـار عـرض

سياه بختي مي تاته څوک ويلای نه شي
مګر کړي يې(8) سَتا پر غوږ د زلفو تار عرض

سـتا د عمـر د دولـت پـه مـراد دلبـره
همېشـه کـړم د پيرانـو پـه دربـار(9) عـرض

119 نـه پرنيسـي غـوږ لـه ډېـري مغروريـه
کـه هـر څوکـوي "حنـان" پـه انتظـار عـرض 939

﴿ط﴾

هسـي راغـئ پـه شـتاب پـر مـخ د يـار خـط
چـي مـي نـه ليـده(10) راتلـه د دې غبـار خـط

هـيڅ کـا فـر هسـي شبخون پـر اسـلام نـه کـه
لکـه وکـړ د ګلرخـو پـه رخسـار خـط

مورچـه ګـانو ځـای پـر پـاڼي د ګـل ونيـو
کـه پـر مـخ د صـنم ونيـوه قـرار خـط

د ميګونـو شـونډو قـدر يـې ډېـر کـم کـړ
څـه بېحـده ظلـم وکـړ د نګـار خـط

د ګـل پـاڼې پـه سـبزه کـي شـوه پايمالـه
کـه عـذار د دلبـر ونيـو وار پـه وار خـط

د خاشـاک شـعله(11) تـر يـو سـاعته نـه وي
اعتمـاد مـه کـړه پـر دا نـا پايـدار خـط

120 چـي يـې قـدر د شـېرينو لبـو کـم کـړ
زه "حنـان" يـې کـړم پـه دا سـبب پـه دار خـط 946

---

(۱) چاپي دېوان: دُر را کاږي. (2) چاپي دېوان: "پر ګوهر دي لاس لګېږي په اخلاص". (3) چاپي دېوان: لاندي کړي. (4) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (5) دا بيت بيا په اصل "خطي نسخه" کي نسته. (6) چاپي دېوان: کښېږده.
(7) چاپي دېوان: په مرضی دئ. (8) چاپي دېوان: مګر وکړي. (9) چاپي دېوان: پر مزار. (10) چاپي دېوان: چي مي نه وليد. (11) چاپي دېوان: د وښو شعله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا تر زلفو را ښکاره شو د دلبر خط — که پر پاڼي د ګل پروت دئ(1) په عنبر خط
پر ساده رخسار يې هسي عرق زېب کي(2) — لکه کاږي پر کاغذ کاتب په زر خط
له حيرته يې قلم له لاسه لوېږي — چي د استا د رخسار کاږي مصور خط
دا محال دئ چي به ستا ابروی که نقش — که نقاش کاږي د توري په جوهر خط
چي افعي(3) يې ستا د زلفو په نظر شي — پر ځان و کاږي له ببري(4) پاړوګر خط
ستا په خيال پسي مي زړه هسي ببرون شو — لکه ولېږي په زوی پسي پدر خط

121 سرخرويي د "حنان" هله شي و يار ته
که له وينو يې د زړه شي پر ځګر خط 953

(ظ)

وا مي نه خيست له جهانه څخه حظ — نه له ياره نه له ځانه څخه حظ
نوخطان(5) مي په ژړا ډېر خوشالېږي — سبزه اخلي(6) له بارانه څخه حظ
خنک زړه مي په سينه کي لاخفه شي(7) — بندي نه وړي له زندانه څخه حظ
مخ يې هيڅکله له زلفو بهره نه وړي — نه وړه کېږي له پرېشانه څخه حظ
د خنک زړه صحبت پرېږده که دانا يې — څوک به وړي له ګورستانه څخه حظ
د يار خيال چي راشي اوښي په عذاب که(8) — سپۍ مېرمن وړي له مهمانه څخه حظ

122 لکه طمع د رنځور د خولې خراب وي
هسي ورک شو له "حنانه" څخه حظ 960

(ع)

چي مي وليده دا ستا د سپين رخسار شمع — را ته هيڅ شوه نور د ګلو د ګلزار شمع
مخ دي مه پنهانوه له ما ضعيفه — تر سبا پوري لګېږي د بيمار شمع
ژر مي جوړ کړه ما بې صبره خپل داغونه — ولي وژني په اوله شپه کي خوار شمع
غم ليدلئ زړه الفت له عشقه ډېر که(9) — چي يې دود لاوي بيا ژر لګي دوبار شمع
له افلاسه مي په تن کي اور پيدا شو — لکه بل کي(10) د ځګر په اور چنار شمع
د پتنګ(11) پر طالع ډېره کينه راشي — بې حجابه ورته بلهوي د يار شمع

123 چي شهيد په تېغ د سترګو شي "حنانه"
پس له مرګه بې(12) لګېږي پر مزار شمع 967

---

(۱) چاپي دېوان: د ګل کنبلئ. (2) کي = کړي، چاپي دېوان: کا. (3) چاپي دېوان: که افعي يې. (4) اصل او چاپي دېوان: له وبري.(5) چاپي دېوان: نوی خط. (6) چاپي دېوان: وانېه اخلي. (7) چاپي دېوان: په سينه کي خفه کېږي.
(8) چاپي دېوان: په عذاب کا.(9) چاپي دېوان: ډېر کړي. (10) کي = کړي. (11) چاپي دېوان: د پتڼ. (12) بې = به يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مجلس کي ستا تر مخ شر مېږي شمع — د سپوږمۍ په شپه بېځا لګېږي شمع
کامل حُسن دي و هر چا ته فیض ورکړ — د تمام مجلس یوه بس کېږي شمع
مهرویان دي بحث ستا له مخه نه که[1] — چي لمر و خیژي نور نه ځلېږي شمع
چي د عوه د حُسن کاندي ستا له حُسنه — ولي هسي پراور وکړېږي شمع
صفایي د مخ[2] دي زما په اوښو کېږي — څو یې تېل وي[3] تر هغو بلېږي شمع
د صادق عاشق په سوخت معشوق نرمېږي — په سوختن د پروانه څڅېږي شمع

124 که مخ پټ کړې له "حنانه" څه به وشي
د فانوس په پرده نه پټېږي شمع 974

(غ)

دا چي ایښئ پر سینه زما صنم داغ — رب دې[4] نه ایږدي پر بل بني آدم داغ[5]
په کوڅه کي چي یې کله رقیب وینم — تازه کېږي مي له غمه په هردم داغ
چي مي نم له سترګو وچ شو سبب دا دئ — چي چشمانو یې پر زړه راکړ محکم داغ
چي و باغ ته خرامان ځي کله کله — ږدي پر پاڼي د ګلانو هر قدم داغ
سر یې پورته شي له فخره و آسمان ته — پر هر زړه باندي چي کښېږدي د ستم داغ
خو برویان په هنر زړه له خلکو یوسي — د ملهم په بانه[6] کښېږدي د الم داغ

125 لا تر کومه یې د هجر په داغ سوځې
له "حنانه" څخه واخله دا د غم داغ 981

ستا په غم کي هرګز نه لرم فراغ — زړه مي شین، خاطر مي مات، سوئ دماغ
پرېشان زړه مي له کوګله څخه ورک و[7] — ستا په زلفو کي یې چا راکړ سُراغ
پس له مرګه که مي ګل زېږي له قبره[8] — د لاله په شان[9] بې وي پرسینه داغ
بې له تا پرېشانه زړه نمناکو سترګو[10] — یم تېر کړئ تر هوا د باغ و راغ[11]
د نفس تار مي بسته ستا په دیدن دئ — بې له تا و ما ته داغ دئ ګل د باغ[12]
ستا د مخ د سیل څه دي له رقیبه — و ګلشن ته باغوان کله پرېږدي زاغ

126 له "حنانه" حجاب مه کوه دلبره
پروانه دئ ستا د حسن پر څراغ 988

---

(۱) چاپي دېوان: نه کا. (2) چاپي دېوان: صفایي یې د مخ. (3) چاپي دېوان: چي یې تېل وي.(4) دې = دي یې.
(5) دا غزله په اصل کي نسته. (6) بانه = بهانه، پلمه. (7) چاپي دېوان: "حیران زړه مي له بغله څخه ورک و ".
(8) چاپي دېوان: "پس له مرګه بې ګل وزېږي له قبره ".(9) چاپي دېوان: د لاله په دود. (10) چاپي دېوان: "بې له تا سترګو غمناکو زړه پرېشانه ".(11) چاپي دېوان: تر هوس د ګل د باغ. (12) چاپي دېوان: "بې له تا را ته زندان دئ باغ و راغ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ف)

چي په عشق کي همېشه صادق وي صاف　　کله شي د هغه يار وعده خلاف
د سرو شونډو په لذت عاشق پوهېږي　　په قيمت د لعلو څه پوه دئ نداف
امتياز د ښو د بدو سره نه شي[1]　　ځکه کاندي هر نامرد د مردۍ لاف
د دانا خبري دُر ګرانبها دي　　که يې وزن په کنډه[2] کړې د انصاف
چي و بل ته ياوه وايي ياوه اروي　　دا قلب زر به بيرته ورکاندي صراف
شاعران شو ډېر[3] د شعر قدر نشته　　په کشمير کي قدر نه لري شال باف

۱۲۷　　چي رقيب و تاته ځان په لباس تېر کړ
د "حنان" به دلته نه وشي کفاف　　995

چي مي زړه کړ ستا و غشو ته هدف　　ځکه شوم په عاشقۍ کي مشرف[4]
ستا بې قده په چمن کي په هر فصل　　رعشه اچوي و سروي ته رفرف
خوار و زار چي مي دا ستا په غم کي ويني　　فلک و وهي له شوقه د لمر دف
چي يو حرف د سهوي نشته ستا په مخ کي　　جوړ په خط د مصنف دئ دا مصحف
چي قانع په يوه څاڅکي شي له بحره　　کان د دُورو شي مدام لکه صدف
چي مدام مي ماتوي لښکر د زهد　　بل څه نه دئ دغه ستا د باڼو صف

۱۲۸　　پسته طوره مي ماغزه په هډ کي شنه شوه
ما "حنان" چي غوښت دا ستا د خولې طرف　　1002

په جهان کي دي د حسن نسته کُف　　له عاشقه سره بويه تلطف
خدای اخته په هسي حُسن کړم عالمه　　چي يې قبر ته ارمان يووړ يوسف
که مي وژنې که مي بولې[5] رضا ستا ده　　و به نه کړم ستا له قوله تخلف
چي توبه يې په ماکښه دا ستا له ميني　　په يوه ديدن دي ولي شو[6] چف چف
اند ښنه چي زما[7] د قتل شي درپېښه　　هيڅ په کار نه دئ په دا کي[8] توقف
د قيامت د ورځي شور دئ نه پوهېږم[9]　　که پر مخ باندي دي پروت دئ[10]) د خط څُف

۱۲۹　　چي د يار و اغيار فرق در باندي نشته
زه "حنان" په دا سبب خورم تأسف　　1009

---

(۱) چاپي دېوان: ځبله نه شي. (2) چاپي دېوان: په کان وکړې. (3) چاپي دېوان: شاعران ډېر شو. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: که مي پرولې. (6) چاپي دېوان: واړه شو. (7) چاپي دېوان: اند ښنه چي مي د قتل.
(8) چاپي دېوان: هيڅ په دا کښې په کار نه دئ توقف. (9) چاپي دېوان: "د قيامت د ورځي شور دئ چي ښکارېږي.
(10) چاپي دېوان: باندي پروت دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

«ق»

هسي تللئ یم په فکر د خپل یار غرق — لکه سنګ د ښیښي که ګُره د نار غرق
کوم ګلرخ[1] بیا نن په سیل د ګلشن ځي — چي ګلاب شو په سرو وینو کي سهار غرق
دا د چا د زلفو باد پر[2] برابر شو — چي یې مشک کړه په نافه کي د تاتار غرق
له خجلته ستا د غاښو یې ځان پټ کړ — په عمیق دریاب چي شو دُر شهوار غرق
د ناصح له نصیحته مي سر خوږ شي — د ناقص طبیب له لاسه وي بیمار غرق
د دنیا عیشونه وکړه جاهلانو[3] — د حیرت په دریابو کي شو هوښیار غرق

١٣٠ — مړیې کړ "حنان" له ډېره انتظاره — 1016
خدایه ته یې په خپل قهر کړې رویبار غرق

د قلم په دود څو زړه نه کاندې شق — د نوخطو د خیال مشق نه شي مطلق
کوم شوخ چشم و صحرا ته ځي چي اخلي — له تمکینه یې آهو د رم سبق
د هغه طبیب له لاسه سخت بیمار یم — چي په خیال د لب د میو کړم عرق
سیا بختي مي د دې خپل اواز رانجه شوه — په شکوه مي یار ته نه رسي نطق[4]
دا د کوم مهروی د غم خناق نیولئ — لمر چي وینه هره ورځ چښي د شفق
هیڅ له ځانه له جهانه خبر نه یم — هسي یم د یار په خیال کي مستغرق

١٣١ — ستا د لبو د بوسې داد پر "حنان" کړه[5] — 1023
چي د حُسن د زګوة دی مستحق

هومره توان را څخه نشته نه توفیق — چي رقیب دي کړم په وینو کي غریق
نرګس کوز ګوري له وهمه ستا د سترګو — هم تر لبو دي خجل لعل و عقیق
له وصلته دي رقیب بوجهل مایوس دئ — د وصلت اسلام نصیب شو زما صدیق[6]
د کم عمر رسن کله ور رسېږي — د زنخ څاه دي هرګوره دئ عمیق
ستا د سترګو له رنجو چا ته فریاد کړم — چي آواز مي له خولې نه ځي په تحقیق
تر قیامته به په مست یم[7] له خماره — که دا ستا له لاسه راکړې یو رحیق

١٣٢ — شعر تل په اندازه وایه "حنانه" — 1030
طبیعت د یار هرګوره دئ رقیق[8]

---

(١) چاپي دیوان: کوم ګلرخه. (2) چاپي دیوان: پرې برابر سو. (3) چاپي دیوان: بیعقلانو. (4) چاپي دیوان: "په شکوه مي تر خوله نه خېژي نطق". (5) چاپي دیوان: "د سرو شونډو د بوسې داد پر حنان کړه". (6) چاپي دیوان:

ستا له مخه ابوجهل رقیب مایوس دئ — ستا د مخ اسلام نصیب زما صدیق

(7) چاپي دیوان: د محشر په ورځ به مست یم. (8) اصل: "طبیعت د یار ګوره دئ رقیق".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ک﴾

که زړه ستا په عشق کي چاک شو نشته باک   کوم دئ زړه چي ستا له غمه نه دئ چاک
خوبرویان د زړه په وړو کي استادان دي   باري تا رنګه(1) یو نه وینم چالاک
رحم بویه(2) چي له دي غمه بېغم شم   ساقي راکړه ماته څه اوبه د تاک(3)
چي یو ښکلی چیري(4) و وینې بندي شي   خدای خوار کړئ زړه لرم نه دئ په واک(5)
که دي مخ هرګوره پاک دئ خدای رازلئ   زما په رنګ به نه وي هم په عشق کي پاک(6)
د معنا ښایي بویه په رنګ څه شي؟   د کافورو قدر نه لري اهاک
زړه پر خدای سپارلئ هر څه ور پېښیږي   په خوبانو یې موقوف شو مرګون واک(7)

۱۳۳ که مجنون د لیلا غم و زهیر کړئ
باري نه و د "حنان" په شان(8) هلاک 1038

مخ دي کړ له ما د صبر کل اسباب ورک   نوی خط دي کړله ما خط د کتاب ورک
زما په زړه پسي دي سترګي هسي ګرزي   لکه چیرته چي له مسته شي کباب ورک
ستا د لعلو لبو هسي غلبه شوه   شو له تنه له عقیقه څخه آب ورک
ستا د حُسن تجلی کړم هسي محوه   لکه تږی چي پر د ښت شي د سراب ورک
رقیب نه شي ستا د مخ سیل کولای   شب پرک شي له پر توه د آفتاب ورک
که امید د بوسي کاندي(9) عیب نه دئ   په وصلت کښي له عاشقه شي آداب ورک

۱۳۴ ګاهي ګاهي به راتلې په خوب کښي(10) څه کړم
دا ستا خیال کړ له "حنانه" څخه خواب ورک 1045

چي دي سوی دي د حُسن په اور خلک   ستا له لاسه څخه ګډ شو په شور خلک(11)
د غم سنګ(12) چي پر خوله وخوري زړه خبر شي   په وهل د در خبرېږي د کور خلک
زړه کباب نمک د اوښو یار ته کښېږده(13)   بي نمکه کباب نه خوري خوشخور خلک
ظلم جور پر ما ولي کړې ضعیف یم   پر کمزوري باندي نه کوي زور خلک
لکه زه چي ستا د عشق په اور یم سوی   خدای دي نه سیځي په هسي اور نور خلک
زه به څه کړم له رقیبه د ښو طمع   نادیده وو څخه نه کوي پور خلک

۱۳۵ له هغه مخه "حنان" څه رنګ پر هېز که
چي یې ګډ دي په تعریف لور(14) پر لور خلک 1052

---

(۱) چاپي دېوان: یاره تا رنګه. (2) چاپي دېوان: رحم وکړه. (3) اصل: "ساقي راکړه و ما څه اوبه د تاک".
(4) چاپي دېوان: چیرته. (5) چاپي دېوان: "خدای خوار کړئ زړه له زمه نه دئ پاک". (6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته
(7) دا بیت بیا په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: په رنګه. (9) ب: که امید د بوسي وکړم. (10) ب: په خواب کښي.
(11) دا غزله په اصل او چاپي دېوان دواړو کي د "ق" د ردیف غزله ده. ما د اوسني لیکدود په خاطر د "ک" ردیف ته را نقل کړه. (12) چاپي دېوان: د غم شک. (13) چاپي دېوان: کښېږدي. (14) چاپي دېوان: لور په لور.

عاشقان ولي له کاني دا فلک   هر آهن کله مېښود شي پر محک
ښکلايي د خوبرويانو ستا په مخ ده   طعام نه که خوند چې نه لري نمک
ستا له غمه سرگردانه هسې ربړدم[۱]   شپه و ورځ د سر په تار لکه جلک
دا د مخ په آئينه کې يې خال نه دئ   په رخسار يې عکس زما د مردمک
ستا له زلفو(2) و رخسار ته مدد نشته   د کافر اسلام ته نه رسي کومک
رقيب هيڅ فيض د يار له مخه نه وړي   و آفتاب ته کتای نه شي شب پرک

۱۳۶ زه "حنان" دي غم په هسې شان ناتوان کړم
چې د باد له مخه ځغلم لکه کک 1059

د وفا طمع به نه کوي له تا څوک   چې خبر وي ستا په ناز و په ادا څوک
يو ښه باغ دئ د دنيا، فلک بې مراده[۳]   فرصت نه کاندي چې وکه تماشا څوک
غونچه نشته چې خزان يې فنا نه که   د زړه غوټه به که خلاصه پر صحرا څوک
ډېر نازک د گلو ښاخ دئ پر ببربرم[۴]   چې لاس اوږد ور باندي نه کاندي بېځا څوک
بې ملگري سر انجام د کارو نه شي   بې بلده[۵] کله غلا کاندي تنها څوک
له کرمه يې پر حال[۶] پوښتنه بويه   چې دا ستا کوځه له ضعفه کړي ماءوا څوک

۱۳۷ دا محاله[۷] چې خوار سړی پادشاه شي
زه "حنان" څوک، ستا د لبو تمنا څوک[۸] 1066

ستا د عشق په لار کې سر څه کوي څوک   دا توښه په دا سفر څه کوي څوک
دوکان څه په کار راځي چې مايه نه وي   بې له وينو لېمه تر څه کوي څوک
د عشق راز چې پټ ساتي،[۹] اوښي عيان که[۱۰]   ملگري د پرده در څه کوي څوک
وخت د گل قيمت د ميو جهان نه دئ   سرمايه د شور و شر څه کوي څوک
زما و مرگ ته دي[۱۱] د زلفو ماران جوړ کړه   د مېړني په مرگ حشر څه کوي څوک
چې دي خيال راشي[۱۲] زړه باسم له بدنه   په مجلس کې نوحه گر څه کوي څوک

۱۳۸ که د يار زلفي تر لاسه شي "حنانه"[۱۳]
گلاب عطر مشک عنبر څه کوي څوک 1073

---

(۱) چاپي دېوان: مدام ربړدم. (2) چاپي دېوان: ستا د زلفو. (3) چاپي دېوان: نامراده. (4) اصل، چاپي دېوان: وبربړم. (5) اصل، چاپي دېوان: بې ولده. (6) چاپي دېوان: هر حال. (7) چاپي دېوان: دا محال دی. (8) اصل: "زه حنان او ستا د لبو تمنا ځوک". (9) چاپي دېوان: د عشق راز که څوک ساتي. (10) اوښې = اوښې يې. (11) چاپي دېوان: زما و مرگ ته يې. (12) چاپي دېوان: خيال راځي. (13) چاپي دېوان: "که د يار زلفي ته لاس شي د حنان".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ګ﴾

هر ساعت خورم د اشنای د جفا سنګ — لا لاس نه اخلم، نه عار لرم، نه ننګ(1)
په کوهسار کي يې د عشق يم هسي محوه — چي آئينه شوه راته ټکي د پلنګ
تر ګلګون رخسار د خط په سبزه خوښ يم — کړم له دې ميو فارغ نشې د بنګ(2)
کړه توره هسي رنګ غوځول نه که — لکه زه غوځ کړم کږو کتو په ځنګ
عشق عطاء الهي ده بل څه نه دي — نه په زور ميسر کېږي نه په جنګ
دا يې لب په پانو سره نه دي خبر شئ — وايې خيست زما د زړه له وينو رنګ

١٣٩ — شيرين شعر دي صيقل د زړو که نه وای د "حنان" — 1080
شعر به نه ووړ د زړو زنګ

﴿ل﴾

ستا د وروځو خيال کړم خم لکه هلال — لا د ناز تصوير دي نه راځي په خيال
چي جدا له ګلرخانو يو ساعت شم — اوږد پر ما هغه ساعت شي لکه کال
چي دي خيال(٣) د سم قد نه راځي په خوا کي — الف قد مي هسي خم شو لکه دال
دا هجوم د سياه بختۍ نه دئ نور څه دئ(۴) — تمام عمر مي و نه ليده ستا خال(۵)
شاپېرۍ د ارم واړه لېوني شي(٦) — کې په خوب کي وليده دا ستا جمال(٧)
چي دي قتل په غمزه کړم جفا بس کړه — ډېر په ماتي پسي تله نه دئ کمال

١۴٠ — چي د خط تعريف يې تل وايې "حنانه" — 1087
دا په دا شو(٨) ستا زبان د طوطي بال

چي مغروره دئ په حُسن د رخسار خپل — څه پروا لري په قتل د بيمار خپل(٩)
مهتر خضر به خپل عمر باندي ورکه — که قيمت کاندي د تورو زلفو تار خپل
ګلرخان له رقيبانو پرهېز نه که — ګل بد نه وړي په قربت سره د خار خپل
د زاهد مسجد، زما د يار کوڅه ده — هر سړی به پوهېدلئ دئ په کار خپل

---

(١) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. چاپي دېوان د "ګ" رديف بېخي نه لري. بله نسخه:
نن مي بيا شو په زړه باغ د جهان تنګ — نه پوهېږم پر کوم لور وکړم آهنګ
ج
(2) د دې بيت پر ځای په بله نسخه کي د غه لاندي بيت راغلی دئ:
دا د چا د مخ د شمع خيال را پېښ شو — چي اسمان ګرزي پر ما لکه پتنګ

(3) چاپي دېوان: چي يې خيال. (4) چاپي دېوان: نوڅه دئ. (5) چاپي دېوان: "چي تمام عمر مي نه وليد ستا خال".
(6) چاپي دېوان: "شاپېرۍ به د ارم ټولي لېونۍ شي". (7) چاپي دېوان: "کې په خواب کښي چيرته وليد ستا جمال". (8) چاپي دېوان: هم په دا شو. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. په اصل کي هم د غزلي د بيتو شمېر شپږ دئ،
د شپږم بيت لپاره يې تر مقطع د مخه ځای پري ايښئ دئ. ما له بلي نسخې را نقل کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مستحفظ د یار د خال پهدا خم قد، یم ‌ ‌ ‌ تېکی نه پرېږدي بېرون ځکه پر کار خپل
خیال یې نه راځي زما و خراب زړه ته ‌ ‌ ‌ له خرابه خراج کله وړي سرکار خپل

۱۴۱ د خپل زړه پر دا غوصبر کړه "حنانه"
چي مشغول یې تل په سیل د ګلزار خپل 1094

که دي ولیدای په سترګو حُسن خپل ‌ ‌ ‌ ملامت به دي نور خلق نه بلبل (1)
ستا و حُسن ته حاجت د سینګار نشته ‌ ‌ ‌ آئینه د آفتاب نه غواړي صیقل
څه تعریف کړم د ارم د شاپیریو ‌ ‌ ‌ ستا و حُسن ته نور حُسن دئ بدل
د خط ګرد(2) دي کړه د سترګو مستي زیاته ‌ ‌ ‌ په بهار کښي زېب کوي د بادام ګل
چي و باغ ته خرامان شوې ګلرخساره ‌ ‌ ‌ ستا د مخ اور پر ګلانو کړ اور بل
عشق له حُسن سره شته(3) په هر ایام کښي ‌ ‌ ‌ د قُمري طوق شو د سروي چغاول

۱۴۲ تش رمق را پاته شوئ دئ دلبره
د "حنان" روح دئ په دید سره معطل 1101

په ځګر کي مي بلېږي د عشق اور تل ‌ ‌ ‌ وړم پر ځان له ناچاریه دغه زور تل(4)
دا واړه له عشقه نه دي، نور له څه دي؟ ‌ ‌ ‌ چي راپوري دئ د تورو سترګو تور تل
بېګانه یې کړم له خپلو له پردیو ‌ ‌ ‌ معلومېږي راته خپل کور لکه ګور تل
د دنیا له سودو زیانه خبر نه یم ‌ ‌ ‌ چي پر سر مي دئ لکه عشقه هسي شور تل
خود به هسي کښېو تم د عشق په لومه ‌ ‌ ‌ تکبیرونه راکول چي پلار و مور تل
عاشقۍ مي هسي صافه آئینه کړه ‌ ‌ ‌ چي خندا پر صفا یي که د بلور تل

۱۴۳ تورو سترګو مي لا بخت نه دئ تور کړئ
سینه سوئ چي "حنان" دئ لکه سکور تل 1108

چي دي باد راشي د زلفو د کاکل ‌ ‌ ‌ زما د ماغ پُر شي له بویه د سنبل
چي دي خیال په غېږ کښي ونیسم په شپه کښي ‌ ‌ ‌ له بستره مي سحر بوی ځي د ګل
ستا د مخ په مثل ګل نه پیدا کېږي ‌ ‌ ‌ که څوک و غواړي ایران، کشمیر، کابل
خط و خال وروځي سترګي توري زلفي ‌ ‌ ‌ سیاه پوشي ده ستا د حُسن تسلسل
نه مي غواړې،(5) نه راځې او نه پوښتنه ‌ ‌ ‌ د یارۍ په کور کښي هومره تغافل
که مي زړه ویار "ته" ورنه کړ عیب نه دئ ‌ ‌ ‌ و پاد شاه ته نه سپاري پژمرده ګل(6)

۱۴۴ صبر مه غواړه ناصح له ما "حنانه"
زه غرق کړئ یم ډېر صبر و تحمل 1115

(۱) ب: ملامت نه دی نور خلق نه بلبل. (2) ب: د خط ګرځ. (3) ب: عشق له حُسنه سرشته.... (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) ب: نه مي بولي. (6) ب: نه سپاري څوک مرده ګل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ګلشن کې که ښکاره کړي تور کاکل ... آشفته به کاندي زلفې د سنبل [1]
تن یې هسې په ګلنار لباس کې زېب کا ... لکه واچوي باد یو پر بله ګل
څه تاراج یې کړې د سترګو په وهلو ... قافلې د دل و دین د تحمل
دا زما ژړا آسمان په ګردش کښېووست ... زورور سېل مدام وړي له ځایه پُل
د ګلرخو خط عاشق ته مستي ورکړه ... تل مستي کوي په رنګ د ګل، بلبل
توري زلفې په رخسار باندې پرتې دي ... که پر پاڼې د ګلاب پروت دئ سنبل

١۴۵ چې یې خیال کړې د ګُلګون رخسار "حنانه"
ځکه شوه دا ستا سینه روضه د ګل 1122

یو بلبل نه دئ تنها ګریان د ګل[2] ... په فراق یې[3] دئ سوخته جهان د ګل
په عرق زېب که رخسار د ګلرخانو ... دا په دا وي[4] مشاطه باران د ګل
هرزه ګوی عاشق پرده د معشوق اخلي ... ګوره څیري کړ بلبل ګرېوان د ګل
چې په خیال کې مې د زړه وینې څڅېږي ... زما له ځا د یار تر ځا خیابان د ګل
نا امیدي له خلکو کړه که راحت غواړې ... په خزان وي[5] آسوده باغوان د ګل
پرښه مخ د بوالهوس نظر خطر دئ ... د ګلچین وي تش کاته طوفان د ګل

١۴۶ بیا د چا و خونرېزۍ ته ځې "حنانه"
چې یې واغوستې جامې په شان د ګل 1129

﴿ م ﴾

څو نوش نه که بلبل طوره د عشق جام ... هغه نه مومي و صلت د ګل اندام
توري سترګې مې د زړه وینې یو ځای خوري ... که څه نه خوري دوه هندوان یو ځای طعام
له کرام الکاتبینه سیاهي توی شوه ... که تور خال دئ په رخسار د دلارام
ستا له سترګو زما یوه غمزه کافي ده ... په خلوت کې زاهد اوسي په بادام
چې مې خال په مخ کې ولیده حیران شوم ... په جنت کې دي کافر ایښئ دئ ګام[6]
خیال دي وړئ دئ له ما آرام و صبر[7] ... بې له تا مې د زړه کله شي آرام

١۴٧ بې د دوسته "حنان" هغه چا پیدا کړ
چې یې خپل ځان کړ په دا لار کې ګُمنام[8] 1136

---

(١) دا غزله په اصل کې نسته. په چاپي دېوان کې هم همدا راز شپږبیته ده. خو شپږم بیت ما له بلې نسخې رانقل کړ.
(2) چاپي دېوان: ګویان د ګل. (3) په اصل کې "یې" نسته. (4) چاپي دېوان: دا په دا چې. (5) چاپي دېوان: په خزان شي.
(6) چاپي دېوان:
چې یې خال په مخ کې وینم حیرانېږم ... په جنت کې ولې ږدي دا سي یو ګام

(7) چاپي دېوان: قار و صبر. (8) چاپي دېوان: "چې خپل ځان یې کړ په دا لار کښې ګُمنام".

(c) ketabton.com: The Digital Library

سم ايږده د شريعت پر لار قدم — قدم مه ږده کوږ چي شي هلته سم[1]
نم د زړه تر سترګو توی په لوی سهار که — د عصيان نامه پاکېږي په دا نم
صبحدم توبه زاري کړه و قادر ته — حرام کړه پر سترګو خوب د صبحدم
رم کوه له معصيته څو دي توان شي — نفع وړي ده عالم په دغه رم[2]
دم د بد ويلو مه وهه مظلوم ته — د مظلوم د آه تير ګرزي دم په دم[3]
کرم کړه پر زېر دستانو په ډېر لطف — که له خدايه اميد واري يې د کرم
زيم د اوښکو د مظلوم نه اجتناب کړه — چي د عمر د بوال زود وهي دا زيم[4]
غم کوه د لوی سفر د توښې دلته — کل غمونه به دي هېر که د دغه غم[5]

۱۴۸ ستا قلم شعر په نوي طرح کاږي[6] 1145
د موښي عصا "حنانه" ستا قلم

د عاشق بې ياره کله شي توان يو دم — پتنګ کله له ډېوې ساتي ځان يو دم[7]
که مي يار د خوارۍ پُرس کوي عيب نه دئ — له مېږيه فارغ نه و سليمان يو دم
د يار خيال مي له سينې څخه ژر وزي — په خفه ځای کي آزار شي مهمان يو دم
نتيجه د سخاوت آخر نېستي ده — لاس خالي شي په پاشل د دهقان يو دم
ډېرو اوښو مي صورت له واکه ويوست — نړوي عمارتونه باران يو دم
يو ساعت مي آرام نه شي بې ګلرخو — باغ کي نه وي بې ګلانو باغوان يو دم

۱۴۹ د صورت زندګاني واړه بې روح ده 1152
د خپل يار بې خياله مړ دئ "حنان" يو دم

چي په آرزو د ښکلي مخ د خپل دلبر ودرم — د باغ د ګلو له ګلشنه لاس پر سر ودرم[8]
چي د جزا په ورځ حساب کتاب کاوه شي زه به — ستا د جفا نامه په لاس کي پر محشر ودرم
ور به يې نه کړم دا نعمت پر پاد شاهي د دارا — د عشق په تور که و دوهی ته قلندر ودرم
ستا د رخسار د ګل په خيال کي همېشه دلبره — لکه غونچه د زړه له وينو سور څګر ودرم
پروا به نه وکړم هرګز په چپ وراست د دهر — که زه يو ځله ستا و مخ ته برابر ودرم
دا ستا د زني د کوهي تنده مي نه ماتېږي — که پر چشمه باندي سربېره د کوثر ودرم

۱۵۰ جواب دئ دا غزل "حنانه" د اخوند پيرمحمد 1159
که په قيامت کي په پناه د پيغمبر ودرم

---

(۱) "هلته" بايد درې څپې ولوستل سي. چاپي دېوان: "مه ږده کوږ قدم چي ته شې هلته سم". (2) چاپي دېوان: "نفع وړه ته د عالم په دغه رم". (3) چاپي دېوان: په دم دم. (4-5) په اصل کي دا دواړه بيتونه نسته. (6) له "نوي طرح" څخه يې مقصد دا دئ، چي د هربيت د سر کلمه د بيت په پای کي را وړل سوې ده. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غړند له مطلبه په پرواز د هوس ولاړم — تش لاس له خرمنه د هستۍ لکه خس ولاړم [1]
صبح غوندي چاک ګرېوان د صدق له پرتوه — سپک د ګل د بوی په شان په کام د نفس ولاړم
بخت مي د دولت رخ مقابل د نظر نه کړ — کوز په دي عرصه کي په رفتار د فرس ولاړم
هیڅ[2] رفعت حاصل تتبع نه کړه په دنیا کي — سپور پر اور د دود په شان هوا ته عبث ولاړم
نه شو راموجود په شپه مجلس د اهل دلو — ځکه لکه شمع په تش باد د نفس ولاړم
طمع د دانې چي مي د نس په رضا وکړه — ځکه د مرغه په دود بندي د قفس ولاړم

۱۵۱ زاد و راحله د لوی سفر وا خیسته خلکو 1166
زه "حنان" چي پر زبرمه د نس ولاړم[3]

چي خدای ستا جور و ستم لره پیدا کړم — نور به څه لره ګیله مانه له تا کړم
جفا جور، ظلم خوی دئ د بتانو — زه به ولي له تا طمع د وفا کړم[4]
ستا له غمه راته هسي معلومېږي — چي به پس له دي و کل هوس ته شا کړم
په ظاهره که زرغون ښکارېږم څه شو — غم، لړمون له وینو ډک لکه حنا کړم
مخ دي یووړه خوشالي له ماغریبه — نور به څه لکه ګل خوله په خندا وا کړم
ځکه مبتلي رقیبان زما په غوښو — بېلتانه دي مزه دار لکه حلوا کړم

۱۵۲ ماله یاره څخه پرې کړه د ښو طمع 1173
اې "حنانه" زړه اخته په تمنا کړم

د ګلرخو د دیدن هوا خراب کړم — چي دا هسي آرام نه یم اضطراب کړم
لکه ونیسي و ښېته د اور و تاب ته — پېچو تابي زلفو هسي پېچ و تاب کړم
همېشه دي[5] د ګُلګون رخسار له شوقه — تماشې د نسترن او د ګلاب کړم[6]
په ځنځیر د تورو زلفو یې بندي کړم — حواله یې بیا د سترګو په قصاب کړم
له خجلته سره[7] شراب لکه اوبه شي — سره لبان چي مقابل د می و ناب کړم
د زړه مراد مي له تا نه مونده حیران یم — چي پرڅه دا ستا و لور ته ډېر شتاب کړم[8]

۱۵۳ د هجران په اور دي[9] سوی زه "حنان" یم 1180
له سوختنه تل زړا لکه کباب کړم

ستا هجران په ناتوانۍ هومره خبر کړم — چي مېږی پر لاري ځي ځني حذر کړم[10]
ستا له شونډو له غاښو به زړه پرې نه کړم — کله شي چي ترک د شیرو د شکر کړم
هومره بار د لطافت وړې حیرانېږم — چي نظر دي و وښېته ته د کمر کړم

---

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) په چاپي متن کي "هیڅ مي" دئ. ما د وزن د سمېدو په غرض "مي" ور څخه ویوست. (3) دا نیم بیتۍ هم د وزن په لحاظ کمبوت لري که په متن کي ډېر تصرف روا وای نو ما به دا سي سم کړی وای: "پاته زه حنان یم چي پر زبرمه د نس ولاړم". (4) اصل: "زه په څه له تا طمع ستا د وفا کړم". (5) چاپي دېوان: همېشه یې. (6) چاپي دېوان: "تماشې په هر نفس د ګل ګلاب کړم". (7) چاپي دېوان: له خجلت. (8) چاپي دېوان: "چي هر څه دا ستا و لور و ته شتاب کړم". (9) چاپي دېوان: په اور یې. (10) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

و خنـدا تـه دي دلبـو يـم بـې هوښـه   کـه يـاقوت يې مقابـل کـه يې ګـوهر کـړم
ستا لـه وصله مي دلبره يأس حاصل دئ   و دا زړه تـه کـه هرڅـو تسـلّي ورکـړم
لمر ځـان پټ کـه لـه خجلته معلوم نه شي   هـر سـاعت چي لـه مهرويـو ګيلـه سـر کـړم

١٥۴ زمـا "حنـان" پـر خـاطر مشـک و عنبر اوري
د نوخطـو پـه تعريـف چـي قلـم سـر کـړم 1187

ستا د عشق غمونو زه هسي سر تور کړم   بل د هجر اور دي سوی لکه سکور کړم(1)
کـه زړه يـو دئ خـو ستا مهـر ځـای نيـولئ   مګـر غـم لـره دي بـل زړه لـه چـا پـور کـړم
طاقـت نـه لـرم بـې تـا نـه ستـا د وصـل   عاشـقی پـر بـد قدمـه فـرس سـپور کـړم
دا سـتا جـور، زمـا صـبرو دلبـره   عاقبـت چـي دي د کـم د لـوی پېغـور کـړم
چـي د سـتا جفـا تـل وينـم لاس نـه اخلـم   دغـه واړه ناچـاري ده پـه زړه زور کـړم
زمـا نـارې بـه آرام يوسـي لـه عالمـه   کـه دا ستا د هجـر رېغ پـر جهـان خپـور کـړم

١٥٥ جفـا خـوی وي د خوبـانو، نـه دا هسـي
زه "حنان" دي پـه ژوندوني سر پـه ګور کړم 1194

چـي دا سـتا پـري د زلفـو خيـال هـر دم کـړم   د مـاغ تـر، زه لـه سـنبلو د ارم کـړم(2)
پـېچ و خـم شـم لکـه مـار پـر مـلا وهلـئ   را پـه يـاد چـي سـتا د زلفـو پـېچ و خـم کـړم
کـړې تـوري مـي پـر زړه بانـدي څرخېـږي   چـي را يـاد کلـه دا سـتا د وروځـو خـم کـړم
درک دي نـه کېـږي د تـن پـه نزاکـت کـي   د تعريـف شـرحه دي کـنبـل پـه کـم قلـم(3) کـړم
فرق يې نه کېږي يو موی پـه زيات و کم کي   زمـا صـبر سـتا جفـا چـي سـره ضـم کـړم
د خـط مشـق دي د ازل کاتـب وهلـئ   نـور بـې زه(4) صـفت پـه کـم قلـم رقـم کـړم(5)
لـه شـوخ چشـمو مـي جفـا ډېري ليـدلي   چـي دا هسـي د نـرګس لـه ګلـه رم کـړم(6)

١٥٦ زه "حنـان" زلفـو وکفـر تـه څکـو لـم
ستا د وروځو محراب بيا پر قبله سم کړم 1202

ستا د وروځو خيال بيا خم لکه کمان کړم   لـب دي زړه لـه وينـو ډک لکـه مرجـان کـړم
پـه بازار کي د عشق څه د سود سودا ده(7)   نقـد د زړه بـې تـر نسـيه ديـدن قربـان کـړم
پادشـاهان آبـادوي خـراب ملکونـه   خيـال دي ولـي زه ويـران پسـي ويـران کـړم
پروښـته تکيـه کـوم لـه ډېـره فکـره   چـي و مـلا تـه دي نظـر پـه هـر زمـان کـړم
کـه مي زړه لـه وينو ډک دئ زه پـه خوښ يم   دا پـه دا چـي دي خونخور خيال مهمان کـړم
لـه پـردو د سـترګو ځـای ورلـره بويـه   هغه دم چي(8) يې مهمان د خيال سلطان کړم

١٥٧ چـي يـار هسـي ظلـم و جـور کـړي پـه پـوهېږم
زه "حنـان" بـه پـه ژړا جهـان طوفـان کـړم 1209

(١) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته. (2) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (3) په کم قلم = په کوم قلم.
(4) بې = به يې. (5) دا غزله مقطع نه لري، خو خالي ځای يې ورته پرې ايښئ دئ. ما له بلي نسخې واخيسته.
(6) دا بيت هم له بلي نسخې رانقل سو. (7) چاپي دېوان: "په بازار کي د عشق دا د سود و سودا ده. (8) په اصل کي "چي" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه نسبت دا زما د اوښو ستا د تن کړم[1] … تـه شـېرين خانـدې زه آه کـوهکن کـړم
لـه محنتـه د غربـت کـه مړشـم ښـايي … چي دا ستا لـه بدخويي ترک د وطن کړم
تـه کـه خال پـر مـخ لـري زما پـر زړه داغ دئ … مـاتوې تـه زلفـي، زه د زړه شـکن کـړم
بـوی د میـو مـي لـه زخمـه د سـينې ځـي … د مخمورو سترګو خيال چي زه غمجن کړم
لکـه زخم د ناسـور يـأس مـي حاصـل شـو … تسـلی مـي د زړه نـه کېـږي شـېون کـړم
بـې رحمـي چـي را پـه يـاد کـړم د ګلرخـو … مـې بايـد چـي تـرک د ګلـو د ګلشـن کـړم[2]
پـر سـبزه کـه ګـل پيـدا شـي عجـب نـه ده … دا عجـب، د سـبزې ديـد پـر نسـترن کـړم[3]

۱۵۸ لــه حســرته ســتا د زلفــو معلــومېږي … 1217
زه "حنان" به خپـل ځان[4] خاوري د خُتن کړم

عاشــقي دي خــوار و زار لکــه مجنــون کــړم … بــل دي هجــر ربــز مربــز پــه زړه زبــون کــړم
جــدا ګــرزم لــه عالمــه ســتا لــه مينــي … چـي پـه روغ عـالم بـه پـوري دغـه پـون کـړم[5]
پـه قيامـت مـي دي مـخ تـور او شـرمنده شـم[6] … چـي بـې تـا بـه پـه بـل چـا د زړه تـرون کـړم
دا ســتا خيــال چــي راولــم د زړه تــر کــوره … خوشــحالي هــوا هــوس واړه بېــرون کــړم
ســتا د لبــو عنــاب راکــړه ســخت بيمــار يــم … امتحــان پــه دا نســخه د افلاطــون کــړم
چي لـه خولې مـي شـپه و ورځ د سوز نـالې ځـي … دا ســتا هجــر لکــه نــی خــالي لړمــون کــړم

۱۵۹ مـرګ مـي سـل ځلـه قبـول دئ کلـه کېـږي … 1224
چي "حنان" به ستا لـه لوري مخ را ستون کړم

بيـا نګـار دي پـه زړه زور کانـدي پـوهېږم … چي را تلـه زمـا پـر لـور کانـدي پـوهېږم
کـه د بـاغ پـر لـوري ورشـي زه ضـامن يـم … ګـل بـه حُسـن ځنـي پـور کانـدي پـوهېږم
کـه هر څو يـې د حيـا پـه حجاب[7] نغـاړم … عاشـقي بـه مـي سـر تـور کانـدي پـوهېږم
زمـا و صـبر سـتا و حُسـن تـه چـي ګـورم … مـا بـه هـم د مجنـون وړور کانـدي پـوهېږم
چي رقيـب دا سـتا و زلفـو تـه بـر ګـوري[8] … دا کاتـه بـه يـې شـبکور کانـدي پـوهېږم
چي مـدام و يـار تـه ګـډ وي پـه د روغـو[9] … دا ويـل بـه يـې مختـور کانـدي پـوهېږم

۱۶۰ کـه يـې دا د خـولې پيالـه، د شـونډو مـی وي … 1231
خوار "حنان"[10] بـه پـر نسـکور کانـدي پـوهېږم

---

(۱) چاپي دېوان: "چي نسبت دا ستا د حسن زما د تن کړم". (2) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (3) دا بيت په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: پر خپل ځان. (5) پون کلمه له "ب" څخه واخستله سوه هورې يې پون د پم "خاربښت" معادل کلمه بللې ده. په اصل کي "فون" ده.
(6) ب: شرمنده يم. (7) چاپي دېوان: په ستر. (8) چاپي دېوان: وګوري.
(9) چاپي دېوان: "چي مدام و يار ته سروي به درواغو". (10) چاپي دېوان: دا حنان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په راستۍ لکه الف وم په قد سم … پر ملاخم کړم دغه ستا د وروځو خم[1]
یو راسته و ښسته دي نشته په ابرو کي … کج مژګان دي نه لري د راستۍ چم
چي مي خیال ستا د سم قد کاوه په زړه کي … کږو وروځو دي راوښود ځای د غم
په رخسار باندي دي زلفي کږې ښې دي … چي په خپل مقام کي بِه وي تر سم، خم
کږې نشته چي له تا نه را رسېږي … د ابرو کجۍ دي لاندي کړم تر دم
دا چي وایي کوږ بار نه رسي تر ځایه … بانوګان دي د زړو بار وړي په هر دم

١٧١ زه "حنان" دي په کږو کتو بندي کړم
چي هر څو کړې کوې زه بېِ[2] زغمم 1238

په جنت نه یم خوښ هرګز په در د یار مي قسم … خوښ په لذت یم د خوارۍ په اعتبار مي قسم
زړه مي له تا وعده د وصل هرګز نه ولیده … په نا امیدۍ د توري شپې د انتظار مي قسم
پروا په ګل و په خار نه کړم د جنون له فیضه … په سینه صافه آئینه د نوبهار مي قسم
که مي سر ولاړ شي ستا په مینه کي خوشاله یم زه[۳] … په تېره تیغ دا ستا د جور جوهردار مي قسم
ستا له جفا مي د غونچې په دود زړه ډک له وینو … په ها نسیم چي ګل خلاصېږي د سهار مي قسم[۴]
تور بخت مي نه ولیده هیڅ ستا د کاکل شب قدر … په تورو مشکو ستا د زلفو په هر تار مي قسم

١٢٢ ستا د ګُلګون رخسار له شوقه زه "حنان" د اوښو
ګلان کرمه هر ګړی په لاله زار مي قسم ١٢۴۵

په هردم چي دي رخسار و زلفي کسم … مخ دي عین خزانه ده زلفي طلسم
التفات د قبلېدو نه کړې هیڅکله … که هرڅو در ته پېشکش سر و مال نسم[۵]
بایلودلئ مي دئ زړه ستا پر چشمانو … بې ارواحه تش ولاړ یم خاکي جسم
پر جبین باندي یې[۶] چین له قهره راشي … هغه دم چي په غوږو واروي زما اسم
شکوه مه کوه د یار له ډېره جوره … چي جفا و جور دئ د ښکلیو رسم
که هرڅو جستجوی و کړم ستا و لور ته[۷] … نزدېکت مي در ته نه شي په هیڅ قسم

١٢٣ که خلعت د دشنام واغوندې و ماته
زه "حنان" به په عالم کي ښه په یسم[۸] ١٢۵٢

چي په شپه ستا د کاکل په بوی اشنا شم … په سحر له ښامارانو په غوغا شم
چي ببېتا باغ لره ورشم سروقده … قُمري طوره په کوکو ژبه ګویا شم
چي په شپه دا ستا "د" زلفو بوی را واخلي[۹] … منتظره و نسیم ته د صبا شم
چي د لبو خیال دي راشي په خاطر کښي … مستغني نور له دوا د مسیحا شم

(١) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) بې = به يې. (3) چاپي دېوان: ستا په مینه لا خوشاله یم زه. (۴) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۵) نسم = نیسم چاپي دېوان: نسیم؟. (٦) په اصل کي "یې" نسته. (٧) چاپي دېوان: ستا و خواته.
(٨) چاپي دېوان: اېسم، یسم = اېسم. (٩) ب: را اخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروانه رنګه مي څوک په ځای خبر دئ   چي چراغ د حُسن بل شي زه پیدا شم
چي دي ګرزم [1] په کوڅه کښي ګلرخسار   د جهان له نعمتونو بې پروا شم

۱۲۴
د قیامت علامې و وینم په سترګو
زه "حنان" چي یو ساعت له تا جدا شم
۱۲۵۹

ستا له میني به زه کله دست بردار شم   د منصور په دود که سل ځله په دار شم[۲]
که د زلفو بوی دي راغئ تر مشامه[۳]   و رقیب ته به په سهم لکه مار شم[۴]
له پرتوه ستا د مخ نه دئ نور څه دئ[۵]   هر طرف چي ځم په سیل د ګلزار شم
چي طاقت یې ستا د مخ د اور راوړئ[۶]   هک حیران دي د زلفینو په هر تار شم
یو بې واکه زړه لرم نه په پوهېږم[۷]   چي یو ښکلی چیري وینې[۸] ګرفتار شم
چي ناصح توبه راکاږي ستا له میني   هغه دم د ده له لاري[۹] توبه ګار شم

۱۲۵
زه "حنان" خوښ یم د عشق په لېونتوب کي[۱۰]
نه په دا چي بې دیدنه دي[۱۱] هوښیار شم
۱۲۶۶

د کږو وروځو په خیال چي یې خم شم   په لیده یې بیا د قد د سرو سم شم[۱۲]
جزء لا یتجزا یې تنګه خوله ده   چي په خیال یې له حیرته زه عدم شم
په حسرت یې د تور خط هسي راکېږي   سینه چاک وینې خوراک لکه قلم شم
چي بې خیال شم د دو زلفو، وروځو، سترګو   هغه دم ځای د محنت د درد و غم شم

۱۲۶
ما "حنان" پخوا لیده دا چي بندي یې
په جادو د تورو سترګو د آدم شم
۱۲۷۱

قد دي دئ تر سروي سم   مخ دي ګل، عرق شبنم[۱۳]
وازه خوله غونچه په باغ کي   کوي ستا د خولې ماتم
د چمن ګلان وي واړه   ستا د مخ په خیال خُرم
هر طرف آفتاب ځلېږي   ستا د زلفو تر هرخم
مرجان خپل صورت سوری کړ   ستا د سرو شونډو په غم
باج را نیسه له خوبانو   نازنین یې د عالم

۱۲۷
په کاغذ دي "حنان" یاد کړ
اوکه شوې سهو القلم
1278

---

[1] چي دي ګډ شم. [۲] چاپي دېوان: سنګسار شم. [۳] چاپي دېوان: "که دي بوی د زلفو راشي تر دماغه".
[۴] چاپي دېوان: "و رقیب و ته به سم لکه مار شم". [۵] چاپي دېوان: "ستا د مخ نه ده نور څه ده". [۶] چاپي دېوان: "چي راوړئ یې طاقت ستا د مخ اور ته". [۷] چاپي دېوان: "یو بې واکه زړه لرم خدای را خبر دئ". [۸] چاپي دېوان: چیر ته وینم. [۹] چاپي دېوان: هغه دم دي له دې لاري. [۱۰] چاپي دېوان: "حنان خوښ دئ ستا د عشق په لېونتوب کښي". [۱۱] چاپي دېوان: بې د عشق دي. [۱۲] دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. په چاپي دېوان کي پنځه بیته ده.
[۱۳] دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې مې نه مونده په عشق کې د زړه کام کم   نه مې دروم له خاطره په پېغام غم
پوخ مې‌ن آه و فغان نه که په عشق کې   مدام وي له اضطرابه څڅه خام خم
د هغه شوخ چشم خيال په زړه کباب کړم   چې له سترګو سرېږ(1) نه وهي باد ام دم
همېشه مې پر حال مځکه اسمان ژاړي   له هغو څڅه(2) چې کاندي دلارام رم
که مې هرڅو جستجوی ور پسې وکړ   و مې نه ليده په سترګو د ګلفام فم
دم وهل د يار بې ذکره په کار نه دي   که څوک دم وهي هر دم د ګل اندام دم

1285   دا طالع سکندري بوله "حنانه"   ۱۲۸
ځوک چې واخلي د خپل يار له لاسه جام جم

محمد سرور سردار و د عالم   عدل حکم هم دوام واړه محکم
دا کلام الله(3) امداد له کردګاره   هم الهام ورله و اسم اکرم
هم لولاک ورله عطا الله وده کړ(4)   هم صلاح او صلح کار هم واړه سم
و مطلع د سر د هر صدر صدور و   هم مطهر آل و اولاد يې مکرم
واړه کل د ده که آل و او که اهل   له واړو هردم مدد اوسه همدم
درود حمد کلهم لره هردم کړم   هم سلام له ما دوام اوسه هردم

1292   معما مې ده د اسم(5) دوه سمکه   ۱۲۹
حا و دوو سمکو ورکړه دا علم(6)

چې ترلېئ وي کمر لکه قلم   وي حاکم د بحر و بر لکه قلم
د معنا دُر يې(7) غواص د عقل کاړي   ګرزېده چې که پر سر لکه قلم
له مشرقه تر مغربه يې حال دروي   چې سر پرې که(8) په خنجر لکه قلم
په مجلس د اهل د لوبه سند وي   چې سم دروي برابر لکه قلم
د شيطان په ويل نه ګرزي له لاري   چې و پېښو تې(9) وي نظر لکه قلم
له طيرانه د هوا مرغان پرېبا سي   چې يې غشي وي بې پر لکه قلم(10)

1299   که عزت غواړې په خلکو کې "حنانه"   ۱۷۰
شه له ځانه بې خبر لکه قلم

چې اخته په جدا يي د خپل دلبر شوم   دا په دا په سترګو روند په غوږو کر شوم
چې مې نه پېژاند پخوا د وصل قدر   ښه چې اوس يې په هجران زېر و زبر شوم
د ښه يار بېلتون دوزخ باله نور خلقو   تر دوزخ دېئ بتر چې په خبر شوم
که ژړا کړم که فرياد کړم فايده نه که   چې د يار ملګری نه، په دا سفر شوم

---

(١) سرې=سره يې. (2) چاپي دېوان: له هغه څخه (3) چاپي دېوان: د کلام الله (4) چاپي دېوان: "هم لاولاک ور عطاالله ورکړ" په اصل او "ب" کي دغه ځای "هم لولاک يې... "دئ خو څرنګه چې دا غزل د بې نقط صنعت پر اصولو ويل سوې ده، ځکه نو ما د "ئې" پر ځای "ورله" ورواچاوه. (5) چاپي دېوان: معما مې د اسم (6) چاپي دېوان: "حا د درو سمکو سر کړو اعلم". (7) په چاپي دېوان کې: "يې" نه لري. (8) چاپي دېوان: کا. (9) تې= ته يې. (10) دا بيت په چاپي دېوان کې نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدا څوک مه سوځې په داغ د جدائیه(1)   لکه زه چي په اور و سوم خاکستر شوم
د خط خیال مي له خاطره ځخه نه ځي   په دغه اندوه یې زه لکه مسطر شوم

١٧١ چي مي درد د بېلتانه د اشنا ولید(2)
زه "حنان" له اشنائیه لاس پر سر شوم 1306

یار مي پاته په وطن کي زه روان شوم   خندني د هر هندو د مسلمان شوم(3)
نه مي توان د ګرزېدو نه په مخ تلای شم   زه غریب د پاڼ و پړانګ ترمیان حیران شوم
د پرکار په دود پر سر باندي څرخېږم   د اشنای له هجره هسي سر ګردان شوم
چي د یار تجلی غواړم په بل مخ کي   سودايي یم، لېوني یم که نادان شوم
سرې سرې اوښي چي له هجره تویومه   کان د لعلو د یاقوتو د مرجان شوم
هغه یار ته به په کومو سترګو ګورم   چي مي کړئ و اقرار باندي پښېمان شوم

١٧٢ په یاري کي یې ما دروه درلود "حنانه"
چي اخته په هسي درد بې درمان شوم 1313

زړه مي یوړ تورو زلفو سپین رخسار هم   قتلوي مي شوخي سترګي ښه ګفتار هم
د فاختې په شان په خیال د سهي سروو(4)   نه مفتون تنها پر قد یم، په رفتار هم
ګلشن څه سیالي کوي د یار له مخه   که نا زېږي په ګلانو، لري خار هم
د دنیا غم و ښادي(5) سره پیوند دي   که امید د وصل شته دئ، انتظار هم
مقصود یو دئ په کعبه په بتخانه کي   که سپین مخ د یار اسلام زلفي کفار هم
په کړو د کاږه بخت یم پوهېدلئ   کږې وروځي مي د یار وژني، دستار هم(6)

١٧٣ ماني مه کوه "حنانه" صبر بویه
جوړ کارونه تعجیل(7) وران کاندي، تلوار هم 1320

ستا د جور په همت هسي خراب یم   چي په تش نفس برباد لکه حُباب یم
دا په خیال د کومي ملا(8) د کومو زلفو   نه پوهېږم چي دا هسي پېچ و تاب یم
بېرحمي مي له شوخ چشمو ده لیدلې   د نرګس له ګله ځکه(9) په عذاب یم
بادام طوره پرورش کړم په تابوت کي   چي شهید په تېغ د سترګو د قصاب یم
دا د کوم مطرب په خیال کي مضطرب یم   چي قی کړئ مي لړمون لکه رباب یم
چي هوا مي د ګلرخو ده په زړه کي   بېهوده مي خلک شیخ بولي، شاب یم(10)
دا د چا بېلتانه هسي کړم حیران یم   چي په ژوند سره د مړو په حساب یم(11)

١٧٤ زه "حنان" یې(12) د ګُلګون رخسار له شوقه
همېشه لکه لاله په زړه کباب یم 1328

---

(١) اصل: هیڅوک مه سوځه په داغ د جدائیه (متن له "ب" واخیستل سو). (2) ب: د اشناې ولید. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "د پاختې په دود په خیال د سهي سرو. (5) چاپي دېوان: ښادي و غم.
(6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (7) چاپي دېوان: خشم. (8) اصل: د کومو ملا؟. (9) چاپي دېوان: اوس لا په عذاب یم. (10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (11) دا بیا په اصل کي نسته. (12) په اصل کي "یې" نه لري.

پـه دیـدن دي د رخسـار لکـه ګـلاب یـم　　بـې دیدنـه دي د مـخ لکـه تـراب یـم(1)

د سـپین مخـو دلبرانـو پـه آرزو کـې　　همېشـه پـه اضـطراب لکـه سـیماب یـم

چې هـوس سـتا د بوسـې لـرم پـه زړه کې　　بېهـوده مـي خلـک شـیخ بـولي، شـاب یـم

پـه پنجـه کـې دي د هجـر زمـا دلبـره　　زبـون صـید پـه پنجـه کـې د عقـاب یـم

چي قالـب یـې کـړ خـالي سـتا و قـدم تـه　　کبـاب شـوئ لـه غیرتـه د رکـاب یـم

دغـه سـتا د زلفـو تـاب دئ بـل څـه نـه دئ　　چي مدام لکه مـار هسـي پېچـو تـاب یـم

۱۷۵　چي یو ښکلی چیر ته ویني باندي چور وي　　1335
زه "حنـان" د زړه لـه لاسـه پـه عـذاب یـم

پـرورده نـن پـه شـراب د محبـت یـم　　چي مدام د یـار لـه خیالـه هم صحبت یـم

پـه وصـلت کـې یـې لـه هجـره آرام نـه یـم　　همېشـه لـه دغـه غمـه پـه هیبـت یـم

دا چي تـل زه رخسـار سـتا یمـه لـه شـوقه(2)　　و ګلرخـو و تـه تېـر پـه دا بابـت یـم

هر ساعت مي د خپـل زړه کباب غـذا ده(3)　　آرزو منـد یـې د سـرو لبـو د شـربت یـم

د جبـین لـه نوشـتې مـي حـال معلـوم دئ　　لکـه لـوحَ شـنه پـر سـر د هـر تربـت یـم

ستا جفا شـوه تـر حـد تېـره(4) زه نـاتوان یـم　　ظلـم مـه رابانـدي کـړه اهـل غربـت یـم

۱۷۶　زه "حنـان" بـه څـه پـر هېـز ور څخـه وکـړم　　1342
چـي ژونـدی د شـکر لبـو پـه قربـت یـم

هسـي رنـګ حیـران پـر حُسـن(5) د نګـار یـم　　نـه لـه ځانـه لـه جهانـه خبـر دار یـم

لـه دوزخـه لـه جنتـه خبـر نـه یـم　　هسـي محـوه پـر جمـال د مـخ د یـار یـم

د چمـن د ګلـو سـیل پـه مـا نـه شـي　　واړه خولـه حیـران پـه سـیل د رخسـار یـم

چي تشـبیه مـي سـتا د قـد وکـړه لـه سـروي　　پـر دا قـول تـر قیامتـه شرمسـار یـم

پـه غمـزه د شـوخو سـترګو یـې زخمـي کـړم　　هـره شـپه یـې(6) لکـه زلفـي بـې قـرار یـم

کـې وژلـی دئ عـالم پـه تبـغ د وروځـو(7)　　زې د سـترګو پـه نګـاه سـره بېمـار یـم

۱۷۷　زر یـو سـفه یـې د حُسـن مشـتري دي　　1349
پـه دا جمـع کښـې "حنـان" کلـه شـمار یـم

هسـي مسـت د اسـتا د سترګو پـه خمـار یـم　　چـي خبـر نـه پـه مـا ښـام نـه پـه سـهار یـم

کـه هـر څـو سـعیَ کـوم کـار پـر مـخ(8) نـه ځي　　سـرګردان پـه اول کـار لکـه(9) پرکـار یـم

کـه سـل تېغـه د جفـا یـې پـر ځګـر خـورم　　عـذر نـه لـرم هنـوز یـې شـر مسـار یـم

لـه خنـدا کـه مـي لـب نـه ټـولېږي څـه شـو　　بـاطن زړه لـه وینـو ډک لکـه پرهـار یـم

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. د بیتو شمېر یې شپږ او د دریم بیت لپاره یې ځای خالي پرې ایښئ دئ. ما وروسته له بلي نسخې را نقل کړ. (2) چاپي دېوان: "همېشه چي یې صفت د ښه رخسار کړم". (3) چاپي دېوان: خوراک دئ.
(4) چاپي دېوان: ترحد شوه تېره. (5) ب: په حسن. (۲) ب: هره شپه دی. (7) ب: په تبغ د سترګو. (8) اصل: په مخ.
(9) چاپي دېوان: سرګردانه په اول لکه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا خم قد مي په ښکاره د دام حلقه[1] ده — چې د ترکو لا په دا وخت کې په کار یم
چې مدام له پرېشانیه نه خلاصېږم — دا په دا چې ستا د زلفو طلبګار یم[2]
دا ښکاره مهرباني ده پرما ډېره — همېشه چې د رقیب د سترګو خار یم[3]

۱۷۸ — که هرڅو مي ګناه ډېره فضل یې ډېر دئ — 1357
زه "حنان" د ډېري عفو امیدوار یم[4]

څو بندي په مخ و زلفو د دلبر یم — نور خبر نه په ماښام نه په سحر یم[5]
چې د زلفو بوی دي راغئ تر د ماغه — لکه عود مدام په میان کې د مجمر یم
که بې تا حور و قصور و جنت غواړم — په مذهب د عاشقانو به کافر یم
سمندر رنګه په دا اور کې شوم پاته — همېشه هغه مرغه بې بال و پر یم
چې محروم یې له ګلشنه د وصال شوم — سرګردانه لکه باد پر بحر و بر یم
زه بې پانو و نه یم باغوان بې مهره — عاقبت به د ګلخنو خاکستر یم

۱۷۹ — چې په وصل کې یې هومره اضطراب کړم — 1364
زه "حنان" یې له هجرانه باخبر یم

پیدا کړئ خدای په اصل بد اختر یم — په راستۍ منلئ نه یوه دلبر یم[6]
چې له مخه یې شم بېرته توان مي نه شي — په دا خپله ناتوانۍ هومره خبر یم
همېشه دي د ګُلګون رخسار له شوقه — په سره اور کې ځای نیولئ سمندر یم
چې تر ځان لا باندي ګراني ګڼې سترګې — د هلک په لاس هغه مرغۍ بې پر یم
پس له دې به نور کنار له خلکو اوسم — د تبجن په دود و خلکو ته ضرر یم
محنت غم، ماتم و درد، جفا و جور — همېشه سپاه سالار د دې لښکر یم

۱۸۰ — جفا ظلم هومره کړه و ماته ګوره — ۱۳۷۱
زه "حنان" له سنګه روغ نه یم بشر یم

په فراق د دار پر سر لکه منصور یم — هغه دم چې له وصاله څخه دور یم
په پرېکړي سر تازه شم لکه شمع — چې په بزم کې یې هر ساعت حضور یم
د خط خیال مي دئ په زړه کې[7] ځای نیولئ — سر تر پایه فېروزه د نیشاپور یم
چې دي یاد د تنګي خولې کوم دلبره — د غونچې په دود و خلقو ته منظور یم[8]
دا اثر دي(۹) د بېمارو سترګو نه دئ؟ — چې یوه ګړۍ آرام نه یم رنځور یم

---

(۱) چاپي دېوان: د دار حلقه. (2) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (3) دا بیت په اصل کې نسته. (4) چاپي دېوان: "زه حنان یې ډېر د عفو امید وار یم. (5) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته. (6) دا غزله په اصل او "ب" کې نسته.
(7) چاپي دېوان: د خط خیال چې مي په زړه کي. (8) چاپي دېوان:
چې د یار د تنګي خولې کوم خبره — د غونچې په دود په دا تل مشهور یم

اصل: د غونچې په دود زړه ویني، مشهور یم. متن له "ب" څخه واخیستل سو. (۹) چاپي دېوان: دا اثر یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تسلي مې د زړه نه شي(۱) په هیڅ طور　　نا امیده لکه زخم د ناسور یم

۱۸۱　　زه "حنان" دي(۲) د دنیا له کاره خلاص کړم　　۱۳۷۸
چې په فکر همېشه ستا د غرور یم(۳)

دا و سترګو ته دي چا ورکړ تعلیم　　چې تاراج یې کړ زما د زړه اقلیم
تر الف دي قامت سم دئ مشکین خطه　　دواړه زلفې دي کږې دي لکه جیم
لام کوږ پرېووت ستا د زلفو له پرتوه　　د بوسې خواست دي له خولې څخه که میم
غتیه سترګه صاد نیولې ستا و لور ته　　شین له غمه سکاره قې کړه د جحیم(۴)
په اندوه د خط دي سر د قلم چاک شو　　پر صفحه دي د رخسار و کښېښ حامیم(۵)
پس له مرګه ګذر قبر ته را وکړه　　جمع کېږي مې په تا عظم رمیم
چې خیال چیر ته ستا د مخ د ګلشن راشي　　په کار نه راځي هرګز باغ د نعیم(۶)

۱۸۲　　"حنان" ستا له درد و دوکه په مرګ خوښ دئ　　۱۳۸۲
له احواله یې خبر دئ خدای علیم(۷)

د اشنای له غمه(۸) تل مخ پر بیابان یم　　لکه سېل څنځیر په پښو په سر روان یم
ځای مې نه را معلومېږي د استوګي　　لکه کانی د مجلوغي سرګردان یم
د جلک په دود د سر په تار ځړېږم　　په خدمت مې ملا تړلې ده چالان یم
لکه شمع د اور پلنده(۹) پر تندي ورم　　د هجران له تابه تل سوځ زبان یم
چې یې ژاړم د سرو لبو په آرزو کې　　سر تر پایه لکه لعل د بدخشان یم
که ظاهر(۱۰) لکه ګل خاندم په دا څه شو　　د لاله په شان زړه داغ پر هر دامان یم(۱۱)

۱۸۳　　ستا د جور و جفا تاب ترکومه راوړم　　۱۳۹۳
زه "حنان" له کاني(۱۲) روغ نه یم انسان یم

د خپل یار له غمه څه وایم حیران یم　　تر علاج مې شو رنځ تېر اخته په ځان یم
د اسیا په دود په خونه کې سفر کړم　　همېشه د بل د پاره سرګردان یم(۱۳)
چې تعریف یې کړم د زلفو وینې قی کړم　　د قلم په دود پر سر باندې روان یم
چې پر ځای د ګیاه غشی د خدنګ خورم　　زه هغه صید د مینې د بیابان یم
لکه ګوی چې آرام نه وي په میدان کې　　ستا په عشق کې(14) هسې بې سر و سامان یم

---

(۱) چاپي دېوان: زما د زړه تسلي نه شي. (۲) چاپي دېوان: زه حنان یې. (۳) چاپي دېوان: "چې په فکر د وصال دغه مغرور یم". (۴) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (۵) چاپي دېوان: "تن دي زیاته صفایي لري تر میم". (۶) دا بیت په اصل کې نسته. (۷) په اصل کې د دې غزلي مقطع دا سې ده:

چې په خیال کې ستا د مخ د ګلشن ګرزي　　"حنان" نه لري په کار جنت نعیم

(۸) چاپي دېوان: د خپل یار له غمه. (۹) چاپي دېوان: د اور پانه. (۱۰) چاپي دېوان: په ظاهر. (۱۱) چاپي دېوان: "د لاله په دود زړه داغ په هر زمان یم". (۱۲) چاپي دېوان: له سنګه. (۱۳) چاپي دېوان:

لکه روند هسې په خونه کې سفر کړم　　د آسیا په شان له غمه سرګردان یم

(۱۴) چاپي دېوان: ستا له عشقه

د اشنا د جفا درده هسي درونديي — چي بيان يې په ما وشي لا بيان يم(1)

۱۷۴ — چي خبر مي کړ اغيار په يار "حنانه" — ۱۴۰۰
لکه وړکی پر بخښل باندي(۲) پښېمان يم

چي دا ستا د مخ پر شمع پروانه يم — دا په دا د هري جمعي افسانه يم(۳)
بېره(۴) نه کړم له قاضي له محتسبه — ستا د سرو لبو په ميو مستانه يم
تن دي سيم، غاښونه دُر دي لبان لعل — چوکيدار دا ستا د مخ پر خزانه يم
له ما مه درېغوه تش نظر د سترګو — چي دي پروت مدام د در په استانه يم
چي ورځغلي په رضا د دام حلقې ته — زه هغه د ميني صيد دېوانه يم
دا په کوم مذهب روا په کوم ملت ده — چي رقيب شو دا ستا خپل زه بېګانه يم(۵)

۱۸۵ — لاس به وا نه خلم که سل ځايه اره شم — ۱۴۰۷
ستا له زلفو زه "حنان" هغه شانه يم

د خپل يار له غمه(۶) هسي دېوانه يم — چي خبر نه په کعبه نه بتخانه يم
چي بې آهه، بې ناري، (۷) بې ږغه سوځم — پر څراغ د مخ دي هغه پروانه يم
که پر سل ځايه اره شم خبر نه يم — د کاکل په شوق يې زه هغه شانه يم
د خال خيال يې ما ضعيف لره کافي دئ — د مېږي په دود قانع په لږ دانه يم
په وصلت کي يې لا څه را وشي ګوره — په تش خيال يې له عالمه بېګانه يم
چي يې خيال ساتم د سرو لبو په زړه کي — دا په دا مدام د لعلو خزانه يم

۱۸۶ — دين مذهب به له ما څه پوښتې "حنانه" (۸) — ۱۴۱۴
چي يې مست مدام د خولې په پيمانه يم

په اميد دي د وصلت مدام زنده يم — که اميد د وصل نه وي نور مرده يم(۹)
لکه څوک چي پر پيل سپور له سپي ببرېږي — په وصال کي(۱۰) له رقيبه ترسنده يم
چي تشبيه مي ستا د قد له سروي وکړه(۱۱) — په دغه وينا تر اوسه شرمنده يم
دا د چا د تورو زلفو په خيال هسي — نه پوهېږم چي مدام پراګنده يم
لاس مي وکښه ستا په ديد سره له سترګو(۱۲) — په خدمت د دوو بيمارو درمانده يم
له جمله کاره وتلئ يم دلبره — څو اخته دا ستا د سترګو په دنده يم

۱۸۷ — که له نازه راته سم نه ګورې څه شو — ۱۴۲۱
زه "حنان" دي(۱۳) په کړو کتو بنده يم

---

(۱) چاپي دېوان:

د آشنای د هجر درد يې هسي نه دئ — چي بيان يې په ما نه شي لا بيان يم

(۲) چاپي دېوان: په زنجبيل باندي؟ (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۴) اصل: وبره. (۵) اصل: دېوانه يم.
(۶) چاپي دېوان: د خپل يار له ميني. (۷) چاپي دېوان: بې نالې. (۸) چاپي دېوان: "دين مذهب نور څه پوښتې له ما حنانه". (۹) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي دا سې ده:

که طمع د وصل نه وي زه مرده يم — په اميد دي د وصلت مدام زنده يم

(۱۰) چاپي دېوان: په وصلت کي. (۱۱) چاپي دېوان: "چي تشبيه مي ستا د قد کاوه له سروي". (۱۲) چاپي دېوان: "ستا پر سترګو مي له زړه څخه لاس وکښه". (۱۳) په اصل کي "دي" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ن﴾

په دا عصر کي پیدا شوه کاتبان — چي فرق نه کا د بتان او د بیان[1]
مرید وکاږي مرتد پري خبر نه وي — نه صنم له ضم وېش کړلای شي عیان
خاص محرم کاږي مجرم له خپله فکره — جم او خم کاږي قلم سره یکسان
توبه وکاږي ثوبه، ثوبه توبه کا — پر عم خال د غم ایږدي هسي کوران
قبل، قتل په رقم کي نوشته کا — خشم، چشم، ستم سیم کاږي آسان
د سنبل د سیل هیڅ امتیاز نه کا — هم د بت د تب په میان کي وي حیران

۱۸۸ — صداقت مي صد آفت نه کړي قادره — ۱۴۲۸
په نصیب زما "حنان" کړي ستا جنان

نه طی کېږي د عشق لاره په دویدن — لا زیاتېږي لکه تاک په بریدن
تکلم چي یې له لعلو جلوه گر شي — مخ تېر[2] ځي زما له غوږو شنیدن
زړه تړل په دنیا کار د پخو نه دئ — جدا کړي مېوه له ښاخه رسیدن
د یار دید په اندازه درلره بویه — د غه گل پژمرده کېږي په لیدن
ماتوي تونده سرکه همېشه کانۍ — نرم کړي ترخه ویل زړه د دښمن[3]
د زړه ورو د پاره کوم دلبر را دروميي — چي مي زړه که په سینه کي طپیدن
دا راوړي سبا پیغام د کومي مهرو یې — لېمه کاندي لکه ستوري پریدن[4]

۱۸۹ — رم ذاتي خوی د سیاه چشمو[5] دئ "حنانه" — ۱۴۳۷
څه ښیي و دا آهو ته رمیدن

بې له تا مي احوال هسي دئ خراب نن — چي مجلس مي شو له لاسه په عذاب نن[6]
د زړه سوخت مي کړ په اوښو عشق روښانه — لا تازه کړ ژړا او رد دي کباب نن
انتقام دا ستا له مخه خط زر وکېښ — پري یې ښود د غه تندري دا آفتاب نن
زړه خط یوور، عقل سترگو، صبر زلفو — لا یې عشق لري له ما سره حساب نن
دا د چا د خط په خیال کي مستغرق یم — چي یې یوور له ما شغل د کتاب نن
په کلشن کي دي د مخ مچمچي گرزي — چي اورېږي د باران پر ځای گلاب نن

۱۹۰ — پر لبانو یې خط ښه ابسي "حنانه" — ۱۴۴۳
دا د بنگو نشه بِه ده تر شراب نن

---

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) تې = ته یې. (3) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (4) دا بیت په اصل کي نسته.
(5) چاپي دېوان: شوخ چشمو. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم شوخ چشم بیا وتلئ دئ په ښکار نن
دا چي ورک له آهوانو دئ قرار نن(1)

په رکاب مي ګُمان شو د پري(2) سترګي
چي لید نه شو له تېزی د آس رفتار نن

غوڅ په تېغ د کوم قاتل یم خبر نه یم(3)
چي سجدې کوم په وینو کي(4) زه خوار نن

په امید چي یوه ورځ به ګلرخ راشي
په ګلشن کي لمر کړه خپل ګلان نثار نن

په ګرېوان مي سر په خیال د چا د خط کړ
چي ځي بوی ځني د مشکو د تاتار نن

په کوڅه کي ګرده شپه وم چي نا امیده
لکه بې اثره دعا راغلم سهار نن(5)

که یې سترګي عالم وژني عجب نه ده
عجب دا چي قتلول کوي بېمار نن(6)

١٩١
د "حنان" صحت په دم په افسون نه شي
پر زړه و خوړ د اشنای د زلفو مار نن
١۴٥١

راشه وګوره زما پرېشان احوال نن
خراب کړئ یم دا ستا د زلفو خیال نن

دا تور زاغ پر لانده ګل باندي ښکارېږي
که پر مخ باندي جلوه کوي تورخال نن

د حیرت ګوتې(7) په غابښ کړې چي یې ولید
شاپېری د کوه قاف دا ستا جمال نن

خط دي وران کړ قلمرو دا ستا د حُسن(8)
که سور ګل دئ مورچه ګانو کړ پایمال نن

په سینه کي مي هډونه رېز مرېز شول
څوک به راوړي مومیایي دا ستا د قال نن(9)

په آزار دي زلفي نه دي پسې څه دي؟
د لړم په دود مهتاب ته کړي جنجال نن

١٩٢
نوی خیال د یار د خولې وایه "حنانه"
شنیده خبري مه نیسه پر فال نن
١۴٥٨

د عالم الفت بلا ده پر مجنون
له ازله دا ندا ده پر مجنون

د چمن د ګلو هیڅ پروادار نه وي
چي ګلشن تر باغ(10) صحرا ده پر مجنون

تنګدستي تحقیق مایه د لېونتوب ده
عریانی سکښتي قباه ده پر مجنون

د جنون داغ که نګین د سلیمان نه وي(11)
له وحشیو څه غوغا ده پر مجنون

همېشه خلاص دئ د دهر له جنجاله(12)
د صحرا بوټي کلا ده پر مجنون

آبادي که د اسلام ده که د کفر(13)
خرابي یې بې پروا ده پر مجنون

١٩٣
دا جامه پر هوښیار زېب نه که "حنانه"
ستا ویل جوړه انشاء ده پر مجنون
١۴٢٥

---

(١) چاپي دېوان:

کوم شوخ بیا وتلئ دئ هسي په ښکار نن
دا چي ورک دئ په آهونو دئ قرار نن

ج

(2) چاپي دېوان: د پېري سترګي. (3) چاپي دېوان: یم بسمل طوره. (4) "کي" په اصل کي نسته. (5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا بیت په اصل او "ب" کي نسته. (7) ګوتې = ګوتي یې. (8) چاپي دېوان "خط دي وران کړ
دا اقلیم د حسن هسي". (9) چاپي دېوان: "مومیا به راوړي څوک دا ستا د قال نن". (10) چاپي دېوان: د باغ.
(11) چاپي دېوان: "د جنون داغ سلیمان نګین نیولئ". (12) چاپي دېوان: "خلاص د دهر له جنجاله هم په دا دئ".
(13) چاپي دېوان: "آبادي که څه د کفر څه د دین ده".

چي مي وليده د يار چين د جبين
په هر چين کي د جبين يې(۱) هزار چين

دا يې چين(2) د جبين نه دئ د زړو چين دئ
په دا چين کوي د چين د مشکو چين

په هر چين کي د جبين يې چين معلوم دئ
له غيرته يې د چين پر جبين چين

د جبين په چين يې زړونه واړه چين کړه
وايي خيست په دغه چين له چينه چين

چي چين خلاص که د جبين د زړه چين وا شي
چي چين چين کاندي جبين زړونه که چين(3)

د غضب چين چي ماهروی پر جبين راوړي
لمر په چين د اورو پټ که خپل جبين(4)

۱۹۴ د جبين په چين يې چين د خلکو وکړ(5) ۱۴۷۲
زه "حنان" يې کړم په چين د جبين چين

عاقبت مي په ژړا شو تور چشمان سپين
دا اوره شوه نن له جوشه د باران سپين

په اميد د مېلمانه مي زړه کباب کړ
انتظار مي کړه لېمه تر نمکدان سپين

هيڅ خبر مي بيا د ورک يوسف را نه غئ
که يعقوب رنګه مي شو واړه مژګان سپين

پاسباني دي د مخ چا و زلفو ورکړه(6)
د هندو په لاس مي وليده قرآن سپين

مرتبه به د اوو شهيدو مومي
که چا ځان مړکړ د يار پر زنخدان سپين

دا ګوهر دئ په حقه کي د عقيقو
که په لبو کي يې(7) زېب کوي دندان سپين

۱۹۵ رقيبان چي پر خوله ورشي هغه وايي ۱۴۷۹
ثو به کړي(8) "حنان" له دي تهمته ځان سپين

رسا قد او رسا زلفي رسا حُسن
په بشر کښي موجود نه شو دا ستا حُسن(9)

توري سترګي، تور مژګان او نرۍ وروځي
چي پوره يې وي دا ټول دئ د چا حُسن

چي د خدای عطا پر وشي ښايست ورکه
ګڼه نه شي رانيوه په بها حُسن

ستا ښايست له ره حاجت د زېور نشته
نه زياتېږي د هيچا په حنا حُسن

ثو دولت د حُسن شته دلبري بويه
زېب کوي چي وي سره له وفا حُسن

د بوسي مهرباني که کوي وقت دئ
دا چي نن دئ، بيا به نه وي فردا حُسن

۱۹۶ خوار "حنان" نامېنده مه شړه له دره ۱۴۸۶
چي خدای درکړ نن و تاته يکتا حُسن

که امين وکه پر دا روح الامين
د رقيب ځای شه اسفل السافلين

سترګو راکړ نن برات پر غزالانو
خيال د زلفو يې کړم تېر تر چين ماچين

که فلک مي سنګين زړه تر موم کړ نرم
دی مي هم د زړه په دود سره کړ شين

د کشتن شوق د هغه شاهسوار په تېغ کړم
چي جلوه يې د قيامت د لمر که زين

په خرام رفتار يې زه تر موی باريک کړم
چي ملا وتړي د ناز پر کمر چين

خاموش ناست د زړو ښکار ته دئ پو هېږم(۱۰)
پټي سترګي مشق د وينو کړي شاهين

۱۹۷ د حميد د خوش نظمۍ په زراعت کي ۱۴۹۳
دا "حنان" يې دئ د شعر خوشه چين

---

(۱) يې: په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: دغه چين. (3) چاپي دېوان: "چي چين کاندي جبين زړونه که چين ".
(4) چاپي دېوان: لمر په چين د اوراد پټ که خپل جبين. (5) چاپي دېوان: د خلکو واخيست. (6) چاپي دېوان: "پاسباني د مخ يې چا زلفو ته ورکړه ". (7) چاپي دېوان: که د يار په خوله کي. (8) چاپي دېوان: ثو به کا. (9) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (10) چاپي دېوان: "چي خاموش ناست يې زما د زړه و ښکار ته ".

(و)

شَست یې صاف دئ ډېر د غشو په ویشتو   چې خدنگ تې[1] امید نشته د ختو
شوخ کاته یې ډېر ډېر مه کوه و مخ ته   نازک تن یې زخم کېږي په کتو
څه گیله[2] له خال و خطه کړم له زلفو   کښې ایستلئ یم[3] په ډېرو آفتو
کله ظلم، کله جور، گاهي جفا کړي   ازمو یې مې په هزار ازمو یښتو
کله خواست د بوسې کله د کنار کړم   د مخ آب را څخه توی شو په خواستو
د ناصح په ویل نه گرزم له عشقه[4]   چې مې غوښتئ و له خدا په خیراتو

198   غل د شعر څه قدرت لري "حنانه"   1500
چې به غلا له تا الفاظ که د پښتو[5]

یو دي کړم مین د سترگو په جادو   په ځنځیر دي بیا بندي کړم د گېسو
ما درزاد وحشت له قیده څخه خلاص وي   نه نیو کېږي په ځنځیر رم د آهو[6]
د زړه زخم مې ناسور شو[7] نه رغېږي   دئ تېر شوئ له تدبیره د رفو
د هغه شوخ چشم دیده په کوم فرصت کړم   نگهبان یې دئ د مخ تېغ د ابرو[8]
چې نهان دا ستا قامت شي سرو قده   د قُمري په شان[9] مې زړه وایي کوکو
دا تور خال یې پر سپین مخ باندي ښکارېږي[10]   که و لمر ته د قیامت ناست دئ هندو
بانوگان دي حاجت زما د مرگي غواړي   چې سجده که و محراب ته د ابرو[11]

199   دا د خپل وصال شربت په "حنان" نوش کړه   1508
د هجران په اور یې سوئ دئ پهلو

سِحر کړو سترگو ستا په ډېر جادو   رم کاته دریده زده کړه په آهو[12]
په محراب کې د کعبې یې قبر بویه   چې وژلئ وي په تېغ ستا د ابرو
دا د کوم گلرخ له غمه په گلشن کې   دي گلان په وینو سره لکه سالو
د یار زلفې له رقیبه نه خلاصېږي   ولې مشک اسانه نه بندي هندو
له غیرته مې پر سر ډېري اوري   چې رقیب دي کله وینم پر پهلو[13]
بېهوده ضایع کوي دوا طبیبه   زه مریض یم د عشق[14] نه مې شي دارو

200   که یې ځای پر استانه غواړې "حنانه"   1515
په بانو یې کړه د در خاوري جارو

(۱) تې = ته یې. (2) چاپي دېوان: څه شکوه. (3) اصل: کښې ایستم. (4) چاپي دېوان: له میني. (5) چاپي دېوان: "چې یې غلا له تا الفاظ که له پښتو ". (6) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (7) چاپي دېوان: ناسور دئ.
(8) چاپي دېوان: "چې تعلم یې دئ له رمه د آهو ". (9) چاپي دېوان: په دود. (10) چاپي دېوان: په سپین مخ کې معلومېږي. (11) دا بیت په اصل کې نسته. (12) چاپي دېوان: "رم کاته دي دیده زده کړه په آهو ". (13) چاپي دېوان: "هر ساعت چې رقیب وینم پر پهلو ". (14) چاپي دېوان: یم نا جوړ د عشق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه کـار نـه دئ سـیم و زر د دنیـا دارو — حسـاب غـوارې پـه محشـر د دنیـا دارو
د حِرَص کیکه یې ګرزي په شلوار کښې — ارام نشـــته پـــر بســـتر د دنیـــا دارو
نقش نه قبلوي هر کاغذ چې غوړ شي — نصـیحت نـه کـه[1] اثـر پـر دنیـا دارو
لکه سېل چې په تلوار له غره را لوېږي — پــه دولــت نشـــته بــاور د دنیـــا دارو
لکه مار چې پر ګنج پروت وي بر خې نه وي — دغـــه کـــار دئ سراســـر د دنیـــا دارو
ویـده پښ[2] د ډول پـه ږغ نـه بیـداریږي — غفلـت زیـات پـه شورو شـر د دنیـا دارو

۲۰۱ — زه "حنـان" پـه دا لـه خدایـه ډېـر راضـي یـم
چـې پـه حـال نـه شـوم[3] خبـر د دنیـا دارو — ۱۵۲۲

زړه تېپـــږي یـــاره ســـتا لـــه ســـوربدو — چې ځي بیا په قصد د چا په خواربدو[4]
پـه تـاراج د کومـو زړو ځـې نـه پـوهېږم[5] — چــې فرصــت نــه کــړې هرګــز د دربــدو
پر هر چا باندي چې ورشي هغه سوځي — مګــر خــوښ یــې د دې اور پــه لګېــدو
په ګلشن کې چې قامت ستا جلوه ګرشي — صـنوبر خـوښ شـي د ښـو پـه پرېکېـدو
که حواس جمع غوارې مخ ته یې ګوره[6] — شــبرازه د دې اوراق شـــي پـــه لیـــدو
چــې پــه آه یــې اســمانو نه عــرش لړزېږي — اجتنـــاب کـــوه[7] د زړه لـــه نړېـــدو

۲۰۲ — "حنان" ترک د وطن خوښ کړ ستا له جوره
زړه خوشـــاله کـــړه د ده پـــه ورکېـــدو — ۱۵۲۹

طمـــع پرېکـــړه د جهـــان لـــه ښـــو ثمـــرو — کـه ځـای غـوارې پـه درګـاه کـې د دلبـرو
ســتا د مــخ خریــداري نــه کــه نــور څــه کــه — چــې ګــلاب کــړه لمــن ډکــه لــه ســرو زرو
کـه پـه خـط دې مـخ صـفا شـو عجـب نـه ده[8] — صــفا یــې مــومي آئینــه[9] لــه خاکســترو
چـې تشـبیه یـې سـتا لـه قـده کـړه دلبـره — صــنوبر ســروه پــه دا شــوه بــې ثمــرو
چــې لــه تارنګــه ســنګدله آشــنایي کــه — د هغـــو پـــر ســـر بـــاران و د ډبـــرو
پـــر غـــوړو دې زلفـــې هســـې معلـــومېږي — لکـه پـروت مفلـس هنـدو[10] پـر سـپینو زرو

۲۰۳ — "حنـان" خوشـې امیـد سـتا د ورانـه کانـدي
لـــه غریبـــه بالښـــت څـــه غـــوارې د پَـــرو — ۱۵۳۲

دا یــې واخیســت لــه عُــذاره نقــاب ورو ورو — کـه د لمـر لـه مخـه تښـتي سـحاب ورو ورو
اومــه زړونــه کامــل زړه تــر ځایــه بــوزي[11] — پــه انګــار ســره پخېــږي کبــاب ورو ورو
زړه بــې عشــقه پــه کــار کلــه دئ ناصــحه — بـې صـاحبه سـرای آخـر شـي خـراب ورو ورو

---

(۱) ب: نصیحت نه کړي.(2) ویده پښه. پښه له بیت سره نه لګېږي. پښ ور سره لګېږي پښ د "آهنګر" په معنا.
(3) ب: نه یم. (4) چاپي دېوان: "چي ځي بیا د چا په قصد د خواربدو ". (5) چاپي دېوان: خبر نه یم. (6) چاپي دېوان:
"که حواس دي جمع غوارې مخ یې ګوره ". (7) چاپي دېوان: اجتناب بویه. (8) چاپي دېوان: عجب نه دی.
(9) چاپي دېوان: ښیښه. (10) چاپي دېوان: لکه و لوېږي هندو. (11) چاپي دېوان: په نڅا بوزي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نازک خیال آخر رسېږي و معنا ته — هلال و ګوره څه شان شي مهتاب ورو ورو
د سپین مخو په وعده مه غلطېږه[1] — تږی و بولي و ځان ته سراب ورو ورو
د مشرق مغرب لا رطی په یوه ورځ کړي — چي ګام اخلي څوک په شان د آفتاب ورو ورو
۲۰۴ په تعجیل نه مونده کېږي مراد "حنانه" ۱۵۴۳
طالب لولي په ډېر عمر کتاب ورو ورو

بیا په غم هسي اخته کړم هجران ورو ورو — لکه بوخت چي پمن وي په ځان ورو ورو
جوړ په زړه مي اموخته شوي د یار زلفي — لکه و نښلي په غوښو ماران ورو ورو[2]
نمدي سترګي[3]، ګونه ژړه، وچ هډونه — ستا په عشق کي[4] را پېښېږي نقصان ورو ورو
حال د خپل پایماله و پوښته چي څه دئ[5] — لکه تېر پر مېړتون شي سلطان ورو ورو
یوه شپه مي په خواب و لیدي ستا زلفي — لا ترا وسه مي خاطر دئ[6] پرېشان ورو ورو
زړه مي ورک و، ګرزېدم: تا خندا وکړه — ستا پر خوله باندي مي کېږي ګمان ورو ورو
بیا مجلس کړي له رقیبه در پوهېږم — چي شړې له دره بیا عاشقان ورو ورو[7]
۲۰۵ یا نصیب چي به له دې غمه آزاد شي[8] ۱۵۵۱
"حنان" بند شو ستا د غم په زندان ورو ورو

در ته وایم د مجاز د عشق له کړو[9] — چي کوي هغه حساب دي په سړو
د پیغام په بوسه نه شي د زړه سوده — مات چیني نه پیوندېږي په اوړو
قلاده[10] ده د قصاب زړونه په زانګي — دا مېخونه چي ښکارېږي د ښو
خلق خوشي آهو بولي دا ستا سترګي — آهو رم لري[11]، دا ښکار کوي د زړو
هر کاته دي[12] د خنجر کار که په زړه کښي — نه رغېږي زخمي شوئ[13] د چړو
بېهوده زاهد دعوه د عاشقۍ که — ښځه کله جنګ ته وزي د مړو
۲۰۶ رنګ تغیره، ګونه ژېړه، وچ هډونه ۱۵۵۸
د "حنان" شاهدان ډېر دي په جوړو

مخ یې لا صفا د میو په اثر شو — دا ګلاب له دې شبنمه تازه تر شو
زما په قتل یې لاس هسي مضطرب شي[14] — لکه پر د طوطي توی د تېغ جوهر شو
مرم په دا چي و رویبار ته مي حال و وې خیال — نا محرم په دا اسرار ولي خبر شو
یې و ووت له سینې زړه ورسره ووت — کورنی له دې مهمانه همسفر شو

---

(۱) چاپي دېوان: "په وعده د ساده لوحو غلط مه شه ".(2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: نم د سترګو. (4) چاپي دېوان: ستا له میني. (5) چاپي دېوان: و پوښته چي دئ. (6) چاپي دېوان: لا تر اوس مي صورت کېږي.
(7) دا بیت په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: شم. (9) ب: د عشق د کړو. (10) اصل، ب: قناده. دا لغت ما په قاموسو کي پیدا نه کړ ښایي "قِلاده" وي د "طوق ـ کړی ـ چنګک" په معنا. حافظ وایي:

شنیده ام که سګان را قلاده می بندد — چرا بګردن حافظ نمی نهی رسنی

(11) ب: آهو دم کوي. (12) ب: هر بانو دی. (13) ب: زخمي کړی. (14) چاپي دېوان: مضطرب وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چــي تعریــف د شــکرلبو تــل پــه کــاږم   لـه خامي خخه مي توی شهد و شکر شو
پــه راتلــه د طبیــب دمــه د بیمــار شــي   ستا پـه دید سره مـي روغ زخم[1] بتـر شو

۲۰۷ نصــــیبه ازلــــي ده را رســــېږي[2]
چـي "حنـان" او د یـار غـم مـخ و اسـتر شـو ۱۵۷۵

د بلبـل د مـاغ چـي سـتا لـه بویـه پـور شـو   هـره شـپه د ګـل خنـدا ورتـه نـا سـور شـو
د سـینې لــه زخمــه بــوی راځــي د میــو   چي مي زړه په خیال اخته د کوم مخمور شو
ستا بې سترګو په ګلشن کي نرګس ګوره   زرغونـه امسـا پـه لاس ولاړ رنځـور شـو[3]
چـي شـبنم کـه ځـان فنـا و لمـر تـه رسـي[4]   تـر هغـو چـي دی هسـتي وه منـزل دور شـو
د شـکرو نـی د فـیض لـه نـارو خـلاص دئ   دنیا دار محـروم لـه حـورو لـه قصـور شـو[5]
پـه لـږ عمـر سـره بـار د ګنـاه سـپک وي   اسـرحت[6] پـه کوتـاه ورځ کـي د مـزدور شـو

۲۰۸ چي په درست عمر کامیاب د وصل نه شو[7]
سُست طالع زما "حنان" فـرش د رنځـور شـو ۱۵۷۲

سـتا د مـخ پـه ننـداره مـي بوسـتان هېـر شـو   پــه آرزو ســتا د رخســار ارغــوان هېــر شــو[8]
تــوري زلفــي دي نــاز کانــدي پــر ســنبلو   پــه سـبزه د اسـتا د خـط مـي ریحـان هېـر شـو
سـتا د قـد پـه تماشـا شـوم هسـي محـوه   چي پـه بـاغ کښي مـي د سروي نښان هېر شو
پـه صـورت تـر ګـل لطیـف یـې پـه زړه کـاڼی   سـتا تـر زړه پـوري مـي یـاره سندان هېـر شـو
غــم دي هســي ربــز مربــز کــړم زړه کــوتلئ   چــي لــه مــا خخــه د مینــي بیــان هېــر شــو
خوله غونچه، غوږ شګوفه سترګي نرګس دي   د دي مــخ پــه ننــداره ګلســتان هېــر شــو

۲۰۹ عاشـقان یـې و نمانځـل پـه د شـنامونو
بـدبختي ګـورئ عالمـه، "حنـان" هېـر شـو ۱۵۷۹

تر غوږو چي مي یو ځله د عشق ساز شو   د یـار غـم پـه هغـه دم زمـا همـراز شـو
دا د چـا د راتلـو ږغ شـو پـه ګلشـن کـي   چي ګـل سر تـر پایـه غـوږ پـه دا اواز شـو
لـه غیرتـه پـه اور وسـوم چـي مـي ولیـد   په چمن کي چي ګل ستا د مخ په راز شو
دا یې ستا د خولې، د زلفو شرح کښله   د قلـم چـي دسـت کوتـاه زبـان دراز شـو
چــي د زړه طلبــه مــي تــل ورتــه نیولــه   دا پـه دا یـې راماتـل د سـترګو بـاز شـو
پـه دولـت د حُسـن ولـي بې نیـازي کـړې   سـرو مـال مـي صـدقه دا سـتا د نـاز شـو

۲۱۰ د ښایسـت محمـوده رحـم[9] بانـدي وکـړه
دا "حنـان" دي خـاص غـلام لکـه ایـاز شـو ۱۵۸۲

---

(۱) چاپي دېوان: ستا په دید مي لا د زړه زخم. (2) چاپي دېوان: ور رسېږي. (3) چاپي دېوان: "زرغونه عصا په لاس په زړه رنځور شو ". (4) چاپي دېوان: و غره ته رسي؟. (5) چاپي دېوان: له عیشه له سرور شو. (6) اسرحت = استراحت. افغاني لیکوال دا کلمه کله کله د "اسرهت" په بڼه کاږي. (7) چاپي دېوان: په وصل نه شوم. (8) ب او نور چاپي دېوانونه دا غزل نه لري. (9) چاپي دېوان: مهر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهار راغئ شیر د غره په ګلو رنګ شو ‌ ‌ ‌ له سائې د اورو، ملک لکه پلنګ شو
معتدله شوه هوا د جنت مثل ‌ ‌ ‌ برف و باد د ژمي یخ واړه پر څنګ شو
د لاله په لاس کښې جام دئ د شرابو ‌ ‌ ‌ زرغون موج د دامان هسې لکه بنګ شو (1)
څه سبزه ده لکه خط د ګلعذارو ‌ ‌ ‌ له غیرتې د آئینې په زړه کښې زنګ شو
درم رېزه شګوفه ده په هر باغ کښې ‌ ‌ ‌ د کېمیا معدن د هري شېلې سنګ شو
سایه بان د اورو ګرزي پر سر باندي ‌ ‌ ‌ تنابوني(2) د باران ځاځکي خوشرنګ شو

۲۱۱ ‌ ‌ د لاله په شان یې داغ دئ پر زړه باندي
و "حنان" ته بې له یاره جهان تنګ شو ‌ ‌ ۱۵۹۳

په لېمه مي عکس ستا د رخسار ګل شو ‌ ‌ ‌ چي مژګان مي اشیانه د هر بلبل شو
دا د زلفو تار دي کوړ په رخسار پرېووت ‌ ‌ ‌ که پر پاڼې د ګلاب حلقه سنبل شو
دغه زما اسیر تړل دي بل څه نه دي ‌ ‌ ‌ چي کوړ شوئ دي وغوړوته کاکل شو
سترګي وروځي ـ خط مژګان او توري زلفي ‌ ‌ ‌ په رخسار دي د حبشو تسلسل شو
بېهوده وایي په صبر مراد حصلېږي ‌ ‌ ‌ زما د کار خرا بېده په تحمل شو
د مهجور له آهِ سړده و وېرېږه ‌ ‌ ‌ تر حد تېر چي دا ستا جور و تغافل شو

۲۱۲ ‌ ‌ که توبه کوې "حنانه" وقت(دغه) دئ(3)
له توبې توبه کوه موسم د ګل شو ‌ ‌ ۱۲۰۰

بیا دي جوړ پر سپین رخسار د زلفو دام شو ‌ ‌ ‌ چي د زړه مرغه مي هسې نا آرام شو
زهر د سترګو دي(4) په ما کي اثر وکړ ‌ ‌ ‌ چي پر تن مي پوست زرغون لکه بادام شو
شوخي سترګي دلبري د خط په وخت که ‌ ‌ ‌ په سبزه کي دا آهو له رمه رام شو(5)
اضطراب د یار د خط د زلزلې دئ(6) ‌ ‌ ‌ چي دا هسې مي د زړه آرام حرام شو
چي مي نه پېژاند پخوا د وصل قدر ‌ ‌ ‌ ښه چي هجر مي نصیب علی الدوام شو
ډک د ترکو په تعریف نه دئ نور څه دئ ‌ ‌ ‌ چي دېوان زما مرغوب د خاص و عام شو

۲۱۳ ‌ ‌ لېونتوب چي په کوځه د عشق داخل کړ
له "حنانه" ځخه پاته ننګ و نام شو ‌ ‌ ۱۲۰۷

بنفشه چي دي پیدا پر نسترین شو ‌ ‌ ‌ له غوسې دي غم مېلمه زما حزین شو
و تصویر ته د رخسار دي حیران کښېناست(7) ‌ ‌ ‌ چي ناظر ورته نقاش د چین ما چین شو
له ما مه پټوه حال زه در خبر یم ‌ ‌ ‌ د زړګي مرات مي هسې رنګ دوربین شو
له دې غمه ولې نه ژاړم سرې سترګي ‌ ‌ ‌ چي اشنا مي له رقیبه همنشین شو

---

(۱) په بله نسخه کي دا ځای نه لوستل کېدئ له کوټنه چاپه اصلاح سو. (2) تنابوني = تنابونه یې. (3) ب: وقت دی وقت دی. (4) چاپي دېوان: د سترګو یې. (5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) چاپي دېوان: د خط د ازلي دئ.
(7) چاپي دېوان: "حیران کښېناست و تصویر ته د رخسار ستا ".

ستاله غمه نه یم څه یم چي دا هسي　　　لا د ډېرشو کاله نه یم موی مي سپین شو
پښه پر لاري د عشق مه ږده بوالهوسه　　　پر دا لار باندي مانده روح الامین شو

۲۱۴　پر ګلشن د مخ دي عیش رقیبان که (1)　۱۲۱۴
دا "حنان" دي د غمونو اباسین شو

چي کمان دي د ابرو خم لکه نون شو　　　د باڼو خدنګ یي زما په زړه درون شو(2)
په آرزو چي یي د غاښ د دُرو ژاړم　　　یوه سترګه مي د جله بله جیحون شو
دا په دا مي زرغونه شوه تور د سترګو　　　چي پر مخ دي د تور خط نښان زرغون شو
چي یي ستا دا تنګه خوله ملاحظه کړه　　　د غونچي له درده هسي ځګر، خون شو
سور و ژړ چي مي دا ستا په غم کي ویني　　　رعنا ګل له دغه غمه ګونا ګون شو
ستا د ملا په خیال کي هسي رنګ ضعیف یم　　　چي مېږی مي اوس د لاري رهنمون شو

۲۱۵　د فلک به ډکه خوا اوس په سره شي　۱۲۲۱
چي "حنان" دا ستا په غم سر و زنګون شو

چي اشنای د یار د در په استانه شو　　　رقیب ځکه پر عشاقو مردانه شو
و خاطر ته مي عیش نه راځي ډېر عمر　　　غم چي راغئ یو ساعت صاحبخانه شو
چي سیالي یي ستاله خاله سره کړله(3)　　　ریحان هسي په تور مخ دانه دانه شو
آوازه دا ستا د زلفو ما کړه پورته　　　کله ږغ که(4)، چي ځنځیر بې دېوانه شو
د مهرویو دیدن غواړي ځان خراب که(5)　　　د لمر مخ مدام څرګند په ویرانه شو
سرکشان که سره لمبه وي ملایم شي　　　صبحدم څراغ ملهم د پروانه شو

۲۱۶　ستا د میني غم له هري خوا پر اوري　۱۲۲۸
"حنان" ستا د غمو هسي کا شانه شو

ما وي بخت به په فرمان شي، ولي نه شو　　　له جفا به یار پښېمان شي، ولي نه شو
چي مي تل ورته ژړل دا مي امید و　　　چي بې(6) لب شکر افشان شي، ولي نه شو
زړه کباب او ښي نمک زما په دا وي　　　چي بې(7) خیال زما مهمان شي، ولي نه شو
تمام عمر یي د سترګو دعا ګوی وم　　　چي را(8) بِه به دا ناتوان شي(9)، ولي نه شو
منتظر چي یي مدام و خط ته ناست وم　　　ماوي مفت(10) بې زنخدان شي، ولي نه شو
د هجران درانه بارونه مي په دا وړه　　　چي وصال بې جاودان شي، ولي نه شو

۲۱۷　تا ویل رقیب پښېمانه دئ "حنانه"　۱۲۳۵
زوړ هندو به مسلمان شي، ولي نه شو

---

(۱) چاپي دېوان: کا. (2) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: "چي هوا یې د تور خال کوله ځکه".
(4) چاپي دېوان: کا. (5) چاپي دېوان: "ځان خراب کړه که دید غواړې له مهرویه". (6)، (7) بې = به یې. (8) چاپي دېوان: ما وي.
(9) اصل: دا ببمار شي. (10) چاپي دېوان: صفت؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محبت چې مې د يار د زړه پترى شو　دا په دا مې په رقيب باندي برى شو
چې مي مينه د شوخ چشمو کړه په زړه کي(1)　د بادام په دود مې تن سورى سورى شو
چې يې لافي ستا له خولې سره وهلې　د غونچې له خجالته زړه نرى شو
توند توسن مې له تېزيه سهي نه کړ　نه پوهېږم برق و، باد و که پېرى شو
ما به څوک له ياره واړوي ناصحه　تر قيامته زما سر د يار نغرى شو
بې نيازۍ د يار هسې رنګ ضعيف کړم　چې مې سپي باله هغه راته زمرى شو

218　د "حنان" يار په ښايست تر نورو بِه دئ　1242
چې د وخت پر شاعرانو يې تېرى شو

نيک بدا د ازل و قتويش و　څنو ته لړو چا ته زيات رويش و(2)
دا فغان اله ردم د بلبل اف　روانه يخ سخن کاند لريش و
عشق ايم دام ين لره ستى د　بلبل تاب رک د ګلو ريش و
نسترن نرګس نبل اله شبو د　اپکوم ال وصف رتا پيش و
کل شرم خ په انو کنبي ه و نغښت　اب ستا د بدن درلوريش و
چې مې دا را پياد شي ارقيب هم　اته رساعت رمرک بتر اپيش و

219　څه په نوي طرحه شعر کړې "حنانه"　1249
ستا الفاظ د شاعرانو د زړه نېش و

د تقوا مالونه چور کړه بيا نوخطو　هوا عيش را پوري سور کړه بيا نو خطو
پېچا پېچ زلفي يې ګوره کړې وروځې　مار لړم راته حضور کړه بيا نوخطو
شاپېرۍ د ارم واړه خود بخوده　ګډ په شرو په فتور کړه بيا نوخطو
نوي عشق مې د زړو توبو صف مات کړ　جوړ داغونه مې ناسور کړه بيا نوخطو
نه خلاصېږم په هيڅ رنګ د دوی(3) له جوره　اخترونه مې عاشور کړه بيا نوخطو
خالي شوي مې جامونه وه له ميو　له دا بنګو څخه(4) پور کړه بيا نوخطو

220　د "حنان" له قصده داد د بوسې کاندي　1252
رقيبان يې په معمور کړه بيا نوخطو

بيا اخته شوم په بلا د تورو زلفو　بلا څه، په اژدها د تورو زلفو
تر بغل لاندي(5) يې ګنج د مخ ساتلئ　را معلومه شوه دا غلا د تورو زلفو
په ختن کي يې د مشکو قدر کم کړ　څه به وايم له سودا د تورو زلفو
په پرېشان صورت کوي د مخ ساتنه　راشه وګوره وفا د تورو زلفو

---

(۱) چاپي دېوان: "چې مي عشق د شوخ چشمانو کړ په زړه کي". (2) دا غزله کتېمتې و ليکل سوه، حل يې د سريزي په (25 او ۲۲ مخونو) کي و ګورئ. (3) چاپي دېوان: په هيڅ وخت د دې (4) چاپي دېوان: د غمزې په ميو پور
(5) چاپي دېوان: تر سنبل لاندي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې ناستي دي په خیال پهلو و لمر ته — څه به وایم له هوا د تورو زلفو
تر هر خم یې شاوخوا آفتاب ځلېږي — په شپه و ګوره روڼا د تورو زلفو

٢٢١ د جنون مار ورته غاښ چیچي له درده
چي "حنان" کوي(1) انشاء د تورو زلفو ١٢٦٣

هسې ډوب یم همېشه په خیال د ترکو — چي خبر نه یم هرګز په حال د ترکو
صحیفه مي د زړه و ګورئ عالمه — پکښې نقش دئ ګُلي احوال د ترکو
چي د بخت قرعه مي شوه اوله خلاصه غنیمت — بل څه نه راغله چي راغئ فال د ترکو
کړه خپل سر څه غواړې زاهده — پر پرهار دوړوي مالګي قال د ترکو
لکه موم و لمرته ویلي شي له تابه — هسې زړونه او بوي جمال د ترکو
زاغ پر پاڼې د ګل ناست دئ خبر نه یم(2) — که پر سپین مخ باندي ایښئ(3) خال د ترکو

٢٢٢ په ویشتو د خپلو سترګو ښه پوهېږي(4)
ما "حنان" ولیده دا کمال د ترکو ١٢٧٠

د خوبانو خط و خال دئ کان د مشکو — ځکه کاندي هر سړی ارمان د مشکو
چي د زلفو بوی دي باد یووړ دلبره — له خُتن یې کړ بېرون کاروان د مشکو
چي یې وکړه شبګیره دا ستا د زلفو — ځکه توره شوه شانه په شان د مشکو(5)
دا یې(6) زلفي په رخسار باندي ځړېږي — کې(7) د حُسن پر دوکان مېزان د مشکو
دا یې زلفي پر مخ نه دي غوړولي — اورېدلئ دئ پر ګل باران د مشکو
چي لیدلې یې(8) جفا ده له نو خطو — زړه مي نه کوي الفت چندان د مشکو

٢٢٣ د "حنان" سینه نو خطو تور سکاره کړه
که سینه وه د حمید دوکان د مشکو ١٢٧٧

خلاصیت نه مومم له لاسه زه د سترګو(9) — په بلا که زړه اخته(10)، کاته، د سترګو
په ګلشن کې یې فارغ کړم له نرګسه — راته جوړه شوه عجب کړوه(11) د سترګو
په قیامت بې(12) شهید ګونګ وي نه پوهېږم — ورکړه چا دا هسې شان رانجه د سترګو
کې هر څو ځني ساتم(13) نه ساته کېږي — دلبران مدام وړي زړه تر وره د سترګو(14)
په بانو بې پښې مجروحي شي ببرېږم — پر قدم به مي وي ایښې خوله د سترګو(15)
د ښه یار وداع ده ګرانه معلومېږي — راته ګران نه دي هرګز خاته د سترګو(16)

٢٢٤ که د زړه سلامتي غواړې "حنانه"
پر ځان و نیسه واجب ساته د سترګو ١٢٨٤

---

(١) چاپي دیوان: کاږي. (2) چاپي دیوان: نه پوهېږم. (3) چاپي دیوان: باندي پروت دئ. (4) چاپي دیوان: پوهېږم.
(5) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته. (6) چاپي دیوان: وایي. (7) کې = که یې. په چاپي دیوان کي د "که" په بڼه دئ.
(8) چاپي دیوان: مي. (9) دا غزله په چاپي دیوان کي سهواً د "ی" د ردیف په 194 مخ کي راغلې ده. (10) چاپي دیوان: په بلا کړم زه اخته
(11) چاپي دیوان: کړ ده. (12) بې = به یې. (13) چاپي دیوان: ځني ساتې. (14) اصل: "بې دیدنه دي اسان خاته
د سترګو". (15) = (16) دا دواړه بیته په اصل کي نسته، خو ځای یې خالي ورته پرې ایښئ دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه رخسار یې آبداري یووړه له ګلو   په چمن کي چي شور ګډ شو په بلبلو[1]
له نرګس څخه یې خوب په سترګو یووړ   توري زلفي یې باج اخلي له سنبلو
چي یې لب بار د خندا اخیستئ نه شو   په نازېږم نن اشنا شوه په ښکنځلو
په حرم کي د کعبې یې قبر بویه   چي شهید یې شو[2] د سترګو په ویشتلو
چي یو زخم مي روغ نه وي بل پر و شي   د سیني زخم مي تېر شو له ګنډلو
که د زړه ساتنه غواړې په دنیا کي   عادت و نیسه د سترګو په ساتلو

۲۲۵   چي دي نه رانیسي دُر څوک په کودري
"حنان" خوله په دا نګاه کړه له ویلو   ۱۲۹۱

په رضا مي را وستلئ ځان ته غم و   چي نظر مي دي و مخ ته په هردم و[3]
و عرق ته د رخسار دي حیرانېږم   چي و لمر ته طاقت کله د شبنم و
قتلولم چي دي زه په تېغ د سترګو   دا دي خط راوړئ زما د مرګ رقم و
بېهوده خلګ ماران بولي ستا زلفي   که ماران وای لاندي شوي به تر دم و
نن ورځ نه یم ستا کاکل پېچوتاب کړئ   له ازله لوی دښمن مار د آدم و
ورنغله پادشاهي هرګز په خیال کي   د هغو چي ستا په مینه کي کار سم و

۲۲۶   لاله زار چي مخ د مځکي شو دلبره
دا خوړلئ د "حنان" د سترګو نم و   ۱۲۹۸

چي قاصد را ووړ احوال ستا د لبانو   بل یې[4] هیڅ نه و په خوله کي بې مرجانو
د بېمارو سترګو خواست دي هر زمان که   دا چي لاس پورته نیولئ دئ مژګانو
حریفي یې ستا د سترګو کړلای نه شوه   بیابان خوښ په دا سبب کړ غزالانو
چي کښېني ور سره شرح د دوزخ که   هر مجلس تر مرګ بتر د زاهدانو[5]
شکرخند دلبر که قبر لره راشي   مقبره به سیل ګاه شي د طوطیانو
ږغ د وینو مي بلند نه شو دلبره   چي دي مړکړم سرمه رنګ تېغ د چشمانو
د خجلت په دریاب غرق شو ګوهر ځکه   چي یې نه شوه کړای سیالي ستا له دندانو[6]

۲۲۷   پاړوګر "حنان" به ستا زلفي پرې نه ږدي
د مارګیرو ګذران وي[7] له مارانو   ۱۷۰۲

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) په اصل کي "شو " نسته ما د وزن د پوره کېدو په خاطر پر زیات کړ.
(3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: نورې هیڅ. (5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا بیت په اصل کي نسته. (7) چاپي دېوان سروکاروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي مي و لیده مستي ستا د چشمانو   توره شپه شوه د حرم پر غزالانو
ستا د سترګو یو نظر ما لره بس دئ   په چله یو بادام قُوت وي د صوفیانو
دا پر لبو دي سیاهي د برېتو نه ده   زمرد دئ نصب کړئ پر مرجانو
نرګس سترګي رخسار ګل خوله دي غونچه ده   خط ریحان مخ دي باغچه ده د ګلانو
زما د زړه په حال خبر دي سر تر پایه   ګاهي ګاهي احوال نسه(1) له مژګانو
د دیدن طاقت د چا د هغه مخ دئ   چي باج اخلي د ارم له شاپېریانو

۲۲۸   د خال خیال ضعیف "حنان" ګور لره یوور(2)   ۱۷۱۳
دا نه غار ته وړي دستور دئ د مېږیانو

د عشق درد چي مي په زړه کي پټ پنهان و   هغه درد مي د دې خوږ زړګي درمان و(3)
چي په عشق کي یو وار وسوم پس له دغه   په د قیق نظر مي کوت دارالامان و
ژړیې مرکړم ښه یې وکړه زما ګله   له هغه یاره سنګدله دا ګُمان و
که په تن کي مي نیم روح پاته شو څه شو؟   له سُستی د تېغ د ده نامهربان و
زما د زړه او د صورت ښادي په څه ده   چي مي یار را څخه پاته په ارمان و
چي په خیال کي یې د مخ د ګلشن ولاړم   چي لیده مي زر بلبله په فغان و

۲۲۹   چي یې ذبح د هجران په تېره تېغ شو   ۱۷۲۰
اضحیه مګر "حنان" د دې قربان و

چي موسم دي د ښایست د سلطانۍ و   هغه وخت د رقیب خوی د شیطانۍ و
د دې عصر مغروران نو خطان وارِه   چي لیده مي پر حالت د پښېماني و
زړه کباب، د اوښو مالګه، د عشق اور مي(4)   دا اسباب د یار د خیال د مهمانۍ و
په تش خیال(5) د مهمانۍ مي وارِه صرف کړه   چي په سترګو کي مي دُر(6) د ګریانۍ و
که هر څو میخانې غوا ړم نه یې مومم   هغه مې چي په پیاله کي د ځوانۍ و
په یوه دید آئینې را څخه پور کړه   دا ګُلي دولت چي زما د حیرانۍ و

۲۳۰   چي یې زلفي په رخسار باندي خوري کړې(7)   ۱۷۲۷
دا سبب "حنانه" زما(8) د پرېشانۍ و

چي د خط سبزې یې ځای په رخسار ونیو   زما د زړه آئینې ځکه زنګار ونیو(9)
باز د سترګو په پنجه د باڼو ګانو   زما د زړه مرغه څه شان په تلوار ونیو
زه بندي یم د هغه صیاد په دام کي   چي یې یو جهان د زلفو په تار ونیو
دا یې خال نه دي د حُسن په ګلشن کي   تور بورا مکان د ګل پر عُذار ونیو

(۱) ب: احوال نیسي. (2) دغه ځای له "ب" څخه واخیستل سو. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "زړه کباب او تروې اوښي، آه وړمې". (5) چاپي دېوان: تش په خیال. (6) چاپي دېوان: درد ؟. (7) چاپي دېوان: خورې وې.
(8) چاپي دېوان: ستا د پرېشانۍ و. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مړاوو سترګو یې زړه یوووړ حیرانېږم   چي دا هسي وحشي ښکار دې بېمار ونیو
دا یې سترګو زما زړه هسي تاراج کړ   که په ظلم سره ترکو بازار و نیو

۲۳۱ پاد شاهان که په زور نیسي اقلیمونه ۱۷۳۴
د پښتو اقلیم "حنان" په ګفتار ونیو

بیا مي خیال په زړه کي ځای د دلبر ونیو   دې صیاد له زخمي ښکاره خبر ونیو[1]
خمیازه مي د زړه زخم په دا کاږي   که مي یو وار د تېغ دم لا په پر ونیو
د عشق اور شي پر زړه بل هډونه سوځي   دغه اور د دې ځنګله خشک و تر ونیو
دا یې خط نه دئ د خولې پر کنار باندي   د کوثر د چینې دور عنبر ونیو
انتظار که، ستا د قد و ښه رفتار ته   چي سر پورته تر ګلشن صنوبر و نیو
خط یې نه دئ پر عذار چي معلومېږي   د آه دود مي دئ چي مخ یې د لمر و نیو

۲۳۲ رستم تاب د عشق د جنګ و ځان ته نه لید ۱۷۴۱
"حنان" ستا د عشق و تېغ ته ځګر و نیو

دا ډېر عمر زه او غم سره اخته یو   یو د بل په خوی و بوی سره سوخته یو
نه د ده بې ما طاقت نه زما بې ده شته   په هر فصل لکه سروه و فاخته یو
هیخ په میان که حائله زموږه نشته[2]   لکه مخ و استر دواړه ښه[3] دوخته یو
په هر کونج کي چي زه ناست یم دی را درومي   په خواري کي یو د بل هسي شناخته یو
دی زما په فکر ډوب او زه د ده یم   ځوړند سر پر زنګانه دواړه تخته یو
یو ساعت جدایي نه کړو یو له بله   یو د بل په رفاقت سره پخته یو

۲۳۳ که زه نه وم دی به ژاړي زما پر قبر ۱۷۴۸
زه "حنان" او غم د ډېر عمر شناخته یو[4]

چه سان دلرا نگهدارم زچشم فتنه جوی او   که میگیرد به مژگان صید دلها باز خوی او[5]
اگر طبعش ز استغنا نمیسازد به من باری   تسلی میدهم دلرا به یاد آرزوی او
خیال زلف او گر لحظهٔ گردد فراموشم   رخم را زین گناه بادا سیه مانند موی او
چو برگیرم قلم از گریه ام تر میشود نامه   ز دستم برنمی آید که بفرستم بسوی او
ز خوشحالی و خُرسندی بسر رقصم همان ساعت   اگر یا بم من بیدل نشان راه کوی او
ز رخسارش کشد خط انتقام ما درین عالم   نمی ماند به محشر شکوه ام از تاب روی او

۲۳۴ زبان خامه "حنان" اگر ریزد شکر شاید ۱۷۵۵
که عمر خویش را کرده است صرف گفتگوی او

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: "هیخ په میان کي زموږ نشته که باور کړې". (3) په اصل کي "ښه" نسته. (4) چاپي دېوان: "اې حنانه په ځان دواړه آوېخته یو". (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿هـ﴾

اې همېش د درمانده وو تکیه ګاه(1) — ستا کرم د هر عاصي دئ عذر خواه
که راتېر تر تقصیراتو شي ښایېږي — پر ګدای تل مرحمت کوي پاد شاه
آواره مي له دا(2) نفس اماره کړې — په بد خوی سره مي کړ عمر تباه
د دنیا د هستۍ ګرز را ځخه توی کړه — لکه تېر چي له عینکو شي نګاه
له خجلته بې(3) را نه وړم و محشر ته — په قدر د بخښښ نه لرم ګناه
هلته عفوه راته وکړې ذوالجلاله — چي اعضا مي شي پر خپل عمل ګواه

۲۳۵ د حبیب په روی غفاره ما قبول کړې — ۱۷۲۲
بې له تا زما "حنان" نشته پناه

و رخسار ته چي دي ګورم بې حجابه — لکه موم و لمر ته ویلي شم له تابه(4)
کله ګورم ستا و مخ ته کله ګل ته — لکه ګوري مقابل څوک دوه کتابه
اوښي وچي له بانو شي چي تا وینم — د شبنم پاڅېده کېږي له آفتابه
عجب نه ده که دي زلفي پر مخ تاب شوي — پېچه کېږي(5) تل و ښېښته د اور له تابه
د هر چا نصیب جدا دئ، دا محال دئ — چي د شرمښ قسمت ورشي تر قصابه
نصیحت ځه اثر وکه پر غافلو — په آواز کله ویښېږي پښ له خوابه

۲۳۶ د حنان تر قلم وځښېږي شهد — ۱۷۲۹
چي صفت کاږي دا ستا د خولې له بابه

چي رخسار یې په ښایست دئ تر آفتاب بِه — په صفا یې سپین جبین دئ تر مهتاب بِه(6)
پر نرګس باندي یې سترګي خندا کاندي — او عُذار یې تر لاله و تر ګلاب بِه
په دادن کي د بوسې نن و سبا کړې — تر دا هسې انتظار دئ یو جواب بِه
زما د زړه په غوښو سترګي اموخته کړه — چي مستانو لره نشته تر کباب بِه
دا نازکي پښې ایږده زما په لېمو کي — دغه ښېنو لره زما سترګي تر رکاب بِه
د بوسې په داد کي هیڅ معطلي مه کړه — وي د خیر په کار کي سل ځله شتاب بِه

۲۳۷ شوخ چشمان چي وحشت و نه خوري ښېرېږم — ۱۷۷۲
دي تر سپین و ښېښته "حنان" لره خضاب بِه

که روزي مي شي د یار دیدن رقیبه — ته به شي له دې(7) اندوه غمجن رقیبه
راته رام که تر هېدلئ آهو بیا شي — ته به شي د سپي په دود پمن رقیبه

---

(۱) چاپي دېوان: "اې چي یې د درمانده وو تکیه ګاه ". (2) چاپي دېوان: له دې. (3) بې = به یې. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ب" د ردیف دوهمه غزله ده. ماد "هـ" په ردیف کي غوره و ګڼله چي درج سي. (5) چاپي دېوان: پلچه کېږي؟. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (7) چاپي دېوان: په دا اندوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که راواړوي په مهر توري سترګي
ته به شي په دوو لېمو لچن رقيبه
که ما و ويني له ياره سره وصل
زړه نا سور به شي بېمار په تن رقيبه
که يار داد د بوسې و کاندي و ماته(1)
له دغه غمه دي دئ مردن رقيبه
که يار، يار شي ته به درومې له وطنه
لکه سپى چي و شړي ښنتن رقيبه
۲۳۸ نور به نه وکړي(2) د يار د رخسار سيل
شو "حنان" باغوان د دې ګلشن رقيبه ۱۷۸۳

زما زړه دي له ما يوړ د لفريبه(3)
ګلرخساره بې طلبه بې موجيبه(4)
ستا د سترګو و شوخۍ ته حيرانېږم
چي د آب د ستاري يې وا خيست له غريبه
ته په اصل کښې خداى نېک وې پيدا کړئ
دا بد خوى دي نوى زده کړ له رقيبه
مؤدب چي د چا بد شي پناه غواړه
دا مثل، ادب زده کېږي له اديبه
د هر درد علاج کاوه شي بې له ميني
د عشق درد چي مستغني دئ له طبيبه
هرزه ګوى عاشق پرده د معشوق اخلي
شو پاره د ګل ګرېوان له عندليبه
۲۳۹ ستا د حُسن په دولت کښې خپلي بخري
هر چا وکړي "حنان" راغئ بې نصيبه ۱۷۹۰

دا د چا زلفي تاوېږي په دا نن شپه
چي تمام مشک و عنبر او ربړي نن شپه
آرزو منده د کوم مخ ده(5) نه پوهېږم
دا چي شمع په تلوار ويلېږي نن شپه
د سپوږمۍ په سيل څوک دئ راوتلئ
چي مهتاب لکه آفتاب ځلېږي نن شپه
کوم صنم د مجلس شمع شوه حيران يم
پروانه چي په سره اور کړېږي نن شپه
صراحي د کوم ګلرخ له غمه شنه شوه
چي د زړه ويني(6) تر خوله تويېږي نن شپه
توري زلفي د دلبر په رخسار زانګي
که ماران دي پر چندڼ تاوېږي نن شپه(7)
په تاراج د ګلو کوم ګلرخ را درومي
په ګلشن کي چي بلبل ويرېږي نن شپه(8)
۲۴۰ دا د يار د راتلو زېرى دئ(9) پوهېږم
دا چي سترګي د "حنان" پرېږي نن شپه ۱۷۹۸

که د زلفو بوى دي باد يوسي خُطاته
د خُتن مشک به بيانه وړي و سودا ته
د ديدن طاقت يې نه لرم حيران يم
زړه مي ولي ډېر شتاب که(10) ستا و خوا ته
ستا لبان مي په خندا وژني دلبره
بخت مي خوى د اجل وښوو مسيحا ته
چي بانو مات شي په سترګو کي ديد کم که(11)
د ملا خيال دي ځکه جوړ کړم و ژړا ته

---

(۱) چاپي دېوان: د بوسې وکه پر ما باندي. (2) چاپي دېوان: نور به و نه کړي. (3) د "ب" په رديف کي راغلې ده ما په اوسنۍ املاء وکښله (م. هـ). (4) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (5) چاپي دېوان: د کوم مخ دئ.
(6) ويني=ويني يې. (7) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (8) دا بيت بيا په اصل کي نسته. (9) چاپي دېوان: زېرى کړي. (10) چاپي دېوان: اضطراب که. (11) چاپي دېوان: "چي موى و لوېږي په سترګو کښې ديد کم شي".

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپلنی رنګه تر پښو لاندي مي اور دئ ... ستا د خال په خیال کي و سوم(1) وایم چاته
توکلت علی الله چي شوه را پېښه ... سر مي واچاوه د مینې و آسیا ته

۲۴۱ چي دي خوښ د عشق غمونه کړه "حنانه" ۱۸۰۵
دانسته دي ځان ور وسپاره بلا ته

دا د خط سبزه د مخ و سره ګلاب ته ... که مېړیان دي سر ګردان دي و مهتاب ته(2)
خط يې زړه د راتلو نه شي کړای و مخ ته ... لکه ګرم سړی چي بیا یې و حساب ته
چي له مخه زلفي واخلي عاشق سوځي ... طاقت نه شي د اوریځي و آفتاب ته
د بالښت پر یې بانو د پري بویه ... چي د ناز سترګي مائلي شي و خواب ته
خیال د لبو يې زما له دله نه ځي ... د میخورو میل زیات شي(3) و شراب ته
نوی خط دئ، زلفي هسي دي حیراني ... لکه ګوري په حسرت شیخ و شاب ته(4)

۲۴۲ لاس و پښي وهي ببڅا "حنان" په عشق کي ۱۸۱۲
ختای نه شي څوک چي ولوېږي ګرداب ته

د نو خطو میني هسي کړم بې پته ... چي وهي مي هرمېږی و مچ په لته
نه د خپلو اوس په کار نه د پردو یم ... میني کړم تر هسي حده بې عزته(5)
ستا و حُسن ته سوړ آه د رقیب زیان دئ ... پاني رېږدي(6) د ساړه باد له هیبته
چي مي واخیست د ګلرخو داغ پوهېږم(7) ... چي لاله به مي زرغون شي له تربته
د هجران په درد(8) اخته یم دوا راکړه ... روغ به نه شم ستا د وصل(9) بې شربته
آدمیت مي ستا د در له سپیو ولید ... ازمویه(10) نه شي څو نه وي هم صحبته

۲۴۳ چي مي ژوند په دوی موقوف دئ څه پرهېز کړم ۱۸۱۹
زه "حنان" د خوبرویانو له قربته

چا چي ورکړ زړه د زلفو و هر بار ته(11) ... بې اختیاره يې ځان وسپاره و مار ته
د یار زلفي د هغو دي چي مجنون شي ... دا ځنځیر نه اچوي(12) څوک و هوښیار ته
مخ و زلفي یې تغیر و تبدیل نه که(13) ... حیرانېږم زه و دې لیل و نهار ته
لاس مي رنګ شي لکه ګل پخپلو وینو ... اشارت که چیرته(14) و کړم و رخسار ته

(١) چاپي دېوان: سوځم. (2) چاپي دېوان: و دې مهتاب ته. (3) چاپي دېوان: ډېر شي. (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: "عاشقۍ کړمه تر حده بې عزته". (6) چاپي دېوان: ګل رژېږي. (7) چاپي دېوان: "د ګلرخو داغ مي شته په زړه پوهېږم". (8) چاپي دېوان: په رنځ. (9) چاپي دېوان: ستا د لبو. (10) چاپي دېوان: ازمویل. (11) چاپي دېوان: و دلدار ته. (12) چاپي دېوان: نه ورکوي. (13) چاپي دېوان: نه کا. (14) چاپي دېوان: چي چیرته.

چي نسیم يې پر ګلشن د حُسن ورشي   زړه يې نه شي چي بیا ولاړ شي و دیار ته
تېر شو سل ځله[1] صیاد له ما ضعیفه   التفات يې لړ و نه کړ[2] زما ونښکار ته

۲۴۴ ما "حنان" جاري له سترګو کړه رو دونه[3]
ګوندي راشي سرو قد و دا جویبار ته ۱۸۲۶

چي نامه مي وه لېږلي وخپل یارته   هیڅ جواب يې بیا رانغئ و ما خوار ته
زړه مي رم که[4] له سیني په خبر نه یم   مګر باز د سترګو بیا وزي و ښکار ته[5]
په فراق کي اوښي هم را څڅه ځغلي   که څه خپل وي که پردی ګوري و وار ته
تر ما ، دی پر یار عاشق و خبر نه وم   د زړه حال مي خوشي و وایه رویبار ته
خدای مي نه په ګور کوي، ګنه ستا سترګي[6]   هر بانو دي تېره تېغ دئ و ګُزار ته
چي نامه د شوق يې زه و قاصد ورکړم[7]   سودا يې شي هرګز نه ګوري و لار ته

۲۴۵ د مخ حُسن يې په خط زیات شو "حنانه"
شعله کاندي هر چي خس لو بړي[8] و نار ته ۱۸۳۳

چي يې وکاته ستا مخ ته له عبر ته[9]   د لاله په زړه کي داغ شوله غیرته[10]
چي نرګس دا ستاله سترګو هم چشمي کړه   ولي هسي شو محروم له[11] بصیرته
چي يې ستا د خولې خندا ملاحظه کړه   پستې وازه خوله نیولي له حیرته
بوی چي لافي ستا د زلفو د بوی کړلې   لاس يې ولي و خاته له خپل صورته
دا د کوم ګلرخ و مخ ته بېتابي که[12]   چي ګلاب ګرېوان کړ څیري له حسرته
مشرفه ستا په دید شوه په چمن کي[13]   غونچې واچاوه پوړني له عشرته

۲۴۶ د وفا طمع له ښکلیو ناروا ده
ما "حنان" دي ازمويلي څو کرته ۱۸۴۰

خوله دي خاندي پر غونچه او پر پسته   له رخساره دي شرمېږي ګلد سته[14]
چي يې ستا ملال کاته ملاحظه کړه   له خجلته نرګس سترګه و ایسته
چي ریحان سیالي کوله ستا له خطه   دا په دې دستي يې وینم پای بسته
ستا دزلفو له پرتوه سنبل هسي   چي ولاړ دئ همېشه پرېشان خسته

---

(۱) چاپي دېوان: زرځله.(2) چاپي دېوان: التفات يې یو وار نه کړ. (3) چاپي دېوان: "ما حنان کړې زرچشمې جاري له سترګو ".(4) چاپي دېوان: زړه مي دم خوري. (5) چاپي دېوان: "دا د سترګو باز يې بیا راځي و ښکار ته ".
(6) چاپي دېوان: ګڼه دلبره. (7) چاپي دېوان: "چي د عشق نامه يې زه قاصد ته ورکړم ".(8) چاپي دېوان: وابنه لو بړي. (9) اصل: له غیرته.
(10) اصل: له عبرته. (11) چاپي دېوان: معلوم. (12) چاپي دېوان: کا. (13) چاپي دېوان: "مشرف ستا په دیدن شوه په ګلشن کښي ". (14)
دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قُمري ستا د بندګۍ طوق کړ په غاړه — قد یې سروه کړه په باغ کښې آراسته
و رفتار ته دي خجل کبک زري دئ — له رخساره دي ګلاب که اخیسته

۲۴۷ دا ستا خیال له ما "حنانه" ارام یوړ — ۱۸۴۷
که روان یم که ولاړ که نشسته

که بیده یم، که ولاړ که نشسته — له زړه نه ځي ستا د زلفو ګلدسته
چي تشبیه مي ستا د قد کاوه له سروي — سزا وار یم چي مي دا تر خوله یسته
تنګه خوله دي په رموز لن تَرَا وایي — مایې مثل غونچه ولي راوسته
چي یې ستا له خولې سیالي کړه ځکه هسي(۱) — له غیرته پر میان و چاوده پسته
لا بې کله د وصال په ښادۍ ښاد کړې — عاشقان دي کړه په هجر خوار خسته(۲)
همېشه چي درکوي تعلیم د جور — دا په دا مي کړه رقیب اینه ورسته(۳)

۲۴۸ "حنان" کله سرپېچه دا ستا له حکمه — ۱۸۵۴
په ځنځیر چي دي د زلفو کړ بسته

که له زړ سره مي ستا(۴) د سترګو جنګ شته — له دې جنګه زما کله نام و ننګ شته
لکه ګل هر څوک به ځای په سرکي ورکه — د غونچې په دود چي زړه و خوله یو رنګ شته
بې لاله مي بل یار نشته په دا باغ کي — چي پر زړه باندي یې داغ زما په رنګ شته
بې طبیبه یم بیمار لکه ستا سترګي — چي کاته را باندي بار لکه د سنګ شته(۵)
دا ستا شوق امیدوار کړی یم چي هسي(۶) — بې وعدې مي انتظار، پر هر ځای درنګ شته(۷)
یار ساقي، پیاله پر لاس، مطرب حاضر دئ — هسي شان کامراني کله د اورنګ شته(۸)
له رخساره یم فارغ د ګلعُذارو — چي په خیال مي ستا د خط د سبزې بنګ شته(۹)

۲۴۹ په دربار کي دي خاکسار یو "حنان" نه دئ — ۱۸۲۲
پر دوحه ستا ګوره هر سړی ملنګ شته(۱۰)

د فلک که سود(11) په ماه و په پروین شته — په رخسار یې زما د یار زلفي چین چین شته
ستا له زلفو، سترګو کله برابر دي — په ګلشن کي که نرګس و یاسمین شته(12)
که غونچه سبزه لري پر بغل څه شو — ستا پر خوله سبزه د خط عنبرین شته

---

(۱) چاپي دېوان: "چي د خولې سیالي ګوېي وه دا هسي ".(۲) چاپي دېوان: "عاشقان دي په هجران کړه خوار خسته ".(۳) چاپي دېوان: دا په دا رقیب کړه زما ینه ورسته ".(۴) چاپي دېوان: زما له زړه سره که ستا. (۵) چاپي دېوان: راباندي یار لکه د ننګ شته. (۶) چاپي دېوان: کړئ یم دلبره(۷) چاپي دېوان: "بې وعدې کړم انتظار هر ځای مي درنګ شته ". (۸) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.(۹) دا بیت په اصل کي نسته. (۱۰) اصل:

دا اثر دئ د سبزې د خط "حنانه" — چي په سرکي دي تر اوسه خیال د بنګ شته

(۱۱) چاپي دېوان: د فلک سود. (۱۲) په چاپي دېوان کي دا بیت نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکـه خونـد چـي سـتا د زنـي دئ دلبـره   سمرقند کي کله سېب هسي(1) شېرين شته
پـه ګلشـن کـي ګـل تـر تـا خوشـاله نشـته   نـه پـه مينـه کـي بلبـل تـر مـا حـزين شـته
يـار بي رحمـه، زه بې بختـه، طالع شوم دئ   لا هنـوز د کـج فلـک را سـره کـين شـته
۲۵۰   د ملا خيـال دي زه "حنـان" لکـه وبنسـته کـړم
نـه غلـط شـوم کلـه مـوی هسـي ميـين شـته   ۱۸۲۹

نـه پـوهېږم يـم بېخـوده چـي يـار نشـته   څوک يم، څه يم، زه حيران چي نګار نشته(2)
اوښـکي دُر، رنـګ کهربـا، زړه لکـه لعـل   جنس مي ډېر، ولي رونق د بازار نشته
چي طبيب شو پـه علاج را پـوري سـتړی   هسـي درد پـه هـيڅ ايـام د بيمـار نشـته
واړه زړونـه يـي پـه خيـال دي هسـي محـوه   چي پر سر د مځکي يو زړه هوښيار نشته
جـدايي مـو تـر ميـان مـه کـوه رقيبـه   چـي طاقـت د نـه ليـدو د دلـدار نشـته
که مي سروه دعوي کاندي په قد څه شو   رښـتيا وايـي شـاهدان د رفتـار نشـته
۲۵۱   د زړه وينـي خـوري "حنـان" لـه دغـه غمـه
چي پـه درست عـالم کي يار و فادار نشته   ۱۸۷۲

دا ښايست لکه چي ستا دئ د لمر نشته   ستا د زلفو پـه شـان مشـک و عنبـر نشـته
توري زلفي، توري وروځي، توري سترګي   د حبشـو، د چـين هسـي لښـکر نشـته
شـيريني چـي سـتا د لبـو ده دلبـره   پـه چشـمه کـي د زمـزم(3) د کـوثر نشـته
کـام د زړه دلتـه حاصـل کـه لـه نو خطـو   پـه جنـت کـي د ريحـان معطـر نشـته
لار به نه وکړي په زړه کي(4) څو سم نه شي   د حلقـي مقـام د ننـه تـر در نشـته
پـه مجلـس کـي د ګلرخـو نـه ځـايېږي(5)   چي يـې شـمع غونـدي(6) قطـع د سـر نشـته
۲۵۲   چي تور د بو رقيب يې رام نه کړ(7) پوهېږم
چـي پـه آه کـي دي "حنانـه" اثـر نشـته   ۱۸۸۳

ستا په طفيل کي مي دښمن کړ کل جهان و ځان ته   له تامي نه کړ مراد حاصل هيڅ ماحيران و ځان ته(8)
دا سـتا د زلفـو لـه ځنځيـره څخـه نـه خلاصـېږم   کـه وايـم ورد و اوراد ونـه هـر زمـان و ځـان تـه
څوک چي دا ستا د زلفو خيال په زړه کي نقش کاندي   حوالـه کـړي يـي پـه لاس دي ښـاماران و ځـان تـه
کـه مي سـينه شـوه مشـبکه، بـادام رنګـه څـه شـو   چي مي را پرېښو دغه ستا د خيال مژګان و ځان ته
فـارغ لـه ګلـو لـه ګلـزاره لـه چمـن هـردم يـم   چي خيال د وصل دي کړم جوړ زه ګلستان و ځان ته
چي ستا و عشق ته وړاندي کېږي په اوله ورځ دي   هغه کسان په اختيار جوړ کړي ګورستان و ځان ته
۲۵۳   کـه دا د کـوي د بوسـې و يـې کـړه نـن ورځ دلبـره
د ژونـد اميـد نشـته هرګـز د دې "حنـان" و ځـان تـه   ۱۸۹۰

---

(۱) چاپي ديوان: سمر قند کنبي هسي سېب کله. (2) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (3) چاپي ديوان: د حيات.
(4) چاپي ديوان: لار به نه مومي و زړه ته. (5) چاپي ديوان: "په مجلس د ګلرخانو ځای نه مومي". (6) چاپي ديوان: څو يې شمع رنګه. (7) چاپي ديوان: چي تور دېو رقيب پناه نه شو. (8) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خجالت کاږي مهتاب ستا و جبین ته　　منفعل د محشر لمر دئ ستا و زین ته[1]
له هغه رنځه دي جوړ نه شم طبیبه　　چي تر سر پوري مي یار ناست وي بالین ته
زما یار له نا دانیه[2] رقیب خپل کړ　　د بلبلو خیال یې وکړ و ګلچین ته
له معشوقه غرض مِهر دلبري ده　　عشق یې نه ګوري هرګز و تور و سپین ته
کوږ سړی په تربیت کله سمېږي　　له عینکو څه فایده ده و کجبین ته
له دیدنه د ګلرخو امان غواړه　　په کتو دي خلل اچوي و دین ته[3]

۲۵۴　ورکېده د "حنان" وینم له وطنه
چي اشنا یې[4] ملا تړلې ده وکین ته　۱۸۹۷

چي دي خیال اراده وکړه زما و زړه ته　　نور خواهش مي د زړه نه شي و بل څه ته
ستا بې خیاله مي په زړه کي بل څه نشته　　لکه تږی منتظر وي و اوبه ته
توري زلفي دي شب قدر نه دي څه دي　　چي د لمر شغلې کوي له هره وته
نه درېږي په هیڅ طور زما اوښي　　که لاس نیسم که لستوڼی و لېمه ته
هیڅ د عشق له بابه مه وایه زاهد ته　　نصیحت کله وایه شي و بیده ته[5]
سور زړه نه غواړي صحبت د ګلرخانو　　سپین و تور به څه ورو ښیې رانده ته[6]

۲۵۵　چي یې فضل منتظر دئ و عصیان ته
اې "حنانه" بې ګناه مه ځه و ده ته[7]　۱۹۰۴

تمام عمر شوې پسې په دغه ګټه　　چي د بل برخه وړه کړې خپله غټه[8]
ازار ورسوې بل ته خبر نه یې　　د خبري سوخت بتر وي تر سکروټه
بې بها عمر دي واړه په خوب تېر کړ　　لا ترڅو به دغه حظ اخلې له کټه
له سپین ږیرو زده کوه روښاني لاري　　په خزان کښي اوبه پاکي شي له متټه
شیرین عمر دي په دغه فکر تلف کړ　　چي حلال مي کړای فلانا سړی له څټه
تمام عمر د دنیا په بده و رځ یې　　یو ساعت دي د خدای کار و نه کړ لټه

۲۵۶　دا عیبونه چي کل وایې دي په تا کښي
اې "حنانه" خپله خوله و نسه پټه　۱۹۱۱

---

(۱) چاپي دېوان: "منفعل د محشر غر دئ ستا و دین ته". (2) چاپي دېوان: له نادانۍ نه. (3) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: چي خپل یار یې. (5) چاپي دېوان: "سپین رنګ کله ښووه کېږي و رانده ته". (6) چاپي دېوان: "نصیحت کله وایه شي و بیده ته".
(7) په چاپي دېوان کي یې مقطع دا سي ده:

و شعله ته د رخسار دي زه "حنان" یم　　منتظر لکه پتنګ د ځان و سوه ته

(8) دا غزل په "ب" او نورو چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ببرته شوم د یار له وصله سل فرسخه — لا هنوز ده د رقیب را باندي سخه
د معشوق حقیقي وصلت[1] جنت دئ — د هجران اورې[2] تېرى که له دوزخه
که خپل عمر تمام ور کړم باندي ښایي[3] — پر بوسه د خو برویانو[4] له زنخه
روح او زړه زما قبول په یوه دید کړه[5] — د مېړي کمه[6] هستي ده بې ملخه
دا بورا دئ چي پر پاڼي د ګل ناست دئ — که پر مخ د ګلرخسار ده توره زخه
د رقیب آه ستا رخسار لره آفت دئ[7] — چي د لمر چشمه یخېږي له دې یخه

۲۵۷ — د نظر حجاب تور خط شو نه پوهېږم — ۱۹۱۸
که بلا راغله "حنانه" ستا له مخه

کاږم سل محنته د جهان بې ستا له مخه — اوري مي له سترګو تل باران بې ستاله له مخه[8]
نه یم فارغ شوئ ستا له ذکر و فکره یاره — نه راځي پر شونډو هیڅ بیان بې ستا له مخه
نه کړم تماشې د ګل چي ته را سره نه یې — دئ را ته ګلشن لکه زندان بې ستا له مخه
سترګي مي ګنډلي دي دا ستا په رخسار باندي — نه مي شته د سترګو بل مکان بې ستا له مخه
څه جستجوی وکړم ستا له غمه و تای نه شم — یم پر سمه لار سترې ستومان بې ستا له مخه

۲۵۸ — څه ښادي به کاندي چي له وصله دي محروم شي — ۱۹۲۴
نشته ښادي نشته د "حنان" بې ستا له مخه

غونچه هم له خوندلانو څخه ستا ده — چي په فکر دي د خولې ډوبه تنها ده
د باغ سترګي چي روښانه ستا په دید شوې — په دغه زېري یې سر وه کړه آزاده
شکوه مه کوه د یار له شوخو سترګو — رحم عیب دئ چي وشي[9] له جلاده
لکه دام هر چي پیدا کړم بل یې یوسي — پر هر ځای کم طالعي په بخره زما ده[10]
که مي زړه په اور د هجر سوځي ښایي[11] — چي پر تامین کېدم دا مي سزاده
و منزل ته دي[12] د وصل نه رسېږم — د جرس په دود مي کار دئ له فریاده[13]
په افسون به مي زړه څوله یاره پرې کړي — سپلني ته د اور ډېره تمنا ده[14]

۲۵۹ — که "حنان" له جوره ژاړي عیب نه دئ[15] — ۱۹۳۲
د کمزوري د زړه سوده په ژړا ده

---

(۱) چاپي دېوان: وصل. (2) اورې = اور یې. (3) چاپي دېوان: "که تمام عمر قیمت ور کړم ښایېږي". (4) چاپي دېوان: پر بوسه د ساده لوحو. (5) چاپي دېوان: "دواړه کونه په نثار له ما قبول کړه". (6) کمه = کومه. (7) چاپي دېوان: "د رقیب سوړ آه آفت دا ستا د مخ ده". (8) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (9) چاپي دېوان: رحم عیب دئ دا چي کېږي. (10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (11) چاپي دېوان: "که مي زړه په اور سیځي عجبه نه ده". (12) چاپي دېوان: و منزل ته یې. (13) چاپي دېوان: "د چرسي په دود مي زیست دئ له فریاده". (14) دا بیت په اصل کي نسته. (15) چاپي دېوان: عیب یې نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د سترګو و خمار ته فتنه خه ده   و خنجر ته د غمزې دي سینه خه ده(1)
لب یاقوت دي د زړه قوت، غابښ مرغلري   ستا و مخ ته د سکندر خزینه څه ده
که د غابښو منفعل دُر یتیم کړه   ستا د لبو و حیات ته چینه څه ده
زاهد مه پوښته د عشق له شرو شوره   په لوی جنګ کې دا بې زړه ارتینه څه ده
څه تعریف کوې د میو و زاهد ته   و رانده ته د بلور آئینه څه ده
زړه چې مات شي په خبرو نه رغېږي   دا په دا چې و ښیښې ته پینه څه ده

۲۲۰   ستا په تش ماښې کي دئ قتل "حنان"   ۱۹۳۹
نور یې مرګ ته ستا په زړه کي کینه څه ده

د یارۍ یې هسې ګرانه ما شوره ده   چې د عقل په لاس نه راځي کوره ده
د مجاز سمند یې ژر میدان ته رسي   چې خوړلې یې د صبر کروړه ده
د خپل یار هجر(2) خوړلئ هسې شان یم   چې ترا وسه مې پر زړه باندي موره ده
ظلم کړه پر ما په خوښ یم، نه پر نورو   ستا جفا زما خواري سره جوړه ده
له هیبته ور ته هیڅ ویلای نه شم   ګنه کله زما ژبه ګانګوره ده
زما له مخه و رقیب ته قهر کاندي   په دا خه شو، پوهېدلئ یم دوره ده

۲۲۱   دا جواب د علیخان د غزل و شو(3)   ۱۹۴۲
د "حنان" زیار حبطه، تشه لوره ده

چې غونچه وي(4) غوړېدلې هومره ښه ده   یار تر خوله خبر یستلې هومره ښه ده
معامله د عشق سرۍ له پردې باسي   چې په زړه کي وي(5) ساتلې هومره ښه ده
د مخ حُسن دي د خط په راتلو زیات شو   صحیفه چې وي لیکلې هومره ښه ده
توري زلفي سراسر مضمون د کفر   دا نامه چې وي پېچلې هومره ښه ده
سترګي مه بېداروئ د ناز له خوبه   دا فتنه چې وي څملې(6) هومره ښه ده
سبب د زني یې خط لاندي کړ ډېر ښه شو(7)   دا مېوه چې وي پوښلې هومره ښه ده

۲۲۲   په تعریف د خپل اشنای د حُسن هسې(8)   ۱۹۵۳
دا انشاء "حنان" ویلې هومره ښه ده

چې اغوستې یې بیا هسې سره جامه ده   په نظر(9) د سوختن کومه قومه ده
د کړو کتو طاقت یې د چا نه و   اوس ابرو، مژګان و زلفې(10) عمامه ده
هیڅ جواب یې بیا قاصد بیرته را نه ووړ   چې لیږلې مې و یار و ته نامه ده

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) چاپي دېوان: دا شنای هجر. (3) چاپي دېوان: اصل: "دیارۍ زراعت هیڅ حاصل را نه کړ". متن له بلي نسخې او "ب" "څخه سم سو. (4) چاپي دېوان: چي غونچه شي (5) چاپي دېوان: کي دي. (6) چاپي دېوان: چي وي نیولې. (7) چاپي دېوان: "سبب د زنې کې د خط پاڼې کړه لاندي". (8) چاپي دېوان: "په تعریف کي د خپل یار د وصفه هسي". (9) چاپي دېوان: په نظر کښې. (10) زلفې = زلفي یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه ورځي ژوند د هر چا غنیمت دئ(1) — له هجرانه پر ما یوم القیامه ده
پر رقیب دي کړه پېرزو د لبو شهد — او تمام عمر(2) زما ځني صومه ده
د فردوس د شهدو هیڅ پروا دار نه یم(3) — چي مي طمع(4) ستا د لب بوسه طعمه ده

٢٢٣ چي یې ملا تینګه تړلې ده "حنانه" ١٩٦٠
په تعریف د سرو قدو ستا خامه ده(5)

د ریا په زهد غره مه شه زاهده — دئ د غاړي طوق دا زهد مقلده(6)
حرموني اولاد کله په نبه کېږي — د ریا عبادت هسي دئ عابده
تا په زړه کښي سل خدایان دي کښېنولي — سجده کاندي و کوم خدای و ته ساجده
په ظاهره د تقوی خرقه اغوستي — په باطن کښي تمام ډک د مکائده
مدام جوز لا یجوز وایې عمل نه کړې — تمام عمر له رندانو سره ضده
چي و ما ته دا غلمان د جنت ستا یې — درپوهېږم ګرزوي مي له شاهده

٢٢٤ چي درځي په خوله "حنانه" رښتیا وایه ١٩٦٧
د فردا اندېښنه مه کړه له حاسده

اشنایي د دي دنیا څه په کار نه ده — روښنایي د دي برېښنا څه په کار نه ده(7)
چي نې خوري(8)، نه یې نوم ښه، نه د خدای پار وي — دغه هسي استغنا څه په کار نه ده
مچ په سترګو ننوزي چي مخ ورکړي — له بې عقله مدارا څه په کار نه ده
چي یوه نېکي کوي او سل منته — و خسیس ته التجاه څه په کار نه ده
خپل ذاتي جوهر سړي له په کار دئ — نوم مرانه د آبا څه په کار نه ده
چي دي حق د خدمت نه پېژني ګوره — و هغو ته خمه ملا څه په کار نه ده

٢٢٥ د سپي داړه په سپي منعه ده "حنانه" ١٩٧٤
له جاهله ستا دعوا څه په کار نه ده

ستا له میني(9) مي سینه کله خالي ده — چي دا هسي را پېرزو دي ګوشمالي ده
دا غفلت نیولئ زړه به ریز مریز کړم — ماتېده د زنګ وهلي قلف کلي ده
په رخسار که دي لاله دعوه که څه شو — تل نصیب د صحرا شینو(10) جاهلي ده
زما د زړه له وینو ستا شونډو رنګ واخیست — چي مرید د ځان په رنګ که کاملي ده
د درد ږغ مي ستا تر غوږه نه رسېږي — د تور بخت مي ثمره دا کاهلي ده
ستا خدنګ مي پر زړه هسي په ذوق ناست دئ — چي پر تن بېرون حرامه خوشالي ده

٢٢٦ هره چار له خپله وخته سره زېب که ١٩٨١
"حنان" لاس له میني(11) واخیست نوفلي ده

---

(١) چاپي دېوان: "دا پنځه ورځي ژوندون چي غنیمت دئ". (2) چاپي دېوان: په تمام عمر. (3) چاپي دېوان: پروا دار نه دئ. (4) چاپي دېوان: د هغه چي ستا. (5) چاپي دېوان: "په تعریف د سرو قد دا ستا خامه ده". (6) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (8) نې خوري = نه یې خوري. (9) چاپي دېوان: ستا له غمه.
(10) چاپي دېوان: د صحرا نشین. (11) چاپي دېوان: له عشقه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مهرویو د مخ هسې صفایي ده　　چې یې وړې له آفتابه روښنایي ده(1)
که په تور د تورو زلفو تور شوم څه شو　　د تور بخت له تورو زلفو آشنایي ده
له هر ښکلي نن خیرات د حُسن غواړم　　چې اخیستې مې کاسه د ګدایي ده
په غرور د حُسن نه ګوري هیچا ته　　نه یوازې یې له ما بې پروایي ده
که له نازه چاته سم نه ګوري څه شو　　ولې خوی د دلبرانو خود رایي ده
په ګلشن کې چې دا خل شي ګلان سوځي　　د ګلرخو د مخ هسې زیبایي ده

۲۲۷　　ده سختي د زکندن ور ته اسانه
و "حنان" ته د اشنا تر جدایي ده　　۱۹۸۸

زړه عیش څه که چې په هجر شي میده　　و خفه ته ګلان شي لکه بېده
مرګ بهتر تر زندګۍ چې قدر نه وي　　سر پرېکړئ ښه دئ نه پز برېده
له صحبته د خسیس حذر بایده دئ　　نیم وښته له دیده منع کړي دیده
تعلق چې ګُلي پرې که خدای ته رسي　　کالي روغ که چې(2) اول شي بریده
ډېر زخمونه دي چې خاوري يې ملهم دئ　　نه رغېږي په تارو خولو دریده
هر ساعت تر هغه حُسن قربانېږه　　چې يې زړه در څخه واخیست(3) نادیده

۲۲۸　　د "حنان" اوښي که دروم عیب نه دئ
زلیخا د عشق له درده څخېده　　۱۹۹۵

چې د لمر په شان دي مخ وځلېده　　د زرې په دود مې زړه و لړزېده(۴)
د شفق لبان سهیل په غابښو ونیو　　مګر ستا د زنې سېب یې ولیده
ستا د سترګو له خجلته نه دئ څه دئ　　غزالان چې و صحرا ته رمېده
صنوبر سروي دي خیال د قامت وکړ　　په رفتار پسې دي نه ور سېده
مهتر خضر به خپل عمر باندي ورکه　　که دې چر ته تار د زلفو خرڅېده
ګلرخان مې په ژړا هسې خندا که　　لکه ګل چې په باران هوسېده

۲۲۹　　د ازل په ورځ روحانو ګټې وکړې
پر "حنان" دا ستا غمونه اوربېده　　۲۰۰۲

که خبر وای دغه ستا د عشق له منده(۵)　　ما به کله مینه کړه په هسې منده
کله کړه ما سرکښي دا ستا له حُکمه　　چې میده دي کړم د هجر په کرکنده
لا تر کومه ستا له جوره له ستمه　　پر هر دربانه دي ویېرم لکه کونده
په دوعا سره خپل مرګ له خدایه غواړم(۲)　　چې مې ساه شوه ستا له غمه را تنده

---

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. په چاپي دیوان کي شپږ بیته ده. تر مقطع وړاندي بیت له بلي نسخې څخه واخیستل سو.
(2) په چاپي دیوان کي "چي" نسته. (3) چاپي دیوان: در څخه یوور. (۴) دا غزله په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته.
(۵) چاپي دیوان: له ډنده. (۲)چاپي دیوان: "اوس اجل له خدایه غواړم په سل خواسته".

(c) ketabton.com: The Digital Library

تن پرور کله خبر د عشق په درد دئ — له دبرو وي فارغه ونه شنده
چي اوږده وعده د زلفو په خاطر کړم — په دا غم مي شي د عمر رسی لنډه

۲۷۰ — په ازل چي يې تقسیم د برخو وکړ — ۲۰۰۹
په نصیب زما "حنان" شوه د عشق ونډه

زړه مي بند هسي په زلفو شو یکباره — چي هرګز نه شي و تای(1) له یوه تاره(۲)
هیڅ د خط په وخت له زلفو غافل مه شه — د پسرلي پر موسم(۳) ېېره کړه له ماره
شوخي سترګي وړي بهره له شوخه مخه — طفل نه وزي په تش لاس له ګلزاره
ستا د قد نهال د سترګو بادام وکړه — ګڼه چا لیدلي سروه ده بار داره
د عقیق د آب په رنګ يې تن معلوم دئ — هره ورځ چي جامه وا غوندي ګلناره
خطا بخره ازلي د آدمي ده — دا میراث ور رسېدلئ دي له پلاره

۲۷۱ — چي دي نه رانیسي دُر خوک په کودري — ۲۰۱۲
ژبه و تړه "حنانه" له ګفتاره

الف، قده، لاله خده، ګلرخساره — سنبل مویه، عنبر بویه کج رفتاره(۴)
شکر لبه، سیم غبغبه، خوش ادبه — سیم اندامه، غونچه فامه، جفا کاره
آهو چشمه، اندام یشمه، ډک له خشمه — موی کمره، خوش ظفره(۵)، ګلعذاره
مشکین خاله، خوش خصاله، د زړه خیاله — په قد سمه(۶)، د زړه دمه، وفاداره
ماه جبینه، تن سیمینه، ډک له کینه(۷) — په زړه سخته، زما بخت د لاله زاره
زنخ سېبه، ډک له فرېبه، د ښار زېبه(۸) — خوش لقبه پُر غضبه، خوش روز ګاره

۲۷۲ — موی میانه، کج مژګانه، میم دهانه — ۲۰۲۳
دُر دندانه له "حنانه" شوې بېزاره(۹)

اې مدام د بل په کمه روا داره — نېکي نه کوې بدی لره تیاره
قدم مه ږده پر عاجزمېږي په ظلم — نه چي دغه پښه دي و منبلي له ماره
هر چي وړې سبا بې راوړې لږ که ډېر دي — دا چي نن يې په ستم اخلې له خواره
کبر مه کوه چي کبر پر خدای ښایي — چي رانده شیطان په دا شو(۱۰) له درباره
تکیه مه کوه پر مال، فرزند بې بخته — که دي مال که فرزندان دي نا به کاره
د اجل صیاد طلب دا ستا د روح که — ته طلب د مال اسباب کوې نا کاره(۱۱)

۲۷۳ — که دا پند د "حنان" و نیسې په غوږ کي — ۲۰۳۰
دئ بهتر تر هغه ګنج(۱۲) بې شماره

---

(۱) وتای: وتلای. (۲) چاپي دېوان: له دې افساره. (۳) چاپي دېوان: د بهار پر موسم. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ر" د ردیف په 24 مخ کي راغلې ده، خو باید د "هـ" په ردیف کي راغلې وای. (۵) چاپي دېوان: خوش نظره.
(۶) چاپي دېوان: فقد سم؟. (۷) چاپي دېوان: ډک له کین، تن سپمین. (۸) چاپي دېوان: د باغ زېبه (۹) اصل: له حنانه جفا کاره. (۱۰) چاپي دېوان: په دا شیطان شو. (۱۱) چاپي دېوان: د مال اسباب کړې نا قراره. (۱۲) چاپي دېوان: له هغه ګنجه.

د صورت نهال رېبي د مرګ اره … لا تر څو يې د دنيا په مال غره(1)
مل دښمن، غل در پسې بار دئ لوېدلئ … پر دا لار تېرېده ګران، ځان کړه جره
ولي زړه په مال فرزند تړې بې بخته … بې له خدايه دي بل ځای نشته اسره
د تن نخل د اجل بخار پرېباسي … دا نفس لکه اره دو سره
د دغو مېوو حساب به سبا غواړې … دا چي نن خورې سېب، انار و سنتره
ستا له پاره خالق لمر را خېژولئ … ته د ده بندګي نه کوې ذره

۲۷۴ لــه حميده سره آس د شعر نه ځي **۲۰۳۷**
که "حنان" په حرص مځکه کړي پره

که مي سترګي شوې(2) د وينو فواره … خونخور خيال يې بيا را نه غئ دوباره
دُر په غوږ کي د مهرويو هسې زېب که … لکه برېښي په سحر کي سِتاره
تل مي دئ د زړه آرام په اضطراب کي … د طفلانو آرامګاه وي ګهواره
دا زما د سوز نالې اثر پر وکړ(۳) … چي له سنګه څخه وزي(۴) شراره
چي لاس و خيژي له ځانه آرام مومي … درياب اچوي مُرده پر کناره
د دلبر له ملاقاته ليري نه ځم … که مي روح او دا زړه يو سي يکباره(۵)

۲۷۵ چي له خياله خالي نه شوه د بتانو **۲۰۴۴**
د "حنان" سينه به خود کېده(۶) پاره

مړ شوم زه دا ستا له غمه باور نه کړې نا باوره … آئينه د رخسار راوړه زما و خوله ته برابره
اخله باج له خوبرويانو، د دې عصر له ترکانو … چي په دا زمان کي(۷) واړه ستا رعيت دي دلاوره
اې قاصده د خدای روی دئ، د يار ولي هسې خوی دئ … چي په حال مي خبر نه دئ دا د رنځ احوال مي وره(۹)
قتلوه(۸) رقيبان واړه، خون يې نه دئ در په غاړه … د خنزير قتل روا دئ په کتاب سره دلبره
اې زړه خوشي هوس کاندې، د دلبر د تورو زلفو … په دا هسې ښامارانو ويسا مه کړه پاړوګره
زړه يوه قطره د وينو زياته نه ده حيرانېږم … چي چشمه د وينو ولي زما له سترګو ځي يکسره

۲۷۶ پر مرګي دئ ستا له غمه، يو وار ورشه عيسٰی دمه **۲۰۵۱**
د "حنان" له حاله لږ څه خبر وا خله نا خبره

چي ګېسو دي په رخسار کړه را خواره … پر خاطر باندي مي پرېوته تياره
د اميد کښت به مي کله را پخېږي … چي دي ورېبه د ظلم په لاره
د فلک د باغوان لاس د پرېکېدو دئ … پر جهان چي(۱۰) د ببلتون تخم کاره

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: شي. (۳) چاپي دېوان: اثر دئ پکښې کړئ. (۴) چاپي دېوان: خېژي. (۵) چاپي دېوان: "ښه چي زړه و روح مي يوورړه يکباره". (۶) چاپي دېوان: به ځو کېده. (۷) چاپي دېوان: اوس په دا زمان کي. (۸) چاپي دېوان: ولي هغه خوی دئ. (۹) چاپي دېوان: "اوس په حال مي خبر نه دئ دا د رنځ خبر مي وروړه". (۱۰) چې = چي يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

اراده چې يې د زړو د ښکار کوله ... سترګو(1) زړه زما اوله وشاره
که يې و ويني دوزخ ور ته حيران شي ... ستا دغم په لمبو سوي تور سکاره
دغه ستا له ډېره جوره ګلرخساره ... تل مې(۲) ځي له خولې لمبې د تناره

۲۷۷ پر"حنان" باندي به څه رنګه تاخت نه که
رقيبان دي کړه د عيش پر آس سواره ۲۰۵۸

اوري له ګفتاره(۳)................... ... هر طرف......................
په ګلشن کښي يې نرګس ستر..... ... هر سحر يې ګل سبق وړي له رخساره
چي کفر ته عالم څکوي پوهېږم ... تار د زلفو يې کم نه دئ له زناره
بوى د زلفو چي صباح پر ملکو... ... مشک يې وياسته بالفوره له تا تاره
په لاجوردو د قرآن جدول ښه زېب که ... د مخ حُسن يې په خط شي نمکداره
شوخ بېباکه چي پر هر لوري تاراج که ... دى د زړو پـــــه وړو فـــــارغ......

۲۷۸ زه"حنان" تر کمه ځان ځني نګاه کړم
عقل وړي په مړاويو سترګو له هوښياره ۲۰۶۵

توري زلفي دي پر مخ نمايي دلبره ... که نوروز دئ(۴) شپه و ورځ شوه برابره
مړ ژوندى دا ستا د سترګو په کاته شي ... د بادام شکوفه زېب لري تر بره
د وفا ترک دي له ډېره نازه وکړ ... د سايې ونه خالي وي له ثمره
ستا د مخ حُسن له زلفو مستغني دئ ... و مسلم ته کومک نه شي له کافره
پر ځاى ناست وم دا ستا عشق زېر و زبر کړم ... دا بلا راغله پر ځاى له کومه دره
په تش خيال يې روح له تنه څخه وزي ... دا کاکل نه دئ ضابط مار دئ دوسره(۵)

۲۷۹ چي پتنګ په شپه(۶) ناحق وژني "حنانه"
شمع هم نه پاته کېږي تر سحره ۲۰۷۲

له کمزوري چي څوک شى اخلي په زوره ... ارمان دا دئ چي پيدا نه واى له موره
چي د مار په شان ازار کاندي د خلقو ... د افعي په دود به سر باسي له ګوره(۷)
چي يې باد د مغرورۍ ګرزي په سر کښي ... د حُباب په شان کاسه يې شي نسکوره
ايمان دُر دئ امانت او شيطان غل دئ ... له دې غلو(۸) څخه خپل دُر همېشه ګوره
مدد مه غواړه له چا، که جبرائيل وي ... چي خليل رنګه سالم ووزې له اوره
ولي نه اخلې عبرت په سترګو ځير شه ... چي تر تا کشران مړه شوه(۹) په زړه توره

۲۸۰ هر سړى غمخور لري په حادثه کښي
"حنان" بې تا بل څوک نه لري غمخوره(۱۰) ۲۰۷۹

(۱)چاپي دېوان: خيال يې. (۲) اصل: چي مي ځي. (۳) خالي ځايونه نه لوستل کېږي، دا غزل هم په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۴) ب: که نوروز شو. (۵) ب: ماردى دوه سره. (۶) ب: چي په شپه پتنګ. (۷) ب: له کوره. (۸) ب: له دې غله.
(۹) ب: مړه شو. (۱۰) ب: حنان بې له تا بل څوک لري غمخوره.

 څه به وایم ستا د خط له شرو شوره — پر خاطر مي کړه د چین نافه نسکوره
تر قدم لاندي بېپ[1]زه دواړه لېمه ږدم — د یار خیال چي را ولم د زړه تر کوره
د غمزې غشی یېپ[۲] تېر تر سینه وزي — امان غواړه د پېژۍ لینديۍ له زوره
له ګلرخو مي زړه نه ځي په اسانه — سپلني ژاړي چي لیري شي له اوره
په ناخوالو د رقیب ګرزېده نه کړم — لېونی کله بېرېږي له پېغوره
په دیدن د یار تسکین د مهجور وشي[۳] — بل علاج يې نشته، نشته، واروه، ګوره[۴]

۲۸۱ کـه یار غواړې ما سوا له یاره پرېږده — اې "حنانه" د خپل یار په رضا ښوره ۲۰۸۲

ستا په غم کي[۵] ژبه لال شوه له تقریره — پس له دې مي ګذران دئ له تحریره
په یوه نګاه خراب کړم مستو سترګو — اوس مدد غواړم د عقل له تدبیره
امیدوار یې کړم و وصل ته ستا زلفو — چي په شپه کي دعا نه وي بې تأثیره
چي د آه غشی اثر پر سنګدل نه که[۶] — آه فریاد که خوشي کاندې بې تدبیره[۷]
چي هر دم مزری د هجر ورته ګوري — لا به نه وي د عاشق چهره تغیره
نخجیران د زړونو[۸] پرېواته له شوقه — چي يې شَست د غیرت شناخت وکړله تیره[۹]

۲۸۲ په دولت کي د ځوانۍ یې رحم بویه — مین شو پرتا "حنان" په سپینه ږیره ۲۰۹۳

چي حاصل کړې د زړو مراد بدر منیره — ژر په ژر به لکه نمر شي جهان ګیره[۱۰]
د هجران تېغ دي په لاس دئ قتلول کړې — حذر نه کوې له ځوانه نه له پیره
اغیار سخت، ته نازکخوی، رقیب بې شرمه — صبر کړم چي له همه وو شي دلګیره
د بوسې خواست دي د خط په وقت کي بویه — چي په شپه کښې دعا نه وي بې تأثیره
په عالم کښي له عالمه جدا ناست یم — مشغولا مي ده د زړه دا ستا له ویره
ستا بانو د چا په زړه نه دئ ښخ شوئ — نه خلاصېږي هیڅ نخجیر له دغه تیره

۲۸۳ پس له دې "حنان" مجنون بولئ یارانو — نه خلاصېږي یې د زلفو له ځنځیره ۲۱۰۰

بې تا څه کوم صحرا و بوستان[۱۱] دواړه — په کار نه لرم بهار و خزان دواړه
چي هرځای کښېنم له غمه آرام نه یم[۱۲] — عشق دي یو کړه را ته ښار و بیابان دواړه
ستا د لبو و سرخۍ ته حیرانېږم — چي شرمېږي ځني لعل و مرجان دواړه
حذر کړه له کږو وروځو له مژګانو — چي لري په لاس کي تیر و کمان[۱۳] دواړه

---

(۱) بې = به يې. (۲) چاپي دېوان: د غمزې خدنګ يې. (۳) چاپي دېوان: د عاشق وشي. (۴) چاپي دېوان: "بل علاج يې په جهان کښې نشته وروره". (۵) چاپي دېوان: ستا په درد کي. (۲) چاپي دېوان: نه کا. (۷) چاپي دېوان: "آه فریاد دې وی له آه بې تاثیره". (۸) چاپي دېوان: د زړونه. (۹) چاپي دېوان: د پیره. (۱۰) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.
(۱۱) اصل: بوستان و صحرا. (۱۲) چاپي دېوان: "پر هر ځای چي کښېنم پاڅم آرام نه یم". (۱۳) چاپي دېوان: غشی کمان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کـړېږ وروځـي تـوري سـترګي سـره ګـوره   بل څه نه دي بلکي قـوس و مېزان دواړه(۱)
دا د چـا د مـخ لـه شـوقه پـه ګلشـن کـي   چـي ګـل څيـري کـړه لمـن و ګرېـوان دواړه

۲۸۴ د مجـاز پـه عشـق کـي(۲) حق غـواړه "حنانه" ۲۱۰۷
در پسـې دي مـدام نفـس و شـيطان دواړه

لـه جـادو د تـورو سـترګو(۳) امـان غـواړه   آبـادي د زړه کـړي يـو سـاعت ويجـاړه
سـتا د قـد و خرامـان رفتـار تـه ګـوري(۴)   پــه يــوه پښــه د بــاغ ســروه ده ولاړه
لـه خجلتـه سـتا د سـترګو پـه چمـن کـي(۵)   پـه خـواب تللـي دي نـرګس و شـهلا واړه
چـي هـردم يـې زړه ګنـډم دا پـاره کېـږي   دا سـينه مـي(۶) لـه ګنـډلو سـره ولاړه
د شـوخ چشـمو آرزو نـه کـه نـوره څـه کـه(۷)   د آهـو چـي کاتـه کـه پـه لـوړه غـاړه
عاقبـت د زړه مطلـب پـه ژړا مونـد شـي   مرغلـري بـې دريابـه نشـته ژاړه

۲۸۵ د هجران مـرض "حنان" لـه واکـه ويوست(۸) ۲۱۱۴
ورتــه راوړئ د اشــناى د ژبــې لاړه

دا دنيــا و مافيهــا چــي وينــې واړه   ثبـات نـه لـري هرګـز مـه پسـې ژاړه
(وَاِذَا حَكَمــتُم بَــينَ النَــاسِ) واروه   حـق باطـل سـره جدا کـړه مـه يـې نغـاړه
مداماً(۹) چي لکه باز غوښې د قام خورې   عاقبـت بـه شـي بنـدي پـه پښـو پـه غـاړه
جــوړوې نــوي قصــرونه خبــر نــه يــې   نــن سـبا دي ابــادي ويــنم ويجــاړه
فکـر وکـړه. وخـت کوتـاه دئ وبـه لـوېږي   د دنيــا پــر لانــده پــاڼ بانــدي ولاړه
مـور و پـلار عزيـز پـه هيچـا دي ښـه نشـته   لونـد دئ حلـق د هـر سـړي پـه خپلـه لاړه

۲۸۶ شــپه و ورځ پســې ژړا کــوه "حنانــه" ۲۱۲۱
د همزولــو قافلــه در څخــه ولاړه

وايــه نــه شــي و بــېغم تــه غــم د زړه   څـه ظـاهر کـړم و عـالم تـه نـم د زړه(۱۰)
مـا سـوا مـي لـه خـاطره کـل بېـرون کـړه   چـي مـي خيـال تـه کـړ خـالي حـرم د زړه
په اغزو مي پښې زخمي د عشق په لار کي   چـي ايښـوو بـه مـي هـر ځـاى قـدم د زړه
دلاسـا د مـا تـو زړونـو مشـکل کـار دئ   پــه تــدبير نــه نيــوه کېــږي رم د زړه
بېـدردان د عشـق لـه درده خبـر نـه دي   و دردمنــد تــه دئ معلــوم الــم د زړه
تـر قيامتـه بـه پـر پښـو بانـدي سـم نـه شـي   چــې(۱۱) و هلــئ وي پــه زوره دم د زړه

۲۸۷ چـي جفـا لـه ترکـو وينـي پسـي ځغلـي ۲۱۲۸
نــه پــوهېږم زه "حنــان" پــه چــم د زړه

---

(۱) اصل: "په يوه ځای کي آهو او کمان دواړه ".(۲) چاپي دېوان: د مجاز له ميني. (۳) چاپي دېوان: د جادو څخه د تورو سترګو. (۴) چاپي دېوان: رفتار ته هسي. (۵) چاپي دېوان: په ګلشن کښي. (۶) چاپي دېوان: دا سينه هم.
(۷) چاپي دېوان: نو نور څه که. (۸) چاپي دېوان: حنان له برمه پرې يوست. (۹) چاپي دېوان: مدامن. (۱۰) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(۱۱) چې = چي يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ورځ چې ستا په عشق مې ابتداء کړه   ترکه ما له ځانه خپله مدعا کړه
د قلم په دود مې توري وینې قې کړې   هغه شپه چې مې دا ستا د خط انشاء کړه
تر قاصد دي جاربدم و پېژانده نه شو   چې راتئ و تا تې(۱) مخ و ما تې شا کړه
تر پخوا چې مې ښادي کړه ستا د وصل   اوس هغه پخوا کړده فلک را بیا کړه
بې عرضې د هجران هسي رنګ(۲) ضعیف کړم   چې ناله مې ستا و لوري ته عصا کړه
ته لري زګوه د حُسن زه حقدار(۳)   ستا د حُسن دروېزه کوم څه راکړه

۲۸۸ د رقیب د پند پومبه دي وه په غوږ کې
چې "حنان" در ته ژړل تا به خندا کړه ۲۱۳۵

نقاب واخله یو وار مخ لکه آفتاب کړه   باغ ته ورشه په دیدن ګلان سېراب کړه
و طرف ته د باغ وګوره سیاه چشمه   په کتو سره نرګس د باغ خراب کړه
لکه خوار کړم هجر هومره وصل غواړم   د هجران ورځې له ما سره حساب کړه
نېکنامي را څخه تللې ده بدنام یو   اې ناصحه زموږ له لوري اجتناب کړه
ستا له غمه په خپل عمر یم موږ شوئ   د غضب(۴) تبغ مي په وینو کې خضاب کړه
په مجلس کې چې زاهده یار ساقي وي   د تقوا اسباب دي رهن د شراب کړه

۲۸۹ په مجلس کې چې د یار مې خوري "حنانه"
که شي پېښ(۵) د فرشتې وزر کباب کړه ۲۱۴۲

وخت د ساز و د صحبت راغئ عشرت کړه   ننګ و شرم واړه جار تر دا نعمت کړه
جوش د ګل نزدې شو وخت د پیالې راغئ   خار په سترګو کې د غم او د حسرت کړه
د ګلزار سیل د مې تر نشه زیات دئ(۶)   د زړه جام دي پور په میو د نګهت کړه
ښادي راغله استقبال لره یې دروم   عیش مېلمه دئ یو څو ورځې یې عزت کړه
وخت د ګل و د پیالې د صراحي دئ   ته هم و نیسه پیاله ځان فراغت کړه
زمزمه که هر بلبل د ګل له مخه   دا څو ورځې له غمو ځان په راحت کړه(۷)

۲۹۰ بلبل موږ د ګل په دید شو اې ګلرخه
"حنان" هم اوبه د لبو په شربت کړه ۲۱۴۹

فهم او فکر هوښ په کار د کردګار کړه   ځان سوخته د محبت په تازه نار کړه(۸)
تمام عمر به شېرین در باندي تېر شي   د مچې په دود مدام کښت د ګلزار کړه
چې ملک پاک وي دهقان نه دربغوي تخم   ته هم توی د ندامت اوښې سهار کړه
که د حشر په عرصه کې امان غواړې   دلته ځان خلاص د دنیا له خس و خار کړه

(۱) و تا تې = و تا ته یې، و ما تې = و ما ته یې. (۲) اصل: هسي ضعیف کړم. (۳) چاپي دیوان: "چې مي پاس پر لاس کچکول د بې ننګۍ دئ". (۴) چاپي دیوان: د غب غب تبغ. (۵) اصل: که در پېښ شي. (۶) چاپي دیوان: "د ګلزار وصال تر مې تر نشه ښه دئ". (۷) اصل: ځان فراغت کړه. (۸) دا غزله په اصل او "ب" کې نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قیامت د ترازو کاني کم نه دئ — ملامتو له ره دلته ځان تیار کړه
غنیمت دئ دا څو ورځې چې ژوندی یې — توښه واخله کاروان کوچ وکړ تلوار کړه

۲۹۱ چي شفيع د هر عاصي دئ په محشر کي
اې "حنانه" ځان يې خاوري د دربار کړه ۲۱۵۶

د معشوق د مخ احوال در ته حضور کړه — له دا وروستو هاله ځان لکه منصور کړه(1)
د ققنس مرغه له حاله احوال نیسه — ځاله خرنګه و ځان و ته تنور کړه
نه خواږه د عاشقانو څه قوت شو — د معشوق د مخ ګلشن در ته سرور کړه
دود د عادت د عاشقانو سر ورکړه شو — زده د عشق له استادانو دا دستور کړه
ناز غمزه د معشوقانو زړه سوخته که — ته هم خوله د عشق له ناره ډک تنور کړه
زنخدان او خوله یې ګوره څه دولت شو — خوار عاشق له دا دولته څه معمور کړه

۲۹۲ هره خوا آه و فغان د رنځورانو
ستا د عشق له رنځه ما "حنان" رنځور کړه ۲۱۶۳

د ګلرخو وصلت غواړي(2) جستجوی کړه — د بلبل په دود طعمه د ګل په بوی کړه
که هوا د موی میانو د آغوش کړې — په غمو بې ځان باریک په شان د موی کړه
که دیدن د مهرویانو دي مطلب وي — د زانو آئینه مخ ته روبروی کړه
د یار خیال چي راولي د زړه تر کوره — په قدم کي یې ګوهر د سترګو توی کړه
که پر ځان یې ټولوې د هوس وورکي — له اوله د غه زړه(3) مجنون د دوی کړه
که مقصود په عشق کي غواړې واړه پرېږده — بې له دې چي د ګلرخو(4) ګفتګوی کړه

۲۹۳ عاقبت به زړه تر لاسه کړې "حنانه"
لکه زلفي د نګار تواضع خوی کړه ۲۱۷۰

که دي زلفي اسیران لري تازه — ته هم څه دلبري کړه په اندازه(5)
ګرزېده د سترګو بویه غافل مه شه — هر ستم لري هر جور اندازه
د هغه زړه وي تر مرګه د فتر جمعه — چي له تارې(6) وي د زلفو شیرازه
فرق لري ګویا خاموش لبان په عشق کي — بلبل نوم لري، پتنګ هم آوازه
که هوښیار له مرګه نه بېرېږي څه شو — زندګي د یوي ساه ده خمیازه
چي مدام له قیده ووزي لېونی دئ — په صحرا کي نه تړي څوک دروازه

۲۹۴ د "حنان" تر قلم بیا شکري اوري
چي بیان یې کړه د عشق انشاء تازه ۲۱۷۷

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: غواړه. (3) چاپي دېوان: خراب زړه. (4) چاپي دېوان: بې له دې چي له معشوقه. (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (6) له تارې = له تاره يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لـه خوبـانو سـره مـه کـړه اسـتهزه　　مـه لـه دوي سـره د بحـث آس تېـزه(1)
لمرچي ګرزي کورپه کورکچکول په‌لاس کي　　دا کـوي د دوی د حُسـن د روېـزه
و کتـو تـه يـې د سـترګو حيرانېـږم　　چـي مـې(۲) کـل هډونـه کـړه رېـزه رېـزه
د خط زغـره، د نـاز آس، د وروځـو تـُوره　　جنګ تـې(۳) واخسته پـه کـين د قـد نېـزه
په رخسار باندي يې خال، کاتب د صنع　　پـر دفتـر د جمـال کـړې جـائزه
پـه ديـدن مـي زړه پـاره شـو نـه رغېـږي　　زخـم لا خرابـوي الـماس رېـزه

۲۹۵ سـخندان چـي واروي سـتا شـعر "حنانـه" ۲۱۸۴
بـې تکليفـه بـې(۴) د غـوږ کـړي آوېـزه

لـه خوبـانو سـره مـه کـړه اسـتهزه　　مـه لـه دوی سـره د بحـث آس تېـزه(۵)
خوبرويان که ناز کوي بې ځايه نه دئ　　بـې نمکـه طعـام نـه لـري مـزه
چي وفـا غـوارې پـه عشـق مجازي کـي　　د بادرنـګ لـه بـوټي غـوارې خربـوزه
دا مـي نـه درلـود د يـار د وصـل قـدر　　چـي هجـران مـي کـړه هډونـه را رېـزه
د هجران تلخي مي نه درومي لـه حلقه　　کـه هرڅـو خـورم د وصـال د قنـد کـوزه
دا لـه خيالـه د ګلرخـو نـه دئ څـه دئ　　چـي لېمـه مـي شـوه پـه وينـو کـي بـوزه

۲۹۶ څه کوښښ کوې د قتـل پـه اسباب کي ۲۱۹۱
د "حنـان" د مـرګ کـافي ده سـتا غمـزه

تنهـا نـه يـم زه بـې آب د زړه لـه لاسـه　　عالمونـه دي خـراب د زړه لـه لاسـه
پـه دفتـر کـي بـه ځـای نـه شـي(۲) کـه يـې کـاږې　　چـي ګيلـې کـړم د رحسـاب د زړه لـه لاسـه
چيرتـه و وينـي يـو مـخ پسـي مـي بيـايي　　پـر بسـتر نـه کېـږي خـواب د زړه لـه لاسـه
پـه اميـد د نمکـين دلبـر مـدام يـم　　د هجـران پـه اور کبـاب د زړه لـه لاسـه
پـه کوڅـه د بـدنامۍ کـي چـي يـې ګـډ کـړم　　راتـه شـوئ دا خطـاب د زړه لـه لاسـه
زه دلـې دی پـه کوڅـه کـي د يـار ګـرزي　　يـم هرګـوره پـه عـذاب د زړه لـه لاسـه

۲۹۷ بـل څـه نـه دي زه "حنـان" چـي مـدام سـوځم ۲۱۹۸
د هجـران د اور پـه تـاب د زړه لـه لاسـه

پـر سـپين مـخ يـې خط پيدا نشـته تـر اوسـه　　دا سـبزه پـر دا صـحرا نشـته تـر اوسـه
پـه مـاتم د خـط يـې زلفـي نـه دي سکښـتي　　پـر سـپين مـخ يـې لا غوغـا نشـته تـر اوسـه

---

(۱) په چاپي دېوان کي په همدې مطلع يوه غزله سته چي له مطلع پرته نور ټول بيتونه يې له اصل سره توپير لري، ځکه نو ما د دوو بېلو غزلو په شکل درج کړې. دا غزله له اصل ځخه را نقل سوه "ب" هم دغه غزله لري. (۲) مې = مي يې.
(۳) تې = ته يې. (۴) بې = به يې. (۵) دا غزله چي مطلع يې له مخکينۍ غزلي سره يو راز ده، له چاپي دېوان را نقل سوه. (۲) چاپي دېوان: په دفتر کي نه ځايېږي.

د مخ لمر یې لا خط نه دئ تاریک کړئ
دا تیاره پر دا روښا نشته تر اوسه

مشق د قید یې[1] په مکتب کي د خط کم دئ
پر کاغذ یې دا انشاء نشته تر اوسه

هر رنګ سترګي یې و مخ ته دي حیراني
پر آئینه یې لا هوا نشته تر اوسه[۲]

دا د مخ ګلشن یې هسي رنګ تازه دئ
د ریحان د ګل ګیاه نشته تر اوسه[۳]

پر مهتاب یې لا هاله له خطه نشته
احاطه پر قمر ستا نشته تر اوسه[۴]

باد د خط ځراغ د خط نه دئ ګل کړئ
له دي شپي یې لا پروا نشته تر اوسه[۵]

۲۹۸ زړه به کله ځني پرې زما "حنان" شي
پر سپین مخ یې خط پیدا نشته تر اوسه[۶] ۲۲۰۷

د یار د زلفو نسیمه راشه
مشک عنبر دي راباندي پاشه[۷]

خاوري د یار د قدم را واخله
زما په سترګو کي توتیا شه[۸]

د زړه غونچه مي په تا خلاصېږي
بې تا نه مرمه زما بقا شه

تن فرح مومي ستا له قدمه
مومیایي د ماتو اعضا شه

د هجر درد یم رېزمرېز کړئ
د دغه درد مي ته مسیحا شه

رقیبه راشه چي سوله وکړو
جنت دي ستا وي، کوڅه یې زما شه

۲۹۹ پر وخت د بوس یې حیا مانع شوه[۹]
"حنان" یې جار تر نازو ادا شه ۲۲۱۴

سرو قده موی میانه راشه راشه[۱۰]
د رنځورو زړو درمانه راشه راشه

چي طوطیان دي منتظر دي و ګفتار ته
تر طوطي شیرین زبانه راشه راشه

چي دي زلفي لکه جیم پر ملاکړي دي
خوش اندامه میم دهانه راشه راشه

چي مخموره له شرابو برایي شوې[۱۱]
هیڅ خبر نه یې له ځانه راشه راشه

د عاشق زړه په خدنګ د باڼو ولې
شَست دي صاف ابرو کمانه راشه راشه

په دا عصر کښي دي سیال د حُسن نشته
له کشمیره تر ایرانه راشه راشه

---

(۱) چاپي دېوان: مشق د کید. (۲) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۳) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۴) - (۵) دا دوه بیته بیا په اصل کي نسته. (۶) د چاپي دېوان مقطع د وزن په لحاظ با ښېز وه ځکه مي حاشیې ته را نقل کړه:

لار د رحم لا خط نه ده تر سر ښېولې
له حنانه چي و فا نسته تر اوسه

(۷) چاپي دېوان:

د یار د خواوی نسیمه راشه
مشک و عنبر دي را باندي پاشه

(۸) چاپي دېوان:

د قدم خاوري دي بولم یاره
زما په بستر کي ژر توتیا شه

(۹) چاپي دېوان: مانع شه. (۱۰) خطي نسخه: راشَ راشَ. (۱۱) ب: برائې ئې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰۰ بلـبلان د ګـل پـر مـخ بانـدي چغېـږي ۲۲۲۱
بي تـا ګونـګ شـوم تر "حنانه" راشـه راشـه

پـه ژوندون یـو وار لـه عقله بېګانه شـه — نـور ورځـه لـه هغـه یـاره هـم خانـه شـه(۱)
بارګاه یې د دویي لـه نقشـه خلاص دئ — غــوارړي هلتــه ورســېږي یګانــه شــه
د عشـق لار رهبري نـه غـوارړي لـه عقله — کـه عاشـق یـې هنـر پرېـږده دېوانـه شـه
رنـد عاشـق لـره بهتـر ترعاشـق نشـته — عشـق کـوه لـه خپـل ځانـه بېګانـه شـه
هسي نه وایم چي تل پـه دغه رنګ شه — ګـاه بلبـل شـه د چمـن، ګـاه پروانـه شـه
د دنیـا طالـب انثـی عقبـا خنثـی دئ — تـه طلـب د دوارو پرېـږده مردانـه شـه

۳۰۱ د دنیـا حـب سـر د کـل خطـا "حنانـه" ۲۲۲۸
ځني واخلـه لاس، طالـب د جانانـه شـه

خیـال دي یـو وئ(۲) پـه تـاراج لـه مـا دلرېشـه — دا د صـــبر متـــاع کمـــه وه کـــه بېشـــه
له شوخۍ دي د دوو سترګو څه فریاد کړم — د تقــوا خرقــه یــې وکښــه لــه درویشــه
زما پـه باب د عشـق خواري ده اې ناصحه — دا د پند خرخې دي بس کـه(۳) مه یې ورېشه
لـه رقیبـه څخـه نېـک خلقـت محـال دئ — لـه زنبـوره څـه فایـده ده بـې لـه نېشـه
مـخ دي و یاسـته د خـط پـه محصـلانو — صـد سـاله شـېخان یـوه ګـړۍ لـه کېشـه
خبر نه یم چي په عشـق کي وړاندي څه دي — نـرۍ لار کـړه نالیـدلې خـدای را پېشـه

۳۰۲ اې "حنانـه" صـبر وکـړه مـراد بـه مـومې ۲۲۳۵
د فلـک ژرنـده پـه وار ده پـس و پېشـه

د مـخ ګـل لـره دئ تـل خـزان لـه خطـه — دې کښـتۍ تـه رسـي دا توپـان لـه خطـه(۴)
پـر تېـر شـوي کـار لاس نـه رسـېږي ځکـه — نوخطـان دي(۵) همېشـه پښـېمان لـه خطه
د ګــل پــاڼي پــه خــار کلــه خرابېــږي — لکــه مــخ د هــر ګلــرخ ویــران لــه خطـه
پـه سل جوره یې د حُسـن ملک خراب کړ — نـه مـي و پـه زړه کـي دا ګُمـان لـه خطـه
لکـه بـد خـط چي پـر ښـه کاغـذ رقـم کـه — و ښـه مـخ تـه هسـي رسـي(۶) زیـان لـه خطه
چـــي شـــکرو د بوســـې ارزانـــي وکـــړه — د مـخ ښـهر تـه راځـي کـاروان لـه خطـه

۳۰۳ کـه یې سل خاره د خط پـه صورت خرځ شي(۷) ۲۲۴۲
ګــرزولای نــه شــي مــخ "حنــان" لــه خطــه

یـو دي نـه وړه شـم لـه ځانـه درېغـه درېغـه(۸) — هـیڅ تـوښـه لـه دې جهانـه درېغـه درېغـه

---

(1) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: یووړ. (۳) چاپي دېوان: پرېږده. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ط" په ردیف کي راغلې ده. (۵) چاپي دېوان: خوبرویان دي. (۶) چاپي دېوان: هسي رسي. (۷) چاپي دېوان: په صورت ګډ دئ. (۸) بله نسخه درېغ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لـه بـازاره د دنیـا دي څـه یـو نـه وړه
هیـر لـه زیانـه لـه نقصـانه دریغـه دریغـه

وادي نـه خیسـته دوا لـه دې بـازاره
هسـي ولاړې بـې درمانـه دریغـه دریغـه

د سـفر د توښـې زېرمـه یـو څـو ورځـي
وکـړه وخـت دي دئ نادانـه دریغـه دریغـه

چي فردا دي[1] نامه درکاندي په لاس کښي
ستا کاغذ ډک لـه عصیانه دریغـه دریغـه

چـي پلـه دي د ګنـاه هـورې درنـه شـي
فکـر نـه کـړې لـه مېزانـه دریغـه دریغـه

۳۰۴ پـه دنیـا کښـي دي عمـل د ښـو نـه کـړ
خـالي لاس ولاړې "حنانـه" دریغـه دریغـه ۲۲۴۹

چـي غمـزه و کرشـمه نـاز دلربـا کـه
توري سترګي یې په کښـه[۲] د زړو بلا کـه

تـوري زلفـي پـه درازي د خضـر عمـر
او لبـان دي[۳] د مسـیح د درد دوا کـه

باریکۍ تـه یې د ملا وښـته حیران دي
تنګه خوله یې پر غونچه باندي خندا کـه

یـو کـاږه کاتـه یـې دواړه ګونـه ارزي
چـي نظـر د سـترګو یـو وار تـر قفـا کـه

مرجان زړه لـه وینو ډک دئ[۴] ستا لـه لبو
خجالـت دي لـه غاښـو دُر یکتـا کـه

له خدا ستا د مړاوو سترګو[۵] صحت غواړي
چـي نـرګس عصـا پـه لاس ولاړ دوعـا کـه

۳۰۵ نـه کـړي ضبط د خولې بلبل پر وخت د ګلو
دغـه ستا د مـخ لیـدو[۲] "حنـان" ګویـا کـه ۲۲۵۲

هیڅوک نـه کـه هغـه کار چي خدای رضا کـه[۷]
د قـرآن تعظـیم د پـاره د طلاکـه

دا اطلـس چـي پـر مکـه دئ غـوړولئ[۸]
کـه پـه دبـر کښـي وي هلتـه اقتـدا کـه

د جبریـل لـه سـره وړي بګـړۍ د عقـل
لـه غـروره و کـلام الله تـه شـاکه

هـر عـالم چـي لـه امیـره سـره کښـېني
نـاروا لـه خوشـامده ور دوا کـه

ګدای نه پرېږدي د خدای پر لاري باندي
و غنـي تـه تواضـع پـه خمـه مـلا کـه

و خپل عیب ته یې فهم نه وي چي زه څه کړم
شـي ببغمـه چـي د بـل عیـب رسـوا کـه

۳۰۶ د قـرآن سـماع واجبـه ده "حنانـه"
غـوږ پـرې نـه نیسـي، غزلـو تـه هـوا کـه ۲۲۶۳

ښلتانـه دي هسـي و یسـتم لـه واکـه
چـي وهـي مـي هرمېـږي و مـچ ښـبا کـه

لیاقـت زمـا د سـر کلـه شـته هـومره
چي وصلت غواړي مدام ستا لـه فتراکه

سـتا د حُسـن اوازه خـط کـړه بلنـده
شعله پورتـه شوه د اور لـه دې خاشاکه

چـي یـې سـتا پـه جدایي و ازمـویلم
د فلـک بـه[۹] اوس چاودلې وي تناکـه

سـره لالـه بـه مـي لـه قبـره څخـه زېږي
که مي یو وار یار[۱۰] ګُذر وکړ لـه خاکه

---

(۱) ب: چي صبا دي. (2) چاپي دېوان: توري سترګي په وکښه. (۳) چاپي دېوان: او لبان یې. (۴) چاپي دېوان: ډک شو. (5) چاپي دېوان: د مړو سترګو. (۲) چاپي دېوان: دغه ستا د رخسار دید. (۷) کـَ. (۸) ب: ... چي پر کعبه دي غوړېدلی. (۹) چاپي دېوان: د اسمان به. (۱۰) چاپي دېوان: که مي یار یو وار.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې[11] هرڅو منعه کوم له عشقه نه شي   هسې شان مې زړه و تلئ دئ له واکه

۳۰۷ خپل اشنای دي ملا تړلې ده و کین ته
اې "حنانه" څه ګیله کړې له افلاکه ۲۲۷۰

سپرېدو و ته چې قصد دا دلفرېب که   له هوسه ورته خلاص کوګل رکېب که
زما خوښ دا ستا کاته دي ستا تر سترګو[1]   بادام کله د بادام د ګلو زېب که
زه په دا له قصده[2] مرم خدای را خبر دئ   چې د یار د زني خوند څه لره[3] سبب که
د عاشق له ساړه آهه حذر بویه   آینې لره پیدا نفس آسېب که
له بدرنګه بد کارونه عیب نه دئ   له ښه مخه سره ښه خویو نه زېب که
په بهانه د بېمارۍ یې زړونه یووړه   دا ستا سترګي[4] عجب مکر عجب فرېب که

۳۰۸ چې د وخت بتان ښایست په زرو پلوري
دا "حنان" دي دواړه لاس په خالي جېب که ۲۲۷۷

که فلک لري چشمه د مهتاب ډکه   ما نوش کړې ده پیاله د شراب ډکه[5]
ګیله مه کوه له مستو سترګو ولې   تل له قهره وي سینه د قصاب ډکه
چې خاکي جسم فاني که وصلت مومي   خرابه خونه وي تل په آفتاب ډکه
خلاصېده له مرګه نشته په هیڅ طور   که د ژوند کوټه دي کړې په اسباب ډکه
له ازله چې جام تش وي سعیَ څه ده   په موج کله شي کاسه د حُباب ډکه
له ...[6] نشته د بد بختو   په دریاب نه شوه کاسه د ...[7] ډکه

۳۰۹ هیڅ پوښتنه مغرور یار باندي و نه کړه
چې سینه شوه د "حنان" په خوناب ډکه ۲۲۸۴

په هر زړه کښې چې د عشق خویونه[8] لار که   هغه هر کله له ما سوا انکار که
د نیوو قوت د بازوي په پنجه کښې   ښه مژګان د سترګو ژر په زړه کښې کار که
دا خام طمع زړه په سترګو پسې درومي[9]   طفل زغلي په آهو پسې تلوار که
زړه مې یوو سترګو د زلفو بې مدده   هنرمند صیاد بې دامه نیو د ښکار که
سترګې نه خېژي هرګز له خپله خطه   لکه چر ته د آهو حصار په تار که
له بستره مې د نمر ګلان را زېږي   چې په خوب کښې را ښکاره مخ ګلعُذار که

۳۱۰ که یې خیال د سرو قد ورشي په خوا کښې
دا "حنان" بې پای انداز کل قندهار که ۲۲۹۱

چې مې زړه کباب د مخ په اور دلبر که   د عشق شور مې نمکدان کاسه د سر که

---

(۱)چاپي دېوان: ستا د سترګو. (۲) چاپي دېوان: له شکه. (۳) چاپي دېوان: څرنګه. (۴)چاپي دېوان: دا سترګي.
(۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۲) - (۷) دا ځایونه اوبو وهلي دي. (۸) ب: د عشق خوبونه. (۹) پسې زغلي. (۱۰) بې = به یې.(۱۱) چاپي دېوان: ضرر.

چې لـه رمـه د آهـو یـې ګهـواره ده — هغـه طفـل څـه آرام زمـا پـه بسـتر کـه
ما وې حال بې(۱۰) د بېمارو سترګو کاږم — د بېمـار د رګ طـپش تـار د مسـطر کـه
هنرمنـد تـه لـه هنـره خطـر(۱۱) رسـي — د صـدف کښـتۍ تو پان آب د ګـوهر کـه
څه حاجت ستا بانوګان(۱)لري په زړه کې — چـې محـراب تـه د ابرویـو تـل نظر کـه
کـه د مـات لښـکر امیـد د ظفـر نشـته — مات مژګان یې لا د زړونو ښکار بېشتر که(۲)

۳۱۱ پـه صـندلو سـر درد وایـې ورکېـږي / صندلي رنګ د "حنان" زیات درد سر کـه ۲۲۹۸

د ګلرخـو لـه قربتـه څـوک پرهېـز کـه — لـه څراغـه پروانـه کلـه ګرېـز کـه
د دیـدن طاقـت یـې هیڅـا څخـه نشـته(۳) — چې پـه ناز د تـورو سترګو خنجر تېز که
لا یـې سـترګي د صـیاد نـه وې لیـدلي — د هجران قصاب یې غوښې رېز مرېز که
چې پـه سِر د جهـان پـوه شـو هغـه ژر ولاړ — لـه مکتبـه طفـل ځي(۴) چې سبق تېـز کـه
ضـرر رسـي لـه هـم جنسـه پـه دا عصـر — ښیښـه ګوره چې لـه سنګه ډېر پرهېز که
د ګلرخـو پـه دیـدن عاشـق ګویـا شـي — د ګلانـو پـه موسـم کـې بلبـل رېـز کـه

۳۱۲ کـې(۵) د لبـو و بوسـې تـه نـه رسـېږې / اې "حنانـه" تـور کاکـل یـې دسـتاوېز کـه ۲۳۰۵

کـوم ګلـرخ دئ چې بیـا سـیل د چمـن کـه — چې بلبل پـه ذوق و شـوق هسـې ګفـتن کـه
کې(۶) د لبـو د شـهید خـاوره مـار وخـوري — د حیـات اوبـه بـه تـویې لـه دهـن کـه
خپلي سترګي یې و خـط تـه دي حیرانـي — کـه آهـو دئ پـه سـبزه کـې چریـدن کـه
تـوري زلفـي(۷) یـې بـاج اخلـي لـه سـنبلو — دغـه سـپین رخسـار یـې نـاز پرنسـترن کـه
کوم شوخ چشم نن پـه سیل د صحرا ځي — چـې آهـو تـر پخـوا مشـق د رمیـدن کـه
کـه شـاهان تـاراجوي پـه زور ملکونـه — خوبرویان د زړو تاراج(۸) پـه ښـه سخن کـه

۳۱۳ څـه تعریـف(۹) د هغـو غاښـو کـړې "حنانـه" / مســخرې مـدام پــه دُرو د عــدن کــه ۲۳۱۲

چې د نـاز پـر آس جـولان هغـه پادشاه کـه — هغـه څـوک دئ چې جلـب د آه نګـاه کـه
د ګلرخـو قربـت مـومي غـونچـه طـوره — د زړه ویـنـې چـې غـذا سـبا بېګـاه کـه
نصیحت د چا پـه کار نـه دئ پـه عشق کې — جاهـل پیـر مریـد یـوه ګـړۍ ګمـراه کـه
چې دښمن شي(۱۰) ملایـم احتیـاط بویـه — پـه نرمـۍ اوبـه د لانـدي، کـار د کـاه کـه
خپلـه غبـږ چـې خـالي ویـنم ژړا راشـي — پـه هغـه دم چې هالـه پـه غبـږ کـې مـاه کـه

---

(۱) چاپي دېوان: دا ستا مژګان. (۲) چاپي دېوان: د زړو ښکار لا بېشتر که. (۳) چاپي دېوان: "هغه څوک دئ چې د دید طاقت یې راوړي".
(۴) چاپي دېوان: له مکتبه ځي هلک. (۵)، (۶) کې = که یې. (۷) اصل: توري سترګي.
(۸) چاپي دېوان: د زړونو لوټ. (۹) چاپي دېوان: چې تعریف. (۱۰) چاپي دېوان: شو. (۱۱) چاپي دېوان: په صفت؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیال دي قتل کړم په صف(۱۱) د باڼو ګانو　　د پادشه له مخه جنګ واړه سپاه کـه

۳۱۴
هیڅ تعریف یې د خولې نه کېږي "حنانه"
اوس حاصل د کلام دا قصه کوتاه کـه
۲۳۱۹

له غروره چې و لوړه(1) ته خاته کـه　　عاقبت به له دې لوړې پرېواته کـه
له خامۍ د عشق بلبل په نارو سر دئ　　پتنګ پته خوله(۲) په اور کې الواته که
چې دي خیال را څخه ولاړ شي(۳) په هغه دم　　روح رخصت له تنه(۴) وغواړي واته که
په یوه نظر مې زړه پاره پاره کړي(۵)　　د تېرو تورو ګُزار د یار کاته کـه
د فردوس د ګلو بوی مې په دماغ شي　　چې دي خیال زما و لوري ته راته که
د دراز عمر له ونې مېوه وخوري　　هر عاشق چې د معشوق(۶) د زړه ساته که

۳۱۵
ګُمان مه کړه څو یې سر وي په تن پوري
چې "حنان" به ستا له دره جار واته که
۲۳۲۲

دغه ستا ګرم کاته زړه دېوانه که　　مخ دي کور(۷) د آئینې پري خانه که
چې دي خیال د خط وخال ساتم په زړه کې　　عاقبت به مې له عقله بېګانه که
بیا به نه مومي څوک وصل ستا له زلفو　　مګر زړه شګاف شګاف لکه شانه که
چې توسن د هوا میل که و تاخت ته　　ژر بې(۸) سم پر لار د هجر تا زیانه که
چې زاهد یې د دیدن طاقت را نه وړ　　په اوراد یې ځان مشغول کړ بهانه که
چې د تنګي خولې یې خیال و چاته پېښ شي(۹)　　ځني پاته صومعه و بُتخانه کـه

۳۱۶
څه غرور کړې د دنیا په سرای "حنانه"
یو ساعت به یې فلک درویرانه کـه
۲۳۳۳

څو عاشق د مینې اور لکه دود نه که　　د رقیب مخ به تر هغه کبود نه که(۱۰)
هسې رنځ دئ د عشق رنځ ورځه طبیبه　　په معجون د افلاطون هم بهبود نه که
هردم کېږي له عاشقه هسې چاري　　چې په درست عمر یې ګبر و جهود نه که
نور به څه طمع د مهر کړې له ښکلو　　چې پر زړه اثر اوراد و درود نه که
بې محله باران نفعه د کښت نه وي　　په پیرۍ د ندامت او ښې سود نه که
هر چې خدای که هغه کېږي، هیڅ سړی به　　قسمتونه د چا بود و نابود نه کـه

۳۱۷
مخامخ چې خپل اشنای ورسره ناست وي
"حنان" میل د رکوع و سجود نه کـه
۲۳۴۰

---

(۱)چاپي دېوان: و لوړي ته. (۲) چاپي دېوان: پروانه خاموش. (۳) اصل: ولاړ شو. (۴) چاپي دېوان: روح له تنه رخصت. (۵) چاپي دېوان: "په یوه کاته مي زړه پاره پاره که". (۶) چاپي دېوان: هر معشوق چي د عاشق. (۷) اصل: مخ دي اور. (۸) ژربې=ژربه يې. (۹) چاپي دېوان: "خیال چي پېښ شي ستا د تنګي خولې و چاته".(۱۰) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۱۱) چاپي دېوان: چي کباب لا هنوز. (۱۲) چاپي دېوان: له غلافه کښو.

هغه څوک چې د ګلرخ هواداري که — له چشمانو دي د وینو رود جاري که
و نخجیر ته د خپل زړه په دا حیران یم — چې کباب شو(۱۱) لا هنوز بې قراري که
حذر بویه له نیم خوابو سترګو ولي — له غلافه کښېه(۱۲) د تېغ زخم کاري که
د باڼو خنجر د قد نېزه خط زغره — سپور د ناز پر آس د قتل تیاري که
و دا مکر تې(1) د سترګو حیرانېږم — چې د زړونو لوټول په بیماري که
په اول قدم دي سر ورته پېشکش که — هر سړی چې د ښه مخ خریداري که

۳۱۸ — چې د عصر بتان حُسن په زر پلوري — ۲۳۴۷
دا "حنان" دي اول خوښه بېزاري که(۲)

څوک چې مینه په راستي که — ژر په لاس د عشق هستي که
هغه کار غني کړای نه شي — چې عاشق یې په نېستي که
د عشق ځای معین نه دئ — مسلمان بُت پرستي که
د عشق بوی چې په د ماغ شي — تر بار لاندي اوښ مستي که
چې د عشق سواره پر راشي — نور(۳) د عقل آس سُستي که
څوک د عشق بې هستۍ مه کړې(۴) — د مېړه کار تنګدستي که

۳۱۹ — "حنان" عشق له واکه(۵) ویوست — ۲۳۵۴
چې رضا یې په پستي که

ابرو خم مژګان خدنګه — بری څوک وړي ستا له جنګه(۲)
تر اورنګ یې د ماغ لوړ شي — چې یې کښېني ته له څنګه
په مزاج دي نه پوهېږم — له مخ ګله په زړه سنګه
بوسه را د خط په وخت کې — چې نوش کړم پیاله له بنګه
که یې اخلې تاته ښایي — باج د حُسن له فرنګه
له غیرته ستا د خولي شوه — غونچه هسې په زړه تنګه

۳۲۰ — د عشق خوی "حنانه" زده کړه — ۲۳۶۱
په سکوت کې له پتنګه

بری څوک وړي ستا د دوو سترګو له جنګه — هر باڼو دي تېز ویشته که له خدنګه(۷)
ما د زړه ښیښه د طفل په لاس ورکړه — کې(۸) ساتي کې په عتاب ولي له سنګه
په آرزو کې د وصال د کوم ګلرخ دئ — چې مې مځکه شوه په اوښو لاله رنګه
پر خاطر مې هومره پروت د غم غبار دئ — چې آئینه مې شي په دید ډکه له رنګه
دا یې ستا خوله و لیدله په ګلشن کې — له دا غمه چې غونچه شوه په زړه تنګه
و صحرا تې(۹) سترګو څه حیراني ورکړه — چې آهو یې وحشت نه خوري له پلنګه

---

(۱) تې = ته یې (۲) چاپي دېوان: "دا حنان دي اول خوښ په بېزاري که".(۳) چاپي دېوان: ژر د عقل. (۴) چاپي دېوان: بې هستۍ شو. (۵) چاپي دېوان: له لوري ویوست. (۲) - (۷) دا دواړه غزلي په چاپي دېوان کي نسته. (۸) کې = که یې. (۹) تې = ته یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲۱ ننګ و نام د کل جهان واړه پر ځای دئ ۲۳۶۸
"حنان" ویوست ستا ستم له نام و ننګه

د هجران سپرو دي هسي کړم پایماله — چي فارغ یې کړم د عیش له وصاله(1)
زړه مي ستا له لاسه هرساعت خراب دئ — لکه وکه په مکتب کي مرغه ځاله
خپلي سترګي حظ له خپله خطه اخلي — غزاله وي په سبزه سره خوشاله
له ساده مخه طمع د بوسي مه کړه — هلته خواست کوه چي خط شي دوه مثقاله
تر سینې یې زړه معلوم په نزاکت دئ — لکه کاڼی جلوه که له آب زلاله(۲)
که هر څومي در ته کړې زاری جګِیّه(۳) — خلاص دي نه کړم د رقیب د ېو له(۴) جنجاله

۳۲۲ دا تور خال دئ په رخسار د یار "حنانه" ۲۳۷۵
که بورا دئ پر ګل ناست بې پر و باله

بهار راغئ وخت د ګلو د لاله — ماتوم توبه د میو په پیاله(۵)
صبحدم د ګل ګرېبان پاره پاره که — راشه ګوره د بلبل آه و ناله
عقل و هوښ صبر و ارام له سړي یوسي — خدا پر چا مه کړې د ترکو حواله
شوخي سترګي دلبري د خط په وخت که — په سبزه کښي ارام کاندي غزاله
غاښ یې هسي په سرو لبو کښي ښکارېږي — په پیاله کښي د لاله لکه ژاله
فلک کج رقیب دښمن، معشوق بې رحمه — دغه زه یم چي څکوم دا کشاله

۳۲۳ څه مستي یې وه په سترګو کښي حیران یم ۲۳۸۲
چي "حنان" یې هم شیدا کړ هم واله

زه به واوړم ستا له مخه څخه کله(۲) — د بلبل ګرزېده نه کېږي له ګله
فکرمه کوه د یار د ملا په خیال کي — سودایي به شې په دا کي ځغله ځغله
مستو سترګو دي په قصد دزړونو هسي(۷) — د ابرو لښنده تر غوږه و څکوله
زه و یار لکه دوې سترګي همسایه یو — یو د بل په کور شناخته نه یو هیڅکله
دا کږې له کاږه بخته را رسېږي — چي مدام زما یوه ده ستا پر بله(۸)
لکه خس د سېلاب(۹) خلاص له ګمراهۍ یم — پر اوږو د رهبر سپور یم تر منزله

۳۲۴ په خپه به ګلرخان د قندهار وي(۱۰) ۲۳۸۹
چي په مرګ ولاړ شي(۱۱) "حنان" رنګه بلبله

---

(۱) چاپي دېوان: له عیش و له وصاله. (۲) چاپي دېوان: جلوه که آب زلاله. (۳) چاپي دېوان: "که هر څومي در ته روی د پیر شفیع کړ". (۴) چاپي دېوان: د رقیب سپي. (۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (۲) چاپي دېوان: یاره کله. (۷) چاپي دېوان: په قصد د خلقو ځکه. (۸) چاپي دېوان: زما پریوه ده ستا پر بله. (۹) چاپي دېوان: لکه خس و سېلاب. (۱۰) چاپي دېوان: "پژمرده به ټول ګلان د قندهار وي". (۱۱) چاپي دېوان: ولاړې. (۱۲) چاپي دېوان: د سرو لمبو.
(۱۳) چاپي دېوان: بدخشان له. (۱۴) چاپي دېوان: "په امید چي صبر ناست د زړه پر سرو".

پـر سرو لبو(۱۲) د خط لیکه ربنتیا راغله   کـه لـه چینـه بدخشـان تـه(۱۳) سـودا راغلـه
پـه امیـد د وصـل صـبر پـر زړه ناسـت و(۱۴)   ژر ولاړ شــو چــي د هجــر تنــا راغلــه
ولـي نـه ژاړم لـه دې غمـه سـرې سـترګي   چـي د یـار د جفـا سـخته پـر مـا راغلـه

مــا ګیلــه(1) درتــه کولــه لــه رقیبــه   نـه پـوهېږم چـي پـر څـه دي خنـدا راغلـه
ستا وصلت د رقیب مرګ، زما اختر دئ   کـړئ آمـین(۲) پـر خولـه عجبـه وینـا راغلـه
ګل و مُل، یار و ساقي، ساز و غزل دئ   ځکــه مــا تــه د ځــوانۍ هــوا راغلــه

۳۲۵   د ازل قاسـم چـي وېـش کـاوه د برخـو   ۲۳۹۶
سـتا د غـم برخـه "حنـان" لـه تنهـا راغلـه(۳)

چـي مـي سـتا د مـخ د ګـل هـوا کولـه(۴)   بلبلانــو مــي پــر ســر زمزمــه کړلــه
په تور خط دي ګلګون مخ نشو نما که   لکــه زېــب صــحیفه وکــه لــه جدولــه
دا تـه نـه وې پـه چمـن کښـي سـر و قـده   و نشــتر تــه چــي رعشــه بــاد واچولــه
چـي غوښـته مـي تـل رشـته د اشـنایۍ   د جفـا مقـراض دي یـو وار وشـلوله(۵)
در ښکاره به تا له زما د زړه خواري شي   که دي یو وار خپل ښایست ولید پخپله
که خبر ستا پـه محبت شـي زه ضـامن یم   خپلـه رېـره کـه زاهـد نـه و شـکوله

۳۲۶   سـتا لـه امـره یـې سـر کلـه وو پېچلـئ   ۲۴۰۳
چــي یــاري دي لــه "حنانــه" پــرې کولــه

چــي مــي ســتا د تــور کاکــل مینــه کولــه   مــا پخپلــه بــلا ځــان لــره بللــه(۶)
ســتا د زلفــو ګفتګــوی نــه تمــامېږي   دا قصـــه ده تـــر قیامتـــه مسلســـله
لــه زېــوره دې ښــه حُســن مســتغني دئ   آئینـــه د لمـــر فـــارغ وي لـــه صـــیقله
د دنیـا پـر کـل هسـتي مـي قـدم کښېښـوو   سـتا د عشـق پـر لار دا ګـام دئ لـه اولـه
سـتا د مـخ مصـحف پـه خـط سـره زېـب وکـړ   د قـــرآن زېبـــایي کېـــږي لـــه جدولـــه
مکـدر یـې طبیعـت شـي ګیلـه نـه کـړم   د هجـــران قصـــه ده ډېـــره مطولـــه

۳۲۷   چـي تعریـف یـې زه "حنـان" د زلفـو کـاږم   ۲۴۱۰
زمـا پـه لاس کـي قلـم مـار شـي هـزار ځلـه

راشــه راشــه ســاقي راکــړه یــو څــو جامــه   امیـــد نشـــته د دې دور لـــه دوامـــه(۷)
ژر بــه ورســې مقصــود تــه زه ضــامن یــم   پــه اخــلاص د یــار پــر لــور واخلــه څــو ګامــه
نــه پټېــږي عشــق د صــبر پــه پــرده کــي   د عشـــاقو تشـــت لوېـــدلئ دئ لـــه بامـــه
چي سیالي دي کړه(۸) د یار له شوخو سترګو   ښـه چـي و نغښـت پـه ځنځیـر کـي شـوې بادامـه(۹)
لــه نســبته ســتا د خــولې لــه شــیرینیه   دوې بوســې اخلــي لبــان د مــیم لــه نامــه
خــدای زده کلــه بــه د وصــل دوا راکــړې   نــه خلاصــېږم ســتا د هجــر لــه زکامــه

---

(۱) چاپي دیوان: ما شکوه. (۲) چاپي دیوان: آمین کانئ. (۳) چاپي دیوان: حنانه تنها راغله. (۴) بله نسخ: کولَ.
(۵) په "ب" کي د دې غزلي همدا څلور بیته سته. (۶) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (۷) دا غزله د چاپي دیوان د "م" ردیف په 64 مخ کي راغلې ده. (۸) چاپي دیوان: سیالي کوې. (۹) چاپي دیوان: "ښه و نغښت په ځنځیر کي شو بادام".

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲۸ هسي دُر پېيي "حنان" د يار د وصف
چي په شعر کي د غله نه ښوري زامه ۲۴۱۷

عشق دي بيا راته زانګو کړه غر و سمه | که ولاړ، که ناست، که پروت زانګم له غمه
چي پخپله عشق ته ځغاستې(1) ګيله مه کړه | دا متل دئ خود کرده دارو له کمه(2)
تن مي هسي کړ ضعيف د فراق اوښو | چي ګيله راته د شواره شوه صنمه
ښاخ چي مات شي ګلان نه که، بې ستا زلفي | آفتاب رنګه ګلان کړي له هره خمه
بخت په شپه کي ستا د زلفو خوب و نه کړ | چي پرېشان خوبونه وينم دا له کمه(۳)
غمجن زړه مي و ګلرخو ته خلاص نه کړ | ډک له ګرومه زړه به قبر له وړمه

۳۲۹ باطن زړه د "حنان" ډک دئ له سرو وينو
لکه زخم خندا کړي له دې عالمه ۲۴۲۴

راشه واوره دا هوا هوس تر کومه(۴) | زغلوې دا د هوس فرس تر کومه
و دي غوښت د زمکي سر په تجارت کښي | رغوې دا د کاروان جرس تر کومه
روح بندي دئ يو څو ورځي په جسد کښي | دا مرغه بندي(۵) د دې قفس تر کومه
يو څو ورځي د توښي زېرمه په کارده | بې بها عمر دي ځي عبس تر کومه
چي همزولي(۶) دي همه په مرګ تمام شو | ته غره يې په دا نيم(۷) نفس تر کومه
عاقبت له خاورو پُر شي فکر وکړه | په حرامو ډکوې دا نس تر کومه

۳۳۰ ځان ته وکړه نصيحت "حنانه" ولي
زغلوې دا د هوس فرس تر کومه ۲۴۳۱

څه تېرېږي پر ما خوار ستا له هجرانه | مسلمان يم رحم کړه نا مسلمانه
خيال دي ځي اوښي مي هم ور سره ولاړېږي(۸) | لکه درومي لښکر وروسته له سلطانه
له کتو د آهو چشمو بېغم مه شه(۹) | تر بانو لاندي خنجر لري(۱۰) پنهانه
که راحت غواړې پر خوله باندي مهر کښېږده(۱۱) | سر خوري ژر هغه(۱۲) پسته چي شي خندانه
په ښيښه کي د امکان(۱۳) هره دوا شته | د عشق درد وي چي فارغ دئ له درمانه(۱۴)
معشوق طفل چي په قيد د ضبط کښېوزي | چي شي پورته سروه وزي له بوستانه

۳۳۱ څه پوښتنه د غمزو(۱۵) له رهزنۍ کړې
زنخدان يې له سرو ډک دئ "حنانه" ۲۴۳۸

د يار جبين دئ تر لمر روښانه | خوله يې قطره ده له آب حيوانه(۱۶)
غاښونه دُر دي بې بها ګوره(۱۷) | لبان يې باج وړي له بدخشانه

---

(۱) چاپي دېوان: زغلي (2) -(3) له کمه= له کومه (۴) کومَ (۵) ب: دا بندي مرغه (۶)-(۷) دا برخه له "ب" څخه واخيستل سوه. په قلمي نسخه کي نه لوستل کېدله (۸) چاپي دېوان: "خيال دي ولاړ اوښي مي هم ورپسي ولاړېږي؟". (۹) چاپي دېوان: غافل مه شه (۱۰) چاپي دېوان: کاته لري (۱۱) چاپي دېوان: "په مجلس کښي د جهان پر خوله مهر کښېږده". (۱۲) چاپي دېوان: خپل سر ژر و خوري (۱۳) چاپي دېوان: په ښيښه کي د اسمان (۱۴) چاپي دېوان: "د عشق درد مدام فارغ دئ له درمانه". (۱۵) چاپي دېوان: د غمزې (۱۲) چاپي دېوان: "چشمه د حيات يې له زنخدانه". (۱۷) چاپي دېوان: "زلفي طعنه که د چين پر مشکو".

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لېندۍ پر موټي زاغ د تصوير دئ — که يې تورخال دئ د وروځو له ميانه
سترګي يې بِه[1] د نرګس تر ګل دي — عُذار يې زيات دئ له ارغوانه
بانو يې غشي وروځي لېندۍ دي — خطا يې نه ځي تير له نښانه
زما په ژړا يې مخ تازه تر شو[2] — ولي تازه شي ګل له بارانه

۳۳۲ — د يار جفا وي تر حد تېرې که[3]
له عشقه لاس واخله ميرزا "حنانه" — ۲۴۴۵

عشق دي کړم له عقله هوښه بېګانه — بدنامي مي شوه عالَم ته افسانه
د عاشق په ماڼي ډېر معشوق نرمېږي — شمع ژاړي په سوختن د پروانه
څو يې غم زړه اوبه نه که[4] نه رسېږي — و صدف ته د ګوهر يوه دانه
رنګ و بوی چي د وفا نه پکښې ويني — عُنقا نه که په ګلشن کي آشيانه
زلفي نه دي پر مخ پروتي بې موجبه — دي د طلسم د اماران دا خزانه
له غيرته مي زړه سل ځايه اره شي — چي دي ګوتي په وېښتو وهي شانه

۳۳۳ — دا د کوم دلبر د زلفو و ځنځير ته
"حنان" شو له ډېره شوقه دېوانه — ۲۴۵۲

ستا د مخ پر شمع کل عالم شو پروانه — شاه دئ که ګدای دئ که هوښيار که دېوانه[5]
زه قديم اشنا ستا د زړه ويني مي خوراک دئ — حال د خپل دي دا دئ آه پر حال د بېګانه
خوی د جفا بس کړه د وفا خويونه زده کړه — ولي چي پاتېږي پس له مړو دا افسانه
خيال دا ستا د زلفو له ما خواب و ارام يوړ — کله خوب ورځي د چا چي مار شي همخانه
مخ دي ګنج د حُسن تور کاکل دي لکه مار دئ — پروت وي مار له سره همېشه پر خزانه
زلفي دي شانه کړې پر ما توره تياره شوه — ما وړاندي ليدلي وه د تور طالع... کانه[6]

۳۳۴ — وينښ يې ويده بخت شي د "حنان" زما دلبره
چرته که ځای مومي ستا د در پر آستانه — ۲۴۵۹

ګل له تا نازکي زده کړه ګلبدنه[7] — سنبل خم شو ستا د زلفو له شکنه
د انار لړمون له وينو په دا ډک شو — چي رنګ واخيست د باغ سېب ستا له ذقنه
ستا د قد په تما شا لوړه هوا که — دا چي سروه پور ته کېږي له چمنه
له وطنه به مشک و باسي بې قدره — ستا د زلفو بوی که ور شي تر خُتنه
ستا له لبو سرې[8] هيڅ مناسب نشته — که ابداره عقيق راشي له يمنه
د نرګس سترګي حيراني ستا تر سترګو — مخ دي يووړه صفا يې له نسترنه

۳۳۵ — د "حنان" له خولې که واروي[9] د يار وصف
بلبلان به واړه کوچ شي له ګلشنه — ۲۴۶۶

---

(۱) چاپي دېوان: سترګي يې زياتي. (2) چاپي دېوان: شي. (3) چاپي دېوان: "د يار جفا به دي تر حده تېر که".
(4) چاپي دېوان: څو يې غم ژړا اوبه نه که. (5) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (6) دغه ځای په اصل کي نه لوستل کېږي د "کانه" کلمه ما ور واچوله. (7) بله نسخه: ګلبدنَ. (8) سرې= سره يې. (9) ب: واوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محبـــت دي آواره کـــړم لـــه وطنـــه — وطـن څـه دئ، لـه خـوراک لـه اغوسـتنه
بد خويي رقيب در وښوده بد خوی شوې — اخلـي روغ سـړی(1) مـدام پـون لـه پمنـه
عيب نـه دئ کـه لـه نـازه لېـونی شـي(2) — مېـوه نـه کـوي هرګـز د سـيوري ونـه
شوخي سترګي وړي بهره له شوخه مخه — طفلان تل د ګل د ستي وړي له چمنه(3)
د سهار سپېدې را وختې په شپه کې — که تر زلفو دي روڼا ځي له ګردنه(4)
د احسان لاس که اوږده عالم به خپل کړې — پر د بوال بتان محکم شي له روغنه

۳۳۲ په ديدن د ګل بلبل هر دم چغېږي
ستا په ديد "حنان" اشنا شو له سخنه(5) ۲۴۷۳

کښېناسته يې(6) کښېنوي سل آفتونه — پاڅول يې پا څوي سل قيامتونه
چې د خط په خيال يې سر پر زنګون کښېږدم — تحويلدار شم د غمو په براتونه
قراري زما د زړه په نوي خط شي(7) — غزاله مومي آرام له مېږتونه
چې په تور و سپين(8) مي اړوي پوهېږم — چې کوي را باندي نور ازمويښتونه
ستا له لوري مي زړه نه راځي دلبره — که کوم ورته هزار رنګه خواستونه
چې په بد را سره واوښتي(9) پوهېږم — چې دي غوږ کړه(10) د رقيب حکايتونه

۳۳۷ د ګلرخو مينه تنده ره ده "حنانه"
رېز مرېز يې کړه د تن عمارتونه ۲۴۸۰

څه به وايم د شوخ چشمو له افسونه — چې تاراج يې کړه(11) د سلو زړو کورونه
خيال د چا د زلفو لار ده په کښې کړې — چې زړه سوری شو د ځنځير له دې تاخونه(12)
چې د زړه پر زخم مالګي پاشي څوک دئ — په هيڅ رنګ نه که پروا د(13) چا له خونه
له غيرتي(14) د خط، زلفي پېچوتاب شوي — پېچه کېږي مدام مار له مېږتونه
چې رکاب يې د پېري له سترګو جوړوي — په ميدان کي بې پراته وي خود سرونه(15)
د تبجن د عشق دوا عناب د لب دي — دا نسخه مي ياده ده(16) له افلاطونه

۳۳۸ د اوبو ړغ ژرنده نه پرېږدي و وارته(17)
د "حنان" اوښو په خرخ کړه اسمانونه ۲۴۸۷

لړيې و وته له زړه څخه کينه — چې يې راکړه يو څو داغه پر سينه
چې يې خيال د لبو ګرزوم په زړه کې — زما سينه شوه د ياقوتو خزينه
پس له دې مي په عوض د اوښو زړه ځي — چې اوبه لړ شي ګل د رومي تر چينه

(۱) چاپي ديوان: روغ سړی اخلي. (2) چاپي ديوان: لېونی سوې (3) اصل: "طفلان تل وړي د ګل د ستې له چمنه". (4) چاپي ديوان: "که تر زلفو بې روڼا شوه له ګردنه".
(5) چاپي ديوان: اشنای شي له سخته (6) چاپي ديوان: که يې ناسته وي (7) چاپي ديوان: "نوی خط يې ځکه زما د زړه پای بند شو". (8) چاپي ديوان: پر تور و سپين (9) چاپي ديوان: را سره يار واوښت. (10) چاپي ديوان: چې يې غوږ کړ.
(11) چاپي ديوان: تاراج کړې دي (12) چاپي ديوان: "زړه سوری چې شو ځنځير له دې تاخونه". (13) چاپي ديوان: پروانه کا.
(14) له غيرتې = له غيرته يې. (15) اصل: په رکاب کي يې پراته نه دي سرونه (16) چاپي ديوان: ياده وه. (17) چاپي ديوان: وخوا بته

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو کاروان د غم پر اړوي بل لېږدي ‌ ‌ زړه مې خدای کړ د غمونو سفینه
په ازل چي یې تقسیم د برخو وکړ[1] ‌ ‌ ستا د غم برخه زما شوه مهینه
چي زاهد و ته د عشق خبري وایي ‌ ‌ لکه جنګ لره چي باسي ارتینه

۳۳۹ د "حنان"[2] فرق له رقیبه سره وکړه
چیرته نن ورځ خدمتګار او د پرینه ۲۴۹۴

ښه چي مې ولیدې په تن سیمینه[3] ‌ ‌ مخ دي ګلاب دئ قمر جبینه
دا ستا د حُسن په لاله زار کښې ‌ ‌ آفتاب حساب دئ له خوشه چینه
حیران شوخۍ ته[4] دا ستا د سترګو ‌ ‌ زاهدان باسي له خپله دینه
زړه په کار نه دئ د عشق بې داغه ‌ ‌ ګوتۍ څه شی ده بې له نګینه
وروځې لیندۍ دي بانو دي غشي ‌ ‌ څوک نه خلاصېږي ستا له کمینه
خوله دي غونچه ده زنه دي سېب ده ‌ ‌ خط مچمچۍ دي لب انګبینه

۳۴۰ په وصل و هجر دي نه پوهېږم
"حنان" دي ویوست له آن و اینه ۲۵۰۱

تویوي مې په ستم بې پروا وینه ‌ ‌ په جفا مې له ناتوانو اعضا وینه[5]
په آرزو د کوم ګلرخ د لعلو لبو ‌ ‌ تویوم چي تل پر ځای د ژړا وینه
چي یې مشک برابر نه شوه ستا له زلفو ‌ ‌ د نافې په دا سبب شوه غذا وینه
مقابل چي یې کړ ځان ستا له رخساره ‌ ‌ ګلاب وچه کړه په دا له حیا وینه
د غونچې له خون دلۍ خبر نه دئ ‌ ‌ د ګل توی کړه په چمن کي سبا وینه
ستا د خولې پیاله یې نقش وه په زړه کي ‌ ‌ له خندا سره چي قی کړه مینا وینه

۳۴۱ چي محروم له ګلرخساره سم ناصحه
زما "حنان" له سترګو درومي په دا وینه ۲۵۰۸

ستا وصل مې نصیب شو که اختر دئ نازنینه ‌ ‌ طالع مې یاري وکړه چي مې زړه خلاص شو له کینه[6]
ستا خیال چي له ما ولاړئ[7] په نظر د خلکو خوار شوم ‌ ‌ قېمت د ګوتي څه دئ چي شي خلاصه له نګینه
دا ستا مخموري سترګي زما د وینو رغبت نه که ‌ ‌ له هسي سرو شرابو دا پیاله نه شوه رنګینه
څو زما د زړه په کونج کي ځای پیدا اوله نه کړې ‌ ‌ ممکن نه دئ غبار چي را ولاړ شي له زمینه
په خپله بلا را وړي یاوه ګوی له خپله ګفته ‌ ‌ خندا د زرکي وکړه رهبري له دې شاهینه
ستا له زلفو له رخساره زاهد هیڅ فیض یو نه ووړ ‌ ‌ د رانده په دود محروم وي همېشه له تورو سپینه

۳۴۲ چي کاږي "حنان" نقش ستا د تورو سترګو زلفو
سنبل په خوله نیولې غزاله راځي له چینه ۲۵۱۵

---

(۱) چاپي دېوان: وکئ. (2) چاپي دېوان: زما حنان. (3) بله نسخه: سیمینَ. (4) بله نسخه: شوخۍ ته حیران یم، ب: شوخۍ ته حیران. د متن کلمات ما مخ و شاکړل. (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته.
(7) په چاپي دېوان کي "لاړ شو" دئ. ما ځکه "ولاړئ" و کیښښ چي د شاعر له لهجې سره سم دئ او هم یې مفهوم نه ورانېږي.

مـا د ځـان ویـر پـه هغـه سـاعت کـاوه   چـي مـي زړه و تـا نـاترس تـه درکـاوه
د رقیـب لـه ډېـره جـوره ژړا راغلـه   و اشـنای تـه چـي مـي زړه خـالي کـاوه
عاقبـت تـر حیـا تېـر کـړم بـې صـبریه   کـه هـر څـومي زړه پـه صـبر ټنګـاوه
خـود بـه هسـي تـر سـاعته نـه پـاتېږي   ګـل چـي مـخ[1] دا سـتاله حُسـنه جنګـاوه
چـي یـې سـتا د عشـق خـوارۍ واروېـدلې   کـه رسـتم و تـال د فکـر زنګـاوه
هلته بخت را کړې دا ستا زلفي په لاس کښي   چـي ځنځیـر د لېونتـوب مـي شـرنګاوه

۳۴۳   چي "حنان" یې خوار و زار لیده په غم کښي
فلـک دف د نمـر لـه شـوقه درنګـاوه   ۲۵۲۲

چي را پېښـه د دلبـر د مخ برېښنا شوه   زمـا د سـترګو لـه اورو ژړا پـه دا شـوه
دا د کوم ګلرخ د خولې په خیال کي هسي   پـه ګلشـن کـي د غـونچې شـګوفه وا شـوه
چي ابرې پاشـي پـر مـخ لـه لېونتوبـه   آئینـه د چـا د دیـد پـه تمنـا شـوه
دا د کوم صیاد د شَست له ذوقه هسي   چي ملا خمه د لېندۍ هسي دوتا شوه
لـه کامله عشـقه فـیض عاشق یوسي[2]   دا ړنـده زلېخـا څـه رنګـه بینـا شـوه
دا چـي تـه ورغلـې بـاغ لـره ګلرخـه   لـه هوسـه غونچـه ځکـه پـه خندا شـوه

۳۴۴   پـه طمع یې د وصال هجران کباب کړ
د "حنان" پـه خاطر هغـه، پېښـه دا شـوه[3]   ۲۵۲۹

اندېښـنه را تـه د سـترګو د قصـاب شـوه   د تـن وینـه چـي مـي اوښـکه د کبـاب شـوه
د غمـزې نشـتر یـې کـار و کـړ پـه زړه کـي   چـي بـاقي څـه وینـه پاتـه وه[4] شـراب شـوه
جای نشینه په کښې[5] خیال د کوم مهروی دئ   چـي مـي خونـه پـه روڼـا لکـه آفتـاب شـوه
دا د چـا د نـاوک خیـال دئ پـه کښـې ګـرزي[6]   نـا آرامـه مـي سـینه لکـه سـیماب شـوه
را پـه یـاد د کـوم دلبـر د غاښـو دُر دي[7]   هـره سترګه چـي مـي مـوج د دریـاب شـوه[8]
دا د چـا پـه خیـال زړه هسـي پروانـه دئ   د مجلـس ګرمـي چـي شـمع د احبـاب شـوه

۳۴۵   بېهـوده لافـي د زهـد کـړې "حنانـه"
غـاړه سـتا بنـده د زلفـو پـه تنـاب شـوه   ۲۵۳۲

را رسـېږي دا جفـا لـه دلربایـه   چـي هـډو لـره مـي نـه راځـي هُمایـه
هسـي نـه چي نـن عاشق شوم پر خوبانو[9]   مـادرزاد مـي عشـق را وړئ دئ لـه ځایـه
تـر مجلـس د عشـق بـه ولـي نـه جـاربېږم   چـي هلتـه شـاه برابـر دئ لـه ګدایـه
در پـوهېږم چـي لـه قهـر را تـه ډک یـې   چـي پـه زړه کـي څـه لـرې راتـه یـې وایـه[10]

---

(۱) ب: ګل چي حسن. (2) چاپي دېوان: وړای شي. (3) چاپي دېوان: وا شوه. (4) چاپي دېوان: ماته وه. (5) چاپي دېوان: جانشین په زړه کي. (6) چاپي دېوان: "دا د چا د خدنګ خیال نن په کښې ګرزي". (7) چاپي دېوان: "دُر د غاښو را په یاد د کوم دلبر دئ". (8) چاپي دېوان: موج وهي دریاب شوه". (9) چاپي دېوان: عاشق یم د خوبرویو. (10) چاپي دېوان: را ته و وایه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي دي خيال را تئ زړه مخ لره ورو ووت[1]   کورنۍ وزي مېلمه لره له سرايه
چي نظر مي شو پر غشو هم پر تُوره   د احوال په شان نظر مي شو دوه ځايه

۳۴۶   هيڅ يې نه ورسېدې په غور ولي؟   ۲۵۴۳
د "حنان" تل ګذران دئ له واى وايه

و مي سو[2] خرمن د صبر پريرويه   سر ترپايه ناز، ادا[3] آتشين خويه
عالمونه قتلوي پروا په نه که   کج يې زلفي، کج کاته و کج ابرويه
خوله غونچه، خط بنفشه، عُذار يې ګل دئ   ډېر بې رحم بې و فا دئ عنبر بويه
و سبزه ته يې د خط ريحان حيران دئ   ګل يې تل اخلي د رنګ سبق له رويه[4]
په خبرو هسي رنګ شکر افشان دئ   چي طوطي يې تعليم وړي له ګفتګويه
جلوه ګر دئ، ستم ګره،[5] ناز پرور دئ   دوه عالمه يې بندي دي په دوه مويه

۳۴۷   په ځنځير دا ستا د زلفو يې بندي کړه   ۲۵۵۰
لېوني شو "حنان" ستا له جستجويه

و لېمو ته تويېده مه ورښيه   و اورو ته اورېده مه ورښيه
که شوخ چشم نه رام کېږي عيب نه دئ   و آهو ته رمېده مه ورښيه
د بوسې په غلا کښې ډېر هوس استاد دئ   ګل او طفل ټولېده مه ورښيه
سر و کار د عاشقانو دئ له اوره   پروانه ته کړېده مه ورښيه
د سېلاب و مخ ته ځوک درېداى نه شي   و عاشق ته ښوهېده مه ورښيه
هر زاهد له خپله وهمه نا قرار دئ   يخ خوړلى لړزېده مه ورښيه

۳۴۸   د عشق اور مي په سينه کښې دئ ناصحه   ۲۵۵۷
و "حنان" ته ګرمېده مه ورښيه[6]

﴿ ی ﴾

نن دي بيا دي د رقيب خبري نغوتي   چي له درده دي لبان دي راته مښتي
له غير ته د شانې مي زړه اره شي   چي بې فهمه دي په زلفو وهي ګوتي
عشق دي ور و ستم تر هسي لېونتوبه   چي مدام ګرېوان پاره يم[7] څېري ختي
دا د لاړو په شربت يې لبان مُبتلي   که له قهره را ته که[8] خبري تتي
ستا د ميني د نهال په سيوري ناست وم[9]   چي ريښې يې دي[10] زما تر زړه جاروتي
ستا رقيب کله زما پر مخ را تلاى شي   د مړو و جنګ ته نه وزي عورتي

۳۴۹   د "حنان" عشق عارضي نه دئ چي ولاړ شي   ۲۵۲۴
ستا په در کي يې د ميني موږي نجتي[11]

---

(۱) چاپي دېوان: در و ووت. (2) اصل: ويې سو. (3) چاپي دېوان: سر تر پا ناز و ادا. (4) اصل: له بويه. (5) چاپي دېوان: ستم ګردئ. (6) ب: ګرمېده ورښيه. د کاتب تېروتنه ده. (7) چاپي دېوان: پاره ګرېوان يم. (8) چاپي دېوان: را ته کړې. (9) چاپي دېوان: ناست يم. (10) چاپي دېوان: ريښې يې شوې. (11) چاپي دېوان: موږي نختي؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یار در ته مې نفس ځي و راځي ..... په کوڅه کې جوړ عَسَس ځي و راځي
آه مې نه لري اثر(1) راته معلوم شو ..... که و لور ته د دا درس(2) ځي و راځي
په صحرا کې د جنون مې زړه بېتابه ..... همېشه لکه جرس ځي و راځي
ستا نامه مې ولې ور کړه و قاصد ته ..... شور د زړه مې په هوس ځي و راځي
که هوا دي رقیب کړي(3) د لبو څه شو ..... شېرینۍ ته هر مګس ځي و راځي
ستا مذکور دئ په کوڅه و په بازار کې ..... بوی د ګل په هر نفس ځي و راځي

۳۵۰ ..... په نارو د "حنان" زړه نه سترې کېږي ۲۵۷۱
سپور د عشق پر تېز فرس ځي و راځي

له زړه کله د نو خط د خط هوا ځي ..... دا دود نه دئ چې له دې اوره جدا ځي
که مې زړه د لبو میل که ښا یېږي ..... د دې میو اثر کله له مینا ځي
که یې جمع که څوک دُر دي بې قیمته ..... پر هر در باندې چې اوښې د ګدا ځي
که لوړ نوم غواړې ور څه ګوښه نشین شه ..... قاف تر قافه پوري تل نوم د عُنقا ځي
سپور د ناز پر توسن و، زړه ته مې و وې(4) ..... دا د چا د خونرېزۍ په مدعا ځي
چې یوه ډوډۍ په درست(5) جهان قسمت که ..... لکه لمر تر شرقه غربه په هوا ځي

۳۵۱ ..... طاقت ستا د فغان نه لري "حنانه" ۲۵۷۸
بلبلان چې بیا له باغه(6) په غوغا ځي

د عاشق و ځای ته کله بوالهوس ځي ..... و څراغ ته پتنګ ځي، (7) نه چې مګس ځي
په دریاب کې دي د غم بېتا دلبره ..... د حُباب په شان مې سم سر و نفس ځي
چې د عشق شعله یې بله شي په زړه کې ..... و سره اور ته په هوس(8) لکه قُقنس ځي
رخ دي هسې خوار عاشق سره ابتر کړ ..... چې په خپل غولي کې کوړ لکه فرس ځي
که رقیب کړي(9) تر ما پورته عیب نه دئ ..... په دریاب کې ګوهر لاندې پر سر خس ځي
هر عاشق چې شي واصل له نارو پرېوزي ..... تر منزله په فغان، په شور(10) جرس ځي

۳۵۲ ..... چې جفا یې له ګلرخو ده لیدلې ۲۵۸۵
دا "حنان" به بیا په تُرکو پسې پس ځي

د پتنګ په دود چې شمع لره(11) خوځي ..... دا په دا دي عاشقان شو بځي بځي
په تش دید زړه له سرې ګلرخان یوسي(12) ..... له اوله اور لګېږي(13) په پېلو ځي
د زړه اور به مې اسمان و کباب کړئ ..... کې له مخه پرده نه وای د اوریځي

---

(۱) چاپي دېوان: تاثیر. (2) چاپي دېوان: و درګاه ته د وارس. (3) چاپي دېوان: که هوا که رقیب ستا. (4) چاپي دېوان: "سپور د ناز پر سمند و زړه ته یې و وې". (5) چاپي دېوان: په ګرد جهان. (6) چاپي دېوان: تل له باغه.
(7) چاپي دېوان: پتنځي. (8) چاپي دېوان: په ډېر شوق. (9) چاپي دېوان: که رقیب شو. (10) چاپي دېوان: په فغان و شور. (11) چاپي دېوان: شمع و ته. (12) چاپي دېوان: بوځي. (13) چاپي دېوان: اور لګېږي له اوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معنا پوښ د عمل په صابون پاک که   ظاهري جامې ځه وينځې په بروځي
چي په شان د يار د زلفو دي په خوښ یم   که فلک[1] مي کړې را توري د بخت ورځي
د مخ اور يې زما زړه،[2] هډونه وسوه   وچ که لوند وي په ځنګله کي اور يې سوځي

۳۵۳ د بوسې داد که کوې پر "حنان" وخت دئ[3]
طمع نشته د ژوندون د سبا ورځي ۲۵۹۲

د زړه وينې ترلېمو بېتا هر دم ځي   له ګلابه چي لمر وخېژي شبنم ځي[4]
چي دي خيال ځي له خاطره په هغه دم   زما روح يې له قدمه سره سم ځي
د ستبوسي به دي په هيڅ زمان پري نه ږدم   که مي سر هره ګړی لکه قلم ځي
تر سيني به په ګل ښخ لکه قلم وي   چي په عشق کي دو زبان و پېچو خم ځي
ستا له دره چي هر دم ځم په ماتم ځم   لکه طفل د استاد پرلور په غم ځي
چي مفلسه شې لاس مه وينځه له رحمه   برګ کشتي ده د مېړيانو چي پرنم ځي

۳۵۴ د خپل يار جور و جفا دئ زهير کړئ
چي "حنان" له درده هسې پر ملاخم ځي ۲۵۹۹

د عشق اور که پټ ساتم زړه و ځان سوځي   کې تقرير کوم په ژبه زبان سوځي[5]
د ګلرخ د لعلو لبو له غيرته   د درياب په ميان کي ښاخ د مرجان سوځي
چي قدم له نازه کښېږدي په چمن کي   له هيبته يې د حُسن ګلان سوځي
که بې اوره چا سوختن نه دئ ليدلئ   د ګلرخو مينه اور ده جهان سوځي[6]
د لسوخته شو لاله ستا د مخ له رشکه   همېشه له خپله عقله نادان سوځي
که سېلونه د ژړا د باران نه وای[7]   د رخسار په اور يې مځکه اسمان سوځي[8]

۳۵۵ د وصال ښادي دي[9] ورکړه رقيبانو
د هجران په اور يوازي "حنان" سوځي ۲۶۰۷

چي په زلفو کي دي ګوتې د شانې ځي   دا په دا مي له لېمو څخه چينې ځي
چي مي زړه و آشفته د مخمور چشمو   بوی د ميو مي له زخمه د سيني ځي
دا چي عکس ستا د زلفو پکښې ګرزي[10]   پرېشاني کله له زړه د آئينې ځي
چي دي خيال په کښي مقيم دئ عيب نه دئ[11]   که د ګلو بوی زما له ديروني ځي[12]

---

(۱) چاپي دېوان: چي فلک. (2) چاپي دېوان: زما د زړه هډونه. (3) چاپي دېوان: "د بوسې داد پر حنان کوه نن وخت دئ". (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) دا مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:-

د عشق اور که پټ ساتم دل و جان سوځي   کې په خوله تقرير کومه زبان سوځي

(6) چاپي دېوان: "د ګلرخو د ميني اور جهان سوځي". (7) چاپي دېوان: "که يې سېل د باران د ژړا نه وي". (8) دا بيت او پنځم بيت سهواً سره لاندي باندي سوي دي. (9) چاپي دېوان: ښادي يې. (10) چاپي دېوان: "چي يې عکس ستا د زلفو په زړه ګرزي". (11) چاپي دېوان: "چي دي خيال پکښي تصميم شو عجب نه دي". (12) چاپي دېوان: زما له کاشانې ځي.

کـه یـې ولیـده سـپېدي سـتا د دنـدانو   پـه هغـه دم آبـداري لـه دردانـې ځـي
همېشـه یـې(1) پـر سـپین مـخ زلفـي پرتـې دي   ښـامار کلـه پـه تـدبیر لـه خزانـې ځـي

٣٥٢ بـاده خـوره د یـار پـه بـزم کـي "حنانـه" ٢٢١٣
بـوی د مهـرو محبـت لـه پیمـانې ځـي

هـر چـي بـد وي هغـه بـد پـه عقبـا پـاځي   ړونـد محـال دئ چـي لـه خوبـه بینـا پـاځي
و قبلـې تـه د عشـق مـخ د کـل عـالم دئ   و دریـاب تـه ځـي چـي سېل لـه هرځـا پـاځي
د زاهـد خـوی تبـدیل نـه مـومي لـه عشـقه   کـوم جاهـل دئ پـه دوا چـي دانـا پـاځي(2)
مشـغول مـه اوسـه پـه غـم د سـېم و زرو   د دنیـا لـه ډېـره فکـره سـودا پـاځي
د لـږ عمـر خوشـالي لـه ګلـه زده کـړه   چي و خـار تـه هـر سـهار پـه خنـدا پـاځي
دا زمـا پـه ژړا خـط د یـار زرغـون شـو(3)   چـي بـاران د پسـرلي(4) اوري ګیـا پـاځي

٣٥٧ بې لـه خـدا چـا تـه امیـد مـه کـړه "حنانـه" ٢٢٢٠
د سـائل پـه ډېـره طمـع حیـا پـاځي

د بهـار پـر موسـم سـیل د صـحرا دئ   هـر بلبـل پـه زمزمـه د مرحبـا دئ
زرغـون فـرش دئ د سـبزې پـر غـوړولئ   د هرګـل سـایه یـې چتـر د هُمـا دئ
سـره قبـا ارغـوان واغوسـته لـه شـوقه   زرغونـه عصـا پـه لاس کـي هـر ګیـا دئ
مجنـون بېـد زلفـي لـه خیالـه ځوړلـي   لـه هوسـه سـور او ژړ رعنـا زېبـا دئ
ځراغـان د شـګوفې دي پـه هـر بـاغ کـي   هـر طـرف بلبـل جدا جـدا ګویـا دئ(5)
صراحي غونچې پـه غبږ کي ده(6) اخیستې   لا لـه جـام پـر لاس نیـولئ مهیـا دئ

٣٥٨ د بهار سـیل لـه یـاره سـره زېـب کـه(7) ٢٢٢٧
و "حنـان" و تـه زنـدان شـو چـي تنهـا دئ

د هـر چـا چـي زړه پـه تـور کاکـل اشـنا دئ   د هغـو د پرېشـانۍ سـفر پـه خـوا دئ
څو آئینه غوندي(٨) حیران نه شي پـه عشق کي   تـر هغـو یـې د دیـدن طاقـت د چـا دئ
چي طاقت یـې د دیـدن راوړي دا څـوک دئ(٩)   د قیامـت تـر لمـر یـې مـخ ډېـر مصـفا دئ
لـه شـوخۍ یـې درس د نـاز پـه زړه کـي نشـته   چـي هـر چـین یـې د جبـین مـوج د خنـدا دئ
شـوخ چشـمان کـه نـه رام کېـږي عیـب نـه دئ   لـه سـایې خپلـي، آهـو تـه رم پیـدا دئ
تنګـه خولـه یـې پـه مثـال د مېـږي سـترګه(١٠)   نـه غلـط شـوم چـي مثـال یـې ناپیـدا دئ

٣٥٩ نـن "حنـان" هسـي فنـا پـه خیـال د ده دئ ٢٢٣٤
چـي کـافور د ده د مـرګ(١١) صـبح فـردا دئ

---

(١) چاپي دېوان: همېشه دي. (2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: زرغون شي. (4) چاپي دېوان: په پسرلي. (5) چاپي دېوان: "پر هر ښاخ جدا جدا بلبل ګویا دئ". (6) چاپي دېوان: په غېږ کي دئ. (7) چاپي دېوان: "د بهار دید له ښه یاره سره ښایي". (8) چاپي دېوان: آئینه رنګه. (9) چاپي دېوان: "چي د تش دیدن طاقت یې لري څوک دئ".
(10) چاپي دېوان: د مېږي سترګي. (11) چاپي دېوان: چي کا فور یې د کفن.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماوې زلفي دي حاشيې مخ دي كتاب دئ — ويل عقل د دانا پـه كښي خراب دئ(1)
ماول(2) وروځي دي كږې او حال دي څه دئ — ويل خال مي دئ امام وروځي محراب دئ
مـاول څاه دي زنخدان را معلومېږي — ويل ليري ځني ځه د زړو گرداب دئ
ماول ستركي دي بادام كاته دي څه دي — ويل هر ديدن قاتل د شيخ و شاب دئ
ماول نه دي شم تعريف د خولې كولای — ويل خوله مي په سرخي سره گلاب دئ
ما ويل عالم دي قتل كړه نور بس كړه — ويل څه؟ په عاشقی كي دغه باب دئ

۳۲۰ — ما ول مړ دي كړ "حنان" په درد د هجر
ول(3) په عشق زما د مړو كم حساب دئ — ۲۷۴۱

چي رخسار يې ښايسته تر گل گلاب دئ — د هغه له لاسه ملک د زړه خراب دئ
آهو مشق د رم له هغه څخه زده كړ — خوشه چين چي يې د زلفو مشک ناب دئ
مار چي هسي پېچ و خم ځي خبر نه يم(4) — چي ليدلئ يې د چا د زلفو تاب دئ
و بهار تې(5) د خط حُسن شو ښهوښه — چي نيم پروت دئ په سايه نيم په آفتاب دئ
د ملا خيال يې كړم ضعيف(6) تر هسي حده — چي و ما ته د مېږي او ښكه درياب دئ
و ابرو ته يې مژگان دوعا په دا كه — نوې مياشت چي شي ښكاره دوعا ثواب دئ

۳۲۱ — د "حنان" حال و هغو ته(7) معلومېږي
چي د عشق په عظيم بحر كي غرقاب دئ — ۲۷۴۸

عاشقي د راحت ځای نه دئ آشوب دئ — هر قدم چي پكښي اخلې لېونتوب دئ
هغه مومي مدام وصل(8) د سياه چشمو — چي تر ستركو يې روان د زړه زهوب دئ
نه يې شوه په خط بيده فتنه د ستركو — عبث وايي چي شبرين د پسرلي خوب دئ
برى نه وړي هر لښكر چي تر شا گوري — بې د يار له بانوگانو، دا يې لوب دئ(9)
دا واړه د عشق له فيضه نه دي څه دي — چي رقيب د عاشقانو لكه كوب دئ
بې وهلو سپى رقيب نه پرلار كېږي — همېشه د گاو خره تعليم په چوب دئ

۳۲۲ — تورو زلفو يې طالع د "حنان" تور كړ
چي استاد شاگرد يورنګ شي سرېتوب دئ — ۲۷۵۵

عيادت په ظاهر شكل عبادت دئ — په نقطه تر عبادت زيات عيادت دئ(10)
نقصان نه لري پوښتنه د بيمارو — زيات له لويو خلكو ښايي سعادت دئ

---

(١) دا غزله په چاپي دېوان كي نسته. (2) ماول "د واو په زوره كي "ماويل. (3) ول: ويل، وې. (4) چاپي دېوان: "مار چي هسي پېچو تاب ځي نه پوهېږم ". (5) و بهار تې: و بهار ته يې. (6) چاپي دېوان: ضعيف كړم. (7) چاپي دېوان: و هغه ته
(8) چاپي دېوان: د يار وصل. (9) چاپي دېوان: "ببله ستا د تورو زلفو دغه لودب دئ ".(10) دا غزله په چاپي دېوان كي نسته. په اصل "خطي نسخه "كي همدا پنځه بيته ده. د پنځم او شپږم بيت لپاره يې تر مقطع د مخه ځای پرې ايښئ دئ او تش پاته دئ په بله نسخه كي هم پنځه بيته ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قدم مي مشرف كړه كور، ښايېږي — د مېږي كره سليمان ورشي عادت دئ
ستا عشق نه دئ عارضي چي له ما ولاړ شي — دم په دم لحظه لحظه يې زيادت دئ

۳۲۳ له ګوښې د سترګو لږ څه نظر وكړه ۲۷۲۰
ستا له ديده د "حنان" مراد شهادت دئ

څه شو كه يار مي په سل رنګه اضطراب ناست دئ — لكه شعله پر سر د اور په پېچو تاب ناست دئ[1]
نهان كاته يې لكه روح په رګ و پې كې لاړ شو — او شكر خند يې شو نمك چي پر كباب ناست دئ
دغه تورخال چي يې د خولې په كونج كې وينې، نه دئ — دغه هندو دئ پر كنار د حيات آب ناست دئ
ځوک به يې خلاص شي له غمزو د هغه شوخ بېباكه — چي كښلئ دئ خنجر د كين او په عتاب ناست دئ
دا په رخسار باندي يې تار د زلفو دئ حلقه — دغه لړم دئ و رڼا ته د مهتاب ناست دئ
زاهده زړه ته د عاشق په حقارت مه ګوره — چي ګنج د عشق يې همېشه پر زړه خراب ناست دئ

۳۲۴ مجروح "حنان" له دره مه شړه دوا يې وكړه ۲۷۲۷
چي په اميد دا ستا د لبو د عناب ناست دئ

تن په زخم دئ معمور زړه په غم ښاد دئ — ستا د جور په همت اقليم آباد دئ
د نامې د وړو حاجت قاصد ته نشته — د خپل آه په لاس بې وركم كاغذباد دئ
ستا د قد له شرمه سروه ده ولاړه — دا مريى[2] به كله وتښتي آزاد دئ
كه تصوير نقاش دا ستا د رخسار وكيښ — افرين يې پر قلم باندي، استاد دئ
چي و زلفو ته دي لار شاني پيدا كړه — د حيات په اوبو لوى مكر شمشاد دئ
كامراني[3] په عشق كې هيچا پيدا نه كړه — كه مجنون و، كه وامق و، كه فرهاد دئ

۳۲۵ جنت زموږ دئ زړه خوشاله كړه "حنانه" ۲۷۷۴
دا له پلاره پاته باغ وقف اولاد دئ

نن مي زړه بندي د هغه پريزاد دئ — چي د زړه په وړو كې څه رنګه استاد دئ[4]
د تور بخت را سره هسې اشنايي ده — چي په عمر مي له عيشه زړه ناښاد دئ
څه آزار مې دئ اخستئ نه پوهېږم — پر هر مخ چي شم مين هغه جلاد دئ
چي مي نه راموجودېږي ورځ د وصل — ګذران مې د جرس په دود فرياد دئ
چي له هجره يې مدام آه و فغان كړم — له نارو مې سنګ وكوه واړه په داد دئ
دوه طاسونه مهر و ماه اسمان تخته ده — ستوري كل سره مُهرې فلك نراد دئ

۳۲۶ چي دا هسې رنګ حريف لري "حنانه" ۲۷۸۱
دغه ستا سعىَ و كوښښ واړه برباد دئ

---

(۱) دا غزله په چاپي ديوان كي نسته (2) چاپي ديوان: دا غلام (3) چاپي ديوان: كاميابي. (4) دا غزله په چاپي ديوان كي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د مخ مثل ګل کله د بهار[1] دئ   که لاله، ګلاب، سمن دئ که ګلنار دئ
ستا د قد په تماشه يې[2] مېوه ولاړه   که نشتر، سروه، عرعر دئ که چنار دئ
حيرانېږم دي و طرح ته د زلفو   بنفشه، سنبل، که مشک دئ او که مار دئ
ستا د ديد په طمع پورته کښته ځغلي   مشتري، شمس و قمر دئ که عطار دئ[3]
دا ستا لبو يې د زړه وينه کړه وچه   که مرجان لعل و ياقوت دئ که سوفار دئ[4]
خيال د سترګو مي دي زړه له واکه[5] ويوست   چي شراب، پياله که مى[6] دئ که خمار دئ

۳۲۷   په تعريف دا ستا د مخ "حنان" ويېږي   ۲۲۸۸
خه زبان، ويل، څه نطق، څه ګفتار دئ

په نسيم دي د وصال خرم بهار دئ   ګلچين ستا د مخ د ګل هر ګلعذار دئ[7]
تسلي مي د عُذار په بوسه وکړه   چي قرار و نيسي زړه مي نا قرار دئ
چي نظر د باغ پر ګلو پر ګلزار کړم   بې له تا راته هر ګل په مثل خار دئ
په هوا ستا د ميګونو لبو لعلو   يو هم نشته چي په بزم کي هوښيار دئ
ستا بيمارو سترګو زه هسي بيمار کړم   چي کا ته د نرګس ګل را باندي بار دئ
چي له خاره ځغلې ستا له خود بينۍ ده   ولي ګوره د پښو خار ګل د دستار دئ

۳۲۸   د هر ښکلي طلب کړي "حنان" بېخوده   ۲۲۹۵
د مفلس په شان د هر کونج طلبګار دئ

مخ دي ګل قد دي تر سروي[8] برابر دئ   ګلعُذاره ستا د سروي ګل ثمر دئ
خوش قلمه صحيفه ژر ژر تورېږي   ستا و مخ ته د تور خط رقم ضرر دئ
چي له غشو د مژګانو دي[9] ببرېږي   آئينې په لاس کي تل آهني سپر دئ
شمع ژاړي پتنګ سوځي له حيرته   په مجلس کي چي زما د درد خبر دئ
د وصال شپه دي[10] هر ګوره ژر تېرېږي   د عشاقو د مجلس شمع شرر دئ
چي په خواب خيال د خولې د غونچې وينم[11]   د بلبل له بانو ګانو زما بستر دئ

۳۲۹   د جنت په باغ قانع مه شه "حنانه"   ۲۷۰۲
د عاشق پر همت دا ځاى مختصر دئ[12]

ستا د مخ د شغلې اور دئ   چي يې سوئ زما کور دئ
دا دي[13] زلفي پر ګردن دي   که افعي پر چندڼ سپور دئ
دا يې خال په رخسار نه دئ   پر ګل باندي بورا تور دئ

---

(۱) چاپي دېوان: د ګلزار دئ. (2) چاپي دېوان: ستا د قد په نظاره يې. (3) چاپي دېوان: "مشتري، شمس و قمر ستورى د سهار دئ ". (4) چاپي دېوان: "که مرجان، ياقوت، عقيق لعل آبدار دئ ". (5) چاپي دېوان: له هوښه و يوست. (6) چاپي دېوان: که خم دئ. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (8) چاپي دېوان: قد دي سرو برابر دئ. (9) چاپي دېوان: ستا و پرېږي.
(10) چاپي دېوان: د وصال شپه يې. (11) چاپي دېوان: "چي په خوب کي خيال د غنچې وينم ". (12) چاپي دېوان:-
په جفا يې ولي وژنې بد نامېږې   د حنان و مرګ ته هر بانو خنجر دئ

(13) چاپي دېوان: دا يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژړا مې هسې خاندي   لکه ګل په باران خپور(1) دئ
که رقيب له ما څه وايي   دروغ وايي مخ يې تور دئ
دا يې سترګي خط ته ګوري   که آهو يې سنبل خور دئ

۳۷۰   ستا د سترګو له تاثيره
"حنان" هم د مجنون ورور دئ   ۲۷۰۹

و وحدت ته نژدې زړه له ځانه دور دئ   د دې باغ د ګل غونچه سر د منصور دئ
د يار خيال ته مې خالي کړ د زړه غولی   مېلمانه لره تيار شي سرای، دستور دئ
وچېده نه که يو دم د زړه له نمه   په لېمو کي مي توپان دئ که ناسور دئ وينې
څه ښه رسم دئ د عشق په شريعت کي   وچښي دم زدن کله د دستور دئ
هيڅ پروا نه که زما له ساړه آهه(2)   د ښايست په ميو مست هسې مغرور دئ
ستا رقيب په بدو ښو خبردار نه يم   د يار خيال په هر ساعت را ته حضور دئ

۳۷۱   په خوبانو کي مدام که په دا فخر
چې "حنان" رنګه عاشق را باندي چور دئ   ۲۷۱۲

ما وې زړه مې ستا په زلفو کي اسير دئ   ويلې(3) هر زمان مجنون لره ځنځير دئ(4)
ما وې ستا مژګان مي وليده په خواب کي   ويلې دغه خنجر ستا د مرګ تعبير دئ
ما وې داد به له تا غواړمه په حشر   ويلې تا رنګه هر يو مي دامنګير دئ
ما وې ډېر ستم پر ما مه کړه ضعيف يم   ويلې کړئ ما دا ستا د مرګ تدبير دئ
ما وې زلفي شب قدر، مخ دي څه دئ   ويلې جبين مي په ښايست بدر منير دئ
ما وې زلفي، خال و خط را ته لښکر شو   ويلې تور خال مي لا وګوره امير دئ

۳۷۲   ما وې مه سوځه "حنان" په داغ د هجر
ويلې هر چير ته زما د قتل وير دئ   ۲۷۲۳

که خوبان تر سر بالښت مدام د پر ږدي   زما يار له مغروري فتنې تر سر ږدي(5)
د شوخ چشمو له مژګانو حذر بويه   و پهلو ته د پرهېز تېره خنجر ږدي
د کاکل له خوشبو يې يې څه تعريف کړم   چې نغمه پر زړه د مشک و د عنبر ږدي
چې لذت د يار د سرو لبو پيدا که   هغه کله بيا پر جام خوله د کوثر ږدي
له دا هسي(6) درده ورک پر صحرا ښه يم   چې پر کور بېمار په روغ عالم ضرر ږدي
د نه ديد ګيله له مستو سترګو مه کړه   کله مست قدم پر لاري برابر ږدي

۳۷۳   په را تله د يار د خيال د مهمانۍ دئ
چې "حنان" له ژبې هسې دُر ګوهر ږدي   ۲۷۳۰

---

(۱) اصل: خور. (2) چاپي دېوان: له ساړه آه. (3) ويلې = ويل يې، وې يې. (۴) دا غزله په اصل کي نسته.
(5) چاپي دېوان: فتنې ته سر ږدي. (6) چاپي دېوان: له دې هسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر سپین مخ چي توري زلفي چین پر چین رږدي — بنفشه پر کناره د نسترین رږدي
زما په مرګ و ژوند دا ستا چشمان خبر دي — څه زما په مرګ و خلکو ته یاسین رږدي
چي دي مړ کړم په غمزه د تورو سترګو — نور مي ولي لکه مار پر تور و سپین رږدي
خال و کیل دئ ستا د مخ په خزانه کي — چي یې هسي [1] رنګ پر تخت د خپل جبین رږدي
اشنای و شړي له دره رقیب بولي — پر بلبل باندي نومونه د ګلچین رږدي
له رقیبه سره دروميي در پوهېږم[2] — چي له ما سره نن بیا بازي د کین رږدي

۳۷۴ — بېلتانه دي ضعیف کړئ دئ هر ګوره
پر "حنان" د هجر بار ولي سنګین رږدي — ۲۷۳۷

عاشقي اورده، عاشق لکه پتنګ دئ — پتنګ ډېر له زندګۍ څخه په تنګ دئ
دا زما کم طالعي نه ده نور څه ده[3] — چي له خنګه مي اشنا هسي پر څنګ دئ
د بلبل له ګرمه آهه نه دئ څه دئ — ګل چي هسي د خپل ځان په وینو رنګ دئ
په وسعت کښي د امکان کله ځایېږي — ازاده زړه له ره باغ د دنیا تنګ دئ
ترس بې خدا له هیچا نه لرم په زړه کښي — د پلنګ له پوسته جوړ زما پلنګ[4] دئ
عشق مي بخره له ازله ده زاهده — او که ستا د خدای له امره سره جنګ دئ[5]

۳۷۵ — له ګلرخو ډېر پرهېز کوه "حنانه"
هرنظر یې تېر تر غشي د خدنګ دئ — ۲۷۴۴

زړه اخته[6] دا ستا د میني په جنجال دئ — چي روزګار یې د دنیا واړه پایمال دئ
که سینه مي څوک روضه بولي ښایېږي[7] — چي پکښي د ګلرخانو د مخ خیال دئ
له لبانو یې خجل د یمن لعل — او تر سترګو منفعل د چین غزال دئ[8]
چي مدام ستا د جفا فکرونه چونېم — له دا غمه[9] مي زړه سوری لکه غربال دئ
چي وعده مي یې[10] د مرګ وه پرون کړې — بیا پر څه یې نن سُستي[11] هومره اهمال دئ
چي کرام الکاتبین نه په خبرېږي — د عاشق معشوق دغه رنګه احوال دئ[12]
ستا بې مخه مي نه ذکر شته نه فکر — سر مي کړئ صدقه ستا د جمال دئ[13]

۳۷۶ — ستا د غم په درانه بار اموخته شوئ
و "حنان" ته غر په مثل د مثقال دئ — ۲۷۵۲

---

(۱) چاپي دېوان: چي دا هسي. (2) چاپي دېوان: زر پوهېږم. (3) ب: نو څه ده.(4) پلنګ = پالنګ. (۵) دا بیت په "ب" کي نسته. (۶) چاپي دېوان: زړه مي اړ. (۷) چاپي دېوان: "ښایي نن دا زما سینه څوک روضه بولي ". (۸) چاپي دېوان:-
د یمن لعل شرمېږي ستا تر لبو — او تر سترګو دي خجل د چین غزال دئ

(۹) چاپي دېوان: له دې غمه. (۱۰) چاپي دېوان: مي دي. (۱۱) چاپي دېوان: بیا پر څه دي توقف. (۱۲) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۱۳) دا بیت په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا حلقه، کړه، ځنځیر دئ (1) که سنبل دئ ... اژدها، بلا تیاره که کاکل دئ
له تقسیمه د جهان چي هجران راکړه ... درد و غم، بلا و صبر(2) و تحمل دئ
مابقي د عشق له اوره شوه را پاته ... آه فغان، ناله فریاد(3)، شور د بلبل دئ
په ګلشن کي دي بې مخه راته خار شو ... بنفشه، نرګس، لاله، سمن که ګل دئ
د میګونو لبو لعلو(4) په ساغر کي ... ارغوان، لاله، شفق شو او که مُل دئ
واړه زما په ځان بلا شو نه خلاصېږم ... ظلم جور، که عتاب که تغافل دئ(5)

۳۷۷ یار سیاه پوښه ستا و مرګ ته دئ "حنانه" ۲۷۵۹
زلفي، وروځي، خال و سترګي تسلسل دئ

په ګلشن کي یې لیدلئ ستا کاکل دئ ... چي دا هسي آشفته ولاړ سنبل دئ(6)
مخ دي شمع ده که ګل ور ته حیران یم ... چي عاشق یې هم پتنګ دئ هم بلبل دئ
چي دي زلفي، سترګي خوله ملاحظه کړم ... له ښایسته دي په مخ کي تسلسل دئ
شوخ کاته یې ډېر ډېر مه کوه و مخ ته ... په کتو چي خرابېږي دغه ګل دئ
دواړه دي زما د قتل اسبابونه ... د رقیب کاره ویل ستا تغافل دئ
خوشي وایي چي په صبر مراد حاصلېږي ... چي دښمن پرما غالب کړي، تحمل دئ

۳۷۸ لفظ لولي معنا نه ویني "حنانه" ۲۷۶۶
دا ستا حرف د هر حاسد د سترګي ګل دئ

د سپاهیانو که زینت په زغره خول دئ ... د فقیر خرقه ده زغره(7) خول کچکول دئ
د توښي زېرمه دلي درته بایده ده ... د قیامت(8) په دښت کي نشته اوبه، چول دئ
د یوې زرې بازخواست در ځخه کېږي ... د نېکۍ او د بدۍ عمل په تول دئ
تا له خدا سره وعده د بلی(9) کړې ... پر وعده وکړه وفا د مړو بول دئ
د خسیس دولت و ما ته هسي نمایي ... لکه پوري په نابودي ناوي پسول دئ
پس له مرګه چي دولت پاته شي واروه ... بل ځه نه دئ د خراب ایوان مرغول دئ(10)

۳۷۹ اعتماد وربانډي مه کوه(11) "حنانه" ۲۷۷۳
دا جهان ځه بنیاد نه لري کچول دئ(12)

---

(۱) چاپي دېوان: دا حلقه ده که ځنځیر دئ. (2) چاپي دېوان: حیا صبر. (3) چاپي دېوان: آه فریاد ناله فغان.
(4) چاپي دېوان: د میګونو لبو عکس. (5) چاپي دېوان:-

جوړ یې کړه زما د قتل اسبابونه ... نه پوښتنه نه راتله بل تغافل دئ

(6) دا غزل په چاپي دېوان: کي نسته(7) چاپي دېوان: خرقه زغره.(8) چاپي دېوان: د محشر.(9) (الست بربکم قالوا بلی) ته اشاره ده.(10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته(11) چاپي دېوان: اعتماد د ابادۍ مه کړه. (12) چاپي دېوان: کچکول دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي ترلئ یې د یار د دراحرام دئ — پر هغو د بېغمی خوب حرام دئ (1)
پوخ مین د یار له جوره فریاد نه که — چي د یار له جفا ژاړي هغه خام دئ
چي د زړه وینې(2) خورک وي په هجران کي — و هغو ته د سرو لبو لعل انعام دئ
د ناصح په نصیحت کله را گرزي — له ازله چې(3) اخستئ د عشق جام دئ
چي یې ستا زلفي رخسار گرزي په زړه کي — هغه څه خبر په صبح یا په شام دئ
ستا د خولې بوسه د سترگو پرما یو ده(4) — و مستانو ته یو پسته بادام دئ

۳۸۰ لکه توان چي د اور سوي یوځای نه وي
دغه حال پرما "حنان" علی الدوام دئ ۲۷۸۰

توري زلفي چي دي هسې پیچو خم دي — که دي سل زړه عاشقه دي لا کم دي
دا ستا سترگي مي لیدلي سبب دا دئ — غزالان چي مکرره له ما رم دي
سره لبان دي له عقیقه خراج غواړي مرده — او نرگس دي دواړه سترگي د ارم دي عیسْی
پاخي په آرزو دا ستا د لبو — دمه کل دمونه ستا په دم دي
عاقبت به مي جهان اوښي توپان که — ډېري خوني وراني کړي دغه زیم دي
دا پخپله راته قهر خنبم کاندي — که رقیب درته ویلي زیات و کم دي

۳۸۱ "حنان" نه دئ اوښتونئ ستا له لوري
په تاراج یې رقیبان ځکه خُرم دي ۲۷۸۷

خو مي(5) اینبئ ستا په مینه کي قدم دئ — له هغه راهیسي مل راسره غم دئ
بې له تا راته غونچه شي سره سکروټه — دغه ستا په تنگه خوله زما قسم دئ
ستا و سترگو ته شوخ چشم حیرانېږم — چي یې مړ کړ کل عالم لا وایي کم دئ
تماشې د سروي نه شم کړای دلبره — چي قامت مي ستا له قد له خیاله خم دئ
گل ورقي د خپل ځان ورکړې و باد ته — چې(6) لیدلئ ستا د مخ د خط رقم دئ
چي په وصف ستا د خولې مي لبان(7) خلاص کړه — تر سیني مي زبان شق له قلم دئ

۳۸۲ د "حنان" د سترگو تور که سپین شي ښايي(8)
ستا رخسار لره(9) دا دید هم نا محرم دئ ۲۷۹۴

سوي ناري د بلبل وگوره پر گل باندي — دلسوزي نه شي د گل هیخ پر دا بلبل باندي(10)
خیال د معشوق د خوار عاشق له سره کله وزي — که د بلا د آفتو شي تسلسل باندي
کې نظر نشته پرما خوار باندي عجبه نه ده گل د — ناسته د بازوي د شاهانو په منگل باندي
گلاب یې له رخساره په هر دم شرمېږي — او توري زلفي یې ناز کاندي پر سنبل باندي

(۱) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته(2) وینې = ویني یې.(3) چې= چي یې. (4) دا ځای په اصل کي لږ څه مغشوش دئ ما له بلي نسخي څخه سم کړ. (5) چاپي دیوان: چي مي اینبئ.(6) چې= چي یې. (7) چاپي دیوان: شونډان.
(8) چاپي دیوان: که سپین شو ښه شو. (9) چاپي دیوان: ستا دیدن لره.(10) دا غزل په (ب) او چاپي دیوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا نوی خط یې د زړه دام دئ خلق خوشي ببڅا   ګیله کوي او تهمت کاندي پر کاکل باندي
د عشق فرس عاشق ته زین دئ نه نور چا لره بس   بې علي کله سواري کېږي پر دلدل باندي

۳۸۳ چې دي د یار د جفا جور هومره تاب راوړئ
شابس "حنانه" ستا پر هسي تحمل باندي ۲۸۰۱

ستا بې مخه ګلستان راته زندان دئ   ستا بې سترګو نرګسدان راته تیردان دئ
شوخ چشمان که چاته سم نه ګوري څه شو   نرګس هم سر ځړولئ پر دامان[1] دئ
د وصال ښادي هجران کړه له ما هېره   و خپه ته د پسرلي فصل خزان دئ
خوار سړی چې روزي مومي ځان سلیمان که   پل د ژرندي د مېږي تخت روان دئ
په وعده د ساده لوحو غلط مه شه   د سپوږمۍ په شپه تشخیص د صبح[2] ګران دئ
مشقت غواړي چې کاني ښیښه کېږي   خو زړه ویلي نه شي بیت تر هغه ګران دئ

۳۸۴ پر خاطر یې هیڅ اثر نه شي "حنانه"
نه پوهېږم زړه یې کاڼی که سندان دئ ۲۸۰۸

چې د عشق شور یې په سر کښې وي شادان دئ   د چراغ په دود په بزم کښې خندان دئ[3]
په تکلیف د عشق کړه د فلک ملا شوه   و انسان ته دا بار څرنګه اسان دئ
بار د عشق اخیستئ نه شو ملائکو   دا په غاړه کښې لوېدلئ د انسان دئ
عشق له دینه سړی باسي و بل دین ته   ګواه پر دا خبره نقل د صنعان دئ
پس له مرګه صاحبدله بد مه بوله   وینې ویده دواړه د دې قوم یکسان دئ
د هر درد علاج اسان په دوا کېږي   بې له عشقه چې هردرد یې بې درمان دئ

۳۸۵ ته په خپل فعل کښې سم نه یې "حنانه"
ملامت دي په خبرو کښې اسمان دئ ۲۸۱۵

بیا دي هسې کړم هجران تر غمو لاندي[4]   چې اواز مې تر خوله نه وزي دباندي[5]
چیرته صبر له تا چیرته زما اوښې   تیمم نه شي چې وي اوبه بهاندي
دا له تا یې د ښه بوی سبق اخیستئ   هرسحر په ویره خوله چې ګلاب خاندي
ستا د مخ په مثل ګل مې بیا و نه لید   که هر څو مې نظر وکړ وروستو وړاندي
د سمند نعل دئ شکل د محراب   دا په دادئ عاشق هرځای سجده کاندي
چې په صدق ستا د مخ د ګل خواهش که   لکه صبح همېشه په رښتیا خاندي

۳۸۶ په رښتیا دي محبت نه دئ "حنانه"
په دا څه شو پر کاغذ کوي کښاندي ۲۸۲۲

---

(۱) چاپي دېوان: پر بیابان باندي. (2) چاپي دېوان: د منجم ګران دئ. (3) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته.
(4) په بله نسخه کي دا غزل د دال د ردیف ده. (5) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته.

تورې زلفي دي خورې په رخسار باندي[1] ... د شاهین وزر خواره شي پر ښکار باندي[2]
زما د مرګ احوال ساتي د یار له سترګو ... نه کوي د مرګ خبر پر بیمار باندي
ستا پر زلفو باندي زړونه سره تول دي ... لکه جمع شي چوغکي پر مار باندي
چي دي غشی تر زړه ووت په خبر نه شوم ... آفرین دي وي پر هسي ګُزار باندي
مخ دي هسي دئ ښکاره په نوي خط کښي ... لکه ګل چي وغوړېږي پر خار باندي
په خپل ځای باندي هر کوږ ترسم ښه ابسي ... لکه زلفي د نګار پر عُذار باندي

۳۸۷ زه "حنان" به سر ور پورته کړم له قبره ۲۸۲۹
که مي یار وکړ ګُذر پر مزار باندي

ستا په غم کي به تر کومه یم بندي ... مګر نه لري بندي ستا خورسندي
دا د غم شپي به ترکومه تېرومه[۳] ... چي مدام[۴] زما زاري ده ستا توندي
عاشق کله د رقیب خبره وړای شي ... له حریفه سره تل بویه ګوندي
په خبرو یي باور مه کړه دلبره ... چي رقیب مي هر ساعت درته غندي
سر و قد که سازش نه که عیب نه دئ ... سروه نه ده چا لیدلي پیوندي[۵]
پر یوه قرار ثابت دا جهان نه دئ[۶] ... پیدا شوي ده پستي و بلندي
واړه ستا د بي نیازۍ نه دئ نو څه دئ ... چي دي زه د درست عالم کړم ریشخندي[۷]

۳۸۸ وعده وکړي په دروغو دا څه کار دئ ۲۸۳۷
له "حنانه" سره مه کوه رندي

دا څه زلفي، څه رخسار او څه ذقن دئ ... څه سنبل او څه ګلاب څه نسترن دئ
دا څه مخ دئ دا څه زلفي دا څه خط دئ[۸] ... څه لاله، څه بنفشه، څه یاسمن دئ
دا څه خال دا څه جبین دا څه تمکین دئ ... څه پادشاه دئ دا څه تخت، څه نشستن دئ[۹]
دا څه قد دئ دا څه سترګي دا څه مخ دئ ... دا څه سروه، څه نرګس دا څه ګلشن دئ
څه سبزه ده څه ګلاب دئ څه غونچه ده ... دا څه خط دئ څه عُذار دا څه دهن دئ
څه مژګان دي، څه ابرو دي څه کاته دي ... دا څه غشی، څه لینده دا څه زدن دئ
دا څه لب دئ، دا څه غابښ دئ دا څه ناز دئ ... څه مرجان دئ څه ګوهر دئ دا څه فن دئ[۱۰]

۳۸۹ دا څه یار دا څه "حنان" دا څه اغیار دئ[۱۱] ۲۸۴۵
دا څه ګل دا څه بلبل دا څه زغن دئ

د دوزخ تر اور بتر د یار بېلتون دئ ... په سینه کښي مي زړه سوئ اندرون دئ
چي را یاد یې خیال د زلفو شي هغه دم ... د نافې په دود غذا مي د زړه خون دئ
لکه کونډه د اشنای له غمه ژاړي ... که رستم د زماني که افلاطون دئ[1]

---

(۱) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته.(2) په بله نسخه کي دا غزل د دال د ردیف ده. (3)چاپي دېوان: تېروم زه. (۴) چاپي دېوان: چي همېش. (۵) دابیت په چاپي دېوان کي نسته. (۶) چاپي دېوان: نه وي. (۷) دا بیت په اصل کي نسته.
(۸) چاپي دېوان: "دا څه مخ دئ دا څه خط دئ دا څه زلفي". (۹) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۱۰) دا بیت په اصل کي نسته. (۱۱) اصل: "دا څه یار دا څه اغیار دا څه حنان دئ".
(۱) ب:-

(c) ketabton.com: The Digital Library

که قیامت چا په دنیا لیدلی نه دئ　　جدایي د یار قیامت، بلکي افزون دئ
شپه و ورځ چي د اشنای له هجره ژاړم(2)　　یوه سترګه مي دجله بله جیحون دئ
کباب کړئ جدایي د خپل اشنای یم(3)　　چي له درده مي پاره پاره لړمون دئ

۳۹۰ په مرګ هیڅ سړی رضا نه وي "حنانه"
د وداع په ساعت مرګ بِه، تر ژوندون دئ ۲۸۵۲

هسي نه چي یو عاشق تنها محزون دئ　　ګُذران د درست جهان په ځګر خون دئ
چي له طمع لاس کوتاه که تل به خوښ وي　　په څلور فصله د سروي پوښ زرغون دئ
لار و زړه ته نه لري کړېږي خبري　　د درګاه د حلقې ځای ځکه بیرون دئ(4)
د غفلت ګرز پاخوي د سهار اوښي(5)　　د ژوند چرک لره(6) پیري سپیدي صابون دئ
چي یې کور پر اندازه د خپل بدن وي　　مچمچې په دود یې تل شېرین ژوندون دئ
چي له نفسه سره ښه کړي لا بتر شي　　لېونی سپی د احسان کله ممنون دئ

391 لاس به وا نه خلي تر مرګه ستا له میني
په دا جهل کي "حنان" هغه پښتون دئ ۲۸۵۹

بیایې لاس د چا په وینو کي رنګین دئ　　دا شوخ چشم چي فتنه د اهل دین دئ
څو به ګرزوم په مخ کي سپر د صبر　　چي په لاس کي یې نیولئ تېغ د کین دئ
چي د مخ په خیال کي تل په وینو ژاړم(7)　　زما له اوښو یې کوڅه خلد برین دئ
چي یو ښکلی چیري ویني(8) ځغلوي مي　　زړه مي نه دئ دا دښمن پهلو نشین دئ
په آئینه کي چي ځان ګوري په غلا ګوري　　ښایسته دلبر مي هسي شرمګین دئ
ستا د زلفو په سودا کي مي زیان نشته　　په تکرار مي پوښتېدلئ شانه بین دئ

392 پر "حنان" باندي د مشکو باران اوري
چي په خیال کي یې دیار خط مشکین دئ ۲۸۶۶

دایې لاس د کوم مظلوم په وینو سره دي　　چي له ګوتو یې د وینو تویېده دي
مشق د چا د خونرېزۍ کړي خبر نه یم(9)　　چي له سترګو یې د وینو څڅېده دي
زلفي وروځي، سترګي خط، خال و رخسار هم　　دغه شپږ زما په قتل سره مله دي
له نو خطو(10) خواست د زني د سېب بویه　　د پخې مېوې له ښاخه پرېکېده دي

لکه کونډه چي ژړا کا هسي ژاړي　　د اشنای په غم د عصر افلاطون دئ

(2) ب: له غمه ژاړم. (3) ب: اشنا یم. (4) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته. (5) چاپي دیوان: د صحرا اوښي؟.
(6) چاپي دیوان: چرک ته. (7) چاپي دیوان: "چي په خیال یې د مخ تل ژاړم په وینو "(8) چاپي دیوان: چیرته مومي.
(9) چاپي دیوان: نه پوهېږم. (10) چاپي دیوان: د نو خطو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښادي څه غواړي په عشق کې د ګلرخو   تمامي عمر د زړونو سولېده دي
که په زور رستم، په عقل افلاطون وي   د زارۍ واښه يې ترکو ته(1) په خوله دي

393
و حمید ته هېڅ دئ ستا شعر "حنانه"
د کبلي له مسته شبره(2) سره څه دي
۲۸۷۳

ستا د مخ چې جويان نه دئ   د بو يا دد دئ انسان نه دئ
چې سر نه بازي دلبره   دا ستا وصل اسان نه دئ
ستا د خولې له شباهته   کوم دئ ګل چې خندان نه دئ
ستا د سترګو له هيبته   آهو مخ پر بيابان نه دئ
کوم دئ زړه چې ستا له هجره   تمام عمر ګريان نه دئ
زه و هغه ته حيران يم   چې تا ويني حيران نه دئ

394
ستا د مخ عاشقان ډېر دي
له دا جمعې "حنان" نه دئ
۲۸۸۰

د اشنای له لوري سلام راغلئ دئ   پر دواړه لېمو باندې مې منلئ دئ
قاصده جار دې تر قدمو شم   حال راته وايه چې يې ويلئ دئ
تکرار کوه پر هره خبره   چې خوږمن زړه مې له ځايه تللئ دئ
دمه مې ستا په ويلو کېږي   حال راته وايه چې دي ساتلئ(3) دئ
د وصلت زېرې را باندې وکړه   زړه مې هجران په غمو نتلئ دئ
تللئ نفس مې بيا بيرته را غئ   سلام د يار چې مې اروبدلئ(4) دئ

395
د وصل ګل بې "حنانه" بوی کړم
د هجر خار مې تر زړه ختلئ دئ
۲۸۸۷

ستا له غمه مې مدام هسې زګېروی دئ   چې طبيب له دغه درده په وی وی دئ(5)
لکه نی مدام فرياد و فغان کاندي   هغه زړه چې ستا د عشق په تېغ سوری دئ
خواست پر وخت باندې کوه د نوخطانو(6)   مسافر د بل هيواد په زړه نری دئ
هرچې پرېوزي د ختو طمع يې نشته   ستا د زنې يو عجب عميق کوهی دئ
حاجت ستا و تېغ ته نشته مري په خپله   هر عاشق جدا جدا لکه ماهی دئ
که رقيب دا ستا په مخ که په ما رَخه   د خاوند له مخه سپی لکه زمری دئ

396
ستا د زلفو په ځنځير تړلئ بويه
"حنان" وينم نن سبا چې لېونی دئ
۲۸۹۴

---

(۱) چاپي دیوان: واښه و ترکو ته. (2) چاپي دیوان: د مست شبره سره. (3) ب: څه دی. (4) ب: اورېدلی. (5) دا غزل په اصل او "ب" کي نسته. (6) دا بیت دوې څپې کم دئ د (باندي) کلمه ما پر زیاته کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېهوده کړې و خوبانو ته زاري   نه مني له ډېره کبره ستا خواري
په څه طمع له ګلرخو د دوام کړې   چالیدلې ده د ګل وفاداري
پرمحک د اهل دلو نه صافېږي   چې ګداز نه که د عشق ګُره ناري [1]
غفلت مه کوه د خط پر وخت د زلفو   حذر بویه له مارانو بهاري
نه خپلېږي په احسان رقیب بې مخه   څه پوهېږي یاغي خر په آبداري
په مروت په مدارا کله پوهېږي   پر سرکوزو [2] باندي نه کېږي سواري

397   چې مې [3] یار کړه د رقیب ناپوهي خوښه   ۲۹۰۱
له "حنانه" څخه ولاړه هوښیاري

پر چمن پیدا شو خط زنګاري   ساقي راوړه نن شراب ګلناري [4]
په ګلشن کي ستا د مخ تجلّی وشوه   دا چي هسي ده د ګل چهره ناري [5]
ما وې عرض به د تنګ زړه دا ستا پر خوله کړم [6]   و مي نه لیده [7] خوله، هېره شوه زاري
د یمن د لعل قیمت دي لبو مات کړ   تنګه خوله دي په خندا ګهرباري
پر عصا نرګس تکیه کړې په دا ده [8]   چي ور پېښ شوه [9] ستا د سترګو بیماري
په بیضه کي د عُنقا به تري خلاص نه شي   د خیال باز مي د مضمونو [10] دئ ښکاري

398   چې له خاورو هسي رنګ بشر پیدا که   ۲۹۰۸
صُنع وګوره "حنانه" د باري

چې یې [11] سترګي کړې د ناز په رنجو توري   له کتو یې فتني پاڅي پر هر لوري
ته زاهد چي دم د صبر پر ما لولې   په پوکل مي اور تازه شو مه کړه نوري
سترګي نه دي دغه سحر [12] د فرنګ دئ   چي بلا ځني پاڅېږي آدم خوري
رهزني یې له چا زده کَړه دا ستا سترګو   چي مدام پرځای د سترو لاري ګوري
غابښ یې هسي په سرو لبو کي نمایېږي   لکه کله [13] په لاله کي ژالې اوري
په یوه نګاه [14] ادا کړم شوخو سترګو   چي خوړلئ مي دئ غشی [15] پوريووري

399   له "حنانه" په افلاس شوه مینه پاته   ۲۹۱۵
چي د وخت خوبان ښایست په زرو پلوري [16]

---

(۱) چاپي دېوان: "چي ګدارنګه د عشق کړي ناري ".(2) چاپي دېوان پر سرکوزي (3) چاپي دېوان چي بې (4) چاپي دېوان:-

ساقي راوړه نن شراب ګلناري   چي پیدا شو خط زنګاري

(5) چاپي دېوان:-

په پیاله کي د ګل توی سبا شراب کړه   په یوه پیاله شو مخ د ګل ناري

(6) چاپي دېوان: " ما وې عرض به تنګ زړه کړم ستا و خوله ته " (7) چاپي دېوان: چي مي نه لیده. (8) چاپي دېوان: کړې ده ولي. (9) چاپي دېوان: شوه ور پېښه. (10) چاپي دېوان: د مضمون دئ. (11) چاپي دېوان: چي دي. (12) چاپي دېوان: سترګي نه دي ګو سحر. (13) چاپي دېوان: ګویا عین. (14) چاپي دېوان: په یوه وار بې. (15) چاپي دېوان: د مستانو غشی وزي. (16) اصل: ښایست پلوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څوک چي جام د لبو د دلبر خوري — هم هغه پر دا دنیا آب کوثر خوري
چي سیالي کوي د یار له شوخو سترګو — همېشه لکه بادام کاني پر سر خوري
چي ارمان د یار د خولې لري په زړه کي — د غونچې په دود مدام خون جګر خوري
دلنشین چي یې شي خیال د باڼو ګانو — هغه هر ساعت[1] پر زړه باندي خنجر خوري
د جفا تاب یې عاشق تر کومه راوړي — زهر هم[2] سرې له جوره په قدر خوري
چي سیاه بخته شي په عشق کي مطلب مومي[3] — لکه زلفې د زنخ د سبب ثمر خوري

۴۰۰ ګردا ګرد یې پر خوله خط نه دئ "حنانه" ۲۹۲۲
مورچه ګان سره تول شوي دي شکر خوري

سړی کله له نصیبه زیات و کم خوري — که هزار رنګه مېوې طعام هر دم خوري[4]
سر و کار چي د دنیا په سود و زیان شي — توري وینې همېشه لکه قلم خوري
چي سفر له ځانه وکه په خپل کور کي — د آسیا په دود یې رزق تمام عالم خوري
چي بېځایه کړي خندا کس و ناکس ته — د ژوند وینه لکه ګل په هر قدم خوري
شوخ کاته یې هیڅ اشنا په رنجو نه شوه — دا په دا چي له سیاهیه[5] آهو رم خوري
د فلک جور ناتوان سړی توانا کړي[6] — محکمېږي څو چي تاب رشته محکم خوري

۴۰۱ د عمل توښه یې نه، سفر په خوا دئ ۲۹۲۹
دا "حنان" له دغه غمه د زړه نم[7] خوري

یار که ولاړ له ما، نظر یې زما پر لوري — له لیندۍ که غشی ځي[8] لیندۍ ته ګوري
د شبنم عینکې ګل پر سترګو کېښېږدي — چي و خط ته د رخسار د مصحف ګوري[9]
د حلیم سړي له قهره[10] ایمن مه شه — ودانۍ کړي رېز مرېز چي مځکه ښوري
بېنوا لکه مېوه له تماشو یم — چي زه ورشم بهار مخ که پر بل لوري
مستفیض یې یم له خطه څخه ځکه — پر خاطر چي مي[11] د مشکو باران اوري
په یوه کاته[12] یې ګونګ کړم نه پوهېږم — چي یې سترګي کړې د ناز په رنجو توري
چي کاغذ، قلم، دوات کړي نرګس جمع — تعریف ستا د سترګو کاږي په له پوري[13]

۴۰۲ په فریاد یې غافل زړه ویښ کړه "حنانه" ۲۹۳۷
دغه کوڼ په غوږو نه اروي تش ګوري[14]

ناچاری کړم له اشنایه څخه لیري — چي تل اروم د رقیب سړې خبري

---

(۱) چاپي دېوان: هغه ساعت. (2) چاپي دېوان: زهر هر سړی.(3) چاپي دېوان: مقصود مومي. (4) چاپي دېوان: "که زر رنګه طعامونه په هر دم خوري". (5) چاپي دېوان: له سیاهي یې. (6) چاپي دېوان: ناتوان سړی ناتوان کړي.
(7) چاپي دېوان: د زړه غم. (8) چاپي دېوان: غشی ولاړ. (9) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (10) چاپي دېوان: د حلیم له خشم قهره.
(11) چاپي دېوان: چي یې. (12)چاپي دېوان: په یوه نګاه. (13) دا بیت په اصل کي نسته. (14) دا مقطع په یوه بله نسخه کي داسي ده:-

خپل حاجت په نیمه شپه غواړه "حنانه" — چي د فضل دریې نه دئ هر ګز پوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

مور په سوي یو زاهد ته پرهېز کړه عاشقي نه ده تحقیق دئ اور د سري
د ګلرخو په وصال هغه خورسند وي چي مدام د یار د غم سکروټي نغري
د جنت معامله ته کوه زاهده عاشق نه ګوري په عشق کي نژدې لیري
د عشق درد و هغه چاته معلومېږي چي پوخ شوئ وي یو وار له دغه شري
چي تعریف د شکر لب د خولې په کاږم د قلم له نی مي تویي شي[1] شکري

۴۰۳ "حنان" دُر کړه را بیرون د زړه له بحره[2]
ولي نې[3] را نیسي هیڅوک په کودري ۲۹۴۴

عاشقۍ راته یکسان کړه نژدې لیري لکه یو وي پر ړانده لوړي ژوري
را ښکاره یې نه شو هیڅ د لبو لعل تویوم که له چشمانو مرغلري
که په خوب کي[4] چیرته وصل شم له یاره اوروي را باندي ژر آسمان توکري
سرې سرې اوښي تویوم د ده خندا ده وي و وړکي ته یکسان لعل و کودري
زلفي وروځي خال و خط مصلحتي شوه چي یې وکړې زما د مرګ په باب خبري[5]
کاروانسرای مي شوه سینه د سلو لارو چي مدام پر اړوي د غم میسیري[6]

۴۰۴ د هوا مرغان یې واړه په ژړا کړه
چي "حنان" وایي د یار د غم سندري ۲۹۵۱

چي خوبان جلوه په قدر په قامت کړي پر عاشق باندي په خوا تر مرګ قیامت کړي[7]
په محراب کي ستا د وروځو بې له خیاله چا لیدلئ نه دئ مست چي امامت کړي
چي ستا خیال مي له خاطره ځخه درومي روح له تنه ځخه ترک د اقامت کړي
خوبان ځه غرور د مخ په صفایي که دا د خط سیاهي بې ژر په ندامت کړي
که ظاهر وسله د جنګ نه لرې ځه شو عاشقان جنګ په شمشېر د کرامت کړي
بېروي چي مي مدام د عشق له اوره دا زاهد دي اول خپل ځان سلامت کړي

۴۰۵ که خبر شي څوک دا ستا د دلبریه
نه ښایېږي چي "حنان" دي ملامت کړي ۲۹۵۸

که یو ځل و خپلو زلفو ته نظر کړې نور به زما له پرېشانیه ځان خبر کړې
خوش قلمه صحیفه ژر ژر تویېږي تور خط ستا د مخ خطر دئ که باور کړې
میخانې دوې، دوه محرابه پر یوه ځای ستا بې وروځو سترګو نشته که نظر کړې[8]

---

(۱) چاپي دېوان: تویي شوې. (2) چاپي دېوان: "حنان بیا ځه دُر له ژبي ځخه توی کړه". (3) نې= نه یې. (4) "کي" په اصل کي نسته. (5) چاپي دېوان: "چي یې زماد مرګ په باب وکړې خبري". (6) د غه کلمه په چاپي دېوان کي همدا راز ده په اصل کي مي و نه سوای لوستلای. (7) دا غزله په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: که باور کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیلــو فــر[1] بــه دي شــي نــن لــه ثقالتــه … کـه یـو ځـل د ګـل د بـوی قبـا پـه بـر کـړي
دوعـا ګـوی چـي د چـا مـري پـه خپـه کېـږي … تـه پـر ځـه زمـا پـه مـرګ سـره اختـر کـړي
تـوري زلفـي، تـوري وروځـي، تـوري سـترګي … شوي سیاه پوښه چي د چا خاوري په سر کړي[2]

۴۰۶ چـي و تنګـي خـولي تـه لار د عقــل نشــته[3] ۲۹۷۵
ښــایي دا غــزل "حنانــه" مختصــر کــړي

لا تـر څـو بېغمـه خـوب پرپالنـګ پـاس کـړي … اوبـه خـور لکـه اورنـګ پـه زري طـاس کـړي
شاهسـواران د زمـانې شـوه تـر پښـو لانـدي … تـه لاځــه[4] هــوا هــوس د زیــن و آس کــړي
بیـا هالـه کـه ارمـان کـړې فایـده بـه نـه کـه[5] … چـي د عمـر غـنم لـو د مـرګ پـه داس کـړي
مرګــه جــارو کــړه ډېــر کورونــه د خانـانو … تــه لا فکــر د اســباب و د اســاس کــړي
د دنیـا کـه چیـر تـه وران در خخـه کـار شـي … هغـه دم لـه خـدا خفـه شـي کـوز و پـاس کـړي
میخـانې تـه پـه ځـه ذوق و پـه شـوق ځغلـي … او کعبه[6] چي د خدای کور دئ ترې هراس کړي

۴۰۷ بـاطن خـوري د سـړو غوښـي ببـره نـه کـړي ۲۹۷۲
و "حنـان" و تـه ځـان خضـر مهترالیـاس کـړي

کـه یـو ځلي جـام د عشـق لـه میـو نـوش کـړي … د جهــان ښــادی بــه واړه فرامــوش کــړي[7]
د منصــور مقــام بــه مــومې تــل تــر تلــه … کـه د عشـق د خاکسـارۍ حلقـه پـه ګـوش کـړي
همېشــه بــه و حشــت خـوري لـه خپلـه ځانـه … کـه لـه جـام حقیقـي څـه بـاده نـوش کـړي
کامـل عشـق بـه دي تـر ځایـه پـوري بـوزي … کـه تکیـه د پیـر کامـل اسـتاد پـه دوش کـړي
هــم هغــه ســاعت بــه ورشــي تــر مطلبــه … کـه لـه ځانـه خخـه لېـري عقـل و هـوش کـړي
د غــونچي پــه دود د زړه وینــي غــذا کــه … کــه هــوا د ګلرخــانو د آغــوش کــړي

۴۰۸ تــه بــه خپلـي خـر مهـري پربـږدي حاسـده ۲۹۷۹
د "حنـان" د شـعر دُر یـو وار پـه ګـوش کـړي

چـي[8] رحمـان رحـیم دي نـوم دئ د ځـان کـړئ … لـه درګاهـه[9] دي هیڅـوک نـه ځـي نیمګـړی
تــل بــه وي پــه دواړو کونــو کــي ســرخرویه … چـي دا سـتا[10] پـه عبـادت کانـدي ځـان سـتړی
پــه آســانه بــه د غــم لــه ځــاه و خېــژي … چـي پـه لاس یـې وي دا سـتا د قـرآن[11] پـري
د غافــل دا د دنیــا لــو یــي ببځــا ده … لکــه بــاد و اخلــي اســمان لــره خســړی

(۱) چاپي دېوان: پېروژه. (2) دا بیت په اصل کي نسته، ځای یي تش ور ته پرې ایښئ دئ. (3) چاپي دېوان: "چي و تنګه خوله تي لار د چا و نه شوه ". (4) چاپي دیوان: ته لا خو. (5) چاپي دیوان: به نه وي. (۲) چاپي دېوان: او مسجد. (۷) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته (۸) په چا پي دېوان کي: "چي" نسته (۹) چاپي دېوان: له درباره.
(۱۰) چاپي دېوان: څوک چي ستا. (۱۱) چاپي دېوان:دا ستا د کلام.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېهـوده د رزق د پـاره سـر ګـردان يـو[1] — تـه رازق زمـوږ د رزق يـې[2] پـوروړی
دا سـوړ زړه بـه لـه سـينې د بانـدې باسـم — سـاته نـه شـي کـه هرڅـو عزيـز وي مـړی

۴۰۹ د "حنـان" ګنـاه ور عفـوه کـړه حنانـه
چـې يـې نـوم سـتا د نامـه همسـايه کـړئ ۲۹۸۷

بيـا دي دواړه سـترګي تـوري پـه جـادو کـړې — مسـخرې ځکـه پـه سـترګو د آهـو کـړې
سـياه بختـي چـي را ولـي زمـا و زړه تـه — دا پـه دا تـه[3] شـانه ګـډه پـه ګېسـو کـړې
د جفـا پـه تېـغ دي قتـل عاشـقان کـړه — چـي لـه قصـده د رقيـب ځـای پـر پهلـو کـړې
عاشـق ولـي[4] سـتا لـه زلفـو ګلـه کانـدي — قتلـول د عاشـقانو پـه ابـرو کـړې
د هجـران تېـغ مـي سـينه پـاره پـاره کـړه — پـه وصلت کـه مـي[5] زخمونـه را رفـو کـړې
رنـځ د عشـق مـي نـه ورکېـږي اې طبيبـه — کـه هـر څـو را پـوري سـتا د پنـد دارو کـړې[6]

۴۱۰ چـي تـر سـترګو يـې رودونـه ځـي پـوهېږم
چـي "حنـان" بـه پـه دې اوښـو کـې لاهـو کـړې ۲۹۹۳

کـه رخسـار لـه شـاپېريو روبـرو کـړې[7] — لـه ګلشـنه د ارم بـه يـې پـه هـو کـړې[8]
کـه عُـذار ښـکاره پـه بـاغ کښـي کـړې دلبـره — منفعـل بـه ځنـې ګـل د شـفتالو کـړې
د مفتـون عاشـق بـه حـال درتـه ښـکاره شـي — آئينـه کـه و رخسـار تـه روبـرو کـړې
و بـې نـه کـاږي تصـوير د شـوخو سـترګو — مـوی قلـم کـه لـه مژګـانو د آهـو کـړې
کـه و بـاغ تـه خرامـان شـي سـرو قـده — عاشـقان بـه قـُمري طـوره پـه کوکـو کـړې
د ښايسـت مثـل يـې کلـه پيـدا کېـږي — خـو بروبـان کـه سـره جمـع د هرسـو کـړې

۴۱۱ د عشـق بحـر تـه بـه د شـعر جهـاز کښـېږدې
اې "حنانـه" کـه سـر پـور تـه لـه زانـو کـړې ۳۰۰۰

مـا وې بيـا دي پـر مـخ زلفـي را خـورې کـړې — ويـل سـتا پـه خولـه مـي بيـا خـاوري ايـري کړې
مـا وې وايـه څـه ارمـان لـرې پـه زړه کـې — ول[9] منګـولي کـه مـي سـتا پـه وينـو سـرې کړې
مـا وې کلـه بـه مـي وژنـې چـې خبـر شـم — ول[10] چـړې مـي د هجـران در تـه تېـرې کـړې
مـا وې کلـه پـه دا سـتا لـه غمـه خـلاص شـم — ول[11] کبـاب کـه مـي دا سـتا د زړه قطـري کـړې
مـا وې کلـه بـه پـه مهـر را تـه ګـورې — ويـل[12] سـترګي چـي د وينـو فـوارې کـړې

(۱) چاپي دېوان: دي. (2) چاپي دېوان: ته رازق د رزق د هر چا. (3) چاپي دېوان: دا په دا چي. (4) چاپي دېوان: عالَم ولي. (5) چاپي دېوان: که په وصل مي. (6) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (7) خطي نسخه: (کړِ). (8) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (9)-(10)- (11) چاپي دېوان: وې. (12) چاپي دېوان: وې يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما وې ستر ګې مې د وینو فوارې دي — ول[1] له غمه چې سینه پارې پارې کړې

۴۱۲ ماوې کله به "حنان" په وصل ښاد کړې ۳۰۰۷
ول[2] هاله چې اند ېښنې له غیرو پرې کړې

په ښکاره پر سر بګړۍ د ملایې کړې — او په زړه کې دې پټ[3] زهد ریایي کړې
د موسٰی په دود ظاهر ځې کوه طور ته — په باطن لکه فرعون خدایي کړې
له دې خپلې بې فهمۍ و تلای نه شې[4] — افلاطون و ځان ته وایې دانایي کړې
همېشه حلال حرام در باندې یو دي — غولونه[5] په خرقه د ګدایي کړې
په باطن دې د شیطان جلب نیولئ — په ظاهره تسبېح و اخلې پارسایي کړې
له عالِمه له فقیره ځخه تښتې — له فاسقه له فاجره آشنایي کړې

۴۱۳ دا فعلونه ګُل په تا کې دي "حنانه" ۳۰۱۴
بیا و نورو و ته ځه شکر خایي کړې

را پسې دا ستا د غم کرکنډې[6] رغړي — بل دې[7] زه کړم ننداره د درست وګړي
مداماً سېلاب د اوښو یم اخیستئ — که و بوتې ته لاس کړم له ېبخه لوړي
بیا ښامار د جنون خوله کړه را ته وازه — چې و زلفو ته دې ما لاسونه وړي[8]
چې کښېنې پر زړه مې کښېني سل آفته — چې پاڅېږې پاڅوې د لحد مړي
دا چې بیا نن مصلحت کړي له رقیبه — له دغه هیبته زړه را ځه رغړي
واړه درد د عاشقۍ دئ راپېښ شوئ[9] — عقل و هوش شوه په دوا را پوري سترې

۴۱۴ چې تعریف دا ستا د خولې که شکر لبه ۳۰۲۱
دا ګفتار د "حنان" خوند کوي د ګوړي

چې له کبره پر سر ږدې کږه بګړۍ — خود به اوړې دغه ستا د خیال بېړۍ[10]
د دنیا له بدو چارو لاس نه اخلې — که دې ږېره سپینه شوه لکه وړۍ
د لحد تاریکه خونه به دې ځای وي — رسوې پر ځه آسمان لره ماڼۍ
د جمله بلاوو سر حب د دنیا دئ — ته پر ځه کړې د دنیا پر مال اړۍ
د ځوانیه چارې مه کړه په پیرۍ کې — له سپین ږېرو سره نه ښایي ځړۍ

---

(۱) - (2) چاپي دېوان: وې. (3) چاپي دېوان: پټ په زړه کې ولې. (4) چاپي دېوان: "د دې خپلې بې عقلۍ دوا کړای نه شې". (5) چاپي دېوان: غولېده تل. (6) چاپي دېوان: کرکنډه. (7) چاپي دېوان: چې دې زه کړم. (8) چاپي دېوان: "چې مې ولیدې دا ستا زلفي تاوکړي". (9) چاپي دېوان: "عارض شوئ را ته درد د عاشقۍ دئ". (10) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کېمخواب و د اطلسو هوا خوار کړې قناعت کړه په کرباس و په شړې

۴۱۵ د دنیا په ښایست مه غولېږه "حنانه" ۳۰۲۸
دا زړه بوډۍ ده، اېښې دي دړې

پر بتانو مینه کاندي درست وګړي د یوه یوه په لاس د مجاز پړي
که له لمره څخه باج غوارم ښایېږي ستا له مخه مې د حُسن زکوټ وړي
ماهانه مې[1] ستا د حُسن په دولت کې دوې بوسې دي بخت مې دا برات راوړي
تن مې وران کړ ډېرو اوښو خبر نه یم[2] له سېلابه سره څه که نېزه وړي
و ګلرخو و ته ګل رنګه محبوب شي چې یې داغ لکه لاله له ځا[3] راوړي
ستا د سترګو په دا سرو ناغو پوهېږم چې شمېرلئ یم د وینو پوروړي

۴۱۶ زه "حنان" د یار په غم لکه ګل وا شوم ۳۰۳۵
که "رحمان" و د اشنا له لاسه سترې

چې مې ولیدې د ترکو سترګي غوړي نه خلاصېږم په هیڅ شان له دغه کوړې[4]
سره لبان، سره یې نوکان، سورکې یې ژبه په سره اور مې کړوي د صورت دړې
ګردې خوله، ګردې غاښونه، ګردې زنې[5] زما و مخ تې اچولي دي سل اړې
اوږدې زلفې، اوږدې وروځې، اوږدې سترګې په اوږده امید یې زه کړم دړې وړې
نرۍ ملا او نرۍ ګوتې، نرۍ شونډې تر و ښېسته یم نرۍ کړئ دغه کوړې
د راحت پر بستر پروت د مخمل پخه بې له دوی راته اغزي شي د کروړې

۴۱۷ جلب و نیسه "حنانه" کله کېږې ۳۰۴۲
په پښتو کې له حمید سره جګړې

د هجران له لاسه پروت یم بوړې بوړې رقیبان دي لازیاتي که را ته غوړې[6]
ستا د لب شکرې نه ښایي رقیب ته د خنزیر خوراک یا شاروې یا غابوړې
ستا د وصل ښادي نه ده مالید لې رقیبان مې نور پر څه غوږونه مروړې
له رقیبه په هیڅ وخت کې نه خلاصېږم نه په ژمې، نه په دوبې نه په اوړې
چې د خیال د وصل باغ دي راته جوړ کړم رقیبان که ژر نخرې را باندې جوړې
د بخت آس مې دئ په ختمه کې بوښت شوئ رقیبان دي لا پر اچوي خرڅوړې

۴۱۸ ډېر احتیاط ځنې کوه میرزا "حنانه" ۳۰۴۹
رقیبان یې په معنٰی سپي دي خروړې

---

(۱) چاپي دېوان: مهینه. (2) چاپي دېوان: "تن مي یوور ډېرو اوښو په واک نه یم ". (3) چاپي دېوان: له ځان.
(4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، په دا بله نسخه کي هم نسته. (5) زنې = زنه یې. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

په کتو له زاهدانو څخه توان وړي   د مخ خیال یې له عاشقه خان و مان وړي
په خبرو په مانې[1] ، په ناز په جور   زړه په هرصورت له ما څخه آسان وړي ترازو له
کې[2] هر څو شونډو ته ګورم نه مړېږم   سترګو لوزه کوم مرجان وړي[3]
د جنت مېوې یې مخ کړي له ما هېري[4]   بې تکلیفه مې زړه سېب د زنخدان وړي
چې هستي مې وه د صبر اوښو یووړه[5]   خس و خار له آبادۍ څخه طوفان وړي
خیال بې[6] څه یوسي زما له خوار صورته   له خرابه ملکه باج کله سلطان وړي

۴۱۹   کې هر څو څني ساتم نه ساته کېږي
خوبرویان په کرشمه زړه د "حنان" وړي   ۳۰۵۲

چې کچکول د ګدا یې په لاس نمر ګرزي   دا د چا د مخ په خیال در بدر ګرزي
دا د چا د تورو زلفو له پر توه   په د ماغ کښې چې مې بوی د عنبر ګرزي
خیال د چا د مخ د شمعي را پېښ شوئ   چې پتنګ رنګه اسمان مې پر سر ګرزي
ډېرو اوښو مې اسمان په ګردش کښېیوست[7]   هره ژرنده د اوبو په قدر ګرزي
دا د چا د زني څاه مې په خوب ولید   چې په خیال کښې مې چشمه د کوثر ګرزي
له فتنې د تورو سترګو بېغم مه شه   له آهو سره ښکاري په هنر ګرزي

۴۲۰   و نظر تې سینه ونسه "حنانه"
دا په دا و تېره تُوري ته سپر ګرزي[8]   ۳۰۶۳

هر قاصد چې زما یار له ره نامه وړي   له جنونه پر خپل ځان کله جامه وړي[9]
زه هغه شوخ چشم قتل کړم بې دریغه   چې له سترګو یې په خواست آهو سُرمه وړي
که په ښکار زلفي کړې که د ماهیانو   یو د بل له خولې بې شَست لکه طعمه وړي
ستا د مخ د ګل له غمه په ګلشن کښې   بلبلان هر دم په زړه باندې تغمه وړي
د هغه ظالم له دیده امان غواړه   چې ایمان له زاهدانو په نغمه وړي
حذر کړه د بوالهوس له نا ترسیه   چې بوسه په ډېر حرص لکه لقمه وړي

۴۲۱   که هر څو وکړي توبې پر سر شي ماتي
له "حنانه" زړه په تشه کرشمه وړي   ۳۰۷۰

عاشقان دي د خپل یار د وصال[10] تږي   رقیبان یې لا زیاتي وهي پر پړي
نه مړېږي ستا په دید د رقیب سترګي   ماره نه شي[11] په هیڅ شي، د اروا وږي

(١) چاپي دېوان: مانه. (2) کې = که یې. (3) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "د جنت مېوه یې مخ کړې له ماهېره". (5) چاپي دېوان: "چې مې وه هستي د صبر اوښو یووړه". (6) بې = به یې. (7) "ب" "ډېرو اوښکو مي اسمان په ګردش کښېیووست. (8) دا په دا و تېرو تورو ته شپر ګرځي. (9) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (10) چاپي دېوان: د وصل تږي. (11) چاپي دېوان: نه مړېږي.

دا یې زړه له تا مونده لئ نه دئ څه دئ		رقیبان چې دي و ما ته اوربې مُوربي
جفا جور، ظلم ستا د رقیب جور(1)		واړه زما په صورت اخته دي لکه سپږي
چې مې لاس په رقیب نه رسېږي څه کړم		له غیرته چې مې(۲) خوړین شوه اینه سرږي
که هر څو مې زاری کړې رقیب خپل نه شو		په احسان کله خپلېږي زوی د یږي

۴۲۲ د "حنان" د درد دوا دا ستا لبان دي
دا ګل قند یې شوه دوا(3) د دې زړ خوربي ۳۰۷۷

ستا له غمه شورش هسې را پېښېږي		چې پخپله مې د ستار پر سر خلاصېږي
کې نظر د شاپېرۍ و شي و مخ ته		تر ښیښې بې د فلک ناره تېرېږي
بې له تا هسې ضعیف یم(4) ګلر خساره		پر حُباب باندي(5) که پښه ږدم نه ماتېږي
په عوض کې یې روح واخله بوسه را کړه		دا متاع پس له څو ورځو ارزانېږي
څه تعریف یې کړم د پښو له نزاکته		چې ریزه د ښیښې ګل ور ته ښکارېږي
بې له ده زه په زړه تنګ لکه غونچه یم(6)		دی د ګل په شان چې زه نه یم غوړېږي(7)

۴۲۳ فکر ډېر د یار د خولې مه کړه "حنانه"
چې سودا له ډېره فکره پیدا کېږي ۳۰۸۴

سره لبان د یار له خپلو ګویا کېږي		چې غونچه له برګه و وته(8) وا کېږي
سکوت نه کېږي حجاب د عشق د لاري		د مشک بوی په څو پردو کې رسوا کېږي
و ښه حُسن ته حاجت د سینګار نشته		شوخي سترګي بې تعلیمه ګویا کېږي
چا چې پرې کړ تعلق و یار ته رسي		ګرز چې پاته شي له سېله دریا کېږي
د نوخطو و رخسار ته ډېر مه ګوره		د پسرلي واوره زوال د بنا کېږي(9)
که په سوز مې یار خو ښېږي عیب نه دئ		د پتنګ په سول(10) د شمع خندا کېږي

۴۲۴ د ارواح قبض کېده را ته آسان دي
نه چې یار له ما "حنانه" جدا کېږي ۳۰۹۱

لمر به ولې ستا له مخه نه شرمېږي		چې په هره ورځ را وخېژي بیا لوېږي
چې سپوږمۍ ځان په شپول پټ که سبب دا دئ		چې د حُسن له چپاوه(11) دي بېرېږي
سترګي کله وړي بهره له هغه مخه		چې کا ته یې په رخسار باندي ښویږي
د غونچې په دود نازک دئ حیرانېږم		په نسیم د آه مې ولې نه نرمېږي
دید د سترګو یې په خط سره کم نه شو		په سبزه د آهو لار کله بندېږي(۱۲)

(۱) چاپي دېوان: د رقیب وېره. (2) چاپي دېوان: له دغې غصې مې.(3) چاپي دېوان: دا ګل قند دی دوا.
(4) چاپي دېوان: بېلتانه هسي ضعیف کړم. (5) چاپي دېوان: پر حنا باندي. (6) چاپي دېوان: په زړه تنګه له غونچې یم.
(7) چاپي دېوان: دی د ګل په شان همېش خندان غوړېږي. (8) چاپي دېوان: له پاڼو ووته. (9) چاپي دېوان: د پناه کېږي. (10) چاپي دېوان: د پتنګ په سوو. (11) چاپي دېوان: له جفا و. (۱۲) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه ژړا مـي د تنـدي غوټـه(۱) وا نـه کـړه — ولـي غوټـه چـي لنـده شـي لا ټینګېـږي
زه کـه نـه شـم کـړای خپـل کـار د بـل تمـام یـم — کـه څـه سـم نـه دئ سـوهان بـل پـه سـمېږي(۲)

۴۲۵ — دا د زلفــو واریــې خــط تېــر کــړ "حنانــه" — ۳۰۹۹
مــورو مــار پــر یــوه ځــای کلــه چلېــږي

د عاشـق لـه زلفـو ولـي ګیلـه کېـږي — شپه چي هـر رنګـه اوږده وي سـهار کېـږي(۳)
زلفـي خواسـت د چـا کـوي پـه خبـر نـه یـم — بـې تکلیفـه یـې هـردم و پښـو تـه لـوېږي
دا چـي وایـي شـپه د حشـر ډېـره لویـه — د هجـران تـر شـپې هېڅکلـه نـه رسـېږي
تماشـو تـه یـو وا رایشـه دلبـره — ستا د عشق په تـور مـي وژنـي غوغـا کېـږي
راز د عشـق مـي عاقبـت اوښـو ښـکاره کـړ — چـي د حـال طفـل محـرم کـړې رسـوا کېـږي
زاهـد اوښـي د ریـا و خـدای تـه تـوی کـړې — ارمـوني پـه مسـجد کـي مـدام لـوېږي

۴۲۶ — د زاهــد زهــد هالــه مــنم "حنانــه" — ۳۱۰۶
پـه کوڅـه کـي بـې لاحـول کـه تېرېـږي

پـه رمـوز د یـار د شـونډو یـار پـوهېږي — د میخـور حـال لـه سـاقي کلـه پټېـږي
زړه مـي ډک پـه خیـال د زلفـو(۴) عجـب نـه ده — کـه د مـار مهـرې زمـا لـه خـولې تېرېـږي
چي قدم مي یار پر سترګو باندي کښېښود — کـه زمـا کوڅـه کعبـه بـولي ښـایېږي
لـه زړه و وت ګُلـي خیـال بـې کـړو وروځـو — د خـراب جماعـت تـل محـراب مـاتېږي
رقیـب نـه شـي وړای بهـره د یـار لـه مخـه — و خفـاش تـه د لمـر څـه نفـع رسـېږي
دا ورک زړه غـوارم پـه اوښـو پسـي ځغلـم — زخمـي ښـکار پـر پلـه د وینـو پیـدا کېـږي

۴۲۷ — تـه ناصـح وا یـې چي زوړ شـوې مینـه پرېږده — ۳۱۱۳
چـي زړېـږم زه "حنـان" حـرص مـي زیـاتېږي(۵)

ستا لـه سترګو را معلوم شو(۶) افسون هسي — چـي بـه ګـډ کـه(۷) پـه عـالم کـي جنـون هسـي
نـوي خـط دي هسـي چـاري پـه مـخ وکـړې — چـي د ښـمن پـر دښـمن نـه کـه شبخون هسـي
ګلرخـان دي اعتمـاد پـر حُسـن نـه کـه — ژر تېرېـږي لکـه ورځ د پـرون هسـي
لکـه غوښـه چـي کبـاب لـره کوفتـه شـي — سـتا جفـا مـي دئ کـوټلئ لړمـون هسـي(۸)
عـرض حـال و یـار تـه سـم ویـلای نـه شـم — لکـه وایـي پارسـي ژبـه پښـتون هسـي
لکـه مـور شـي پـر زوی بـوره ډېـره ژاړي — هـره سـترګه مـي فـراق کـړه جیحـون هسـي

۴۲۸ — عشـق څېـره د "حنـان" ژړه کـړه عالمـه — ۳۱۲۰
څېـره نـه ژړوي تـب د طـاعون هسـي

---

(۱) چاپي دېوان: د جبین غوټه. (۲) دا بیت په اصل کي نسته. (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۴) اصل: په خیال د ترکو. (۵) اصل: حرص زیاتېږي، بله نسخه حرص ځوانېږي. (۶) چاپي دېوان: ستا د سترګو معلومېږي.
(۷) چاپي دېوان: چي یې ګډ کړه. (۸) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.

دغه ستا د هجر درد دئ چي سر نيسي — خلاص لا نه وي بيا يې باردګر نيسي
خبر نه دي ځوک د زړه په حال[1] بې اوښو — هلکان له لېو نيو[2] خبر نيسي
که ناصح[3] نصيحت کاندي زه يې څه کړم — چې خبره وي ببځا کله سر نيسي
هر اندام مې منتظر شي و پرهار ته — چې په لاس کي دلبر کله[4] خنجر نيسي
وار په وار يې د مخ پاڼي خط کړې لاندي — هسې ورو ورو لکه تندره چي لمر نيسي
ستا د سترګو و نظر ته مې زړه ونيو — لکه ځوک و تېرو تُورو ته سپر نيسي

۴۲۹ — چي په ياد کړي "حنان" مخ د ګلرخانو
زړه يې داغ لکه لاله مکرر[5] نيسي — ۳۱۲۷

په خبرو چي غونچه د ګلو وا شي — عندليب زما د زړه هاله ګويا شي[٦]
چيرته زه، د تنګي خولې خبره چيرته — په ګلزار کي به زما کله غونچه وا شي
د ملا خيال دي تر وينسته يم ضعيف کړئ — هسې رنګ چي د مېږي را ته هوا شي
که خبري صافي غوړې خوله بسته کړه — د خولې پټې ښيښې مى ډېر مصفا شي
که په حشر ګيله سر کړم له مهرويو — رنګ به ولاړ د لمر له مخه د جزا شي
چي يې و نيسم د خيال زلفي په لاس کي — سياه بختي لکه سايه را پسې را شي

۴۳۰ — له تياري سره خوى و نيسه "حنانه"
چي د ستورو څراغ بې غوړو روښا شي — ۳۱۳۴

چي يو ځل د يار پر زلفو برابر شي — ژر پخپله پرېشان هغه خبر شي
کاميابي په حيراني شي له ګلرخو — آئينې ته مدام وصل ميسر شي
چي يې و وهل[٧] امواج د حُسن بحر — را برسېره پر کنار د خط عنبر شي
د کړو خبرو لار و زړه ته نشته — له کجې د حلقې ځاى بېرون تر در شي[٨]
د دولت اسباب فلک[٩] و ناکس ورکه — هُماى ګوره چي پر وچ هډوکي ور شي[١٠]
خاموشي خوى کړه چي خلاص شې له آفته — د جرس په آواز هر رهزن خبر شي
اضطراب د زړه تر باغ صنوبر باسي — په ګلشن کي چي قامت يې جلوه ګر شي[١١]

۴۳۱ — بې رهبره هيڅ کار نه کېږي "حنانه"
پر هغه کاغذ قلم ځي چي مسطر شي — ۳۱۴۲

عشق د عقل له تدبيره تازه تر شي — چي نمناک شي خار د دې صحرا نشتر شي
نه وي خوښ صاحب کماله په تشهير خپل — اوبه رِغ نه که[١٢] هغه وخت چي ګوهر شي
په نامه کي مې حال ټول د سوي زړه دئ — پر ببرېږم چي قاصد به خاکستر شي

---

(١) چاپي ديوان: په حال د زړه (2) چاپي ديوان: له لېونو نه. (3) چاپي ديوان: که زاهد. (4) چاپي ديوان: صنم کله.
(5) اصل. مقرر. (٦) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته. (٧) چاپي ديوان: چي يې و وهي. (٨) دا بيت په چاپي ديوان کي نسته. (٩) چاپي ديوان: اسمان. (١٠) چاپي ديوان: "هماى و ګوره پر وچ هډو کښې ور شي". (١١) دا بيت په اصل کي نسته. (١٢) چاپي ديوان: اوبه نه که رِغ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خط شپه د مخ په ورځ شوه هسې ګډه　　ګمان نه کړم چې تر حشره به سحر شي
د قدم خاوري یې ما په دا رانجه کړې[1]　　ګوندي وي چې دُر د اوښو مې احمر شي
د معشوق هرځایي اشنایي مه کړه　　چې په لمر پسې سر کوږ د ګل د لمرشي[2]

۴۳۲　　ستا د خط تعریف[3] "حنان" کاږي ښایېږي
لـه قلمه کـه یې تـوی مشک و عنبر شي　　۳۱۴۹

زړه ور پسله مرګه لا[4] ډېر دلاور شي　　د کرګ پوست ګوره چې پسله مرګه سپر شي[5]
د کړي تُوري پرهار تر سمي زیات وي　　که هر څو ظالم شي خم ظلم بتر شي
له یوې ښځا خبري فتنې پاڅي　　د تمام خرمن کافي خاشه شرر شي
له رقیبه تښتېدم نه پوهېدلم　　چې له سپي څخه ډېر ځغلي زړه ور شي
د غم سوک چې پر خوله وخوري زړه بیدار شي　　په وهل د در، د کور خلک خبر شي
د سړي چې شي بخت تور سعیَ بېځا ده　　لیند ه هر څو چې پر ځان زور که چمبر شي

۴۳۳　　ګیله خوشې کړي "حنان" له توره بخته
شپه که هرڅو وي اوږده آخر سحر شي　　۳۱۵۲

په احوال که د عاشق معشوق مفهوم شي　　هر معشوق به له عاشقه زیات مغموم شي[6]
تواضع که تاته نه کړم خفه مه شه　　چي سر کښته کړم نظر به مې محروم شي[7]
چي غوڅ شوي وي[8] په تېغ د یار د سترګو　　د حساب پر ځای هغه کسان مرحوم شي
د سیاوش په دود به پاک له اوره ووزي　　چي د نفس له مقتضْی څخه معصوم شي
زما نامه په شکسته خط یار ته کاږه[9]　　چي مې حال د دې مات زړه ورته معلوم شي
د هغه شهید زیارت حج اکبر دئ　　چي پرې کرئ یې د عشق په تېغ حلقوم شي
په قیامت به نابینا له قبره پاڅي　　چي له دیده د اشنا دلته محروم شي[10]

۴۳۴　　له ناموېې بغل ډک دئ نه یې لولي
دا په دا، نه چي در یاد[11] د "حنان" نوم شي　　۳۱۷۴

په جفا جفا مې زړه له تا لرزان شي　　خپلي سترګي بې له تا راته توپان شي
د باڼو خدنګ یې[12] نه راځي په سیل　　که مې هد زړي زړي لکه ښنان شي
عجب نه ده که په رحم چیرته را شي[13]　　د مېږي کره مېلمه ګاهي سلیمان شي
ستا د عشق دریاب نا پایه زه ضعیف یم　　و مېږي ته نری جوی[1] لکه عمان شي

---

(۱)چاپي دېوان: "رانجه کړې مې دي ستا د قدم خاوري ".(2) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته (۳) چاپي دېوان: چي د خط وصف. (4) بله نسخه: له جنګه (۵) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته، په اصل کې شپږ بیته وه.تر مقطع وړاندي دوهم بیت له بلي نسخې را نقل سو. (6) د دې غزلي ردیف په چاپي دېوان کې "وي "دئ. ماته د اصل ضبط "شي "موزون ښکاره سو. ځکه مي "شي "و کیښ. (۷) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (۸) چاپي دېوان: سوئ دئ. (۹) چاپي دېوان: کاږئ. (۱۰) دا بیت په اصل کې نسته (۱۱) چاپي دېوان: نه چي پکښې. (۱۲)چاپي دېوان: خدنګ دي. (۱۳)چاپي دېوان: که له مهره کله را شي.

(1)چاپي دېوان: لړاوبه (2)، (۳) کې= که یې. (۴) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته (۵) چاپي دېوان: د ګدای تړوک. (۲) چاپي دېوان: تر ساعته پناه کېږي
(۷) چا پي دېوان: چي یې. (۸)چاپي دېوان: د تدبیر کښلي؟. (۹) چاپي دېوان: د خوار زړه. (۱۰) چاپي دېوان:
د عالمه (۱۱) چاپي دېوان: بوی د ګلزار. (۱۲) چاپي دېوان: دنیا ګېه ده. (۱۳) چاپي دېوان: "نفس و خپلي مقتضا ته پرېږده رام شي ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دي خيال پـه خـاطر را شي مضطرب شم   لکـه پـېښ چـې د مفلـس کـره مهمـان شـي
تـر ژونـد مـرګ ورلـره بِـه دئ پـه پېغـور کـې   اور تـه ځکـه سـتې، تېـره تـر خپـل ځـان شـي

۴۳۵ کبــرجن اشـنا يــې کلــه غــوږ پــر نيســي
کـه "حنـان" فصـيح لسـان لکـه سـحبان شـي ۳۱۷۱

آراســته چــې د مهرويــو انجمــن شــي   دا نشـمند يـې لـه پرتـوه کـم سـخن شـي
د ګلرخـــو و وصـــلت تـــه هغـــه رســـي   چې لالـه رنګـه جامـه يـې سـور کفـن شـي
کې[2] کمـيس د ګـل لـه بويـه پـه ځـان واغوست   عجـب نـه ده نيلوفرغونـدي کـې[3] تـن شـي[4]
رقيـب هـيڅ فـيض د يـار لـه مخـه نـه وړي   و آفتــاب تــه ليــده کلــه د لــېچن شــي
چــې واصــل شــم زه لــه يــاره، رقيــب ځکــه   د ګـداى رزق[5] ورکـوي کـه سـپى دښـمن شـي
کـه ګـلاب يـې پـه سـيالى د مـخ څـه وايـي   تــر ســاعته نــه پــايېږي[6] دروغجــن شــي

۴۳۶ زه "حنـان" چـې د اشـناى پـه کوڅـه ګـډ شـم
تماشـــه را ښخـــه هېـــره د عـــدن شـــي ۳۱۷۸

څو يې[7] ويني د خپل ځان خون بهانه شي   د ګلـرخ پـه تېـره تېـغ بـه اشـنا نـه شـي
تــوري زلفــي کلــه زړه اخلــي لــه خلکــو   څـو و اور تـه د رخسـار يـې دوتانـه شـي
هســي زړه زمــا ســوری کــړ د يــار هجــر   چې د وصـل پـه مسـيح يـې دوا نـه شـي
د تـدبير کيلـي[8] څـو نـه شـي ځنـي ورکـه   د اميـد د درګـاه قلـف بـه يـې وا نـه شـي
څـو قـانع نـه شـي پـه څـاڅکي لـه دريابـه   د صـــدف حمـــل بـــه دُر يکتـــا نـــه شـــي
جذبــه مــې د خپــل زړه[9] هســي قــوي ده   چــې خطــا بــه ځنــي تيــر د بــلا نــه شــي

۴۳۷ طمـــع مـــه کـــوه "حنانــه" و هيچـــا تـــه
چې د هيچا ښه بې خدايه په چا نه شي ۳۱۸۵

څــو د قبــر پــه ورو کــاڼو بــار نــه شــي   د حــريص زړه بــه تــر هغــه قــرار نــه شــي
دِ حـرَص مـار هسـي زهـر پکښـي تـوی کـړه   چـې يـې دفـع پـه تريـاق د ګفتـار نـه شـي
دَ نـا بـودي دنيـا حـرص تـر حيـا تېـر کـړ   چې لـه ننګـه د عـالم[10] يـې هـيڅ عـار نـه شـي
بـوی د عـيش لـه حارصـه مشـکل کـار دئ   د ښـورې لـه مځکـې ګـل[11] د ګلـزار نـه شـي
دنيــا کونــډه ده[12] لــه ډېــرو پاتــه شــوې   اشــنايي تــه يــې هــوا د هوښــيار نــه شــي
و هوا تـه سرکښ نفس پرېږده چې رام شي[13]   تونـد توسـن څـو سـتړئ نـه شـي قـرار نـه شـي

۴۳۸ دا دوعـــا يـــې مســـتجابه کـــړې مجيبـــه
چــې "حنـان" ګـډ د حـريص پـه قطـار نـه شـي ۳۱۹۲

څـو پـه خيـال د يـار د وروځـو کـې خـم نـه شـي   تــر هغــو بــه د مجــاز پــر لار ســم نــه شــي
عاشـــقي د ظـــاهر علمـــه ځلـــه ليـــري[1]   دا تــر عرشــه پــوري تلــه پــه قــدم نــه شــي
ګـُزار هسـي بـې صـرفې دئ د سـياه چشـمو[2]   چـې زړه سـوی يـې پـر آهـو د حـرم نـه شـي

---

(1) ځله ليري= يوله بله ليري، په چاپي متن کي" څله ليري" دئ چي معنا نه ورکوي. (2) چاپي دېوان: د سياه چشم. (۳) چاپي دېوان: پر چشمه. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۵) چاپي دېوان:مات شي. (۲) چاپي دېوان:په غبږ کښي کړي. (۷) چاپي دېوان: په چنبل يې.

خط یې زړه د راتلو نه شي کړای و مخ ته — تله قاضي لره هیڅکله د ګرم نه شي
له ژړاندو سترګو څه غواړې صبرونه — پر چینه(۳) باندې هرګز تیمم نه شي
بیده شوئ په ښه رغ نه بیداریږي — بې عقلۍ لره دوا و ملهم نه شي

۴۳۹ هغه ورځ پر "حنان" نه وینم چې را شي / چې د زړه خونه یې ګډه په غم نه شي ۳۱۹۹

په رخسار یې زلفې نه دي غوړېشې — و سپوږمۍ ته د لړمو دي لشې(۴)
په تور خط سره یې حُسن د مخ زیات شو — زېب کوي دا صحیفه په دا حاشیې
همېشه به وصلت مومې د ګلرخو — غونچه طوره که د زړه وینې نوشې
که هرڅو عشق کړم ضعیف د رقیب بس یم — دې نمرو د ته دئ کافي پر د پشې
ستا ناصح په ویل نه ګرزم له مینې — ولې ځان ستړئ کوې په دا وربشې
مورزاده د عشق خواري مې ده په برخه — بېهوده د پند څرخۍ را ته وربشې

۴۴۰ له "حنانه" پټ په تُرکو پسې ځغلې / اې زاهده ولې حق ویل پوشې ۳۲۰۲

د سپین مخ چې وي خوا هانه لکه زلفې — همېشه به وي پرېشانه لکه زلفې
چې هوا د لعلو لبو کړې د تُرکو — هغه تل وي اوېزانه لکه زلفې
که تسخیر د عالم کړې اوله مات شه(۵) — زړه به یوسې له جهانه لکه زلفې
که یو ځل کړې سیاه بختي د عشق قبوله — بر به خورې له زنخدانه لکه زلفې
که خواهش د ګلرخانو د دیدن کړې — شه د مخ پر اور بریانه لکه زلفې
چې غذا یې د زړه وینې لکه مشک وي — ځای په غېږکې که(۶) آسانه لکه زلفې

۴۴۱ که دې زړه غواړي چې زړه له خلکو یوسې / تواضع خوی کړه "حنانه" لکه زلفې ۳۲۱۳

د عرفان له جامه مې راکړه ساقي — چې په چښه(۷) یې شم له یاره ملاقي
هم مې خلاص که د دنیا له شر و شوره — تعلق را څخه قطع کړه باقي
مجذوبي را ته حاصله کړې چې کښېږدم — دواړه سترګې پر قدم د طلاقي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نن بې غِشه مې ساقي و ما ته را کړه … چې د یار د ښه دیدن[1] شم مشتاقي
تر پخوا عمر عبث را څخه تېر شو … راوړه ژر پیاله ساقي، پیاله ساقي
پر پیرو[2] مې کړې ثابت د کاملانو … رسوي بار و منزل ته عراقي

۴۴۲ هم را پېښ کړې هسې حال و ما "حنان" ته
چې بې یاره بل ځای نه شم اوطاقي ۳۲۲۰

څه بلاوه ستا د وروځو په محراب کې … چې یې وا چولم زه په اضطراب کې[3]
د دې جور شپه لکه ورځ را ته ښکارېږي … چې بندي شوم ستا د زلفو په تناب کې
سیاه بختۍ له هري خوا یم اچولئ … ستا د زلفو پېچوتاب په پېچوتاب کې
څه ګیله کړې د سپین مخو له شوخیه … آرام نه دئ چالیدلئ په سیماب کې
آبرویي په قناعت سره زیاتېږي … ګوهر ګوره تږی پروت وي په دریاب کې
نه یې اروم نصیحت په غوږو کوڼ یم … را ته مه وایه ناصح د عشق په باب کې

۴۴۳ دا تر زلفو لاندې مخ ګوره "حنانه"
چې د لمر تماشه کېږي په سحاب کې ۳۲۲۷

تماشه یې د خط بویه[4] په رخسار کې … د ګلانو پرېواني وي په بهار کې
چې مې وسوه کل هډونه سیل بویه[5] … د سره اور ښه ننداره وي[6] په نیزار کې
زلفي ورو شانه کوه چې آزار نه شي … چې هزار زړونه[7] یې اړ دي په هرتار کې
خط و خال و زلفو سترګو رېز مرېز کړم … رحم نشته د دې ښار[8] په هندوبار کې
پخپل خط پسي یې خپلي سترګي ګوري … که آهو دئ آرام که په سنبل زار کې
دا شبنم د ګل پر پاڼي باندي پروت دئ … که خوله د ګلرخسار ده په رخسار کې[9]

۴۴۴ له "حنانه" قرار څه غواړې ناصحه[10]
چې رسوا کړ دا ستا عشق په قندهار کې ۳۲۳۴

سرو قده خوش اندام راغئ په برکي … له هوسه نه ځایېږم په کشور کې[11]
په سپین مخ کي یې سرخي د لبو نمايي … که شفق را ته ښکاره شو په سحر کې
چې نرحور که شاپېری دئ نه پوهېږم … دغه نور نه موجود ېږي په بشر کې
تنګه خوله یې جز لا یتجزا ده. … آب نه پرېښو دندانو یې په ګوهر کې
درک یې نه کېږي د ملا په باریکۍ کي … خیال له خياله څخه وزي په کمر کې

---

(۱) چاپي دېوان: د تش دیدن. (۲) چاپي دېوان: پر پرو مي؟. (۳) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته. (۴) چاپي دېوان: د خط وکړه. (۵) چاپي دېوان: سنبل بویه. (۶) چاپي دېوان: ښه تماشه ده. (۷) چاپي دېوان: ولي سل زړونه.
(۸) چاپي دېوان: شفقت نشته د ښهر. (۹) چاپي دېوان: "که عرق د ګلرخسار دئ په عذار کي". (۱۰) چاپي دېوان: "د حنان قراره څه غواړې دلبره". (۱۱) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همېشه به یې د لبو په مې مست وي ... که یې و ویني تش عکس په ساغر کي

۴۴۵ په تش دید یې عالم قتل کړ "حنانه" ۳۲۴۱
هسي آب یې دئ د سترګو په خنجر کي

له ازله دا ستا خیال زما په سر کي ... نه چي نن دا ګل زرغون شو زما په درکي[1]
آئینه یې[2] د دیدن تاب راوړای نه شي ... جوهر داره زغره[3] تل لري په برکي
بیده بخت کله ویښېږي زما په غېږ کي ... سبزه کله زرغونېږي په محشر کي
په معنا زړه خوشالېږي په حرف نه شي ... وي په میو کي نشه، نه په ساغر کي
د بوسې خواستونه کړه[4] له ساده لوحو ... د دوعا قبلېده کېږي په سحر کي
د آب باز مرګ له اوبو، مارګیر له ماره ... هنرمند ته خطر رسي په هنر کي

۴۴۶ چي و فا له تُرکو غواړې په مجاز کي ۳۲۴۸
څه هوا ده لا "حنانه" ستا په سر کي

حال ویلای نه شم یار ته په تقریر کي ... نه قوت لرم د ګوتو په تحریر کي
په مژګانو سرې[5] یووار ادا نه کړم[6] ... قوت نه وي د پېزۍ لیندۍ په تیر کي
مار د زلفو یم چیچلئ زړه مي چوي[7] ... شفقت نشته د عصر په د مګیر کي
رقیب ستا له لوري ولاړ بیا به رانه شي ... ګرزېده د مغزي نشته په خنزیر کي
نصیحت لکه اوبه، عاشق غوړ لوښی ... تاثیر کله اوبه کاندي[8] په تصویر کي
کوم صیاد و ښکار ته څي په خبر نه یم ... چي له وهمه ارام نشته په نخجیر کي

۴۴۷ چي د یار پر تورو زلفو لېوني شوې ۳۲۵۵
اوس خوشاله شه "حنانه" په ځنځیر کي

شکر و کاږه تر څو یې په وسواس کي ... د نعمت زیاتېده کېږي په سپاس کي
پاکان خلاص دي د عالم له شرو شوره ... مرغلري نه خرڅېږي په نخاس کي
د دښمن په تواضع مه غلطېږه ... و نښان ته لېنده خمه شي په لاس کي
سر کښ نفس د ریاضت په دام بندي کړه ... څو به یې له دې دښمنه په هراس کي
چي نرۍ شي میاشت آخره شپه راخېژي ... پتهوه ځان له عالمه په افلاس کي
ښې وربښمیني جامې باب د ارتینو دي ... د مېړه مړانه نه ځي په کرباس کي

۴۴۸ له یارانو اخلاص تللئ دئ "حنانه" ۳۲۶۲
ګُذران د زمانې شو په لباس کي

---

(۱) چاپي دېوان: "نه چي نن را ته پېښ شوئ په نظر کښې". (2) چاپي دېوان: آئینه دي. (3) چاپي دېوان: توره.
(4) چاپي دېوان: د بوسې خواست تل کوه. (5) سرې= سره یې. (6) چاپي دېوان: "په مژګانو یې له واره ادا نه کړم".
(7) چاپي دېوان: "مار د زلفو یم خوړلئ زړه مي سوری دئ". (8) چاپي دېوان: اوبه کله تاثیر کاندي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو کامل و وي کامل ته دا په حال کي   اچولئ یم زه عقل په جنجال کي
دا زما مشکل راحل کړه د رمانده یم   مدام ډوب یم په دا فکر په دا خیال کي
چي د څه د پاره خدای جنت پیدا کړ   چي ښه نه راځي[1] هرګز زموږ په افعال کي
هغه بل کامل جواب هسي شان ورکړ   چي ښه فهم دلیل وکه زما په قال کي
چي رحیم دئ هم قدرت لري[2] پر هرڅه   دنیا ځای که د یوې ماشي په بال کي
مهرباني يې عامه عامه ده پر هرچا[3]   نور يې څه کاوه دوزخ په دا احوال کي

۴۴۹   الٰهي ګناه راعفو زما "حنان" کړې
چي دي لطف کمی نه که په هیڅ حال کي[4]   ۳۲۶۹

که د حُسن صفایي نه وای په ګل کي   د عشق شور به هو مره نه و[5] په بلبل کي
که مجاز د حقیقت منظره بولې   پر تېرېږه او طاق مه نیسه په پُل کي
له اسمانه شکوه کفر ده[6] خبر شه   مراد ته نه پرېږدي هیڅوک په جز و کُل کي
له نظره مي فاني شو ساقي واړه   نه پوهېږم څه بلا ده[7] ستا په مُل کي
په لیده يې پېچو تاب شوم خبر نه یم[8]   څه بلا وه د شوخ چشمو په کاکل کي
تر حلقو د زلفو مخ دي معلومېږي   که ګلاب را ته ښکاره شو په سنبل کي

۴۵۰   دا يې لاس په حنا سره نه دي "حنانه"
مضمحل يې کړه ټول زړونه په منګول کي   ۳۲۷۲

ستا د زلفو کاړکوتو[9] حلقو په دام کي   يو جهان زړونه پرا ته دي په ارام کي[10]
تار د زلفو دي پر مخ ترسم کوږ بِه دئ   مزه دار وي کوږ ترسیم په خپل مقام کي
ستا د وروځو له قبلې خلق جار باسي   دا عجبه، که زاهد وي په اسلام کي
ستا د سترګو کاته بِه دي ستا تر سترګو   د بادام د ګل زېب نشته په بادام کي
که تقصیر له ما واقع دئ عفو وکړه   د بخښښ مزه نه وي په انتقام کي
چي خبري...[11] کړي واړه یو دی   د سړي کمال معلوم شي په کلام کي

۴۵۱   له سپین مخو وفا مه غواړه "حنانه"
چي و فاله سره نشته په دا قام کي   ۳۲۸۳

له ژړلو نه خلاصېږم[12] په هجران کي   آب بازي نه شي هیڅکله په توپان کي
چي مات نه شي زړه، غم ځای نه پکښې نیسي   چي قلم چاک شي سیاهي اخلي په میان کي

---

(۱) چاپي دیوان: چي ښه نه کېږي. (2) چاپي دیوان: چي رحمان رحیم قدرت لري. (3) چاپي دیوان: "مهرباني عام عامه پر هر چا ده". (4) چاپي دیوان:

الٰهي "حنان" له دغه اوره خلاص که   چي دي لطف کمی نه که په هر حال کښي

(5) چاپي دیوان: هرګز نه و. (6) چاپي دیوان: کفر دئ. (7) چاپي دیوان: څه مستي وه. (8) چاپي دیوان: پېچو تاب شم نه پوهېږم. (9) کذا. (10) دا غزل په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته. (11) و مي نه لووست. (12) چاپي دیوان: بې ژړلو چاره نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وصل و هجر پر حیرانو سترګو یو دئ — تفاوت زر و سنګ نه که په مېزان کې
نه رام کېږي[1] وصاف د لوته سیاه چشم — له سپېدیه آهو رم که په دامان کې[2]
مالګه و سوځي پرهار دا هم اوبه شي[3] — ازار کړونی ازار مومي په خپل ځان کې
لکه سېل چي په تندۍ له غره رالوېږي — د سنګدلو دولت هسي دئ په زیان کې

۴۵۲ — ۳۲۹۰
لاس پر ملا د نامېندۍ کښېږده "حنانه"
طمع مه کړه د فلک په دسترخوان کې

که و ګرزم پور ته کښته په جهان کې — ستا د حُسن ثاني نشته په انسان کې
ستا د حُسن دروېزه نه که نور څه که — چي غونچې خپل جېب لمن کړه په بوستان کي
هر و ښته مي د فاختې په څېر[4] کوکو که — چي رایاد شي ستا قامت په ګلستان کې
په ژړا کي مي دي خیال[5] د لبو بیا موند — د برېښنا رونړا مدام وي[6] په باران کې
ګرېوان و تره مهرویه زه بېرېږم — لمر به واچوي خپل ګل ستا په ګرېوان کي
دغه ستا د سترګو خیال که آهو ځکه — لوړه غاړه ده[7] نیولي په دامان کې

۴۵۳ — ۳۲۹۷
په هیڅ وخت یې له هجرانه نه خلاصېږي
"حنان" قبر لره ولاړ په ډېر ارمان کې

و ساته ګوهر په لعلو دیمن کې — چي پیدا دي زمرد شو په ګلشن کې
د مرجان ښاخ د یاقوتو د بام ستن که — و ساته سور ارغوان په یاسمن کې
پر لندو لاله د مشکو باران وکړه — د نرګسو جام ساته په نسترن کې
له شفقه سپوږمۍ ډکه کړه نن ورځ ده[8] — کښې یې ږده د نوو میاشتو[9] په خرمن کي
له ګلابه دي لاله داغ پر زړه یووړ — ستا نرګس د باغ نرګس کړه په کفن کي
د مسیح په شان دوا راکړه مرده یم — د حیات اوبه دي ایښې په دهن کې[10]

۴۵۴ — ۳۳۰۴
له حسرته ستا د غاښو ما "حنان" نن
مرغلري کړې را تویي په دامن کې

چي دي پورته کړه لبان په مسخرو کې — بیا دي ګډ کړم لکه خس په سرو لمبو کي
هی توبه د آهو چشمو له عناده — له شېرانو زړه رانیسي په پنجو کې
پرورده شوه زما کسي په ژړا کي[11] — لکه تخم د ریحان وي په اوبو کې
په یوه کاته مي زړه را څخه یوسي — کې هر څو ساتم د صبر په بوخچو کي

---

(۱) چاپي دېوان: نه رامېږي. (2) چاپي دېوان: "له سپین والي آهو رم که په بیا بان کښې". (3) چاپي دېوان: "نمک و سوځي پرهار دا هم شي ولي". (4) چاپي دېوان: په دود. (5) چاپي دېوان: خیال ستا د لبو. (6) چاپي دېوان: همېش وي. (7) چاپي دېوان: غاړه دئ. (8) چاپي دېوان: "له شفق سپوږمۍ پوره کړه دلبره". (9) چاپي دېوان: د نوي میاشتې.
(10) چاپي دېوان: اوبه دي نیسي په ذقن کي. (11) چاپي دېوان: په ژړا کي زما کسي.

تبسم يې زما پر تن هومره(1) اثر کړي   چي هر هډ غاښونه سپين کړه په زخمو کي
چي له ميني توبه ګار شم ژر پښېمان شم   هى توبه کار مي بتر شو په توبو کي

۴۵۵ فارسي خوانو د حيرت ګوتي په غاښ کړې ۳۳۱۱
چي "حنان" سخن سازي که په پښتو کي(2)

د دلبر د سترګو خيال مي دئ په زړه کي   د خُتن د ملک غزال مي دئ په زړه کي(3)
ستا د وروځو خيال مي نه ځي له خاطره   ناست ولاړ که پروت هلال مي دئ په زړه کي
نه خلاصېږم د ايام له بدبختيه   چي دا ستا د زلفو خيال مي دئ په زړه کي
شکوه نه کوم دا ستا له خال و خطه   ګڼه هومره لوی جنجال مي دئ په زړه کي
هجران و سوم وصل غواړم حيرانېږم   ګوره څه فکر محال مي دئ په زړه کي
بې غيرته زړه مي لاس له تا نه اخلي   ستم جور د هر کال مي دئ په زړه کي

۴۵۶ غونچه شي راته بې ده د اور سکروټه ۳۳۱۸
اې "حنانه" دغه حال مي دئ په زړه کي

څه بلا وه د ابرو په دنباله کي   چي يې کښې يستم په آه و په ناله کي
څه دعوه به که آهو(۴) دا ستا له سترګو   معجزه نه وي په هره ګوساله کي
چي يې زړونه رانيولي وو په حُسن   ور معلوم شوه اوس د خط په قباله کي
ما وې نوش به کړم شکري ستا دلبو   زهر راکړه دا ستا عشق(۵) په نواله کي
د اسمان ښيښه خالي پاته شوه ولي   د عشق مى نه ځايېده په دا پياله کي
غرور زيات لري نوخط تر ساده رويو(۶)   د چين مشک نه وي په هره غزاله کي

۴۵۷ يار بې مهره، زه بې بخته، عشق سور اور دئ(۷) ۳۳۲۵
"حنان" رنګه مه شه څوک په کشاله کي

سر يې پور ته شي له فخره تر اسمان په زمانه کي   هر سړى چي ځان که خاوري ستا د در په آستانه کي
چي شانه يې تور کاکل کړ د بخت ورځ مي توره شپه شوه   دغه توره شپه پخوا وه ما ليدلې په شانه کي
خال دي هسي زه(۸) بندي کړم چي له ځانه خبر نه يم   حيرانېږم څه جادو و په يوه توره دانه کي
لب دي لعل عقيق مرجان دي، غاښ دي دُر، خط فيروزه ده   څه دولت دئ باري ايښئ ستا د مخ په خزانه کي
د مخ خيال بې ماوٰى راشي(۹) زما د زړه و کا شانې ته   ولي نه لوېږي له سره دغه لمر په دا خانه کي
دا يي سترګي دي له ذوقه زما د زړه په غوښو نښتي(۱۰)   که آهو ګل د لاله خوري په دا هسي دامانه کي

۴۵۸ که جلوه دي د يار سوځي خاموشي کوه "حنانه"(۱۱) ۳۳۳۲
دا په دا چي هيڅ ړغ نه وي(۱۲) د څراغ پروا نه کي

(۱) چاپي دېوان: زما پر صورت هسي اثر که. (2) چاپي دېوان:
پارسي بان به د حيرت ګوتي په غاښ که   چي "حنان" دا ستا صفت که په پښتو کښي

(3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: څه دعوٰى کوي آهو. (5) چاپي دېوان: زهر را دا ستا د عشق.
(6) چاپي دېوان: "غرور زيات وي د نوخط پر ساده لوحو ". (7) چاپي دېوان: سور اور شو. (8) چاپي دېوان: هسي رنګ. (9) چاپي دېوان: بې ما دى راشي. (10) چاپي دېوان: زما د زړه په وينو نښتي. (11) چاپي دېوان: خاموشي خوى کړه.
(12) چاپي دېوان: ړغ نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دې شَست زِه د کمان کړه په کمین کې — ارام نه وکړه هیڅ صید په زمین کې(۱)
تور زنګي ناست و سپوږمۍ ته نه پوهېږم — که یې خال دئ جلوه کاندي په جبین کې
زلفي خلاصي کړه چې زړونه واړه خلاص شي — ډېر ډېر بند دي ستا د زلفو په هرچین کې
د هیڅ زړه کوتره نه پرېږدي و وار ته — رحم نشته ستا د سترګو په شاهین کې
دغه ستا د زلفو باد ور باندي ومنبت — د آهو نافه خوشبویه شوه په چین کې
له قربته د سیاه چشمو حذر بویه — توري سترګي خلل اچوي په دین کې

۴۵۹ د "حنان" د خم قامت شرف په تا دئ
ولي وي قیمت د ګوتي په نګین کې ۳۳۳۹

د عاشق پر رقیب نه رونېږي سترګي — له سایې څخه د دېو تورېږي سترګي
په وصلت کې یې و مخ ته کتای نه شم — له نبایست یې(۲) په رخسار نه پوهېږي سترګي
ستا د خط را تلو رقیب په سترګو ړوند کړ — د افعي(۳) په زمرد ړندېږي سترګي
بې اختیار یې و رخسار ته کاته کېږي — د پتنګ له شمعي نه چپېږي(۴) سترګي
چې د غاښ له مرغلرو یې محروم یم — د دریاب په دود مې(۵) تل بهېږي سترګي
دا د چا د راتلو زېری(۶) خبر نه یم — چې مې هسي(۷) په تلوار رپېږي سترګي

۴۶۰ دا له غمه د کوم مخ "میرزا حنانه"(۸)
له ژړلو چې مې نه درېږي سترګي ۳۳۴۶

جګې جګې له جفا کړه زړه خالي — تل به نه وي زما ژړا ستا خوشالي
چې یې زړه د خال و خط په خیال(۹) اخته شي — شي ترې پاته مطول وي که خیالي
د عاشق آه و فغان به کله اروي — چې په غوږ یې(۱۰) د رقیب د پند والي
چې د عشق د زمزمې ږغ یې تر غوږ شي(۱۱) — نور به نه اروي نیرېږ و فامفالي
و دیدن ته یې حیران دي عالمونه — که ادنا دي، که اوسط دي، که عالي
مړنی سړی په ماتې کې مخ ستون که — عاشق بویه(۱۲) چې آخر حُسن پالي

۴۶۱ خپل زړه ثیري کړه "حنانه" که عاشق یې
په دا څه کېږي چې ثیري کړې کالي ۳۳۵۳

آه مې خط کله له قده آسانا خلي — باج له سروي کله باد د خزان اخلي(۱۳)
شوخ مژګان رسا کاته څکولي وروځې — دا ناوک هم دغه لاس دا کمان اخلي

---

(۱) په "ب" او چاپي دېوانو کي دا غزل نسته. (۲) چاپي دېوان: له صفایې. (۳) چاپي دېوان: واقعي. (۴) چاپي دېوان: نه پوچېږي. (۵) چاپي دېوان: د رودو په شان مي. (۲) چاپي دېوان: دا مژده د کوم دلبره که. (۷) چاپي دېوان: دا چي هسي. (۸) چاپي دېوان: "دا په غم کي دئ د کوم ګلرخ حنان". (۹) چاپي دېوان: چي یې زړه د خیال و خط په غم.
(۱۰) چاپي دېوان: چي په غوږ کړي. (۱۱) چاپي دېوان: "چي د عشق حیدري ناره یې د غوږ شي". (۱۲) چاپي دېوان: عاشق هغه چي. (۱۳) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سینه کښي مي غاښ پټ لکه صدف کړه — د زنخ سېب کله بار د دندان اخلي
و زاهد ته مه کوه د عشق خبري — مېږی کله له ځا تخت د سلیمان اخلي
د زاهد د عقل بند د عشق په باب کښي — دغه پُل له دغه ځایه طوفان اخلي
که مي ناست دئ عشق پر وچو هډو ښایي — دا په دا ده چي هُمای استخوان اخلي

۴۲۲ شاعران د مضمون بِکر بلبلان دي ۳۳۶۰
ځکه ګل تازه "حنان" د بوستان اخلي

نن مي ولیده دلبر په سترګي خپلي — چي رخسار یې په آفتاب بازی وهلي[1]
کړې وروځي کړې توري ایرانۍ دي — په تش دید یې د زړه ولي غوځولي
توري سترګې د شهلا د باغ نرګس و — چي آهو یې تماشې هردم کولې
راتې و ویل چي زړه دي بایلو ولئ — رنګ دي زیږ دئ او چهره دي ګرزېدلې
ما ویل چي له عیانه څه بیان دئ — چي کوټه مي ده د صبر تا نتلې
راتې و ویل چي زه در خبر نه وم — پس له دې د ځان ویر کړه په بخت کړلې

۴۲۳ زما د مخ عاشقان مړه تر حساب تېر دي ۳۳۶۷
ته "حنان" مي له هغو څخه شمېرلې

مهرویانو دا ستا حُسن دئ پسندلئ — لکه لمر وي[2] پر تمام جهان ختلئ
د فلک په آئینه کي هلال نه دئ — دغه ستا د وروځو عکس یې ساتلئ
له خجلته ستا د سترګو نه دئ څه دئ — په ګلشن کي چي نرګس سر ځړولئ
ستا و زلفو و رخسار ته حیرانېږم — چي په غېږ کي دئ کافر اسلام نیولئ
دا یې خال نه دئ د وروځو په میان ایښئ — د تصویر زاغ د کمان پر موټي کښلئ
سنتره د هند که زنه ده[3] حیران یم — چي په تش آرزو یې روح را څخه تللئ

۴۲۴ په تعریف د خپل اشنا د رخسار واړه[4] ۳۳۷۴
چي "حنان" له شوقه دا غزل ویلئ

چي خاطر مي کدورت په غم موندلئ — آئینې مي له کتو غُبار نیولئ
له اوبو د سپي خوړلي په شان ځغلم — چي د سترګو د تېغ آب دي یم کوټلئ
عقل هم له حیرانۍ په خپل سر ګرزي — پېچوتاب چي یې دا ستا د ملا لیدلئ
دا آزار[5] ښیښې ته نه رسي له سنګه — چي و ما ته له هنره رسېدلئ
د زړه داغ چي مي څوکویني زړه یې داغ شي[6] — د غم تیر دي تنها نه دئ ما خوړلئ
زړه مي ستا زلفو ته ولاړ بیرته را نه غئ — په آسانه تر هند نه دئ څوک وتلئ

۴۲۵ د "حنان" درد و هغو ته معلومېږي ۳۳۸۱
چي د عشق پر کانې سروي سولولئ

---

(۱) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) چاپي دېوان: لکه لمر چي. (3) چاپي دېوان: سنتره که سبب که زنه ده. (4) چاپي دېوان: "د خپل اشنا د مخ دي واړه". (5) چاپي دېوان: دا عذاب. (6) چاپي دېوان: "د زړه داغ چي مي چا ولید زړه یې داغ شو".

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا پر مخ باندي د زلفو تار لوېدلئ
که پر ګنج باندي د طلسم مار لوېدلئ

د خدنګ اندوه یې کارم نه پوهېږم
چي یې غشی خطا دومي ښکار لوېدلئ

دا عرق(1) پرسپین رخسار د ګلبدن دئ
که شبنم پر مخ د ګل سهار لوېدلئ

د وصال د ګل په دید کله مړېږي
چي په سترګو کي د هجر خار لوېدلئ

ته بېکسه، مل دښمن(2)، غل در پسي دئ
لاس و پښي ځله ختلي(3) بار لوېدلئ

په حساب د سیم و زرو عمر بایلي
غلط مه شه چي نفس په شمار لوېدلئ

۴۲۲ د "حنان" له آه پرهېز کوه دلبره
په سینه کي یې د عشق انګار لوېدلئ ۳۳۸۸

ستا په سترګو چي له سترګو مي یې تللئ
نور مي سترګو لره خوب نه دئ راغلئ(4)

ستا په زلفو چي بې زلفو مي ورځ شپه ده
له دا توري شپې هرګز نه یم و تلئ

ستا په مخ چي مخ مي واړاوه له واړو
د هیڅ ښکلي پر مخ نه یم ورغلئ

ستا په خوله چي خوله مي ونیوه له هرڅه
چي تعریف د خولې دي څوک نه شي کولئ

ستا په شونډو چي نفس پر شونډو راغئ
چي سرو شونډو دي و مرګ ته یم بللئ

ستا د پښو په خاورو، خاوري دي د پښو یم
چي د پښو تاب مي له سره دئ ختلئ

۴۲۷ ستا په وروځو چي خم شوم لکه ستا وروځي
زه "حنان" دي په کږو وروځو ځبلئ ۳۳۹۵

چي پر مخ دي توري زلفي ښورولې
خلقې دي په قصداً ازارولې

د آهو نافه دي ډکه کړه په وینو(5)
په رنجو د ناز دي سترګي تورولې

باز د سترګو دي لاناست دئ په پرده کښي
نور د زړو(6) و ښکار ته چا وپارولې

تر پخوا دي خوی وفا وه نه پوهېږم
د وفا له خویه چا و درولې

آفرین را باندي و وایه ملکو(7)
چي مي ستا جفا پر زړه هوارولې

ما وې زړه دي له ما یوو په سپینو غاښو
ول پوهېږم په رضا مي خوارولې

۴۲۸ "حنان" و ژړل له ډېري نامېندیه(8)
ستا پخوا نېکۍ پر زړه چي تېرولې ۳۴۰۲

کشکي بخت مه وای له موره زېږولئ
چي پیدا شوم عشق یې مه وای راښوولئ(9)

د محشر خواري اختر ور ته ښکارېږي
خدای هرګز په مینه مه وای پوهولئ

دا پر مخ یې خال و خط و زلفي نه دي
تور اطلس یې پر کعبه دئ غوړولئ

شوخو سترګو یې ګُلي خیال له ما یووړ
لکه خلاص کاندي قصاب له غوښو ولئ

(۱) چاپي دېوان: دا خوله. (2) چاپي دېوان: ته بېکس مل دي دښمن. (3) چاپي دېوان: لاس و پښې دي دي ختلي.
(4) چاپي دېوان دا غزله نه لري. (5) ب: له وینو. (6) ب: دا د زړو. (7) ب: آفرین را باندي وشو لور د لوره. (8) ب: نا امیدۍ.
(9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس بې(1) څوک سر لکه ګوی که په میدان کي — چي یې ما د نی سواری جلب نیولئ
چي ببومه یې (2) له عشقه پارسایي ته — دې ولد په بهانه وم غولولئ

۴۲۹ تور کاکل یې په زړه خوله نجتی "حنانه" ۳۴۰۹
نه پوهېږم دا تور مار چا قهرولئ

له ګناهو څخه(3) نه کوې رم ولي — تل کوې پر زېرد ستانو ستم ولي
په دنیا پسي اووه اقلیمه غواړې — او د حق پر لوري نه ږدې قدم ولي
د دنیا و کار ته سم ځې لکه غشی — خدای ته نه شوې په طاعت سره خم ولي
د دنیا په تله له خدایه مرور شې — دا چي اړوې وهلئ قلم ولي
تویوې مدام اوښي د مظلومو — نړوې د تن دېوال په دا نم ولي
د زمري په شان ور ځغلې پر کمزوري — زورور وته نه وهې دم ولي

۴۷۰ خرڅوې دین په دنیا "میرزا حنانه" ۳۴۱۲
دا نعمت زائلوې په دا غم ولي

چي عاشق د عشق پر لار برابر درومي — په رضا یې معشوقان مکرر درومي(4)
هره شپه چي دا ستا خیال په غېږ کي نیسم — بوی د ګل مي له بشره سحر درومي
هغه شپه چي دي محروم شم له وصاله — د څراغ په شان لوګي مي تر سر درومي
چي دي خیال د زلفو و ساتم په زړه کي — له سینې څخه مي بوی د عنبر درومي
ټول د زړونو ستا په خیال پسي عیب نه دئ — په سلطان پسي د وروستو لښکر درومي
ستا په عشق کي له رقیبه نه بېرېږم — په دریاب کي بې پروا شناور درومي

۴۷۱ و "حنان" و ته هغه ساعت قیامت وي ۳۴۲۳
چي یو پاته شي، یو یار په سفر درومي

ساقي راکړه یو څو ډکي پیالې مې — چي په چښه یې(5) صد ساله مرده شي حی
چي دا ستا د رخسار عکس پکښې ګرزي — هغه جام لبالب راکړه پیا پې
مې بې غِشه، یار ساقي، چنګ و رباب وي(6) — پادشاهي په نظر نه راځي د کې
هسي جام د بېخودی را عنایت کړه — چي له فهمه مي فاني که همه شی
د اشنای د میني درد هسي سر سام کړم — چي دوا مي نه په ساز شي نه په نی
عشق جدا کړم له عالمه په عالم کي — لکه ناست وي له عالمه لېونی

۴۷۲ د "حنان" په حال د عشق سوخته پوهېږي(7) ۳۴۳۰
تن پرور کله خبر دئ(8) په دا سوی

---

(۱) بې = به یې. (2) دغه برخه په اصل کي نه لوستل کېږي له بلي نسخې څخه وا خیستل سوه. (3) چاپي دېوان: له عصیانه څخه. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: په چښو یې. (6) چاپي دېوان: رباب دی.
(7) چاپي دېوان: د عشق سوی خبر دئ. (8) چاپي دېوان: کله پوهېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هیخ ښکلي پر ما نه شي مهرباني — دا په دا مي پر طالع شي حیراني
عشق یې تندره اسماني نه ده نور څه ده — رېز مرېز یې کړه د صبر و داني
که د حُسن له مستیه لېوني دئ — سر و مال[1] ځني زما شه سپلني
له نظره یې وتلئ نه یم څه یم — چي دا هسي د رقیب شوم[2] خنداني
همېشه یې په پرده کي دي دوې سترګي — نه پوهېږم چا په زده کړه رهزني
د رنجو په باڼ دي تېغ د سترګو تېز کړ — د زړه سپر و رلره بویه آهني

۴۷۳ — یار پاله "حنانه" اوس چي خط یې راغئ — ۳۴۳۷
په کفارو کي زېب که مُسلماني

چي مي بايلووه په مینه کي ځواني — اوس بې[3] کله پرېږدم عشق په اساني
شوخي سترګي یې ثوک نه پرېږدي و وارته — ژر یې ور ولي تکبیر ته قرباني
تروې اوښي نمک بویه د زړه غوښي — چي یې وکړم د خونخور خیال مهماني
زلزله مي د عشق ولیده په سترګو — نړوله یې د صبر و داني
د خط کفر یې هجوم په وار وار وکړ — دا په دا ولاړه د مخ مسلماني
که تسخیر د عالم کړې تواضع خوی کړه — دا په دا چي نګین خم وي سلیماني

۴۷۴ — عشق بلا نه ده کېمیا ده او که نه وای — ۳۴۴۴
د "حنان" چهره به نه وای زعفراني

له نو خطو څخه نه یم صبر کړوني — کله اوري غل، چي ډېر شي لاس غړوني
سر درد مي د عشق نه درومي له سره — نصیحت به را تر څو کړې سر تړوني
د ګلرخو د هوس[4] په تناره کي — هسي و سوم لکه سوئ اورلړوني
بلبل وړي د خار جفا د ګل د پاره — د رقیب به ولي نه یم منت وړوني
بې نارو[5] مي اوښي ځي د یار له غمه — بې تنا د ژمي ابر وي ژړوني
مرحمت به ولي[6] یار په رقیب نه که — دا په دا پر ښبنتن ګران وي سپی خوړوني

۴۷۵ — چي د سوز ژړا "حنان" په لوی سهار کړه[7] — ۳۴۵۱
له دې غمه غونچې خیري کړ پړوني

په مجاز کښي چي وفا غواړي عشق کړوني — غواړې خوند د هندواني له مړغوني
د ریا زاهدژړا د خدای په کور کښي[8] — قحبه کښېږدي[9] په مسجد کښي حرموني
چي د عشق لافي وهې میدان ته راشه — تر څو پټ یې لکه ښځه په پړوني
مجاز پُل د حقیقت دئ څه پر تېر شه[10] — ته د پُل پر سر ولاړ جوړوې خوني

---

(۱) چاپي دېوان: مال و سر. (2) چاپي دېوان: د عالم شوم. (3) بې= به یې. (4) چاپي دېوان: د هوا. (5) چاپي دېوان: په نارو مي.
(6) چاپي دېوان: بې ولي یار. (7) چاپي دېوان: په لوی سهار که. (8) "د زاهد ژړا د خدای په کور کي هسي".
(9) - ب: لکه کښېږدي. (10) - ب: د حقیقت دی پرې تېرېږه.

د مېږه خويونه نه در ښخه کېږي — سازوي مدام لُعبتي لکه نجوني
قناعت پر خپل ټوکر کړه پور ته مه ځه — لقمه اخله(1) چي دي ننوزي په ستوني

۴۷۶ چي دي شعر نه غوړي باسي ښوک "حنانه"
د اشعار د آسو نسه(2) ملوني ۳۴۵۸

د ښايست له مخي(۳) ځغلي سل فتني — ښو به راوړم(۴) ور ته تاب زه د سيني
يو ساعت مي بې ژړا نه دي دوي سترګي — نه پوهېږم چي کاريز دئ که چيني
په سينه کي مي ټولېږي ستا غمونه — لکه جمع شي عالم پر سفيني
ستا د ميني ګرګ په هسي شان رنځور کړم — چي زهوب مي مدام درومي له ايني
چي رقيب دا ستا په در کي(۵) ځای پيدا کړ — زړه و سرې مي و راسته شوه له کيني
د ګلرخ د مخ په اور کي عيب نه دئ — که مي تن شي(۶) تار په تار لکه نيني

۴۷۷ په قدر دا ستا د هجر وصل غواړم
د "حنان" دي پاته شوي مهيني ۳۴۲۵

دګلرخو له چا مه شه دښمني — کي له غمه ښخه مړشي نې مني
هيڅ پر حال پوښتنه نه کړي د مهجورو — خدای دي نه ګوري د دوی کبر و مني(۷)
د هر چا زړه له کوګله ښخه(۸) کاږي — چي جامه د ناز په بر که سمني
و کُشتن ته د عاشق هسي راځغلي — لکه کور له ره چي درومي(۹) وطني
سپين غاښوني(۱۰) پر ګوهرو باندي نازکه — او لبان(۱۱) يي پر عقيق يمني
قتل کړئ يم هغه ګلرخ(۱۲) بې تېغه — چي اغوستي يي قبا ده چمني
په زبان د خوبرويانو زه پوهېږم — ما د دي کبليو کړي ده شپني(۱۳)

۴۷۸ چي اغوستي يې د خط توره جامه ده
د "حنان" رنګ شو په دا کُرګمني ۳۴۷۳

چي پر زړه د زلفو خيال د جانان کښېني — که رستم د زماني وي حيران کښېني
د عاشق و معشوق راز چي سره يو شي — هغه دم يې رويبار چپ شي(۱۴) تر ميان کښېني
په عرق يې هسي(۱۵) شان شي رخسار نرم — لکه پاني چي د ګل په باران کښېني
دُر د اوښو بې سامان د مهماني کړم — که يې خيال زما په زړه کي مهمان کښېني
چي بې غوښتو پتنګ طوره ځي مجلس ته — زر په زره پر ايرو د خپل ځان کښېني
د الفت مرغه له دي ګلشنه والووت — چي شبنم د خس و خار پر ګرېوان کښېني

(۱)- ب: لقمه احله، "بې ځايه اوږده حاشيه يې ور کړې ده " له کاتبه ټکی پاته سوی دئ. (2) و نسه= ونيسه. (3) چاپي دېوان: له مخه. (۴) چاپي دېوان: ښو را وړمه. (۵) چاپي دېوان: چي رقيب ستا په درګاه کي. (۶) چاپي دېوان: که مي صورت شي. (۷) چاپي دېوان: کبر مني.
(۸) چاپي دېوان: د عاشق زړه له بد نه ښخه. (۹) چاپي دېوان: چي زغلي. (۱۰) چاپي دېوان: سپين دندان يې. (11) چاپي دېوان: سره لبان يې.
(۱۲) چاپي دېوان: هغه ګلرنګ. (۱۳) دا بيت له بلي نسخې را نقل سو. (۱۴) چاپي دېوان: چف که. (۱۵) چاپي دېوان: هسي شان شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۷۹ کــه یــې قــد د ســرو قــد ورشــي پــه خــوا کــي
دا "حنــان" بــه پــاس پــر بــام د اســمان کښــېني ۳۴۸۰

چــي بتــان شــي هــم صــحبت د آئینــې | یــو پــه ســله شــي حیــرت د آئینــې
طمــع مــه کــړه د بوســې لــه ســاده لوحــو(1) | نــه دي چنبــلي چــا شــربت د آئینــې
د هغــه شــوخ حُســن خیــال بــه څــه نګــاه کــړم | طاقــت نــه کــه لکــه صــورت د آئینــې
پــه خپــل حُســن دي خبــر کــړه(2) ځکــه هســي | خوبــان ډېــر کــوي عــزت د آئینــې
لــه صــافدلو راز د زړه پوښــیده نــه دئ(3) | فهــم وکــړه پــر صــفوت(4) د آئینــې
پــه راتلــه د خــط کــه حُســن زیــات شــي ښــایي | پــه ایــرو شــي(5) شــرافت د آئینــې

۴۸۰ چــي د عشــق پــه اور ځــان ویلــي کــه "حنانــه"
خوبــان ځکــه کــه(6) حرمــت د آئینــې ۳۴۸۷

یــار هغــه دئ چــي ولاړ د یــار پرپــټ(7) وي | کــه راحــت ور تــه رسېږي کــه زحمــت وي
روی ګــردان لــه یــاره نــه وي پــه هــیڅ طــور | د یــار ظلــم یــې پــر ځــان لــوی ســعادت وي
د رقیــب پــه ویــل نــه ګــرزي لــه یــاره | همېشــه یــې دغــه خــوی دا یــې(8) عــادت وي
نظــر نــه کــه د دنیــا و ســود و زیــان تــه | شــپه و ورځ لــه خپلــه یــاره هــم صــحبت وي
کــه هرڅــو جــور و جفــا لــه یــاره وینــي | لا ور څخــه د هغــه یــار ډېــر عــزت وي
پــر مــخ نــه راوړي ګیلــه(9) نــه ور تــه وایــي | چــي پــه ســل طــوره یــې یــار پــه ملامــت وي

۴۸۱ کــه څــوک ســر ښــندي پــر هســي یــار "حنانــه"
د هغــو ســر فــرازي بــه پــه قیامــت وي ۳۴۹۴

څــو دا مځکــه اســمانونه بحــرو بــر وي | د ګلرخــو اســتانه، زمــا دي ســروي(10)
کــامراني پــه حیرانــي شــي لــه ګلرخــو | د دې بــاغ ګــل د هغــه چــي لاس تــر ســروي
بېتــابي د زړه تــر بــاغ صــنوبر باســي | پــه ګلشــن کــي چــي قامــت ســتا جلــوه ګــروي
د لالــه پــه دود مــي زړه د محبــت وســو | د آه دود چــي غوټــه شــي داغ د ځګــروي
چــي پــه درســت جهــان یــوه ډوډۍ قســمت کــه | و عــالم تــه بــه مــخ رونــی لکــه لمــروي
ځــای د امــن مــي هیچیــري پیــدا نــه کــړ | لکــه شــمع هــر ځــای زمــا د ســر خطــروي

۴۸۲ بــې لــه یــاره پــه ګلشــن کــي تمــام عمــر
و "حنــان" تــه خپــل بــاڼو لکــه خنجــروي ۳۵۰۱

نــن مــي بیالــه غمــه زړه را څخــه چَــوي | چــي خــوړلې د هجــران د تــوري لــوي(1)
جــدایي د خپــل اشــنا یــم کبــاب کــړئ | چــي مــدام پــر هــر زیــارت لګــوم څَــوي

---

(۱) چاپي دېوان: له ساده رویه. (2) چاپي دېوان: په خپل حُسن بې خبر که. (3) چاپي دېوان: راز د زړونو پټ ښه نه دئ. (4) چاپي دېوان: پر صورت. (5) چاپي دېوان: په ایرو وي. (6) چاپي دېوان: هلته که. (7) چاپي دېوان: په زفت.
(8) چاپي دېوان: "د ښه یار تل دغه خوی دغه عادت وي ". (9) چاپي دېوان: نه راوړي یو حرف. (10) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) بې = به یې. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، د خطي نسخې په متن کي د ننه هم نه ده راغلې، او له هغې پاڼې څخه را نقل سوه چي کتاب جوړوونکي "صحافان" ور ته بلا ګردان وایي.
(4) چاپي دېوان: که په هجر کي څوک مرګ غواړي. (5) چاپي دېوان: لکه اور. (6) چاپي دېوان: په دوړوي.
(7) چاپي دېوان: چي حنان څوک له اشنایه. (8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۹) کې = که یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ملګري یې دېوان یا حیوانان وي — پر هر ځای به باندي ټول وي لکه رَوي
د سینې زخم مې بیا فراق ناسور کړ — چې مدام ځني بهېږي وینې زَوي
د کمیس د خولو بوی بې[2] کله را شي — یعقوب رنګه مې لېمو ونیو پېرَوي
عاشقان دي په وصلت کله اوبېږي — د هجران تشنک وهلي دي ککوي

۴۸۳ دې مصرع د حمید زړه د "حنان" وسو
لــه فریاده د اور سوي زده اور سوي ۳۵۰۸

د هر چا چې شبنم رنګه پاک ګوهر وي — همېشه به یې د ګل لمن بستر وي[3]
ستا مژګان دي وي نګاه له بدو سترګو — د مظلوم په وینو سره لکه نشتر وي
چې یې ستا کاته ایرې که عجب نه ده — که د طور اورې پیدا له خاکستر وي
شېرازه د ګل د عمر ده لس ورځې — هغه ګل غوارم چې جمع یې دفتر وي
په ګلشن کې بلبل و ویل و ګل ته — چې د ګل ټولېده که مات یې کمر وي
هر چې ستا په زلفو بند شي نه خلاصېږي — پیل چې و لوېږي په بند کې مسخر وي

484 چې د عشق بلا را لوېږي له اسمانه
تر پخوا یې نښانه د "حنان" سر وي ۳۵۱۵

د خپل یار جفا مې ډېر ډېر ژړوي — بل مې تن پر اور د هجر کړوي
د زارۍ وابه په خوله تر ګوته نیسي — که په عقل غر له بیخه لوړوي
که په هجر کې مرګ و غوارم[4] ښایېږي — تریخ ژوندون سړی له عمره مړوي
ښادي نشته په خندا کې د ګلرخو — پر پرهار د پاسه مالګي دوړوي
د ناصح نصیحت هسې دئ په عشق کې — لکه تندره[5] په پوکلو سړوي
د یار هجر یم وژلی نه رغېږم — بېهوده زاهد نمک را پړوي[6]

485 له اسمانه پرېواته دي بل څه نه دي
چې "حنان" له خپله یاره[7] اړوي ۳۵۲۲

زلفې د دلبر پر مخ څه نشو نما کوي — قتل د عاشق خراب لا تر عشق پخوا کوي[8]
یو د ناز کاته د یار روح بخښي عاشق لره — سترګي کې[9] بېماري دي کار د مسیحا کوي
ته پادشاه د حُسن یې مه شمېره بوسه پرما — عیب د شاهانو دئ تېر حساب چې بیا کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو دي نری، وروځي دي بل د خط سبزه ګوره　　تور خال یې د زړه په ورو څه بدی، بلا کوي
زلفي د دلبر مدام نازکه پر سنبل باندي　　خوله یې پر غونچه باندي دم په دم خندا کوي
څه قد بالا لري څه نریه ملا لري　　زلفي ترازو د مشک هر ساعت سودا کوي
486 نه که هیڅ بلبل پر ګل ضبط د خپلي خولې هرګز　　ځکه دا شیدا "حنان" ستا پر مخ غوغا کوي ۳۵۲۹

د عاشق پر زړه اورونه بلوي　　د جفا پر کاڼي زړونه سولوي
ګفتګوی چي مي د مرګ کوي پوهېږم　　په دغه بانه مي خوشي غولوي
سترګي زړه وړي د خلوت له زاهدانو　　په غمزه یاغي ملکونه اېلوي
دا بې خال نه دئ د حُسن په ګلشن کي　　لخ هلک دئ حبشی، ګل ټولوي
تاخت د چا پر زړه کوي په خبر نه یم　　دا چي هسي د ناز آس را ځغلوي
رقیبان یې [1] په خپل وصل سر فراز کړه　　پر عاشق د غم بارونه چلوي
487 په خواري پسي د وصل ښادي شته ده[2]　　په "حنان" چي د فراق غم ګلوي ۳۵۳۶

هغه زړه چي ستا و زلفو ته مایل وي　　د بلا فوجونه تل باندي نازل وي[3]
چي منزل اوږد وي جرس هومره فغان که[4]　　له خولې سوي ناري کله د واصل وي
په دنیا کي زړه بې داغه[5] په کار نه دئ　　چي بې مُهره شي هغه برات باطل وي
نوی خط ستاله رخساره[6] سره زېب که　　چي آیات[7] کله پر هر کاغذ نازل وي
چي د عشق په لومه بند شي واړه بایلي　　که یې څورلس علمه کړي وي فاضل وي
ستا د لب د بوسې دا د راباندي وکړه　　رحم ډېر د پاد شاهانو پر سائل وي
488 سخندان به د "حنان" په قال پوهېږي　　قند او کورت پر هغه یو وي چي جاهل وي ۳۵۴۳

په دنیا کي به تر هغه څوک خُرم وي　　چي ملګری یې مدام د اشنا غم وي
د هغو سترګو له مکره[8] څوک خلاصېږي　　چي یې ښکار مدام هوسی، د حرم وي
بوالهوس که لافي کړي د عشق دا څه شو[9]　　د کېمیا خیال[10] و مفلس ته د زړه دم وي
موږ د عشق و غره ته شاده لګولې　　له قاضي که وهم[11] هغه چي کاڼی کم وي
پر سپین مخ باندي تور خط د یار ضرر دئ[12]　　خرابېږي ژر کتاب چي خوش قلم وي
له دولته د عشق کله بخره وړای شي　　چي په فکر د دینار و د درم وي
489 د "حنان" شکستګي ښکاره هغو ته　　چي په خیال د یار د وروځو مدام خم وي ۳۵۵۰

---

(۱) اصل: رقیبان دي. (2) چاپي دېوان: شته دي.(3) چاپي دېوان: "پر هغه د بلا فوج محاصل وي ". (4) اصل: "منزل دور وي جرس هومره فغان کاندي ". (5) چاپي دېوان: هر یو زړه چي شي بې داغه. (6) چاپي دېوان: نوی خط له رخساره. (7) چاپي دېوان: ښه آیات. (8) چاپي دېوان: د هغو له مکره. (9) چاپي دېوان: "بوالهوس که لاف د عشق که په دا څه ". (10) چاپي دېوان: د دنیا خیال. (11) چاپي دېوان: له قاضي وهم که. (12) چاپي دېوان: خطر دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجلس هغه دئ(1) چې ته یې یو جانان وي — هم مطرب ساقي شراب ارغوان وي
خونخور عشق له زړه پُرخونه خبر نیسي — د لبرېزي پیالې ډېر ساقي پاسبان وي
چې و باغ ته خرامان شي کله کله — هغه دم ګل آشفته نرګس حیران وي
که دي زلفې پر مخ پروتې باک یې نشته — دا په دا چې شپه و ورځ مُشت و ګرېوان وي
چې یې ستا د زلفو عکس پر زړه ګرزي — هغه تل د آئینې په دود پرېشان وي
مدام غم تر لمن نیسم زړه تې(2) بولم — پر اشنا باندې اشنا ډېر مهربان وي

490 — په قیامت چې خدای قاضي وي حق به غواړي(3)
د میرزا "حنان" دې لاس ستا دې ګرېوان وي — ۳۵۵۷

بندي شوئ چې د سترګو په جادو وي — له عالم یې تېښته خوی لکه آهو وي
د ښه مخ جلوه و هغه ته ښکارېږي — چې یې سر و آئینه ته(4) د زانو وي
چې خم شوئ وي په خیال د یار د وروځو(5) — ځای یې پور ته پر لېمه لکه ابرو وي
دُر د غاښو لعل د لبو بې(6) تلې څوک — چې یې کانې وي شبنم(7) ګل ترازو وي
د کړو ورځو تصویر به یې څوک کاږي — کې د توري په جوهر، قلم(8) د مو وي
چې په خیال د یار د قد د سروي بندي شي — د فاختې په شان یې(9) تل ذکر کوکو وي

491 — دا خلعت دئ ستا د حُسن له دولته
چې "حنان" دې تل له غمه رو برو وي(10) — ۳۵۷۴

په جهان کې به د وصل نعمت نه وي — که آخر پسې د هجر زحمت نه وي
وصل و هجر د یار دواړه خور و ورور دي — په دنیا کې بې زحمته راحت نه وي
سر تر پایه سره لمبه شم و به سوځم — که یو دم مې د ګلرخو صحبت نه وي
له وطنه ځخه ځکه دي د پلار وي — چې بې آبه پګښې اوسې عزت نه وي
خواړه نه دي هغه غوښې د بدن دي — چې د چا کره ورځې در ته ست نه وي
که هر څو ښایسته نجل وي مخ دې واوړي(11) — چې په ناسته په ولاړې(12) عصمت نه وي

492 — ملامت کړه ځان دلبې "حنانه" وا روه
کانې کم د ترازو د قیامت نه وي(13) — ۳۵۷۱

که کوې را سره ډېره جفا ښایي — رسا حُسن لره جور رسا ښایي
له حیا په آئینه کې کتای نه شي — که کوي ببګانګي له اشنا ښایي
که له لاسه مې نن بوی د رومې د عطرو — چې خلاص کړئ مې دئ بند د قبا ښایي(۱۴)

(۱) چاپي دېوان: مجلس هغه چې. (2) تې = ته یې. (3) چاپي دېوان: په قیامت چې خدای قاضي محمد شفیع وي".
(4) چاپي دېوان: و آئیني ته. (5) چاپي دېوان: د یار د سترګو. (6) بې = به یې. (7) چاپي دېوان: کانې د شبنم. (8) چاپي دېوان: کې د توري جوهر کل قلم. (9) چاپي دېوان: په دود. (10) دا مقطع په چاپي دېوان کي نسته. (11) چاپي دېوان: "که هر څو ښایسته خېل وي رنګ دې ورک شي". (۱۲) په ولاړې = په ولاړه یې. (۱۳) چاپي دېوان: "دا دروغ به بیا هورې په قیامت نه وي". (۱۴) چاپي دېوان: د بتا ښایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي [1] تغير يې سپين مخونه کړه د ترکو — که يې و بولم خط توره بلا ښايي
چي له خياله و آفتاب ته سم نه ګوري — پر مهتاب که طعنه کړي دلربا ښايي
چي په آه د زړو يې کج واړه مژګان شوه[2] — کې غمزه غواړي له زړو خونبها ښايي

493 په اکسير د زړو يې کلپ د زړه خالص کړه
که "حنان" لافي وهي د کېميا ښايي ۳۵۷۸

ستا و تېغ ته مي په زړه له اشنايي — ورکړه لار ګوندي به وکړي دوايي
تر الفت د استا د وروځو حيرانېږم[3] — چي يو موی يې تر ميان نشته جدايي
ملاقات ته دي حيران يم د مژګانو — چي هردم سره کوي دلربايي
ستا د زلفو خيال ځنځير کړ را تر غاړه — ځکه اوسم تمام عمر سودايي
ځنځير نه لوېږي د عشق و هري پښې ته — څوتېر نه شي تر مجنون په رسوايي
که عشق پټ ساتي عاشق[4] ور لره ښايي — کېمياګر کله کوي خود نمايي

494 رقيب بيا څه ور ته و ويل حيران يم
له "حنانه" چي کوي بې پروايي ۳۵۸۵

تمام عمر په غفلت کښي نا پکار يې — لړځه و ګرزه و خدای ته که هوښيار يې
که کړې خاوري توی په سترګو کښي د نفس — په جنت کښي به له حورو سره يار يې
که اغزي د چا له لاري څخه واخلې — په هغه جهان به ته ګډ په ګلزار يې
د ضعيف له اُوږو بار دَ لته واخله — په صحرا کښي د محشر به سبکبار يې[5]
چي موقوف د چا بار نه کړې و صباح ته[6] — په جنت کښي به دا خل بې انتظار يې
که د لې کړې لکه مار ازار د خلقو — په عرصه کښي د محشر به لکه مار يې

495 نصيحت و بل ته څه کوې "حنانه"
ته پسې مدام د خلقو په آزار يې ۳۵۹۲

چي يې مخ ګل د بهار[7] دئ هغه ته يې — چي د درست جهان[8] په کار دئ هغه ته يې
چي مدام زړه ځني ورک وي هغه زه يم — چي د کل عالم[9] دلدار دئ هغه ته يې
چي خم شوئ دئ پر ملا له غمه زه يم — چي سم قد و کج رفتار دئ هغه ته يې
چي حيران ضعيف له درده هغه زه يم — چي پسې تل په آزار دئ هغه ته يې
چي پر مخ باندي دي محوه هغه زه يم — چي د زړو په وړو هوښيار دئ هغه ته يې
چي پر زړه باندي خوړلئ هغه زه يم — تور کاکل چي يې تور مار دئ هغه ته يې

496 چي په عشق دي مشهور[10] دئ زه "حنان" يم
چي ممتاز د قندهار دئ هغه ته يې ۳۶۹۹

---

(۱) په چاپي دېوان کي "چي " نسته. (2) چاپي دېوان: "چي په آه يې د زړو واړه مژګان کج شوه ". (3) چاپي دېوان: قربانېږم. (4) چاپي دېوان: پټ عاشق ساتي. (5) "ب" سبکسار. (6) د چا کار نه کړې و فردا ته. (7) چاپي دېوان: لکه بهار دئ. (8) چاپي دېوان: درست عالم. (9) چاپي دېوان: د کل جهان. (10) چاپي دېوان: په عشق کښي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

متفرقات

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ ترجیع بند ﴾

يار مي ولاړ شو په سفر له دې وطنه   که ارواح و کوچ يې وکړ له بدنه
که بلبل په اندوه والووت له ګلشنه   که وروستی دم و د مړي له دهنه
چا بې کړې وي له سترې زړه پوښتنه   چا بې ايښئ وي ملهم پر زړه د ننه

دروغجن يې يم(1) په مينه کې هر ګوره
يار مي ولاړ شو زه و نه وتم له کوره

چې خبر يې د تلو وشو ناګمانه   لکه تندره پر چا پرېوزي له اسمانه
چې يوسف مي شو ملګری له کاروانه   شو يعقوب زما د زړه پسې پرېشانه
په ارمان ارمان به ژاړم له هجرانه   د ژوندون طمع مي وختله له ځانه

چې ترې پاته شوم په دا پېغور ګنده يم
سترګې نه لرم په سر کې شرمنده يم

ور سره به څوک پر لاري وي ملګري   چې ويسا به يې په نه شي نژدې ليري
له سترګيا به يې زړه نه غواړي خبري   په ناکام به تر خوله تويي که شکري
د سرو لبو لعل به پرولي په کودري   اړوي به باندي تل د غم پتيري(2)

عاشق نه وم اوس رشتيا شوه دا خبره
چې پر سر مي را پرې نه و ته دېره(3)

خوب به نه ورځې مانده به تر حد تېر وي   خوشالي، هوا هوس به ځني هېر وي
سپين رخسار به يې له فکره په بل پېر وي   له سترګيا به نيشکر ور ته ګنده پر وي
په ديدن بې د بو و دد(4) ملګري سېر وي   پر هر ځای به لکه روي پر چارپېر وي

چې ترې پاته شوم په کومو سترګو ګورم
پزه نه لرم پر مخ بې پزي ښورم(5)

دی روان شو زه پر کور په دا حيران يم   چې نه مړ شوم نه مجنون سر پر بيابان يم
نه آسيا رنګه له غمه سرګردان يم   نې له هجره څخه زه څيري ګرېوان يم
ملامت د هر هندو و مسلمان يم   دی پخوا را پوهېده چې دو زبان يم

رحمتونه دي د ده پر زيرکی وي
لعنتونه دي زما پر خيرګی وي

---

(۱) چاپي دېوان: دروغجن يمه. (2) چاپي دېوان: د غمو سري. (3) چاپي دېوان: "چي پر هر در باندي ژاړم بې اثره.
(4) چاپي دېوان: "په ديدن به يې دوی دوه ملګري". (5) چاپي دېوان: "پزه نه لرم په درست جهان کي ښورم".

(c) ketabton.com: The Digital Library

که مي مينه واى رشتيا سوئ په اور واى — په نغري کي بې(1) د هجر لکه سکور واى
پښېي مي ييلي(2) کالي خيري سر سرتور واى — په اندوه سره مي ترک د دنيا کور واى
له دې غمه مي تر اوسه سر په ګور واى — ښايي دا چي مخ مي تور او پر خره سپور واى

صد رحمت دي وي د ده پر دا نايي
صد لعنت دي وي زما پر اشنا يي

بل وطن ته شو روان په زړه خسته — نه يې آس، نه يې خېمه، نه يې درسته(3)
له خبرو بې په غم وي خوله بسته — له دغه غمه مي شوه اِينه ورسته
په مجلس کي به د چا وي نشسته — په ناکام که چيري خلاصه کړي پسته

تف زما په اشنايي شه بېوفا يم
چي بې ياره لا تر اوسه ژوندی پايم

يار مي ولاړ شو په سفر پسي زهير يم — له دا غمه(4) تل اخته د ځان په وير يم
ريشخندي د هر صغير و د کبير يم — چي په غم لا د قليل و د کثير يم
زخمي کړئ بېلتانه د غم په تير يم — همېشه د دغي چاري په تدبير يم

چي تر کومه به بې ننګه يم بې عاره
چي لا طمع کړم د عيش له قندهاره(5)

په خپل فضل خواست قبول زما غريب کړي — د وصال ښادي مي يو وار په نصيب کړي
تللئ يار راسره وصل عنقريب کړي — مشرف په دغه ګل دا عندليب کړي
د هجران نا سور مي روغ په دا طبيب کړي — خوا په خوا را سره وصل(6) خپل حبيب کړي

په کرم سره د خوږو زړو دوا يي
چي لاړ ورکه کړي هغه پر لاري بيايي

و سيله مي کړي مجاز و حقيقت ته — خاموشي مي کاميابي کړي معرفت ته
شک مي ورک کړي له خاطره طريقت ته — را تر غاړه کړي(7) ځنځير ستا و قربت ته
ډېر طامع دي يم د وصل(8) و شربت ته — بې پوښتني مي لار و کړي(9) و جنت ته

غير خيال مي کړه له زړه څخه جارو ته
دغه زهر مي که(10) په ستوني کي دارو ته

---

(١) بې = به يې. (2) چاپي ديوان: پښې مي پلی. (3) دا بند په چاپي ديوان کي نسته. (4) چاپي ديوان: له دې غمه. (5) چاپي ديوان: -

چي اجل مي عذر وکه په عالم کښي — ګنه ډېر بې آبه پاته شوم په غم کښي

(6) چاپي ديوان: سره ګرم. (7) چاپي ديوان: را په غاړه کړي. (8) چاپي ديوان: کړي طامع مي ستا د وصل.
(9) چاپي ديوان: لاهو کړي. (10) چاپي ديوان: مي کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سکوت په تار مي ثیري زړه رفو کړي ... روبرو مي آئینه د خپل زانو کړي
صبر را د نو خطانو له جادو کړي ... فسادونه مي له زړه ثخه جارو کړي
بې ویلو مي پوره هره آرزو کړي ... ما "حنان" د بیم په اوښو کي لاهو کړي

497 کـه مـي چیري یې بللئ له اخلاصه
پـه کرم مي کړه له غشه(1) سینه خلاصه ۳۷۴۳

﴿مخمس﴾

عقل و هوښ صبر و آرام را ثخه تللئ ... ثو په بحر د عشق زه یم کښېوتلئ
زړه مي هیڅکله آرام نه دئ موندلئ ... په کړو د کاږه بخت یم پوهېدلئ
د ګرداب په میان کي ګرزم لکه خلی

آبادي مي د تن میني کړه اوجاړه ... چي هستي مي وه د صبر(2) هغه ولاړه
چي د عشق محکم ثنثیر شو را تر غاړه ... د شوخ چشمو له نظره امان غواړه
په کړو کتو یې دئ هان نتلی

وصل و هجر د دوو کانو تر میان کړم ... بېلتانه یې په ژوندون پوري حیران کړم
نه پوهېږم په ثه شان تدبیر د ثان کړم ... د دې هسي رنځ علاج په ثه درمان کړم(3)
چي پر زړه یې یم د زلفو مار خوړلئ

لا تر ثو به د هجران په خواري خوار یم ... بېلتانه یې مدام سوئ په انګار یم
ډېر په وصل کي(4) له هجره ناقرار یم ... همېشه سترې ستومان پر دغه لار یم
د فراق غمونو ښه یم پېژندلئ

چي مي یار را ثه تللئ دئ عالمه ... له اندوه یې(5) نه پر غر یم نه پر سمه
دا بلا چي مي پر سر اوري له کمه(6) ... حیرانېږم چي لا مړ نه یم له غمه
کشکي نه وای زه له موره زېږېدلئ(۷)

یار مي قصد د سفر وکړ سوربدو ته ... دا سبب شو زما د تن و نړېدو ته(۸)
ثان مي نه ورکاوه اوس و خوارېدو ته ... اوس راضي یم د لعنت و بارېدو ته
چي تر اوسه مي ژوندی دئ ثان ساتلئ

ربه ته په مهر لطف عنایت کړې ... ضلالت مي کل بدل په هدایت کړې
مشغولا مي د قرآن په تلاوت کړې ... له جمله فسق وفساده مي نفرت کړې
د هغه په روی چي تا دئ راستولئ

(۱) چاپي دېوان: له غشو.(2) چاپي دېوان: د زهد.(3) دغه نیم بیتی په اصل کي نسته (4) چاپي دېوان: هم په وصل کښي.
(5) چاپي دېوان: له فراقه (6) کمه = کومه(7)چاپي دېوان: "کشکي نه وای زه تر اوسه پایېدلئ".(۸) دا بند په اصل کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دنیا له اشتغاله امان را کړه   له هوسه له عیشو مي بېنوا کړه
په خپل فضل سره ترک زما هوا کړه   لا ر زما و خپل قربت ته را پیدا کړه
امید وار دي یم و در ته در بېدلئ
څو به ګرزم په عالم کې تازه تر   چې اشنای را څخه ولاړ شو په سفر
د بخت نخل مي وکړئ(1) دا ثمر   اوس "حنانه" دا مقال کړه مختصر(2)

۴۹۸   په لاس نه درځي اشنای په سفر تللئ   ۳۷۷۰

؟ ؟ ؟

دا څه وخت څه زما نه شوه را پیدا   په ناحق، په ظلم هر سړی رضا(3)
په بنکاره کوي ناحقه هسې چاري   چې نې شرم شي له خدایه نه حیا
د یوې روپۍ چې خپله نفعه وینې   د بل سل روپۍ که زیان شي، له بلا
په یوه سودا کښې سل قسمه و خوري   د ایمان په فوتېده بې محابا
نه غنې انصاف لري نه مفلس دواړه   هر سړی ظالم پخپل قدر تنها
که محکم شي د دوو کسو تر میان کښېني   بې مرضی یې هرګز نه زده بله خوا
ګناهو نه صغیره که کبیره دي   هسې کاندي ته وا نه لري جزا
هم زنا، ربا، غیبت دائم الخمره   لواطت خون د سړي ګڼې روا
هیڅ په کشر کښې ادب نشته له مشره   نه شرمېږي پلار له زو، زوی له ابا
خپل عمل د نیک و بد و دلته تول کړه   د قیامت په ترازو کښې نشته غلا

۴۹۹   الهی له هسې قومه نجات ور کړې
و "حنان" ته په خپل فضل رَبَنا   ۳۷۸۱

؟ ؟ ؟

عمر درومي په شتاب   دم قدم دئ په حساب(4)
ته تر څو بېغمه ناست یې   مشغول یې په خورد و خواب
دا ستا کار نه پوره کېږي   ګاه نیمګړی ګاه کریاب
کار دي سم د دنیا نه کړ   او د دین دي کړ خراب
پر نس هیڅ نه معلومېږي   که په و خوري شهد ناب
هر چې ور شي واړه ډوب که   جوړ کاسه د ده ګرداب
رحم نه لري هیڅکله   نه پر شیخ و نه پرشاب
تل پرده د پیری کاندي   په وسمه و په خضاب
نه دي شرم شي له خدایه   نه حیا کړې له احباب
ته هم زوی د فرشتې نه یې   چې دا نور بولي دواب
په ظاهر لکه سپین زر یې   او باطن لکه سیماب

(١) چاپي دیوان: ورک کړئ (2) چاپي دیوان: "او حنان دا مقال کړ مختصر". (3) دا غزل په "ب" او چاپي دیوانو کي نشته (4) دا قصیده وشمه غزله په چاپي دیوان کي نشته

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرور نه در لره ښايي — چي پيدا يې له تراب
هم د بولو له سوراخه — دوه ځل وزې په عذاب
که پادشاه د هفت کشور شي — هيڅ په کار نه دي کذاب
همېشه د بل په غوښو — بوخت يې لکه قصاب
باز چي غوښې تل د قام خوري — ځکه بند دئ په تناب
د بل زيان دا ستا تکيه ده — د بل زيان بولې ثواب
دا ستا خوی شيطان خجل کړ — څه خو وکړه اجتناب
دين دي بايلو پوره نه شو — ستا د دې جهان اسباب
د مرګ باد به دي چپه که — نيم نفس لکه حُباب(1)
چي له هره کبرجنه — تل بېزاره دئ وهاب

۵۰۰ — کي په غوږ کړې دا څه دُر دي — ۳۸۰۳
د "حنان" ويل خوش آب

؟ ؟ ؟

شاعران د پښتنو ډېر دي تر سل — څو به کړم در ته معلوم زه په ويل
يو ميرزا، ميرخان، دولت د علم کان ؤ — د سلوک شعر يې کړئ دئ افضل
بل اخوند مياداد د عشق په ميو مست ؤ — ښه شېرين الفاظ ويلي ميا واصل(2)
بل رحمان سرېنی د پېښور دئ — په پښتو يې غزل بِه دئ يو تر بل
د خوشحال خټک ويل کل نصيحت دئ — په ظاهره مسخرې دي يو د بل(3)
بل عبدالقادر شاعر د خوشحال زوی — ښه دېوان(4) يې دئ جوړ کړئ لکه ګل
بل حميد موشګاف د خيال په شعر — څه به وايم نا سفته(5) دُر يې پېيل
عليخان اخوند زاده پېښوری و(6) — ښه آبدار دُر يې له ژبې(7) تويول
ملاحسن اخوند ساګزی(8) په تلوکان کي — جوړول يې د معنا هر دم غزل(9)
د اخوند ملا پيرمحمد شعر که واروې(10) — په هر بيت سره يې زړونه سولول(11)
جان محمد حافظ کاکړ(12) په نعت و مدح — ښه اشعار به يې وايه لکه بلبل(13)
د عيْسی اخوندزاده شعر ډېر ښه و(14) — آفرين دي وي پر باندي(15) تل تر تل
ملا جمعه په شاعرۍ کي ډېر استاد و — سيال يې نه و د خپل عصر د ويل(16)

---

(۱) دا بيت له بلي نسخې را نقل سو. (2) چاپي دېوان: ويلي دي واصل. (3) چاپي دېوان: "په ظاهر يې مسخرې بوله بلکل". (4) چاپي دېوان: ښه کتاب. (5) چاپي دېوان: تأسف. (6) چاپي دېوان: "عليخان اخند ازده هم ښه شاعر و".
(7) چاپي دېوان: له شربه. (8) چاپي دېوان: ملا حسن اخند ښه پير. (9) چاپي دېوان: "په ويلو کي د شعر ډېر اکمل".
(10)- (11) چاپي دېوان:
د اخند پيرمحمد نظم ته که ګورې — هر ګفتار يې دئ په مثل د بلبل

(12) چاپي دېوان: کارکړ. (13) چاپي دېوان: "سيال يې نه و په پښتنو کي په ويل". (14) چاپي دېوان: "ښه شعر که واروې". (15) چاپي دېوان: به باندي وايې. (16) چاپي دېوان: "په هر بيت سره يې زړونه سولول".

اوس زموږ د وخت شاعر ملا شمس الدین دئ[1] پـه تکلیف تیاروي واړه غـزل[2]
اوس صدیق اخوندزاده ښه شعر وايي ډېر ښه پوه دئ د بیتو په ښبلول[3]

۵۰۱

د سکوت[4] مهر پر خوله کښېږده "حنانه"
څه غرض دي دئ[5] د خلکو په ښوول

۳۸۱۹

٭ ٭ ٭

نه رسېږي ستا و وصف ته[6] دلیل عقل نه که په دا باب کي قال و قیل
د بدبه د خسروی چي دي شوه پورته د کسرٰی پر ډمامه یې وکیښ نیل
و لوېي ته دي د عقل چاره نشته د در خاوري دي رانجه کړي جبرئیل
په ډېر لطف سره یې و بللې پورته ستا و لور ته منتظر د عرش قندیل
لامکان یې ستا مکان په خپل قدرت کړ ګفتګوی در سره و کاوه جلیل
نه نوي زره خبري[7] در ته وکړې څوک د ګوی څوک د مګوی د څو وکیل
در ته وې ښو وې واړه د سر خبري ښه یې پوه کړې په کثیر و په قلیل
ده پخپله د لولاک خلعت درواغوست ستا له رویه یې پیدا کړ سلسبیل
عنایت چي پر تا و پر بل چا نه و که موسٰی و که عیسٰی و که خلیل
چي ستا اسم یې شفیع کړ و باري ته دا آدم صفي قبول شو په تعجیل[8]
نوح له غرقه د توپان نجات په دا موند چي ور و ښو دغه ستا مدد سبیل[9]
په وجود کي یې ستا نور و بل څه نه و له سره اوره چي سالم و ووت خلیل[10]
ستا په روی سره موسٰی پیغمبر خلاص شو او فرعون یې کړ غرق په رود نیل[11]
د عیسٰی په ګفت به مړ کله ژوندی و که یې ستا اسم پر زړه نه وای دلیل[12]
چي یې قصد کړ د کعبې و خرابۍ ته ستا مدد صقر ته بوت اصحاب فیل[13]
برکت و واړه ستا خیر البشره چي لښکر د خدای پر راغئ ابابیل[14]
په لسان د هیڅ انسان دي صفت نه شي له تعریفه دئ قاصر عقل طویل
ستا د درخاوري زما کحل البصر دي د ګناه بار مي هرګوره دئ ثقیل[15]
ستا په زور مي خلاصوه له دغه باره خطا شوئ مي دئ وار زما ذلیل[16]
هېروه مي مه هر ګز ابوالقاسمه هغه دم چي مي روح اخلي عزرائیل[17]
له فرمانه چي دې[18] سر غړاوه څه شو په قیامت به شرمنده پاځي ذلیل[19]
مخ یې تور دئ چي منکر شي ستا له امره حاسدانو ته دي سپک بار شو ثقیل[20]
چاچي شک درلود دا ستا په نبوت کي میاشت شوه ستا په رسالت باندي دلیل[21]
چاچي نه وکړ باور منافقان شول چا و نه کړ ستا پر دین باندي تعطیل[22]

۵۰۲

د حساب له ورځي بیم مه کړه "حنانه"
د عاصیانو په بخښنه دئ کفیل

۳۸۴۴

٭ ٭ ٭

(۱) چاپي دېوان: "اوس زموږ د زمانې ملا شمس الدین دئ".(2) چاپي دېوان: "په تکلیف یې جوړول مدام غزل".
(3) دا بیت په اصل کي نسته، په بله نسخه او "ب" کي هم نسته.(4) چاپي دېوان: د سکون مهر.(5) چاپي دېوان: څه غرض لرې.(6) چاپي دېوان: ستا و وصل ته.(7) خبرې = خبري یې(8)-(9)-(10)-(11)-(12)-(13)-(14)-(15)-(16)-(17):- دا لس سره بیته په چاپي دېوان کي نسته.(18) دې: دي یې.(19)-(20)-(21)-(22):- دا څلور بیته بیا په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ستا خبري، خوږې شکري   نږدې که لیري ور ته نولېږم(1)
په مخ ګلابه، زیات له آفتابه   د مخ و تاب ته دي کباببږم
زلفي عنبره، په قد عرعره   باریک کمره، جبین قمره
په تن سیمینه، تن انګبینه   په خوی شېرینه بې تا کهېږم
د پسرلي ګله، زلفي سنبله   مشکین کاکله په لبو مُله
ډېر په عذاب یم په اور کباب یم   بې تا خراب یم لا خرابېږم
ابرو هلاله چشم غزاله   زما له حاله خبر شه لاله
بې تا غمګینه په زړه حزینه   ږیره مې سپینه په تا ځوانېږم
لاله عُذاره، ګلاب رخساره   پري رفتاره در شهواره
په زړه ابتر یم، په غوږو کر یم   مات پر کمر یم په تا جوړېږم
موی میانه، سرو روانه   ابرو کمانه، کاږه مژګانه
یم دي ویشتلئ، په تیر پېیلئ   په زړه نتلئ ښه در پوهېږم
تر ګل خندانه، مخ ارغوانه   تر نمر روښانه د زړه درمانه

۵۰۳   "حنان" رنځور یم، ډېر په ضرور یم   ۳۸۵۸
پره زړه نا سور یم چې نه رغېږم

؟ ؟ ؟

څو غافل ګرزي انسان   په خپل ځان پوري حیران
خدای پخپله ستا شاهد دئ   حذر نه کړې له عصیان
ته الا لِیعبُدُون یې   د خوږو د اوبو زیان
سر د کَل خطا دنیا ده(۲)   په خطا پسي روان
همېشه د رزق د پاره   مروری یې له اسمان
کُل شَیءٌ هَالِکٌ دئ   اِلا وَجهَهُ، نادان
پاته شوئ هیڅوک نه دئ   نَه هندو نه مسلمان
وَلَو کُنتَم فِی بُرُوجٍ   دا خبر دئ له فرقان
عزرائیل دئ برات کړئ   پر واړه ذیروح یکسان(۳)
فهم وکړه لږ منزل دئ   ستا تر ګور تر ګورستان
مه کړه خوب د بېغمۍ ته   پاته نه شې له کاروان
ته په څه سره غره یې   چې سر کاږې له فرمان
په پیرۍ عبادت نه شي   ګټه اوس په کار ده(۴) ځوان
چې پیدا بنی آدم دئ   زړه یې ډک دئ له ارمان
هوښ کړه ته یوازي نه یې   ستا په رنګ دي صد چندان(۵)

---

(۱) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.(2) چاپي دېوان: دینار.(3) اصل: "پرواړه وو زنده ځان".(4) چاپي دېوان: اوس وکوه.(5) له دې بیته څخه بیا تر مقطع پوري ټول بیتونه په اصل کي نسته، مقطع په اصل او چاپي متن دواړو کي سته

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا دنیا دغه یې کار دئ — اسمان ژرنده سر ګردان
ژر به ورسې تر مطلبه — ما سوی باسه له میان
د هیچا لاس په تور نه شو — واړه ولاړ ځني پرېشان
که ما قبل و که بعد — تر ګدایه تر سلطان
د وفا متاع یې نشته — واخله لاس له دې دوکان
دنیا سِجن د مؤمن دئ — وزه ته له دې زندان
لِلاِنسَانِ عَدُوا دئ — ته دوستي کړه له شیطان
فهم وکړه په دنیا کې — چا سود کړئ دئ بې زیان
چې سکندر، دارا، جمشېد وو — واړه ولاړ په زړه پرېشان

۵۰۴ نصیحت و ځان ته وکړه بل ته څه وا یې "حنان" ۳۸۸۳

؟ ؟ ؟

بیرته ځغلې در بدره — خبر نه یې نا خبره (1)
غابښ و تلئ ږیره سپینه — په تن لوی په خوی اصغره
شرم نه کوې له خدایه — نه حیا له پیغمبره
لکه سپی په ګمان(2) غاپې — له ما ښامه تر سحره
تسبیح هر خزنده وایي — هیڅ نه اروې کور وکره
عبادت ته خدای پیدا کړې — ته خوردن کړې ګاو وخره
پر هر بوټي فیض اوري — تر جماد و تر شجره
ته محروم یې له دې فیضه — بیده پروت یې بې اثره
مغروري لېوني کړئ — ځان ته ګوره خاک بسره
ته له څه څخه پیدا یې — چې کوې کبر یکسره
له یوې قطرې منیه — پیدا شوئ یې عنتره
شیطان نه زده چې تازه دي — د شیطان د خوی رهبره
آدمي دي سره ورونه — د یوې ونې له بره
ته په څه د چندڼ ښاخ شوې — چې و بل ته وا، ډبره(3)
په ظاهر لکه موسی شې — په باطن د قارون کوَره
چې یې کور دئ ستا په څنګ کې — پر ده ویر او ته خوشتره
د بل زیان دا ستا تکیه ده — د ستم پر بلا بره

---

(۱) دا قصیده و شمه غزله په چاپي دیوان کې نسته. (2) دا برخه په اصل کې نه لوستل کېږي، له بلې نسخې پشپړه سوه.
(3) بله نسخه: چې و بل ته وا ډیډره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر عاجز مېرې قدم ږدي — خبر نه یې له داوره
همېشه د بل و زیان ته — ځان پرېباسي له کمره
و لمانځه ته دي ملا ماته — د دنیا په کار کې غوره
د دنیا په زیان نامرده — شي له خدایه مروره
له بنده د څه شرمېږي — نه له خدا څه، کافره
خدای په هر نفس حاضر دئ — ته ګناه کړې بې هنره
لږ څه و ګرزه و خدای ته — توبه وکړه برادره

٥٠٥ — د "حنان" ویل په غور کړه
ډېر بهتر دي له ګوهره — ٣٩٠٨

چې د حق پر در رویدار بابا ولي دئ — خزانه د هر اسرار بابا ولي دئ(1)
چې مفتاح د خزائنو د فتوح دئ — حل د هر مشکل په کار بابا ولي دئ
چې سلیمان رنګه یې دي تر حکم لاندې — انس و جن و مور و مار بابا ولي دئ
غیبانه سواره چې ګرزي پر ملکونو — د واړو سپه سالار بابا ولي دئ
کرامات یې تر عدد تر حساب تېر دي — د ولیانو افتخار بابا ولي دئ
چې په تش نظر یې خاوري سره زر کېږي — هغه څوک د قندهار بابا ولي دئ
چې طواف د قبر یې کم له حجه نه دئ — هم یې فضل زیات تر شمار بابا ولي دئ
ډېر سخي دئ عار له هیچا څه نه که — مهربان تر مور و پلار بابا ولي دئ
چې تنګسه در باندې در شي تر ده ورشه — چې له خوا، یې سروکار بابا ولي دئ
چې یې څوک قبر ته ورشي فیض مومي — چې پر اوري تل انوار بابا ولي دئ
تصرف یې هغه رنګ لکه په ژوند و — ویده نه دئ تل بیدار بابا ولي دئ
هر مقصد یې پر مزار تر سره کېږي — پر هر امر مددګار بابا ولي دئ
پر مرقد باندې فیض د حق اوري — له غمجنو اخلي بار بابا ولي دئ
هر حاجت د حاجتمنو پر قبلېږي — ناز بردار پر لوی دربار بابا ولي دئ
چې په زړه کښې دي مطلب وي دی پوهېږي — په مخفي حال خبردار بابا ولي دئ

٥٠٦ — زه "حنان" یې په اخلاص یم د در خاوري
په پیرانو کښې ابدار بابا ولي دئ — ٣٩٢۴

﴿قصیده﴾

ولاړه ځواني ولاړه پیري راغله ږیره سپینه(2) — غابښ په خوله کښې نشته عمر ولاړ شو نه راځینه(3)
خرید وکړ ځوانانو روان شو اصلي وطن ته — زه هم پسې ځم توښه مې نشته یم غمګینه

خرید مي په بارو د عصیان کړئ دئ غفاره صرف — نقد بخښ لري دا جنس مې رانیسه متینه
را څه عمر شو په لهو په لعب کښې — نه را څه و شو کار د دین هرګز په مینه

(۱) دا قصیده په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) سفین. (3) "ب" او چاپي دېوانونه دا قصیده نه لري.

نـه لـرم عمـل لايـق چـي در يـې ورېم درګـاه تـه   تــه مــي پــرده وكــړې يــا ســتار العالمينــه
غـرق پـه ګنـاهونو يـم اميـد مـي تاتـه ډېـر دئ   تــه مــي لاس مــه كــاږې لــه شــفيع المذنبينــه
تـادي فـر مـايلي چـي لا تقنطـو خوشـحال يـم   فضــل دي بســيار دئ د بنــده ګنــاه مــه وينــه
تـه د هـر خسـته زړونـو ملهـم يـې كردګـاره   هــم واقــف پــه حــال د هــر بنــده ګوشــه نشــينه
پـټ كـړه قبـايح مـي د اعمـال لـه دښـمنانو   تــه پــه عمــيم فضــل دا بــار واخلــې لــه حزينــه
سـتا حلـم حلـيم زړه وركـړئ پـر ګنـاه يـم   خلاص مي كړه په فضل ستا له دې د ېو لعينه
هـيڅ مـي حاصـل نـه شـوله رفعتـه پـه دنيـا كښـي   پورتــه لګــه دود پــه هــوا ولاړم لــه زمينــه
وقـت د زكنـدن مـي لـه شـيطانه پـه امـان كـړې   مــژده لا تخــافو را بانــدي وكــړې لــه يمينــه
مـا پـه ځـان اغوسـتې د ريـا زهـد خرقـه ده   ډېــر ډېــر شــرمنده يــم لــه سيد المرســلينه
عيـب د بـل غـوارم شـپه و ورځ دغـه مـي كـار دئ   ړونــد لــه خپلــه عيبــه يــم اِلــهُ العالمِينــه
دَر د غفــران خــلاص كــړه يــا مفــتح الابوابــه   بحــر د احســان لــرې حبيــب التوابينــه
ډېـر يـم منتظـر دا سـتا د رحـم يـا رحيمـه   تــور مــخ ســپينه ږيــره درغلــم بــې آن و اينــه
و مـي نسـه لاس زمـا دسـتګيره افتـاده يـم   نشــته فريــاد رس بــې تــا حبيــب المســاكينه
را كړه د جزا پـه ورځ نامـه پـه راسته لاس كښـي   ډېــر ډېــر وارخطــا يــم يــا امــان الخايفينــه
لار چـي مسـتقيمه پـر هغـه مـي برابـر كـړې   هســي لار چــي ورشــم تــر خــاتم النبيينــه
ډېـر پـه ګناه بـار يـم سترګي نـه لـرم و تـا تـه   تــه مــي عــذر وغــواړه د ليــل الحائرينــه
نشته بل دا درس چي له ابليسه به مي خلاص كه   بــې لــه تــا اغثنــى غيــاث المســتغيثينه
ټول چـي پـر محشـر شـي اولـين آخـرين خلـق   هلتــه مــي جــار باســې پــه خپــل فضــل لــه سجينه
روح چـي مـي لـه تنـه ځخـه وزي ذوالجلالـه   تــه يــې پــه كــرم ورســوه تــر عليينــه
نفـس و شـيطان زه يـم سـتا لـه لاري اړولـئ   تــه مــي پــر لار ســم كــړې يــا اكــرم الاكرمينــه

۵۰۷   ډېــر مــي دئ اميــد زمــا "حنــان" تاتــه رؤفــه   ۳۹۴۹
مــه مــي كــړه نامېنــده يــا اِلــهُ العالمينــه

الهـي د هـر چـا قاضـي الحاجـات يـې   پـه عطـا پـه كـرم حـل المشـكلات يـې[1]
نامېنـدي ده سـتا لـه دره ځخـه كفـر   د هـر چـا د غـم كـافي المهمـات يـې
تـه ارحـم الـراحمين يـې رحـم وكـړه   عفـو كړونـئ د همـه وو خطايـات يـې
ځـه قـدرت لـرم چـي پورتـه كښـته وايـم   تـه خـالق د اوو مځكـو سـماوات يـې
بـې بـدى بـل عمـل نـه را ځخـه كېـږي   تـه خبـر پـه واړو سِـر و خفيـات يـې
خپـل حاجـت زه لـه تـا غـواړم ذوالجلالـه   دا پـه دا چـي تـه مجيـب الـدعوات يـې

(۱) دا مناجات په چاپي دېوان كي نسته

ستا لـه دره هیڅ سـړی نـا امیـد نـه ځـي — زه هـم نـه ځـم تـه واهـب العطایـات یـې
کـار زمـا غریـب پـه خپـل فضـل پـوره کـړه — لاس مـې و نیسـه رفیـع الـدرجات یـې
پـه کـرم مـې د مهـم قفـل را خـلاص کـړه — یـا فتاحـه تـه کاشـف المشـکلات یـې
خواسـت بـې تـا لـه چـا روا نـه دئ کریمـه — بـې لـه شـکه تـه سـامع المناجـات یـې
لـه عدمـه آدم جـوړ کـړي تـه قـادر یـې — ور کـوونئ و ذري تـه د حیـات یـې
منـزه یـې لـه ادراک، لـه وهـم و فهمـه — مبـرا د چـون چـرا د کـم و زیـات یـې
وَ لَقَد کَرمنـا تـا دي فرمـایلي — و انسـان تـه بخښـنده د کرمـات یـې
نفس ظـالم دئ، زه مظلـوم غـور مـي وکـړه — تـه غیـاث د مسـتغیثو هـر اوقـات یـې
زمـا توبـه ده ذوالجـلال والاکرامـه — د هغـو لـه دیـده تـه چـې ځنـي مـات یـې(1)
تـا ویلـي دي فلاتَنهَـر، سـائل یـم — زمـا حاجـت را کـړه لایـق د دې صـفات یـې
مـا رسـوا نـه کـړې پـه ورځ د حشـر و نشـر — عفـو کړونـئ د ګنـاه پـر عرصـات یـې
مـا عاصـي دیـن پـه دنیـا دئ بـایلولئ — تـه دلیـل د حیرانـانو د حـالات یـې
زرغـو نـه ګیـاه پیـدا بـاران پـر و کـړې — تـه صـانع د همـه واړو مصـنوعات یـې
۵۰۸ د "حنـان" حاجـت پـه خپـل فضـل پـوره کـړه — قبلـوونئ د دوعـا پـه هرسـاعات یـې ۳۹۷۹

﴿فالنامه﴾

پـه نامـه د پـاک الله کـرم ابتـدا(2) — بـل پـه نعـت د رسـول مجتبٰی ﷺ
دایـره د فالنـامې د دې کتـاب — نوشـته پکښـې مطلـب دئ د هـر بـاب
څـوک کـه فـال پـه دایـره کـې نیسـي ګـوره — هـم الحمـد قـل هـو الله وایـي وروره
نـور دي ګوتـه پـه یـوه خانـه کـې کښـېږدي — مخ پـه کښـته دي حسـاب کـه لـوړ دي پرېږدي
حـرف دي کـاږي پـر کاغـذ یوولسـم — چـې ور و رسـي تـر پایـه پـوري سـم
دایـره دي بیـا لـه سـره راشـماري — چـې یـې مـراد د زړه تـر سـره کـه بـاري
حـرف دي بیـا یوولسـم شـماري نبکرایـه — چـې نیـو دئ وي حـرف تـر هغـه ځایـه(3)
او دا لـوړ حسـاب دي لـوړ کـاږي دینـداره — پـر هغـه بانـدي چـې کښـلئ وي لـه واره
د غـزل د سـر مصـرع بـه شـي تـري جـوړه — مګـر تـه غلـط شـوې مـه کـړه ماتـه غـوره
هـر مطلـب چـې وي پـه زړه کـې وایـه کېـږي — پـه ویلـو یـې د فـال ښنـتن پـوهېږي
۵۰۹ د هـر چـا دي خـدای حاصـل د زړه مـراد کـه — دا "حنـان" دي پـه یـوه الحمـد یـاد کـه(4) ۳۹۸۰

---

(۱) په اصل کي "نات" و، ما له بلي نسخې وکیښ. (2) فالنامه په اصل او "ب" کي نسته. (3) کټ مټ را نقل سو.
(4) د فالنامې لپاره به دایره هم هرو مرو رسم سوې وه، خو د چاپي دېوان مرتب به ښايي د طباعتي ستونزو له امله نه وي راوړې. په بله نسخه کي د فالنامې جدول سته خو شعر یې نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿قطعات﴾[1]

یوه ورځ په جذبه کې بایزید　　چې سلطان العارفین و هویدا
هسې و ویل چې ورځ د جزا راشي　　او عاصیان که سره جمع ربنا
فرمان وشي د دوزخ پر لوري بیایي　　زه به و ګرزوم واړه له دا خوا
د سلطان ابوسعید مرید حاضرؤ　　چې یې وا وریده په غوږو دا وینا
و خپل پیر ته یې دا قال هسې شان وکړ　　د حضرت بازید له قوله په رښتیا
سعید و وې هغه ورځ هسې ورځ نه ده　　چې د چا به ښه بې خدا وشي په چا
هر سړی نفسي نفسي وایي له وهمه　　له امته شي بېزار موسٰی عیسٰی
د بازید بسطامي له لاسه نه شي　　د عاصیانو خلاصېده ده تمنا
تر دا میان خوب غلبه پر سعید وکړه　　وې لید له ورځ د حشر تن تنا
په هغه شان عاصیان واړه سره جمع　　چې ځکول یې هم هر یو جدا جدا
چې حضرت سلطان بازید هلته پیدا شو　　چې له مخه یې پر هر لور تجلا
او د نور په ځنځیرو یې و تړلي　　ملائکې په حساب وې زر اویا
امر وشو له خالق بېچګونه　　چې په فضل دي عاصیان بخښلي ما
چېري نه وي چې ګُذر وکه دوزخ ته　　او کفار ځني بېرون که سر تر پا
چې سلطان ابو سعید له خوبه ویښ شو　　وې ویل چې آمَنا و صدقنا
ستا له مخه هر چې وایي هغه کېږي　　بې له شکه ناز بردار دئ د مولا
د طوبې پر هره پاڼه نوشته دي　　دغه حرف چې بایزید ولي الله

٥١٠　　دا خلعت د ده ورکړئ ذوالجلال دئ　　٣٩٩٨
ما "حنان" د ده په روی و بخښې خدا

﴿قطعه﴾[2]

نوم یې پرې وینځئ له لوح انساني　　چې یې زړه په مهروی نه وي مبتلا
شمار له دېوه یا له دده انسان نه دئ　　چې حب نه لري په زړه د دلربا
په سینه کښې چې حب نه وي د ګلرخو　　له هدوکي بنی ډکه بولئ دا
په هر زړه کښې چې عشق نه وي د مهرویو　　لکه بې نګینه ګوتې ده بېځا

٥١١　　چې تمام عمر مشغول په غوا په خره وي　　٤٠٠٣
د "حنان" په مذهب کفر بولم دا

٩　٩　٩

---

(١) قطعات ټول له اصل ښخه را نقل سوه، په چاپي دېوان کي نسته. (2) "ب" او چاپي دېوانونه دا قطعه نه لري.

په عدد د ابجد به درته وایم | یو څو چیزه برابر دي په حساب[1]
که کشمش دي که نخود[2] په حساب یو دي | هم بنګي او ملحد[3] یو دئ په دا باب
د درازو د ببعقل[4] عدد یو دئ | هم کاکل و ګژدم[5] یو، مه کړه عتاب
د عدو او د سګ[6] یو رنګه عدد دئ | خواجه سرا او خرسیاه[7] سره تناب
هم صهبا او پیاله می[8] په یوه رنګ دي په | قلعه برج[9] هم برابر په دا اسباب
حساب کي دغه لوک او مایه[10] یو دي | هم دغه رنګ برابر سهو حساب[11]

۵۱۲ ﴿د کال نومونه﴾[12] ۴۰۰۹

"سچقان" موش، "اود" یې غویی، "پارس" پلنګ دئ | پس له دې "توشقان" سوی، "لوی ئیل" نهنګ دئ
"ئیلان" مار، "یت" ئیل فرس، "قوی" ئیل پسه دئ | "بیچ" بیزو، "تخاق" مرغه یې هم پر څنګ دئ
"ایت" ئیل کلب، "تنګوزی" خوګ د کال نومونه | که دي نه زده له ما واروه دا فرهنګ دئ[13]

۵۱۳ ۴۰۱۲

اوربدو مې چې یو ښکلی لکه لمر و | وا یې خیست له یوه توره ډېر عبرت
وې یې ته یې توره شپه زه لکه ورځ یم | پر چهره دا ستا د مخ راځي حسرت
توروي دواړه د یوه آدم اولاد یو | ته پرڅه کوې له ما څخه نفرت
که زما د رنګ یو څاځکي پر تا وشي | هغه ستا د حُسن خال شي د کثرت
او که څاځکي پر ما وشي ستا له رنګه | تمامي عالم مې پیس بولي صورت
مې باید چې زه له تا څخه کنار شم | ته پرڅه هومره اندوه کوې حسرت

۵۱۴ دا قطعه "حنان" ویلې په رښتیا ده ۴۰۱۹
ګوندي واخلي مهرویان څني عبرت

﴿قطعه﴾[14]

چې مې و کاته په رای و په تدبیر | نشته بِه تر خاموشي زیاتي خصلت
هسې نه چې سترګي و ګنډه خوله بنده | چې مقام یې وي هاله کړه مقالت
کله بحث کړه د علم ګاه درس وایه | چې پکښې وي امر و نهې د لالت

۵۱۵ ګاهي شعر ګاه شطرنج ګاه حکایت کړه ۴۰۲۳
په قدر چې طبع نه کړي ملالت

---

(۱) دا قطعه په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته. (2) کشمش=نخود= 660. (۳) بنګي = ملحد= 82. (۴) دراز= ببعقل= 212.
(۵) کاکل = ګژدم= 71. (۶) عدو = سګ= 80. (۷) خواجه سرا = خرسیاه= 876. (۸) صهبا = پیاله مي = 98.
(۹) قلعه = برج = 205. (۱۰) لوک= مایه = 56. (۱۱) سهو = حساب= 71. (۱۲) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۱۳) په دي نومو کي دیت ئیل کال په فرهنګو کي "یونت ئیل" او تخاق د "تخوقا" په شکل ثبت دئ نور نومونه کټ مټ په همدې ډول چي حنان وایي سم دي. (م، هـ). (۱۴) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿قطعه﴾

یو مطرب سوال له خسرو دهلوي کړ — چې دی و په هغه علم کښې کامل
چې بهتر دئ موسیقي علم تر نظم — ده وې زه یم په دا دواړو کښې عامل
موسیقي مدام محتاج د بل و بیت ته — اورېده هم د بل غواړي متصل
هم بې وقته وایه نه شي که یې وایي — هغه کس هم احمق وبوله جاهل
لکه ناوې چې زینت په زېور کاندي — د بل شعر موسیقي ته جلاجل
علم نظم له دا واړو مستغني دئ — دا معلومه ده نه غواړي د لائل
علم نظم لکه ښه ښایسته ناوې — چې زېور یې دئ و حُسن ته باطل
کې تنها وایې په جهر هم روا دئ — کې خفیه وایې هرګز نه دئ مشکل

۵۱۲ — دا قطعه پارسي خسرو دهلوي کړه
ما "حنان" کړه په پښتو ژبه حاصل(1) — ۴۰۳۲

؟ ؟ ؟

دا څو کاره له دا څو طایفو نه شي — دا خبره آزموده ده په څو واره
له عربه ادب مه غواړه خبرشه — رومي مه پوښته له موره یا له پلاره
شجاعت له شېرازي څخه مه غواړه — نه به هیڅ خراساني وي و فاداره
د اوزبک په زړه کې رحم هرګز نشته — نه راستي بخارایي لري له یاره
هندی نه لري حیا کشمېری صبر — طمع پرېکړه د انصاف له قندهاره
اتفاق له پښانه څخه مه غواړه — نه به چیرته بلوڅ مومي نماز ګذاره
نسته هیڅ په کابلي کې حیا شرم — نه نکاح له هزاره کېږي هوښیاره

۵۱۷ — دا قطعه به مطوله وه "حنانه"
د اشنای له غمه نه یم زه وزګاره — ۴۰۴۰

؟ ؟ ؟

﴿سراپا﴾(2)

اې چې زړونه وړې له شاهه له ګدایه — خېژي ستا د عشق آواز له هره ځایه
سر ترپایه دي وجود په ژبه ستا یم — په دا باب کې له خرواره موټی نما یم
دا تعریف کله ادا زما په خوله شي — له دریابه که یو څاڅکی ولاړ شي، څه شي؟
قد دي راست دئ همېشه تر رسا فکر — ځکه یم مشغول دا ستا د قد په ذکر
دا قد نه دئ یوه سروه ده نازکه — په رفتار یې له هوښیاره کړه لار ورکه
وه، څه قد دئ او که نخل د ارم دئ — که د ګل ښاخ دئ چې زړه ور باندي تم دئ

---

(۱) په "ب" کي مقطع نسته. (2) دا مثنوي په چاپي دیوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرق د زلفو د کاکل یې په ما نه شي
بې شانې که یې عیان که په چا نه شي

چې دا زلفي یې پر مخ دي که کاکل دئ
او که پروت د ګل پر برګ باندې سنبل دئ

نه غلط شوم بلکې دا دئ لابل قسم
د سپین مخ پر خزانه ماران د طلسم

له غیرته د جبین یې قمر ځان خوري
په یوه دید یې زاهد دین و ایمان خوري

دا جبین دئ که د ځورلسم مهتاب دئ
چې یې ورځ له عشاقو ښخه تاب دئ

ښه جبین دئ که سحر د شب قدر
چې خاور دئ او که دئ مطلع الفجر

پانې نه ده د سمن دا بنا ګوش دئ
چې عاشق یې په آرزو د دید مدهوش دئ

دُر کې[1] و ګورې د غوږ پر کناره
ښه ښه زېب که دا سحر دا ستاره

وه، ښه غوږ دي او که ګل دئ په چمن کې
که توی شوې شګوفه ده په ګلشن کې

دا یې وروځې دي که برګ د سیا و شان دئ
عالمونې[2] په لیدو سره توپان دي

نه غلط شوم په یوه قبضه دوې تُورې
په لیدو یې پر عالم کړې مېندې بورې

ښه ابرو د نهال برګ د کوه طور دئ
او که مد د بسم الله پر صورت نور دئ

دا یې سترګې، که نرګس دي، که بادام دي
غزالان که ښه وحشي دي ور ته رام دي

که دوه نونه دي کاتب د صنع کښلي
پر قلم د پزې[3] پاس دي خدای ویلي

وه، ښه سترګې دي مستې ځنې تویېږي
په لیده یې تر حیا زاهد تېرېږي

وایې ښه د باڼوګانو په غضب کې
وې مدام د خونریزۍ په طلب کې

په مثال پنجې د باز یا د شاهین دي
چې مدام د زړو په وینو کې رنګین دي

او که غشي دئ چې زما زړه یې هدف دئ
نه غلط شوم د قیامت د ورځې صف دئ

دا رخسار دئ چې ګلاب ځنې تویېږي
صفا یې په نزاکت ځنې ښځېږي

د رخسار داغ یې پر زړه یوړ لاله
له غیرته ځنې و لوېده پیاله

ښه رخسار چې صاف تر صبح د بهار دئ
چې نسیم له نازکیه باندې بار دئ

خال یې ایښئ دئ د وروځو په میان باندې
که تور زاغ دئ د تصویر پر کمان باندې

دا یې خال دئ چې تر زلفو لاندې کښلئ
که مېږي د مار په خوله کې ځای نیولئ

وه، ښه خال هغه دانه ده پُر لذته
چې آدم یې رابېرون کړ له جنته

پزه نه ده له زنبقه یو رقم دئ
که راوړئ دوو نرګسو یو قلم دئ

پزې[4] مه بوله جدول دئ د تقویم
او که ګوتې د نبي میاشت کړه دوه نیم

وه، ښه پزه، بلکې ګوته د قضا ده
چې یې کړئ اشارت و خوله ته ستا ده

ښه بې[5] و وایم د شونډو له قیمته
مرجان مخ په وینو پرېوئ له خجلته

په خندا یې شي د لبو تیاره ورکه
له پېرونې ښخه قند اوري پر مځکه

(۱) کې= که یې. (2) عالمونې= عالمونه یې. (3) د پزې= د پزي یې. (4) پزې= پزه یې. (5) بې= به یې.

وه، څه شونډي چې د زړه ویني[1] خوراک دئ   له اندوه یې د غونچې پرسینه چاک دئ
تنګه خوله لکه پسته له خندا ډکه   په تنګي یې غونچه و ایسته له شکه
خوله یې مه بوله یوه د میم حلقه ده   چې و مرګ تې[2] رسولې خلقه ده
وه، څه خوله ده که نقطه موهومي ده   و بوسې ته یې نیولې ما، شومي ده
غاښ یې دُر دئ د عدن بِلا قیمته   چې په تش آرزو یې خلاص شوم له زحمته
دا څه غاښ، په تجله یې لبان وسوه   د لبانو له پرتوه مرجان وسوه
وه، څه غاښ دئ چې له دُرو آبداري وړي   په خندا سره مدام زړه د پري وړي
دا یې زنه ده که سېب د سمرقند دئ   نه غلط شوم د سېب کله هسې خوند دئ
زنې[3] مه بوله خوږ ناک دئ د کابل   ولې طعم یې دئ له ناکه یو په سل
وه، څه زنې ده هیڅ رنګه تعریف نه شي   کې د خیال په خوله کې و نیسې اوبه شي
سپین غبغب چې یې له موجه مالا مال دئ   او لوېدلئ ګویا یو پر بل هلال دئ
چې ښایست یې په هردم و وهي موج   لوټوي د عاشقانو د زړو فوج
څه غبغب وایم یوه قبه له نوره   خوشبويي یې په زور یووړه له کافوره
غاړې[4] نه ده ګلدانۍ ده د بلور   چې په تش آرزو یې مري "حنان" بالفوره
نه غلط شوم دا د میو صراحي ده   چې پکښې د خوږو زړونو جراحي ده
وه، څه غاړه ده اوبه پکښې ښکارېږي   دا زما په خوله یې کله تعریف کېږي
دا سینه ده که د ځورلسم مهتاب ده   که تخته د سپینو زړو که سیماب ده
تر وربښمو یې پسته هسې سینه ده   و بغل تې[5] د زاهد خورینه اِینه ده
له صفا پکښې زړه هسې معلومېږي   لکه سنګ چې په اوبو که لیده کېږي
دوه ساعد یې دواړه شمع کافوري دي   که غلط شوم د مرجان لښتي بحري دي
ساعد نه دي دوه ښاخونه د مرجان دي   خَلَقي یې په دیدن پسې توپان دي
څه مړوند چې څوک یې نه لري اصلا   یو یې وړه ضیا له لاسه د بیضا
پرپنجه باندي دلاس پروته حنا ده   پر نقره باندي ورقه د طلا ده
ګوتي نه دي نوي میاشتي سره تولي   اشارت کوي و زړو ته، زړونه بولي
لس نوکان یې لس غوټۍ دي د ګلابو   چې رنګ شوي دي په وینو د احبابو
څه تعریف به و کم زه د هغې ملا   چې په خیال کې نه کښېوزي د هیچا
زې[6] په خیال کې ضعیف شوئ هسې رنګ یم   چیري و وینم مېږی ځني پر ځنګ یم
وه، څه ملا ده لکه موی هسې باریکه   پر مېږي یې کړه د صبر لار تاریکه
نس یې مه بوله پېروی دئ د شیر   که صندل دئ له شیدو سره خمیر
هسې نس لکه چې ګل د نسترن دئ   یو خرمن د شګوفې د دې ګلشن دئ

---

(۱) وینې= ویني یې. (2) تې= ته یې. (3) زنې= زنه یې. (4) غاړې= غاړه یې. (5) تې= ته یې. (6) زې= زه یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه، څه نس چي تر وربښمو ډېر مهين دئ ناف يې   پــه آرزو سـره يـې زړه د زاهــد شــين دئ
مــه بولــه غــوټۍ ده د ســمن   کــه نافــه ده دا لــه مشــکو د ختــن
دا نــاف نــه دئ يــو ګــرداب دئ د زمــزم   ننبا ســي جمــع زړونــه پــه هــردم
وه، څــه نــاف، حلقــه د سـترګو د غــزال ده   چــي مـدام لــه خــوږو زړونــو مالامــال ده
پــس لــه نافــه بــه څــه وايــم زيــات و کــم   لــه حيــا شـو دلتــه مــات ســر د قلــم
کــه هرڅـو زړه سره ګــنج کـړم چـي څــه وايـم   خاموشــي وايــي مــانع لــه دې اعضــا يــم
پــر دا ځــای بانــدي ويــل لــه حيـا نـه شـي   کــې(1) کــوم مرغــه د قــال پــر الواتــه شــي
دواړه ســاق يــې تــر بلــور مصــفا دي   د عشــاقو د زخمــي زړونــو دوا دي
هســي صــاف دي چــي کاتــه بانــدي ښــويېږي   پــه اميــد ســرې(2) د زړه غوټــه خلاصــېږي
وه، څــه ســاق دئ کــه دســتې د نسـترن دي   او کــه شــمع کــافوري د انجمــن دي
د لالــه تــر ګــل نــازک يــې دواړه پښــې دي   کــې هــر څــو کــوم تعريــف تــر هغــه ښــې دي
ســره نوکــان يــې ســره فنــدق د اصــفهان دي   د زخمــي زړونــو ملهــم د رنــځ درمــان دي
وه، څه پښې دي که پر ګل باندي يې کښېږدي   لــه صــفا د ګــل د رګــه زخــم رېږدي
ســر ترپايــه دي تعــرف پــر "حنــان" پــورو   چـي د عشــق پــه اور دي ســوئ لکــه سـکورو
موافــق لــه خپلــه توانــه مــدح ســتا يــم   ګنــه کلــه هــومره شــي چــي يــې ادا کــړم

518   ولـي نـه شـو دا تعريـف لـه مـا ادا   4121
"حنــان" جــار شــه دغــه ســتا تــر ســراپا

﴿رباعيات﴾

ربــه شــناخته مــي کــړه پــه ثنــا ســتا   لــه زړه و باســه بېلــه هــوا ســتا
مــا ســوا بېــرون کــړه زمــا لــه خــاطره   مشــغولا زه کــړم تــل پــه ســودا ســتا

مــخ دي ســيالي کــوي لــه آفتــاب   زه يــې کــړم ويلــي لــه ډېــره تــاب
ســايه د زلفــو را بانــدي وکــړه   تور بخت مي ويښ که له شکر خواب

ګــل چــي خنــدا کــوي لــه عشــرت   مغــرور پــه حُســن دئ لــه ســيرت
چــي تــه داخــل شــې نــن پــه ګلشــن کــي   ګرېــوان بــه څيــري کــړم لــه حســرت(3)

---

(۱) کې= که يې. (2) سرې= سره يې. (3) د غه درې رباعۍ په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عشق مې د یار شو راته حادث   نور یې ته ولي پر مرګ باعث[1]
چې مرم د یار غم به راسره یوسم   څه به مې یوسي له ارث وارث

د هجر درد دي کړم لا علاج   فراق دي ویستم له رسم و رواج[2]
بوسه د لبو را عنایت کړه   موافق دوا ده زما له مزاج

ژړل به هره شپه ما تر صباح   د مرګ مې وکړه سترګو صلاح
مفتي د عشق هسې فتوا ورکړه   د عاشق قتل معشوق ته مباح[٣]

ما تما شا کوله لا ستا د مخ   په څاه کې ولوېدم ستا د زنخ[3]

په مرګ اشنا شه تر مرګ د وراندي   تر هغه پېش چې اجل دي که لاندي
دنیا په باغ کې خندا په کار نه ده   خپل سر ژر وخوري پسته چې خاندي

زړه تازه کېږي د یار په رخسار   یا په دیدن د ګلو د ګلعذار
زه در ته وایم چې دېوانه وې   کښېنه بېکاره، کښېنه بېکاره

و چاته ته مه وایه د مینې راز   حذر کړه مدام له غماز
ولي ته نه وینې چې یوې ښځې   محمود کړ بېل په دروه له ایاز

فلک نا پسندي چاري را وکړې   خاوري ایرې یې زما په خوله کړې
ساقي بې رحم، یار بې پروا دئ   پیالې د وصل یې ما ته را نه کړې

هغه شوخ چې له خون نه کړي هراس   عالم یې قتل کړ زیات تر قیاس
ببرېږم دا چې په عرصات کې   خلک به وژني څوک بې نه نیسي لاس

له هغه حُسن پرهېز کړه دلرېش   چې باسي صوفیان شیخان له کېش[4]
زلفې یې شلوي زنار د کفر   سترګې یې یوسي زهد له دروېش

عالم شو واړه خالي له اخلاص   که څه له عام وکه څه له خاص
جفا به له هغه شي در پېښه   چې یې ته بولې له خاص الخاص

(١) چاپي دېوان:
شوق قدیم وو پر ما باعث   نه چې نن ورځ شو راته حادث

(2) دا او ور پسې شپږ رباعۍ په اصل کې نسته (3) دا رباعي همدا راز نیمګړې ده. (4) دا او ور پسې رباعي په اصل کې نسته.

لـه خـوارۍ وکـړو یـار تـه مـا عـرض   لکه چي کاندي غلام پر آغا عـرض[1]
جـواب یـې را نـه کـړ خـاموش ولاړ شـو   بـدبختۍ زمـا کـړ بـې مـدعا عـرض

* * *

پـر مـخ دي راغـئ کـرار کـرار خـط   رخسـار دي لانـدي کـړ وار پـه وار خـط
دښـمن هسـي چـاري پـه دښـمن نـه کـه   لکـه چـي وکـړې سـتا پـه رخسـار خـط

* * *

لـه ګلـو واخیسـت بـاد سـبا حـظ   یـو وړ قمـرۍ لـه سـرو بـالا حـظ
پـتـڼ هـم ځـان کـړ فـدا پـر شـمع   مخمـورو سـترګو یـووړ لـه مـا حـظ

* * *

چـي مـي ولیـده د مـخ شـعاع   را څخـه ورک شـو کلـي صـداع
کامیـاب لـه سـره پـه وصـلت نـه شـوم   چـي رقیبـان شـوه راتـه سـباع

* * *

پـر زړه مـي کښېښـو دلبـر مغـرور داغ   چي بـه بـه نـه شـي زمـا مهجـور داغ
یـار بـې پـروا شـو فلـک بـې رحـم   لـه دوا نـا امیـد شـي د ناسـور داغ

* * *

نیمخـوا بـه سـترګي کـه د قتـل لاف   ځنـي پـر هېـز کـړه پـه زړه کـي صـاف
زخـم یـې کـاري دئ تـر حـد د پاسـه   تېـغ چـي تـازه و خېـژي لـه غـلاف

* * *

خپـل چـي ورکېـږي تـل لـه نفـاق   ځبلـه یـو یوسـي تـول لـه اطـاق
پـه اتفـاق کـي عـزت، حرمـت وي   مچـان عسـل وکـه لـه اتفـاق

* * *

هسـي دي زه کـړم فـراق پایمـال   چـي خبـر نـه یـم د ځـان لـه حـال
مېـړي مـي بـس دي چي قبـر مـي کینـي   تـر مـوی باریـک شـوم[2] د مـلا لـه خیـال

* * *

پـزه د یـار پـر مـخ ده سـپین ترسـیم   همېشـه بـاج وړي د زړو لـه اقلـیم[3]
نـه نـه غلـط شـوم معجـزه طـوره   د نبـي ګـوتي میاشـت کـړه د وه نـیم[4]

* * *

(١) د دې مخ له دوو وروستیو څلوریځو پرته، نوري په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: باریک کړم. (3) اصل: "باج وړي مدام د زړو له اقلیم". (4) چاپي دېوان:-

نه نه غلط شوم دا معجزه ده   ګوتي د نبي کړ سپوږمۍ دو نیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

خال د وروځو په میان د عینین — یو آهو دئ(1) په میان کي د حرمین
او که دا نه دئ(2) حجراسود دئ — اطلس یې پروت دئ پر طرفین

٭ ٭ ٭

شور وماشور د قیامت حضور شو — چي د یار مخ(3) مي را ښخه دورشو
ورشي و باغ ته(4) ګلان سره واوړي — د مېلمه په راتله(5) د مفلس مخ سور شو

٭ ٭ ٭

زلفي دي طعن پرېت د چین که — شوخي سترګي دي تل غارت د دین که(6)
چي خدای په حشر ګوري دا ستا و مخ ته — پر خپل قدرت به څه ډېر آفرین که

٭ ٭ ٭

علم مومي چي یې شپږ چیزه حاصل شي — حرص یې ډېر جمع یې خاطر فهم کامل شي
شفقت دا ستا د لفظ تحقیق وایي — هم سبق بې ناغې لولي زر قابل شي

٭ ٭ ٭

تل به اخته د ځانو په ویر وي — چي پر زړه یې نښتی د جفا تیر وي
په لېونتوب د عشق دي زه "حنان" خوښ یم — چي غاړه مي بند ستا په ځنځیر وي

۵۱۹ ﴿تاریخ وفات قبله ګاهی ام﴾ ۴۱۷۷

زما پلار محمد حسن د دین پنجه — خدای دي ور کړي په جنت کي سراچه
له هوښیاره مي د مرګ پوښتنه وکړه — راتې(7) و ویل تاریخ شو مرغ چه(8)

۵۲۰ ﴿در تاریخ وفات میا جان محمد اخند﴾(9) ۴۱۷۸

چي ولي و د خپل وقت فاني فی الله — نا امیده یې څوک نه تله له درګاه
یو هوښیار یې په وفات کښې دغه و وې — دا تاریخ میاجان محمد رضي الله(10)

1273

۵۲۱ ﴿تاریخ وفات اخوی ام برهان﴾(11) ۴۱۸۰

د برهان مرګ مي پر زړه اور بلاوه — په پوښتنه مي همه ځای لټاوه
د وفات تاریخ یې دا هاتفي و وې — له دا نیم برهانه مخ وګرزاوه(12)

۵۲۲ ٭ ٭ ٭ ۴۱۸۲

---

(۱) چاپي دېوان: آهو دئ. (2) چاپي دېوان: نه غلط وایم. (3) چاپي دېوان: چي دا شنای مخ. (4) چاپي دېوان: و باغ ته ورشي. (5) چاپي دېوان: په راتله د مېلمه. (6) د دې مخ له دوو لومړیو څلوریځو پرته نوري ټولي څلوریځي په چاپي دېوان کي نسته. (7) راتې= راته یې. (8) د "مرغ چه" ابجدي ارزښت (1248ق) کېږي.(9) ب: در تاریخ وفات ملاجان محمد اخوند.(10) ب: په عدد (1272) ور ته کښلي دي چي یو کال تېر وتنه پکښې ستهـ (11) په بله نسخه کي "اخوی ام" نسته. (12) د دې نیم بیتي ابحدي ارزښت (1287ق) دئ حل یې د سرېزي په (۲۲) مخ کي وګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿تاریخ وفات دوران﴾[1]

د دوران د مـرګ خبرمـات کـړم پـر مـلا | چـې مشـفق او مهربـان و پـر هرچـا
لـه هوښـیاره مـې د مـرګ پوښـتنه وکـړه | وې ویـل تـاریخ زر دوه سـوه اویـا

۵۲۳ ۴۱۸۴ 1270

﴿تاریخ وفات قبله ګاهی ام﴾[2]

قبلـه ګـاه مـې و جـوار تـه د کـریم | شـو روان الحکـم الله الحکـیم
لـه هوښـیاره مـې د مـرګ پوښـتنه وکـړه | ویـل تـاریخ دی لـهٗ اَجـر عَظـیم

۵۲۴ ۴۱۸۷ 1259

﴿معما﴾

یـو ایلچـي راغـئ لـه هنـده دلاوره | ور سـره عجـب حیـوان و بـرادره
دا حیـوان قـادر جـوړ کـړئ پـه قـدرت و | لس یـې خولې او دېرش یې پښـې اتیا یـې سـره[3]

۵۲۵ ؟ ؟ ؟ ۴۱۸۸

افلاکونـه یـې پـه نـور د جبـین و نیـو | درست جهـان یـې نبـوت پـه نګـین و نیـو
پـر نامـه د مـدینې معجـزه ګـوره | چي مَـه خیـري سوه پـه میـان کي یې دیـن ونیـو[4]

۵۲۶ ۴۱۹۰

﴿ابیات مثنوي درختم کتاب﴾[5]

یـو څـو بیتـه درتـه وایـم معنـوي | نـه قطعـه ده نـه غـزل دئ مثنـوي
پـه پښـتو ژبـه مـې و وایـه کتـاب | هـر غـزل یـې اووه بیتـه پـه حسـاب
دا پـه دا چـې مولانـا مولـوي جـام | د دیـوان غـزل اووه بیتـه تمـام
چـې الحمـد د قـرآن اووه آیتـه | زیاتـه نـه ده ابتـدا ءتر نهایتـه
ده نـور خپـل دیـوان پـر دا بحرتیـار کـړ | مـا هـم خـوښ پـه ډیـر رغبت د ده رفتـار کـړ
کـه خطا پکښـې واقـع لـږ وي یـا ډیـره | یـا یـې وزن یـا کـم حـرف قافیـه هیـره
تـه پـر وګکـوه قلـم د عفـوي یـاره | دا خبـره پـر ځـان مـه نیسـه دشـواره
پـه طعنـه زه د جاهـل نـه ملالیـږم | و جـواب تـه د دانـا سـوځم ویلیـږم
نـه پـوهیږي جـاهلان پـه دُرسُـفتن | ور تـه یـو دي خرمهـره دُر د عـدن
څـه پـوهیږي جـاهلان پـه دا خبـري | و رانـده تـه وي یـو رنـګ لـوړي ژوري

---

(۱) دغه قطعه په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته. (2) ب: دا رباعي په "ب" کي داسي ده.

قبله ګاه مي په عمل لکه بیضه | د ریا غشي ئي خلاصه فضه
هاتفي ئې په وفات کښېي دغه وویل | چي تاریخ ئې دا مقام سو روضه

(۱۲۵۸)

(3) دا معما د "فیل" په نامه ده. (4) دا معما د "مدینه" په نامه ده. (5) دا مثنوي په چاپي دیوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سـخندان چـي وي پـه دا ويـل پـوهېږي — د سـفله خيـال و دا حـال تـه نـه رسـېږي
و صـراف تـه معلـومېږي چانـدي زر — جـواهر جـوهري وړي سـفله خـزر
پـه اتمـام کـي چـي مـي وکـړ استفسـار — عقـل و ويـل تـاريخ اختصـار[1]

۵۲۲

سـخندانو و تـه عـذر د "حنـان" دئ
چـي انسـان سـره لـه سـهوي لـه نسـيان دئ

۴۲۰۴

؟ ؟ ؟

(۱) دا بيت له بلي نسخي رانقل سو. د "اختصار" ابجدي ارزښت 1292 کېږي. علامه رشاد چي د حنان ژوند تر 1292هـق پوري يقيني بللی و، استناد به يې ښايي په همدې بيت و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغتنامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿الف﴾

آشيانه: ځاله- ځالکۍ.
آمَنا و صدقنا: د تائيد او تصديق په معنا.
آواره: سرګردان- جدا- بېل (غياث).
احباب: دوستان.
احوَل: چېک- هغه څوک چې سترګې يې کږې وي، يو شي دوهويني.
اِرَم: د شداد جنت "غياث"- مجازاً د ښکلي باغ- جنت په معنا.
اروړ: حسد- کينه.
ارهټ: لوی کوهی چې په غويو او به ځني را باسي- باوړی- ارهړ.
اړی: احتياج.
اسفل السالفلين: د کنايې په ډول د اوومدوزخ په معنا "غياث".
اصحاب فيل: هغو کسانو ته اشاره چې د قرآن مجيد د فيل په سوره کې يې بيان راغلئ دئ.
اُضحِيَه: قرباني- د قربانۍ پسه – غويی- اوښ....
افسون: جادو- کوډې.
اکسير: کېميا "غياث".
املوک: يو ډول مېوه ده.
اُنثی: ښځه- ماده "د نرضد".
اوراد: د "وِرد" جمع- هغه دوعا چې پر يوه ټاکلي وخت ويل کېږي.
اِهمان: ځنډ کول- د امهال سرچپه "اپوټه" شکل – امهال مهلت ورکولو ته وايي "غياث".
اِېل: تابع- رام.

﴿ب﴾

باټ: هغه کاڼی چې چاړه پر تېره کېږي- صيقل کول "لس زره لغتونه".
باج: هغه پيسې چې غالب پاچا يې له مغلوب څخه اخلي- جزيه- ججه.
بانګ د صرير: د ليکنې په وخت کې د قلم آواز.
بدر منير: روښانه سپوږمۍ.
برات: سَنَد- هغه کاغذ چې د هغه له مخې له خزانې څخه زر يا پيسې اخيستل کېږي.
بُروَځه: اشنان "فارسي"- يو ډول نبات چې کالي يا مړي په پرېولي.
بَړوس: عبوس- ترشرو "فارسي"- ترينګلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بناګوش: د غوږ نرمۍ.
بوږي بوږي: له ستړیا څخه اوږد اوږد غزېدلئ- لاش لاش.
بوزَه: د "روژیاتي "ضد- هغه څوک چي روژه یې نه وي.
بوس: پروړ- کاه- منځ خالي.
بوښت: په ختیو کي ننوتلئ.
بول: قول- عهد- پیمان.
بېزی: پژمرده "لس زره لغتونه".

﴿پ﴾

پاړوګر: جادوګر- افسونګر.
پَرتَو: روښنایي.
پَرته: هزیان- د تبي په ناروغي کي د ناروغ بې ارتباطه خبري کول.
پړوي: پاشي- دوړوي؟.
پړی: عضله- د بدن غړی.
پوري ووري: غشی یا سیخ چي په یوځای له یوې خوا ننوزي او تر بلي خوا ووزي.
پون: پم- ورګ- د حیوان د بدن وربښتان.
پېروني: هغه ستوري چي "پروین "یې بولي.
پېژی: و ګورئ بېزی.
پېزی: // // // // //
پَیکان: توبری- غشی.
پېلوځی: د رګران "فارسي "هغه وچ بوټي چي د اور بلولو لپاره کار ځني اخلي.

﴿ت﴾

تاتار: په ترکستان کي د یو ښار نوم دئ.
تاراج: لوټول- غارت.
تازیانه: شلاخه- قمچین.
تَت، تتي: پیکه- تاریک.
تخلف: له وعدې اوښتل.
تـُراب: خاوري.
تـُربت: قبر.
ترشېح: اوبه ورکول "غیاث "د یوه ادبي صنعت نوم هم دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـُرک: مجازاً د معشوق په معنا.
ترنج: یو ډول مېوده جي خوند یې تریو "ترش" دئ.
ترهېدلئ: توربدلئ- رمېدلئ
ترّیاق: یوه ترکیبي دوا ده چي د زهرو دفع کوي.
تغافل: غفلت کول- سترګي پټول.
تغمه: پر بدن باندي د لښتي یا لرګي د ګزار له امله سره یا شنه نښه "داغ".
تلطف: مهرباني.
تمکین: اعتبار- عزت.
توبرې: غشې- پیکان.
توتیا: رانجه.
توسَن: کورنګ- د آس بچی.
توکرې: ټوټې- د مات سوي چیني لوښي ټوټې.
تېزه: د ځغلولو په معنا.

﴿ث﴾

ثقالت: دروندوالی.

﴿ج﴾

جریح: زخمي.
جزءلایتجزا: نه بېلېدونکې برخه.
جَلک: څرخی.
جهود: یهود.
جیفه: مردار سوئ بویناک حیوان.

﴿چ﴾

چاندي: سوچه – پاک.
چمبر: حلقه- کړی.
چندڼ: صندل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ح)

حادِث: پیدا سوئ.
حامِد: ستایونکئ.
حُباب: د اوبو پر سر کوبۍ.
حَسَب: شرف- لویي- د یوه شي اندازه.
حُقه: د جواهرو دبلی "قوطۍ".
حَلاج: نداف.
حل المشکلات: د مشکلاتو "ستونزو" حلوونکئ.
حور: ښکلي معشوقې چې په جنت کې به د مؤمنانو په نصیب وي.

(خ)

خَت- ختي: کمیس.
خَدنګ: غشی.
خَزَر: میده ګي- پالتو "فالتو" مواد.
خِراج: د مځکي محصول.
خرخوړي: بېکاره زړه جامه-زړه ټوټه ټوکر.
خړي: پروړ- خس.
خُف: د غبار په معنا- خوپ.
خفاش: شوپرک – کځلکی.
خلدبرین: جنت.
خَلي: خس – خاشه.
خمیازه: د سترِیا په وخت کې د لاسو غزول.
خِناق: د ستوني یو ډول ناروغي ده.
خنثي: نرښځی.
خَوي: منګولي- له لوړ ځای څخه د لوېدو په صورت کې هر څه ته لاس اچول، د "تلاښ" په معنا هم راتلای سي، خَوي لګول.

(د)

دَرَسته: وسله – د جګړې وسېله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دروه: فرېب- خِدعه- حیله – غولول.
دُریتیم: غټه مرغلره یا مروارید.
دَف: ساز "غیاث"- داریه- دریه.
دُلدُل: سپینه غاتره "کچره" وه چې د اسکندریې حاکم حضرت محمد ﷺ ته استولې او آنحضرت ﷺ و حضرت علي ؓ ته د سپرلو لپاره بخښلې وه، مجازاً د ښه آس په معنا.
دَم: دوعا لوستل.
دَندَه: (فشار پر دوهمه هجا دئ) کار و کسب-وظیفه.
دَواب: د سپرلو یا بارو وړلو څاروي.
دوړَه: ټوکه-ملنډه.
دوهه: د دخانیاتو د څکولو ځای.
دوهئ: دوهه
دیرونه: (فشار پر وروستۍ هجا دئ) – د باطن په معنا- لړمون.

﴿ډ﴾

ډمامه: نغاره.

﴿ذ﴾

ذبیح: حلال کړه سوئ- بِسمل.

﴿ر﴾

رازَل: مجازاً د تخلیق په معنا.
راس: سر.
راغ: د غره لمن- راغه.
رحیق: خالص شراب.
رَخه: حسد.
رستا خېز: قیامت.
رَسن: رسۍ- تناو.
رَعشه: د انسان د لاس یا بل اندام بې ارادې رېږدېدل "غیاث".
رَفرَف: د اسرافیل مقام "غیاث".
رفیع الدرجات: د درجو او مرتبو لوړوونکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رَقیق: نری- د غلیظ "ګاټه" ضد.

رَم: تېښتېدل.

رَمق: وروستۍ ساه.

روح الامین: جبرئیل- روح د جبرئیل نوم او امین یې صفت دئ.

رهن: ګروکول- ګرو ورکول.

﴿ ز ﴾

زاد و راحله: زاد د سفر توښې او راحله بارو ړونکي آس "یابو" ته وا یې زاد و راحله د سفر سامان- ثوری.

زبیب: وشکي کشمش زرخوړی: وړی- هغه څوک چې د زړه رنځ په پوري وي.

زَغن: کارګه.

زَوي: زهوب- زَوه.

زِهګیر: د ګوتمۍ په شان یوه کړۍ چې له هډوکي څخه جوړېږي او د غشی ویشتلو په وخت کي په ګوته کېږي.

﴿س﴾

ساعِد: د اورغوي او څنګل تر منځ برخه- بازو.

سامع المناجات: د مناجات اورېدونکئ.

سباع: ځیرونکي حیوانات- درندګان.

سپړي: سپړل یا سپنېل په دقیق ډول بېلولو ته وایي- سپړئ مجازاً د واضح په معنا.

سِجن: زندان.

سَحاب: اوریځ.

سَلسَبیل: په جنت کي د یوې چینې نوم دئ.

سوبه: فتح- ظفر-کامیابي.

سوده: د زړه آرامي

سورسات: د حکومت له خوا پر خلکو باندي جبري حواله- د پیسو غوښتنه.

سوفار: یو ډول بوټی دئ. سوررنګ لري او په پان کي استعمالېږي.

سوَی: سوزش.

سیاوش: د کیکاوس د زوی نوم دئ-له دې لفظ څخه مجازاً خوښي مراد ده.

سېراب: اوبه سوئ- د تږي ضد.

﴿ش﴾

شاب: ځوان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شار: یو ډول بوټی دئ، ژړي اوړدي خاشې لري، په کندهار کي جارو ورڅخه جوړوي.
شانه بین: د فال کتونکي لپاره د کنایې په ډول راغي.
شَبدیز: د خسرو پرویز د آس نوم و- رنګ یې تور، او ویل کېده چي تر معمولي آس څلور لوېشتي جګ و.
شَراره: بڅري.
شَست: هغه ګوتمی چي غشی ویشتونکی یې په ګوته کوي.
شَمشاد: د سپېدار درخته(ونه).
شېرازَه: څنډه.

﴿ص﴾

صُداع: د سر درد.
صُفوَت: غوره توب- صافوالی.
صَومعَه: د نصاراوو عبادت ځای.
صَومه: روژه.
صُهبا: شراب.

﴿ض﴾

ضابِطه: قاعده- دستور.

﴿ط﴾

طاس: کټوری- د اوبو لوښی.
طُلبه: د طالب جمع- طالبان- د لومړي په فتحه "زوَر" او د دوهم په سکون، هغه غوښه ده چي باز په آموخته کوي. د دېوان په(۱۰۰) مخ(د پای لخوا دریېیم بیت) کي په همدې معنا راغلی دئ.
طَیران: الوتل

﴿ع﴾

عُذار: باړخو- رخسار.
عراقي: مجازاً د آس په معنا.
عَرَصات: قیامت.
عَرعَر: د غره سروه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عُریاني: بربنډتوب-لوڅوالی.
عَسَس: د عاس جمع- عاس ګزمې ته وايي.
عَظم رَمیم: زاړه هډوکي.
عمامه: پګړی.
عُناب: انګور؟.
عنتره: د خره مچ "خرمګس" – "افغان قاموس".
عُود: یو ډول لرګی دئ چې و سوځول سي ښه بوی ترې ولاړېږي.
عَینَین: دوې سترګې.

﴿غ﴾

غابوړي: یو ډول تریخ بوټی دئ.
غبغب:تر زني لاندي غوښه- جج.
غَربال: غلبېل.
غړند: مړاوی- پژمرده.
غزال: کبلی –د هوسۍ بچی.
غلمان: لغړزني مخلوقات چې د جنتیانو په خدمت کي به وي "غیاث".
غواص: لامبوزن.
غُوړه: قهر- بد ویل.
غوړېشه: غوړاشه- د غوټي "تکمې" کاج.
غـَیتان: پنځه تاریزه اودل سوې پټه چې د ښځو پر خولۍ د زینت له پاره ګنډل کېږي.

﴿ف﴾

فامفالي: د موسیقي یو مقام دئ.
فِتراک: مجازاً د زین په معنا.
فـُتور: خرابي-وراني.
فندق: یو ډول مېوه ده.

﴿ق﴾

قاضی الحاجات: د حاجاتو پوره کوونکئ.
قـُبا: چوخه –چپنه.
قـُبه: ګومبته.
قبیح: بد رنګه- د ښکلي ضد.
قـصور: د قصر جمع-ماڼۍ.
قـقنَس: یو مرغه دئ چې ویل کېږي موسیقي د هغه له آوازه استخراج سوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ک﴾

کاشف المشکلات: د ستونزو حلوونکی.
کافي المهمات: د سترو او سختو کارو ضامن.
کاووس: ستر پاچا و چي رستم يې نوکري کوله.
کانه: چل- چاره.
کچول: کلوچ، کړوپ.
کحل البصر: د سترګو رانجه.
کَذاب: درواغجن.
کِرام الکاتبين: هغه ملايکي چي د انسان ورځني اعمال کاږي.
کرکنډه: غټه ډبره – خرسنګ.
کَروَړه: "فشار پر وروستی. څپه دئ " قمچين- شلاخه "لس زره لغتونه ".
کوړه: کوټه – انبار- توده.
کِسرْی: دنوشېروان لقب و- د خسرو معرب شکل.
کسل: کتل.
کف: "د کاف په زوَر " اورغوی- "د کاف په پېښ " سيال.
کک: ذره.
ککوی: يو ډول مرغه دئ چي د کابل خلک يې باران طلبک بولي.
کلپ: ناچله – قلب.
کنډه: "د کاف په زور " ترازو- تله.
کوب: د اوښ بوک- کوهان.
کَی: د شهنشاه په معنا.
کېش: مذهب- دين.

﴿ګ﴾

ګانګوړه: لکنت- د ژبي بندېدل.
ګبر: آتش پرست.
ګرګ: "د لومړي په زوَر " د اينې "جګر " يو ډول ناروغي ده.
ګلخن: د اور د بلېدو ځای.
ګوی: ګېند- پنډوسکی.
ګېسو: زلفي کوځی- اوږده وربښتان.

﴿ل﴾

لاتـَقـُل: څه مه وايه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لچن: لچ د سترګو یا ګوتو یو راز درد دئ- لچن په همدې درد اخته.

لَشه: د مار، لړم نېښ.

لوب: چال- هنر.

لوړه: "فشار پر وروستی هجا دئ" هغې ویالې ته وایې چې د رود "سیند" د پاسه له یوې غاړې څخه بلې څنډې ته په یو مخصوص ساختمان تېرېږي.

لوک: اوښ.

لولاک: دغه حدیث قدسي ته اشاره ده (لولاک لماخلقت الافلاک). یعني که ته "محمد ﷺ" نه وای افلاک به نه وای.

﴿ م ﴾

ماءوا: کور – خپله مېنه.

ماسوا: بې د خدای له ذاته نور ټولو موجوداتو ته ماسوا وایي.

ماشوره: د تار کلاوه.

مانېه: خپګان.

مایه: غوا "غیاث".

مُبَرا: خلاص- پاک سوئ.

مَجمر: هغه لوښی چې عود "خوشبویه لرګی پکښې" سوځي.

مجیب الدعوات: د دوعا وو قبلوونکئ.

مچلوغه: مچلوغزه- فلاخن- د ډبرې غورځولو وسیله.

محک: توره ډبره ده چې سره زر په معلومېږي.

مخمور: نشه- مست.

مَرآت: هنداره.

مَرغول: پېچلې ورېښتان.

مزاح: خوش طبعي کول.

مُستغرَق: ډوب سوئ.

مُسَخر: رام سوئ- فرمان وړونکئ.

مَسطَر: هغه وسیله چې خطاطان د کرښو "لیکو" د سیده کېدو لپاره کار څنې اخلي.

مَشاطه: ډمه-آرایشګره- سینګار کوونکې.

مُشَبک: سوري سوري.

مَضطرب: پرېشانه – پلټَنده.

مُضمَحِل: له منځه تلونکئ- محوه کېدونکئ.

مَطلَع الفَجر: د سپېدو د راختو "چاودلو" ځای.

مُل: شراب.

ملهار: د موسیقي یو راګ دئ.

مَلیح: نمکین.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مَنډې: پَل- قدم- سراغ.

مُنَزه: پاک.

مُنفَعِل: شرمنده.

منقار: مشوکه.

مُنکر نکیر: هغه ملایکې چې په قبر کې له مړي څخه پوښتنې کوي.

موږَه: د مځکې برآمدګي "لس زره لغتونه".

مؤذن: اذان کوونکئ.

موقوف: درول سوئ.

مومیایي: هغه ماده ده چې که مړی په و وهي، نه خرابېږي او سلامت پاتېږي.

مهجور: بېل سوئ – پردېس.

مَهینه: تنخواه- معاش.

﴿ن﴾

ناخدا: کښتۍ وان.

ناسور: هغه ټپ چې پر بدو واوړي.

ناوک: غشی.

نبات: یو ډول ښوی قند "مصري"

نتلی: خوار وزار: زبون.

نجتی: نصب سوئ – ښخ سوئ – ننوتئ.

نخاس: د پسو، غویو، اسانو او اوښانو د خرڅلاو بازار، کندهاریان یې "ګنج" بولي.

نَخجیر: د هوسۍ په شان یو دښتي حیوان دئ- عموماً د هوسۍ په معنا.

نَخل: د خرما ونه.

نراد: د شطرنج په شان یوه لوبه ده.

نَسیان: هېره- فراموشي.

نسیه: پور- د "نقد" ضد.

نصاب: هغه اندازه مال چې زکوة پر فرض کېږي- د مال او پانګې په معنا هم راځي.

نعیم: جنت.

نفس اماره: سرکښه نفس.

نکهت: ښه بوی- د خولې بوی "غیاث".

نمایې: ښکاره کېږي.

نوحه ګر: هغه څوک چې ساندې وايي.

نیریز: د موسیقۍ یو مقام دئ.

نېزه وړئ: سېلاب وړئ – سیلاب راوړئ خس.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿و﴾

والی: غوږ والی –گوشواره.

واهب‌العطایات: **بخشش** "**انعام**" ورکوونکئ.

وَت: د وتلو ځای- درز- تنګه دره.

وَرَتېوَرَتې: ډېره ژړا- رینګتې.

وربشه: وراشه- خبري- ګفتګو.

﴿ي﴾

یاوه: بې ځایه او بې مورده خبري.

یَبلی: لوڅي- بربنډي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library